

PUISTOKATU 4

– RAKENNUSHISTORIA JA INVENTOINTI

LIVADY
OSAKEYHTIÖ

Puistokatu 4 – rakennushistoria ja inventointi

Tilaaaja:
Arkkitehtuurimuseo

Tekijät:
Arkkitehtitoimisto Livady Osakeyhtiö / Netta Böök, Marko Huttunen, Panu Lehtovuori, Juulia Mikkola
Valokuvat ja piirrokset tekijöiden, ellei toisin mainita.
Tulostettu Puistokatu 4:ssä
ISBN 978-952-5195-45-3

PUISTOKATU 4

– RAKENNUSHISTORIA JA INVENTOINTI

LIVADY
O S A K E Y H T I Ö

SISÄLLYSLUETTELO

8	Johdanto	48	Vuodet 1900–1916
11	RAKENNUSHISTORIA	49	Svenska Samskolanin talona, vuodet 1916–1951
12	Kaivopuiston rakentuminen	50	Jungin muutospiirustukset
12	Helsingin asemakaavoista ja rakennusjärjestyksistä	54	Tilantarve kasvaa
14	Kaivopuisto yksityisenä kylpylänä	58	de Pontin koulusta
16	Kuvasarja Kaivopuiston muotoutumisesta 1873–1885	58	Arkkitehti Valter Jung (1879–1946)
18	Kaivopuisto julkisena kaupunkipuistona	59	Ranskalaisen koulun talona, vuodet 1947...1951–1956
18	Läntinen Kaivopuisto 1890-luvulta nykypäiviin	60	Suomen rakennustaiteen museon näyttely- ja toimistotilana 1957–1981
21	Huomioita nykyisestä asemakaavasta	62	Jaatisen muutossuunnitelmat
23	Puistokatu 4 ympäristössään nyt	68	Tiloista ja käytöistä
24	Nummelinin huvilat	72	Arkkitehti Martti Jaatinen (1928–2008)
25	Ensimmäinen huvila 1876	73	Rakennustaiteen museo kohtauspaikkana
26	Toinen huvila 1881	74	Suomen rakennustaiteen museon näyttelytoimistona, vuodesta 1981
29	Tontin jakaminen	75	Vuosien 1996–1999 korjaukset
30	Carl Henrik Nummelin	76	Suuria suunnitelmia
32	Tuhoisa tulipalo	77	2000-luvun vaurioita ja korjauksia
34	Mieritzin korjaussuunnitelma 1888	78	Tontinvuokrauksen kiemuroista
36	Arkkitehti Frithiof Mieritz (1863–1916)	80	Lähteet
37	Kivekkäiden ja Stenbäckin huvilana, vuodet 1888–1900	80	Painetut lähteet
38	Paloraunion uusi elämä	81	Painamattomat lähteet
38	Stenbäckin korjaussuunnitelma	81	Arkistot ja kokoelmat
39	Pohjapiirustukset	81	Haastattelut ja sähköpostit
40	Nummelinia mukailevat julkisivut	82	Internet
43	Sisätiloista ja sisustuksista		
45	Asianajaja Lauri Kivekäs (1852–1893)		
45	Näyttelijä Ida Aalberg (1857–1915)		
45	Arkkitehti Josef Stenbäck (1854–1929)		
46	Kivekkäiden koti		

83	INVENTOINTI 3.4.–13.10.2013	114	Ullakko
84	Piha	114	Kattomuoto ja lyhtyikkunat
86	Ulkoasu	114	Suuri lapeikkuna ja lasikatto
88	Julkisivujen kerroksellisuus	114	Portaat
90	Julkisivujen varusteet ja laitteet	116	Ullakkotilat
92	Sisätilat	116	Lattiat
92	Porras ja aulat	116	Seinät ja katot
94	Kellari	116	Vintille varastoituja purkuosia
94	Tulisijat	118	Ullakon huoneluettelo
94	Sisäpinnat	120	Karmilistaprofileita 1:2
96	Kellarin huoneluettelo	121	Lattialistaprofileita 1:2
98	Ensimmäinen kerros	122	Ovet
98	Katot	126	Ovikehien ja peilien liitoskohdan profileita 1:2
98	Seinät	128	Kellarin ovi- ja aukkoluettelo
98	Lattiat	130	Alakerran ovi- ja aukkoluettelo
98	Tulisijat	132	Yläkerran ovi- ja aukkoluettelo
100	Ensimmäisen kerroksen huoneluettelo	133	Vintin ovi- ja aukkoluettelo
104	Toinen kerros	134	Ikkunat
104	Katot	144	Ikkunaprofileita
106	Seinät	146	Luettelo kellarin ikkunoista ja luukuista
106	Lattiat	147	Luettelo alakerran ikkunoista ja ikkuna-aukoista
106	Tulisijat	148	Luettelo yläkerran ikkunoista ja ikkuna-aukoista
108	Toisen kerroksen huoneluettelo	149	Luettelo vintin ikkunoista

151	RAKENTEET	189	PUISTOKATU 4 PÄHKINÄNKUORESSA
152	Rakennetyypit	190	Puistokatu 4:n rakennushistoria lyhkäisesti
153	Maapohja	190	Esimerkki 1800-luvun loppupuolen huvila-arkkitehtuurista
154	Kivijalka	191	Rakennusvaiheet
157	Perusmuurien ja seinien vaiheet	191	1. rakennusvaihe – Nummelinin huvila
158	Seinäarakenteet	191	2. rakennusvaihe – Stenbäckin huvila
158	Tiiliseinät	191	3. rakennusvaihe – koulutalo
162	Puurakenteiset ulko- ja väliseinät	191	4. rakennusvaihe – museo
166	Lattiarakenteet	192	Puistokatu 4 nykyään
166	Kellarin pohja	192	Renessanssipalatsi, puistohuvila ja kummituslinna
168	Alapohja	192	Kulttuurihistoriallinen runsaudensarvi
170	Välipohja	194	Varjeltava ja harkiten kunnostettava arvorakennus
170	Yläpohja	194	Erytispiirteet
172	Vesikattorakenne	194	Rakenteet
176	Peltikate	195	Tilat ja käytöt
178	Portaat	195	Pohjakaava
180	Talotekniikka	196	Tulisijat
180	Ilmanvaihto	196	Ovet ja ikkunat
182	Lämmitys	196	Sisäpinnat ja koristemaalukset
183	Vesi	198	Listoitukset
183	Viemäri	199	Kiinteä sisustus ja kiintokalusteet
183	Kaasu	199	Säilytettävää talotekniikkaa
184	Sähkö		
186	Valaistus		

200	Korjaustarpeet ja käyttösuunnitelma
200	Korjausten kiireellisyysjärjestys
200	Kantavat rakenteet
201	Vesikate
201	Ullakko ja vesikattorakenteet
202	Kellari
202	Viemäröinti, vesi, lämmitys, sähkö
203	Ilmanvaihto
203	Julkisivut
203	Sisäpintarakenteet ja rakennusosat
204	Käyttösuunnitelmaehdotus 23.10.2013
207	LIITTEET
	Aalto-yliopiston Arkkitehtuurin historian <i>Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus</i> -kurssin harjoitustöitä:
	Puiستokatu 4 – Talotekniikka, Joonas Valtonen
	Puiستokatu 4 – Puiست välipohjat, Niko Cederlöf ja Petteri Nieminen

JOHDANTO

Arkkitehtuurimuseo tilasi tammikuussa 2013 Arkkitehtitoimisto Livadyltä rakennushistorian selvityksen ja inventoinnin, listauksen korjaustoimista sekä kaavio-muotoisen käyttösuunnitelman Helsingin Kaivopuistossa sijaitsevasta Puistokatu 4:stä. Tilaajan toiveesta ensimmäisen kerroksen asunto jätettiin inventoinnin ja kenttätutkimusten ulkopuolelle.

Puistokatu 4:n huvila, joka on ollut Suomen rakennustaiteen museon käytössä vuodesta 1957 ja museosäätiön omistuksessa vuodesta 1959, on jäänyt ajan mittaan vähenevälle käytölle ja huollolle. Nyt tilaajan toiveena oli selvittää tulevien käyttö- ja korjaussuunnitelmien pohjaksi huvilan rakennus- ja muutoshistoria sekä merkitys esimerkkinä Helsingin 1800-luvun huvilarakentamisesta.

Puistokatu 4:n vaiherikas ja kunnianarvoisa rakennus oli niin rakennushistoriansa tutkimuksen kuin kenttätutkimuksen näkökulmasta otollinen kohde. Seinä- ja välipohjarakenteet olivat useasta kohdasta joko valmiiksi avattuja tai sillä tavalla vaurioituneita, että niiden rakennustavan ja -tekniikan pääsi helposti näkemään. Rakennetyypit ja rakennusosat olivat meille ennestään tuttuja muista saman aikakauden rakennuksista. Olimme myös tutustuneet Puistokatu 4:än jo aiemmin, Netta Böök vuonna 2010 tehdessään siitä pienen selvityksen virkatyönä Museovirastossa, Marko Huttunen ja Juulia Mikkola vuonna 2011 tehdessään rakennuksesta korjaustarvekartoituksen.

Laatimmamme selvitys koostuu neljästä osasta – rakennushistoriasta, nykytilan inventoinnista, rakenne-

tutkimuksesta ja loppuyhteenvedosta – sekä liitteistä. Selvitystä varten on tehty kenttä-, arkisto- ja kirjallisuustutkimusta sekä haastatteluja. Käytettävissämme ovat olleet myös erikoismaalari Henrik Piirron ulkoveritutus vuodelta 1996 ja Pontek Oy:n kuntokartointus vuodelta 2009.

Rakennushistoriaosiossa selvitetään Puistokatu 4:n roolia osana Kaivopuistoa ja avataan näkymiä sen värikkäisiin kulttuurihistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin vaiheisiin. Korvaamattoman suureksi avuksi osion taustatutkimuksissa ja tyylihistoriallisissa kysymyksissä on ollut jo korkean iän saavuttanut opettajamme, arkkitehti Igor Herler, joka oli töissä museolla vuosina 1979–1983. Herlerin ohella museon eri aikojen henkeä on selvityksen tekijöille kuvaillut professori Juhani Pallasmaa, joka työskenteli museossa useaan otteeseen vuosien 1958 ja 1983 välillä.

Inventoinnissa käydään läpi rakennuksen piha, julkisivut, sisätilat, ovet ja ikkunat. Työssä on ollut suurta apua arkkitehti Reijo Lahtisen vuonna 1998 laatimista pohjapiirustuksista, jotka saimme käyttöömmme dwg-tiedostoina. Pohjapiirustuksia työstettiin eteenpäin siten, että yksityiskohdissaan ne vastaavat nykytilannetta melko tarkasti. Ne eivät kuitenkaan kelpaa tarkan suunnittelun pohjaksi ilman tarkistusmittausta.

Rakennetutkimusosio yhdessä liitteiden kanssa kattaa Puistokatu 4:n rakenteet ja talotekniikan. Tähän osioon saatiin lisävoimia Aalto-yliopiston Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus -kurssin opiskelijoista, jotka keväällä 2013 tutkivat Puistokatu 4:n rakenteita.

Arkkitehtiopiskelijat Niko Cederlöf, Kristian Karell, Petteri Nieminen ja Joonas Valtonen kehittivät töitään edelleen kurssin jälkeen, ja heidän ansiokkaat tutkimuksensa on liitetty osaksi tätä selvitystä.

Loppuyhteenvedossa on tiivistelmä inventoinnista, työryhmän näkemys talon rakennushistoriallisesta ja kulttuurihistoriallisesta arvosta sekä tilatut korjaus- ja käyttösuunnitelmat.

Kiitämme Igor Herleriä tavattomasta työpanoksesta, jota ilman Puistokatu 4:n rakennushistoria olisi jäänyt huomattavasti suppeammaksi, Juhani Pallasmaata antoisista keskusteluista sekä Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus -kurssin opettajia, arkkitehteja Mikko Bonsdorff, Marko Huttunen, Katja Savolainen ja Kati Winterhalter tärkeistä huomioista.

Toivotamme Arkkitehtuurimuseon puistopalatsille kaikkea hyvää.

Kalliossa 11.11.2013

Työryhmä

Puistokatu 4:n rakenteita ja kerroksellisuutta vintin porrashuoneessa. Kattomaalaus on luultavasti vuodelta, vintin panelointi 1900-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä ja pystyhirsiseinä 1910-luvulta. Itse porras lienee tehty vanhasta vintin portaasta, joka oli rakennettu vuonna 1889 ja purettiin talon etelänurkasta vuonna 1916.

Vinttiin ja kellariin on varastoitu rakennuksen historiaan liittyvää esineistöä: ovia, ikkunoita, seinäpaneeleja ja esimerkiksi viereisissä kuvissa näkyvät laastikontti ja kaakeliuunin kaakeli.

RAKENNUSHISTORIA

KAIVOPUISTON RAKENTUMINEN

HELSINGIN ASEMAKAAVOISTA JA RAKENNUSJÄRJESTYKSISTÄ

Vuoden 1808 marraskuussa koetun tuhoisan palon jälkeen Helsinkiä alettiin rakentaa järjestelmällisesti ja valvotusti. Keskustan talot tuli rakentaa kivistä, muualla tavallisimmaksi tuli yksikerroksinen, vaakavuorattu hirsitalo. Asuinrakennukset sijoitettiin kadun varteen.

Vuonna 1856 Suomessa vahvistettiin niin kutsuttu kaupunkien yleinen rakennussääntö, jolla tavoiteltiin erityisesti paloturvallisuutta. Helsingin rakennusjärjestys uudistettiin sen pohjalta vuonna 1859.¹ Uudessa rakennusjärjestyksessä kiellettiin rakentamasta umpikortteleihin kaksikerroksisia puutaloja. Puusta sai kuitenkin rakentaa toisen kerroksen, jos katutasen kerros muurattiin kivistä ja talo liittyi naapuritaloihin kauttaaltaan kivisten reunaosien välityksellä.² Vesikatto tuli tehdä syttymättömästä materiaalista. Myös tulisijojen muuraamista ryhdyttiin säätelemään. Lisäksi kaupungeissa alettiin edellyttää, että rakentamista valvoisi arkkitehti ja rakennuskatselmuksiin osallistuisi paloapuyhtiön edustaja.³ Samaan aikaan teollistuminen toi rakennustarvikkeita entistä paremmin saataville. Liike-elämä eli nousukautta, ja muuttoliike maalta kaupunkiin aiheutti pahenevaa asuntopulaa. Rakentamisesta tuli voittoa tavoittelevaa grynderitoimintaa.

1 Heikkilä-Kauppinen 2012, 26.

2 Ilonen 2013, 15.

3 Heikkilä-Kauppinen 2012, 28. Keskinäinen paloapu oli palovakuutuksen edeltäjä.

Vuonna 1875 vahvistettiin uusi, kaupungininsinööri C. Reuterin laatima asemakaava, johon sisällytettiin muun muassa Katajanokka ja Kaivopuisto. Vuoden 1875 rakennusjärjestyksen mukaan paloapuyhtiön edustajan läsnäolo katselmuksissa ei ollut enää pakollinen. Julkisten rakennusten piirustukset käsitteli senaatin talousosasto, kun taas yksityisten rakennuttamien rakennusten piirustukset käsiteltiin maistraatissa ja ne vahvisti kuvernööri. Julkisivut hyväksyi intendentin konttori.

Rakennusvalvonnan historiaa tutkinut arkkitehti Marja Heikkilä-Kauppinen on luonnehtinut vuoden 1875 asemakaavaa pikemminkin kartaksi, koska siinä ei ollut asemakaavamääräyksiä eikä kivirakennusten korkeutta säädelty mitenkään. ”Kaltevalle maalle” sallittiin tehdä kivisiä, tulisijalla varustettuja kellarihuoneita, mikä johti lähes ikkunattomien kellariasuntojen rakentamiseen. Asemakaavoitettujen alueiden rakentamista säätelemään laadittiin erilaisia rakennusjärjestyksiä.

Helsingin seuraavat yleiset rakennusjärjestykset vahvistettiin vuosina 1895 ja 1917.⁴

4 *ibid.*, 26–29.

Yksityistä, aidalla rajattua Kaivopuistoa Magnus von Wrightin litografiassa Kaivopuistosta vuodelta 1846. Teoksesta *Finland framställdt i teckningar*.

Kaivohuone vuonna 1848. Teoksesta *ARS Suomen taide 3*,
Otava 1989.

Kaivopuistoa ja Helsinkiä observatoriolta nähtynä vuonna
1843. W. Schwertshoffin litografia. Teoksesta *Carl Ludwig
Engel*, 1990.

KAIVOPUISTO YKSITYISENÄ KYLPYLÄNÄ

Varakkaimmat helsinkiläiset rakennuttivat jo 1800-luvun alkupuolella huviloita Töölöön, Huopalahteen, Kumpulaan ja lähisaarille, monesti niin lähelle talviasuntoa, että ”vakituisen asunnon ja kesähuvilan välinen raja usein hämärtyi”.⁵

Sekä Helsingin että sen huvilakulttuurin kehitykseen vaikutti merkittävästi Ullanlinnan kaivo- ja kylpylälaitos (Ulrikasborgs Allmänna Bad- och Brunns-Infästning), joka perustettiin vuonna 1834. Merikylpylät olivat 1800-luvun alussa suosittuja terveydenhoitopaikkoja. Kylpyläyhtiö vuokrasi Helsinginniemen kallioisen eteläkärjen 50 vuodeksi. Alue nimettiin Kaivopuistoksi, ja yhtiö rakennutti sinne ravintolan, kylpylälaitoksen sekä yksityisen maisemapuiston. Matti Klinge⁶ arvelee, että kylpylän näyttävyyttä ja toiminnan nopeaa aloittamista selittäisi keisarinna Alexandran henkilökohtainen kiinnostus. Keisaripari vieraili Helsingissä kesällä 1833, mistä muistuttaa Kauppatorin obeliski, ”Keisarinna kivi”. Keisarinnalle rakennettiin kylpylähoteleihin (C. L. Engel 1836) nimikkoasunto: ”loistohuoneisto, mahonkisisusteineen, marmorikylpyammeineen, ja erillisine sisäänkäynteineen”.⁷ Keisari Nikolai I merkitsi itselleen kylpyläyhtiön osakkeita. Puiston suunnitteli 1838 yhtiön osakas, apteekkari K. Appelgren saksalaisen puutarhurin C. Hjelmin avustamana.⁸

5 Gardberg 1989, 61.

6 Klinge 2012, 246.

7 ibid.

8 Häyrynen 1989, 73.

Toimintaansa rahoittaakseen yhtiö lohkoi alueen itäosaan huvilatontteja ja antoi ne vuokralle. Puiston huviloista rakennettiin talviasuttavia, ja vuokraehtoihin sisältyi, että huviloiden omistajien tuli kesäaikaan vuokrata huoneita kylpylävieraille. Näistä syistä Kaivopuiston huvilat saivat toisenlaisen luonteen kuin esimerkiksi Turun Ruissalon huvilat. Kaivopuiston huviloiden arkkitehtuurissa yhdisteltiin uusklassismin ja uusgotiikan muotoja Berliinin ja Potsdamin samanaikaisten kaupunkihuviloiden tyyliin.⁹

Kylpylää käyttivät pääasiassa oman maan säätyläiset ja venäläinen aristokratia. Loistoaikaa olivat 1840-luku ja 1850-luvun alku, jolloin Pietarin seurapiirit lomailivat Helsingissä keisari Nikolai I:n kiellettyä matkustelun Keski-Euroopan kylpylöihin.¹⁰ Krimin sodan (1853–1856) jälkeen politiikka muuttui ja venäläisten matkailu suuntautui taas pääosin Keski-Eurooppaan. Kaivopuiston kansainvälinen tähtihetki oli ohi. Vuonna 1858 ravintoloitsija Louis Kleineh rakensi puiston pohjoislaitaan Ison Puistotien ja nykyisen Puistokatu 4:n välille Puistoteatterin, joka oli jonkin aikaa Helsingin huvielämän keskipiste. Teatteri purettiin 1874.

Edellä mainittuun vuoden 1875 asemakaavaan vahvistettiin myös Puistokatu ja sen varteen Ullanlinnan kylpylän vuokramaalle kuusi uutta huvilatonttia.

9 Gardberg 1989, 62.

10 Tommila 1982.

Tätä Kaivopuiston osaa ruvettiin kutsumaan nimellä Västra Brunnsparken, Läntinen Kaivopuisto.¹¹

Vuonna 1876 puistossa järjestettiin Suomen ensimmäinen yleinen taide- ja teollisuusnäyttely, jossa vieraili peräti 93 000 pääsylipun lunastanutta kävijää. Näyttelyn suuret tilapäisrakennukset (Theodor Höijer) valloittivat puiston pohjoisosan. Läntisessä Kaivopuistossa oli näyttelyn aikaan jo viisi huvilaa, mutta tontti n:o 1, jonka toisessa päässä nykyinen Puistokatu 4 sijaitsee, oli osa näyttelyaluetta. Nykyisen tontin lounaisrajalla sijaitti ”Andra klassens restauration” ja heti tontin pohjoispuolella ”Sinebrychoffs Bierhalle”.¹² Bierhalle näkyy vielä Claës Kjerrströmin laatimassa kartassa vuodelta 1878 mutta ei enää puiston mittauspiirustuksessa vuodelta 1885 (ks. seuraava aukeama). Läntisen Kaivopuiston tontille n:o 1 lienee ryhdytty rakentamaan huvilaa (ks. s. 24–25) vasta näyttelyn purkamisen jälkeen. Axel O. Heikel¹³ viittaa vuonna 1919 ilmestyneessä kirjassaan *Brunnsparakens historia* näyttelyn järjestäjiin ja toteaa, että tapahtuman vuoksi ”började N. [Nummelin] med sitt byggande först efter expositionens slut.” Voisi kuvitella, että huvilassa olisi jollakin tavalla käytetty näyttelyn materiaaleja tai rakenteita, mutta mitään tietoa tästä ei ole.

11 Heikelin teoksessa julkaistun kartan mukaan katu ja tontit oli määritelty paikoilleen jo vuonna 1873. Vuoden 1875 asemakaavassa Läntisen Kaivopuiston rantaan on merkitty jo muutama uusi huvila.

12 Kuva teoksessa Kaivopuisto, s. 56.

13 Heikel 1919, 221.

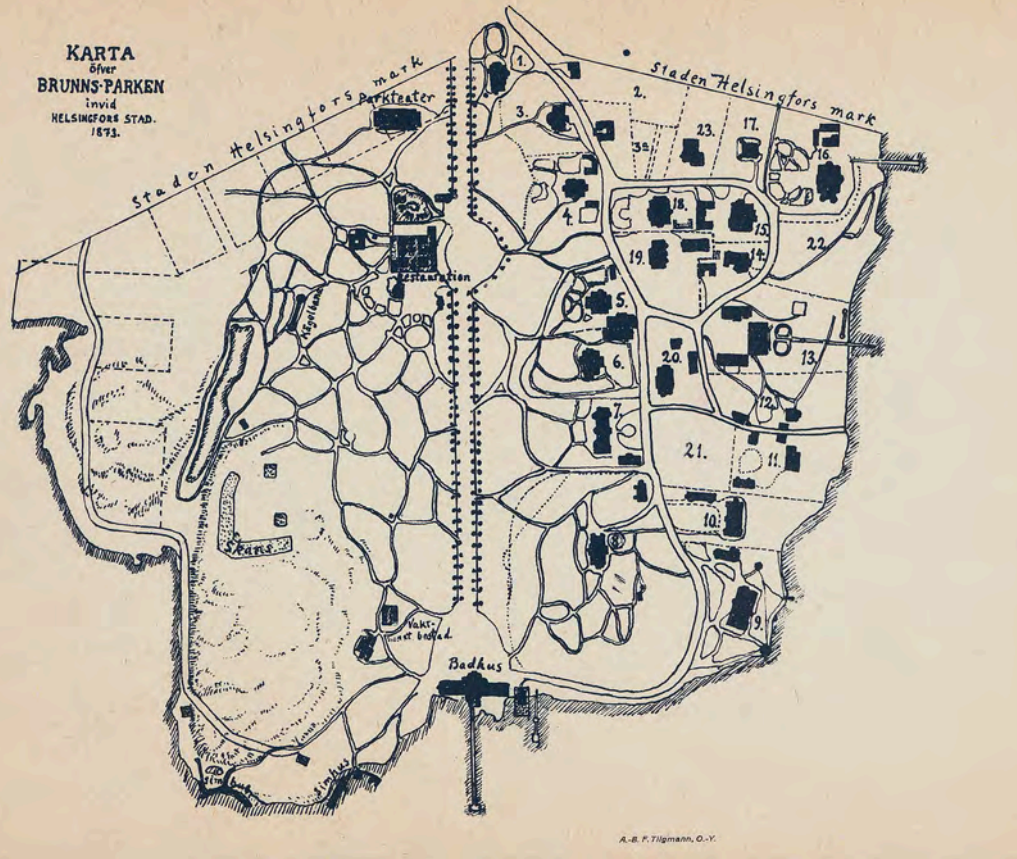

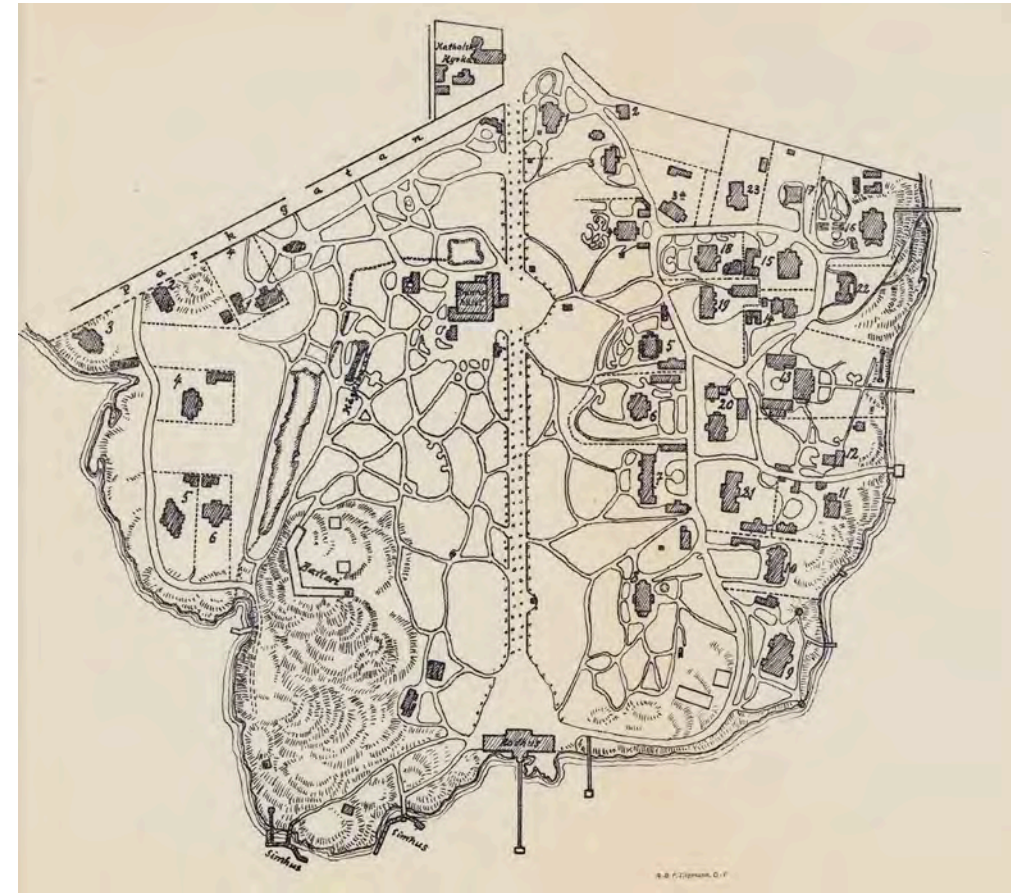
Vuosina 1917–1931 tehty pienoismalli, joka kuvaa Kaivopuistoa 1870-luvun lopulla. Puistokatu 4:n kadunvarsirakennusta ei ole vielä rakennettu. Pienoismalli on Helsingin kaupunginmuseossa.

KUVASARJA KAIVOPUISTON MUOTOUTUMISESTA 1873–1885

Kaivopuiston kartta vuodelta 1873. Puiston läntiseen osaan on linjattu Puistokatu ja sen varteen merkitty kuusi uutta huvilatonnttia. Pohjoisimmalla tontilla on puistoteatteri (parkteater). Puiston pääkselilla on ravintola Kaivuhuone (restauration) ja akselin päässä rannassa kylpylärakennus (badhus), molemmat C. L. Engelin 1830-luvulla suunnittelema puurakennuksia. Heikel 1919.

Claës Kjerrströmin laatima asemapiirros vuodelta 1878 osoittaa, että Kaivopuistoon Puistokadun uusille tonteille on rakennettu kaksi huvilaa. Kyseessä ovat Theodor Wege-liuksen ja C. H. Nummelinin huvilat. Myös Kaivopuiston länsirantaan on pystytetty huviloita. Heikel 1919.

Claës Kjerrströmin kartassa vuodelta 1878 on esitelty myös Kaivopuiston ympäristöä. ”Detalj-plan av Helsingfors stad, upprättad i överensstämmelse med stadens planering och byggnadsart vid ingången av år 1878 av Claes Kjerrström. Pris-belönt, Paris 1878.”

Kaivopuiston mittaus vuodelta 1885 kuvaa puistoa juuri ennen sen lunastamista kaupungille. Läntinen Kaivopuisto ja sen luoteispuolella olevat tontit on rakennusten osalta esitetty puutteellisesti – esimerkiksi Puistokatu 4:n uudempaa huvilaa ei ole esitetty. Läntisen Kaivopuiston hoidettu puistoalue ei vielä ulotu Krimin sodan aikaista varustusta (Vanha Skanssi) etelämmäs. Häyrynen 1994, 75 (HKA/ASKOA 9 KO/3)

KAIVOPUISTO JULKISENA KAUPUNKIPUISTONA

Kylpyläyhtiön vuokrasopimuksen loputtua kaupunki sai vuonna 1886 haltuunsa puistoalueen rakennuksiin. Itäosan huvilatontit myytiin niiden vuokraajille. Samana vuonna Itäiseen Kaivopuistoon määritettiin oma, kaupungin yleisestä rakennusjärjestyksestä poikkeava, vapaampi rakennusjärjestyksensä¹⁴. Huvilat esimerkiksi sijoitettiin tonteilleen melko vapaasti, ”huvilamaisesti”, ja tontista varattiin suuri osa puutarhalle.¹⁵

Rapistunut puisto kunnostettiin, ja se muuttui suljetusta säätyläisten virkistysalueesta julkiseksi kaupunkipuistoksi. Puiston uudistuksen suunnitteli tukholmalainen puutarha-arkkitehti S. Lindh, mutta kaupunki ei ollut työhön tyytyväinen. Vuonna 1889 Helsingin ensimmäiseksi kaupunginpuutarhuriksi nimitetty Svante Olsson uudisti puistoa mannermaisen kaupunkipuiston periaatteita noudattaen.¹⁶ Pääpiirteittäin puisto on nykyäänkin Olssonin 1910-luvulle ulottuneen työn mukaisessa asussa. Olssonin vuoden 1891

---

¹⁴ Sen mukaan alueen puutalot saivat olla korkeintaan kaksi-kerroksisia. Kaksikerroksisissa taloissa, joiden toinen kerros oli puuta, tuli kuhunkin toisen kerroksen asuntoon päästä kahdesta eri porrashuoneesta. Kaikki rakennukset tuli varustaa pelti-, kupari-, rauta-, lyijy-, sinkki-, tiili-, liuskekivi- tai asfalttikatolla. Tontista sai ra-kentaa vain neljänneksen, jotta tontille jäisi puutarhaa. *Byggnadsordning för Östra villaområdet i Ulrikaborgs Brunnspark*, 1886, 1.

¹⁵ Heikkilä-Kauppinen 2012, 26–29.

¹⁶ Häyrynen 1989, 75.

suunnitelmakuvassa¹⁷ Puistokatu 4:n ja sen eteläpuolisten huviloiden alueet on jätetty valkeiksi merkinnällä ”Villa Tomter”. Kaivopuiston vaiheita tutkineen Maunu Häyrysen mukaan ”[p]uiston länsiosa jäi puuttumaan Olssonin suunnitelman toteutuksesta, eikä tämä itse ollut myöhemmin enää halukas täydentämään sitä vanhan tyylin mukaan.”¹⁸

---

¹⁷ Kuva teoksessa Häyrynen 1994, s. 136.

¹⁸ Häyrynen 1994, 99.

LÄNTINEN KAIVOPUISTO 1890-LUVULTA NYKYPÄIVIIN

Katajanokalle johtava satamarata rakennettiin Puistokadun varteen vuosina 1890–1893. Tällöin kadunvarren tonteista pakkolunastettiin maata radan tarpeisiin ja Nummelinin huvilan naapurista, Wegeliuksen huvilasta purettiin erkkeri radan tieltä.

Vuonna 1930 Helsingin Asemakaavaosasto uudisti aiemmin tehtyjä suunnitelmia (mm. Bertel Jung 1909, Carolus Lindberg 1918, asemakaavaosasto 1919) ja ehdotti rantatien ja pienvenesataman toteuttamista sekä läntisten huvilatonttien, myös Puistokatu 4:n palauttamista osaksi puistoa. Huviloiden paikalle tulisi Merisataman rantapromenadin pääterakennus.¹⁹ Myös satamaradan toiseen raidepariin varauduttiin.

Suunnitelmat eivät toteutuneet, eikä Läntisen Kaivopuiston rakennusten kohtalosta ole kovin täsmällistä tietoa. Ilmeisesti jo 1930-luvulle tultaessa lounaisin (huvila nro 5) läntisen Kaivopuiston kuudesta huvilasta oli hävinnyt (ks. viereinen ilmakeku). 1940-luvulla lie-nee purettu kolme huvilaa²⁰, ja kaksi on säilynyt, myös Puistokatu 4 sivurakennuksineen. Toisaalla samassa lähteessä²¹ todetaan, että vuonna 1946 purettiin kaksi läntistä huvilaa kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin suunnitteleman muotopuutarhan tieltä.

---

¹⁹ Häyrynen 1994, 99.

²⁰ Häyrynen 2008, 69.

²¹ *ibid.*, 109.

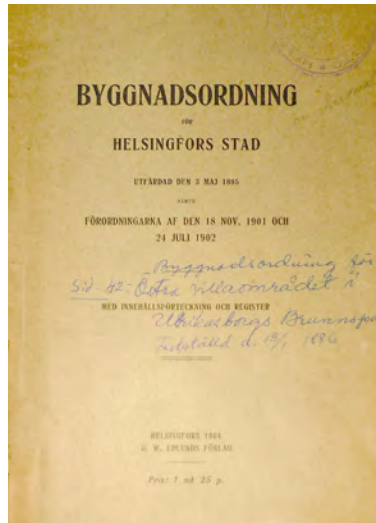
Sotien jälkeen rakennuksia oli jäljellä kahdella huvilatontilla, kaksi huvilaa Puistokatu 4:n tontilla ja yksi Puistokatu 6:n tontilla. Puistokatu 4:n ensimmäinen huvila (Nummelin 1876) on purettu vuosien 1956 ja 1958 välisenä aikana.

Kaivopuiston viimeisin suuri fyysinen muutos on Bertel Jungin ideoiman, rantaa myöten kiertävän Ehrenströmintien rakentaminen 1940-luvulla – ellei tällaiseksi lasketa Ison Puistotien historiallisen puiston suojelutavoitteiden kannalta kyseenalaista lehmusrivien täydellistä uudistamista ja maapohjan ja pintamateriaalien muutosta 2000-luvulla.

Satamarata purettiin Kaivopuiston osalta 1980-luvun viime vuosina.

Kaivopuisto Kuvatoimen ikuistamana 1930-luvulla. Puistokatu 4:n molemmat huvilat ja sivurakennus näkyvät selvästi osana Läntisen Kaivopuiston rakennuskantaa. HKM.

Rakennusjärjestys

Itäiselle huvila-alueelle Ulrikaporin Kaivopuistossa.

1 §. Kaivopuiston itäinen huvila-alue luetaan sen rakennusaineen suhteen, jota tonteille rakennettaissa saa käyttää, kolmanteen luokkaan Helsingin kaupungin voimassa olevan rakennusjärjestyksen Kesäkuun 9 päivältä 1875 10 §:ssä.

2 §. Rakennusta, joka johonkin osaan nähden on puusta, älköön Kaivopuiston itäiselle huvila-alueelle rakennettako useampi kuin kaksi-kertaiseksi, eikä myöskään, jos huoneus on kivistä, useampi kuin kolme-kertaiseksi. Tornin y. m. saattaa kuitenkin laittaa siitä yli, jollei niissä ole tulisijoja.

Jos rakennus tehdään kaksi-kertaiseksi ja yläkerta on puusta, tulee tämän jokaiseen asuinhuoneustoon päästä kahdesta portaasta.

3 §. Rakennusten kattamiseen, olkoot ne asuin- tai ulkokuoneuksia, tulee käyttää kupari-, rauta-, lyijy-, eli sinkki-levyä, liuskakiveä, kattobiliä tahi myöskin asfalttihuopaa, viimeksi mainittua ainetta kumminkin semmoisilla ehdoilla kuin armollisella kuulutuksella Tammikuun 16 päivältä 1877 lähemmin määrätään.

Missä luvattomasta aineesta tehty katto jo on olemassa, pysytettäköön se toistaiseksi, mutta, kun se syystä tai toisesta vaatii uudistusta, on se peitettävä tässä enemminkin annettujen määräysten mukaisesti; läytyen kaikissa tapauksissa tuommoisen uudesti-kattauksen olla toimitettuna asuinhuoneuksilla viidessä ja ulkokuoneuksilla kymmenessä vuodessa tämän jälkeen.

4 §. Tontille älköön rakennettako huoneuksia suurempaan yhteen-laskettuun alaan kuin neljännes tontin pinta-alasta; kumminkin huomioon ottamatta pienempiä ulkokuoneuksia, niinkuin vähempiä avonaisia portaita, katoksella varustettuja tai ilman, kellariporstuaita, balkonkeja ja muita semmoista.

5 §. Huoneusta älköön asetettako ulkopuolelle Kaivopuiston itäisen huvila-alueen asemakarttaan sinisellä merkityä rajaviivaa, ei myöskään, missä tuommoista rajaviivaa ei ole vedetty, lähemmäksi huvila-alueen läpi käypää, itäiseksi „alleeaksi“ nimettyä, päätieta kuin kaksikymmentä-

viisi jalkaa eli lähemmäksi muita yleisiä teitä kuin viisitoista jalkaa.

Ulkokuoneuksia älköön pantako näitten teitten, yleisen puiston eli merenrannan varsille.

6 §. Päärustus rakennukselle Kaivopuiston itäisellä alueella on tehtävä ja tarkastettava siinä järjestyksessä kuin kaupunkia varten voimassa olevassa rakennusjärjestyksessä on määrätty; huomioon ottamalla samassa että fasaadipiirustusta vaaditaan myöskin tontin sisällä olevilta huoneuksilta.

7 §. Tonttia älköön yleistä tietä vasten eli lähemmällä kuin 25 jalan etäisyydellä siitä, ei myöskään merta eli puistoa vasten aidattako muulla kuin säle-aidalla.

8 §. Yleiset tiet Kaivopuiston itäisellä huvila-alueella pidätetään toistaiseksi samassa kunnossa kuin tähän asti, näiden tonttien omistajat siellä velvoitetuna yhteisesti pitämään nämä tiet kunnossa, niin että kukin ottaa osan siihen suhteellisesti tonttinsa pinta-alaan.

9 §. Kaivopuiston itäisellä huvila-alueella älköön teitä otettako missään määrin varastopaikaksi rakennustarpeille eli muuta samallaista tarkoitusta varten, jofavastoin tuommoista varastoa pidettäköön tontilla niin kauan kuin rakennustyö siinä jatkuu.

10 §. Muutoin on Kaivopuiston itäisen huvila-alueen suhteen voimassa yllämainittu Helsingin kaupungin rakennusjärjestys Kesäkuun 9 päivältä 1875, ynnä siinä vahvistetut muutokset Tammikuun 20 päivältä 1880, lukuun ottamatta kumminkaan §§ 9, 15, 18, 19, 20, 21, 49 ja 50, jotka eivät ole Kaivopuistossa noudatettavia.

11 §. Tämä rakennusjärjestys astuu voimaansa heti kun Kaivopuiston omistusoikeus Kaivopuiston-yhtiöltä siirtyy takaisin Helsingin kaupungille.

Keisarillisen Suomen Senaatin noudatettavaksi vahvistama. Helsinki, Keisarillisen Suomen Senaatin Siviili Toimistokunnalta, Tammikuun 19 päivä 1886.

Käskystä:

A. G. von Knorring.

Vuoden 1886 rakennusjärjestys Itäiselle huvila-alueelle. Erityistä Läntisen huvila-alueen rakennusjärjestystä ei ole tämän työn yhteydessä löydetty. Pikkukuvassa merkintä Itäisen Kaivopuiston vuoden 1886 rakennusjärjestyksestä koko kaupunkia koskevan dokumentin kanssa. HKA.

HUOMIOITA NYKYISESTÄ ASEMAKAAVASTA
Puistokatu 4:ää koskee vuonna 1998 voimaan tullut Kaivopuiston asemakaava n:o 10440. Kyseessä on historiallisen puiston suojelukaava.

Museon käytössä oleva rakennus sijaitsee puistossa, eikä sillä ole omaa tonttia. Puistokatu 4 on kaavassa suojeltava rakennus (sr). Rakennusala on ”kulttuuritoimintaa palvelevan rakennuksen” (yy).

Kaavassa koko Kaivopuisto, mukaan lukien Puistokatu 4, on merkitty alueeksi, ”joka on historiallisesti, kulttuurihistoriallisesti, puistorakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas. Tällä alueella ei puita, pensaita tai muita istutuksia saa muuttaa, hävittää tai istuttaa eikä suojeltavaksi määrättyjä rakennuksia, rakennusten osia, aitoja, ulkoportaita, kiveyksiä, muistomerkkejä tai muita kohteita muuttaa, purkaa tai hävittää niin, että kohteen tai sen ympäristön rakennustaiteellinen tai kulttuurihistoriallinen arvo vähenee. Tällä alueella on ennen rakennusluvan tai toimenpideluvan myöntämistä pyydetty lausunto Helsingin rakennusvirastolta ja kaupunginmuseolta sekä varattava Museovirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen.” Toisaalta ”[u]usien rakenteiden (...) tulee olla mittakaavansa ja tyylinä puolesta ympäristöön hyvin sopivia...”

Välittömästi Puistokatu 4:n eteläpuolella on päiväkotiin (myös sr-merkitty) liittyviä oleskelu- ja leikialueita (ai), (lea), joita saa kaavan mukaan aidata. Ajoyhteys museon tontille on kaavassa osoitettu rakennuksen pohjoispuolelta.

Ote voimassa olevasta asemakaavasta vuodelta 1998.

PUISTOKATU 4 YMPÄRISTÖSSÄÄN NYT

Toisen maailmansodan jälkeiset muutokset, etenkin ensimmäisen huvilan ja sivurakennuksen purkaminen, ovat vähitellen ja puolivahingossa, ilman selvää suunnitelmaa johtaneet alkuperäisen Kaivopuiston vuoden 1886 rakennusjärjestyksen toivomaan tilanteeseen: umpipiha on poistunut, ja huvilamainen rakennus seisoo vapaana puistoympäristössä. Piha liittyy suoraan Kaivopuiston maisemaan. Museokäytössä olevan rakennuksen yleisölle avoin luonne tukee osaltaan tätä ideaa.

Viereisellä sivulla ylhäällä:

Vasemmalla Puistokatu 4 noin vuodelta 1955. HKM / Constantin Grünberg. Oikealla kuva nykytilanteesta.

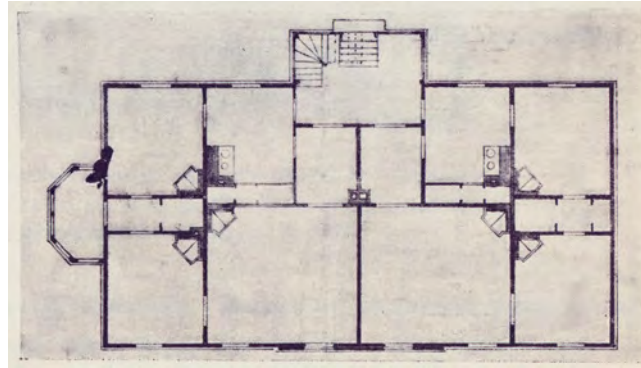
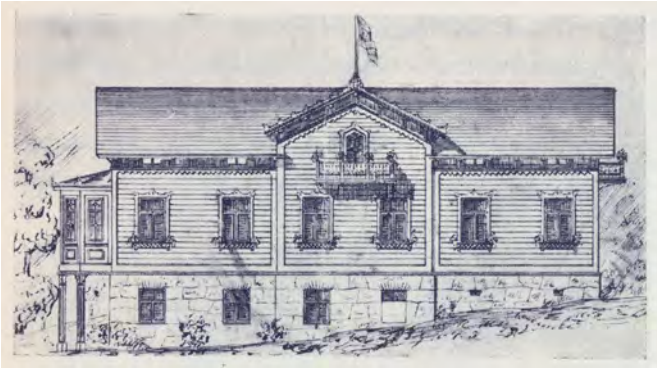
Viereisellä sivulla alhaalla:

Maisemallisesti Puistokatu 4:n piha on osa Kaivopuiston puistoa. Pihan koillisreunan kiviportaille ei enää johda kävelytieta puistosta (vrt. asemapiirustus vuodelta 1959 sivulla 61).

Vasemmalla kuva 1960-luvulta, jolloin Puistokatu 4:n pihalle pääsi ajamaan etelästä. HKM.

Oikealla kuva nykytilanteesta. Rakennuksen eteläpuolella on päiväkodin aidattu piha, jonka läpi ei ole kulkua.

NUMMELININ HUVILAT

Nummelinin ensimmäisen Puistokadun-huvilan julkisivu ja pääkerroksen pohjakaava hänen vuonna 1876 päiväämissään piirustuksissa. Sveitsiläistylinen puurakennus on suunniteltu pystytettäväksi luonnonkivistä muuratun kellarikerroksen päälle. Ajan esitystekniikkaan kuului, että hormit merkittiin kyllä pohjapiirustuksiin mutta julkisivupiirustuksissa savupiiput jätettiin esittämättä. Huvilaa ei todennäköisesti toteutettu aivan näiden piirustusten mukaisesti (vrt. piirustukset viereisellä sivulla). Kuva Heikel 1919, 221.

Heikel kertoo Kaivopuiston historiassaan, että Carl Henrik Nummelin anoi marraskuussa 1875 Ullanlinnan kylpylälaitokselta vuokralle Läntisen Kaivopuiston tonttia n:o 1. Heikelin mukaan tontin vuokraamiseen kysyttiin lupaa teollisuushallinnolta¹, sillä Kaivopuistoon suunniteltiin vuodeksi 1876 taide- ja teollisuusnäyttelyä, joka vuokrasi tarpeisiinsa Puistokadun tontit n:o 1 ja 2. Tontin n:o 1 kohdalle rakennettiin näyttelyn ajaksi II luokan ravintola.² Taide- ja teollisuusnäyttely, Allmänna finska utställningen, avattiin 1.7.1876, ja se oli avoinna kaksi ja puoli kuukautta.³

¹ Heikel 1919, 221.

² Taide- ja teollisuusnäyttelyn tilapäisiä rakennuksia on merkitty Tie- ja vesirakennusten yllähallituksen vuonna 1876 julkaisemaan karttaan, jonka on piirtänyt mainittu C. H. Nummelin. *Plan af Helsingfors jemte omgivning*, utarbetad år 1876 af C. H. Nummelin.

³ Helminen 2008, 56, 61.

Kylpylälaitos solmi elokuun 1. päivänä 1876 Nummelinin kanssa sopimuksen kyseisen tontin vuokraamisesta. 7000 neliökyynärän eli noin 2470 neliömetrin tonttia kuvailtiin kalliopohjaiseksi. Sille sallittiin rakentaa puusta asuin- ja muita rakennuksia kaikkiaan 75000 kuutiojalkaa (1965 kuutiometriä). Tilavuuden määrittämiseksi rakennuksen mitat tuli ottaa maasta rakennuksen yläsidepalkin yläreunaan.⁴

Sopimuksen rakentamista koskevat ehdot noudattivat suurelta osin Helsingin kaupungin rakennusjärjestystä.⁵ Kylpyläyhtiölle tuli toimittaa suunnitelluista rakennuksista kahdet piirustukset sekä piirustus rakennusten sijoittumisesta tontille. Siinä tuli esittää tontin

⁴ Sopimus hyväksyttiin 30.6.1876, ja Nummelin hyväksyi sen 1.8.1876. *Kontrakt om villan N:o 1...*, 1876, 13–16.

⁵ Helsingin vuonna 1859 vahvistetun rakennusjärjestyksen mukaan rakennusluvan hakijalta vaadittiin mm. asema-, julkisivu-, pohja- ja leikkauspiirustukset korkeusmerkintöineen. Heikkilä-Kauppinen 2012, 27.

mahdolliset maantäytöt, tiet, hiekk- ja nurmikentät, terassoinnit ja istutukset. Mikäli kylpyläyhtiö hyväksyi rakennussuunnitelmat, rakennukset tulisi toteuttaa asuttavaan kuntoon vuoden 1877 loppuun mennessä. Tulisijojen, palomuurien sekä muurattujen kantavien seinien alle tuli tehdä kunnollinen harmaakiviperustus ja harmaakiviseinät oli verhoiltava asuin- tai lämmitettävissä tiloissa tiilellä. Lattiapinnat tulisijojen edustalla tuli pellittää tai tehdä kivilaatoista, tulisijoilla varustettujen huoneiden katot rapata kalkkilaastilla. Vesikatto oli teetettävä kokeneilla katontekijöillä joko rautapelistä tai hyväksi tunnetun valmistajan sirotepintaisesta kattohuovasta. Kun rakennukset valmistuisivat, niistä perittäisiin niiden tilavuuden mukainen vuotuinen vuokra, joka oli asuinalossa 20 penniä rakennuksen ulkovaippaa myöten laskettua kuutiojalkaa (0,026 kuutiometriä) kohti.⁶

⁶ *Kontrakt om villan N:o 1...*, 1876, 13–16.

ENSIMMÄINEN HUVILA 1876

Nummelin esitti Kaivopuiston tontille n:o 1 asuin- ja ulkorakennusta, jotka rakennettaisiin puusta lähinnä sveitsiläistyyliin. Piirustukset on päivätty 31.8.1876, ja ne on allekirjoittanut Nummelin.⁷

Tontille n:o 2 alettiin rakentaa ratainsinööri Hugo Neumanin suunnittelemaa puista huvilaa, joka tultiin tuntemaan Wegeliuksen huvilana. Nummelinin suunnitelmia ryhdyttiin Heikelin mukaan toteuttamaan teollisuusnäyttelyn päätyttyä eli aikaisintaan syyskuun 1876 puolivälissä.⁸ Tieltä oli ensin purettava teollisuusnäyttelyn väliaikainen ravintolarakennus, ja rakennuslupaa oli haettava myös kylpyläyhtiön johdolta.

⁷ Huvilan alkuperäiset piirustukset ovat Helsingin kaupungin arkistossa. Heikel on teoksessaan *Brunnsparkens historia* käyttänyt huviloiden omistajilta lainaamiaan piirustuksia.

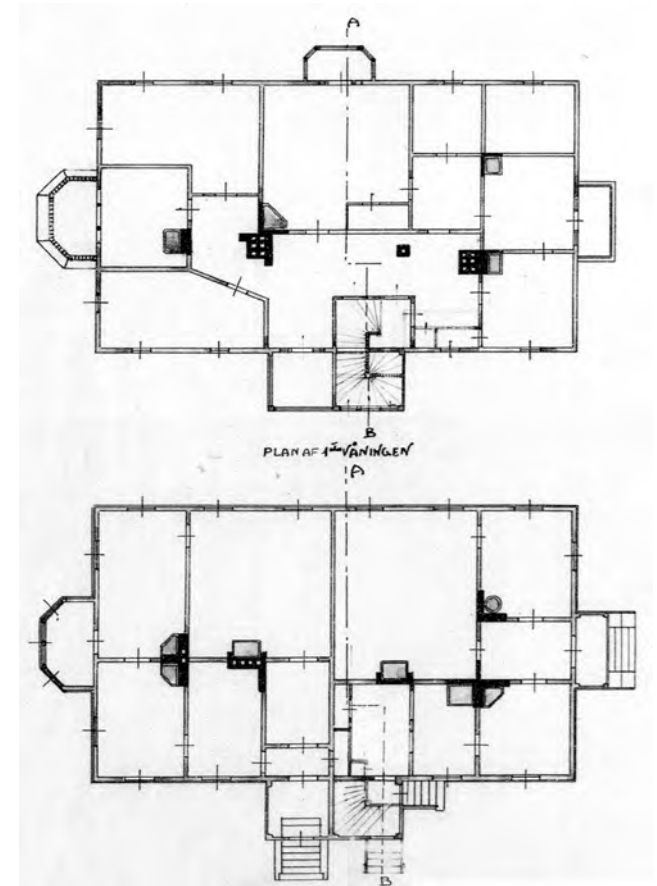
⁸ Heikel 1919, 221–224.

Heikelin mukaan Nummelin ei ollut tätä tehnyt ja kylpyläyhtiö ilmeisesti vaati ulkorakennuksen purkamista. Senaatti vapautti Nummelinin purkuvelvoitteesta, vaikka maistraattikin totesi ulkorakennuksen olevan Kaivopuistoa koskevan rakennusjärjestyksen vastainen.⁹ Huvila valmistui viimeistään vuonna 1878; vuosien 1878–1879 osoitekalenterissa Nummelinin osoitteeksi on ensi kertaa merkitty Parkgatan 4. Ulkorakennuksessa oli mahdollisesti muun muassa hevostalli.¹⁰

⁹ *ibid.* 221. Viranomaiset eivät toisaalta erityisemmin valvooneet varsinaisia rakennustöitä. Rakennusaikana oli tapana pitää vain yksi katselmus, johon osallistuivat maistraatin jäsen ja yleisten rakennusten ylläpidon arkkitehti. Heikkilä-Kauppinen 2012, 292, 316.

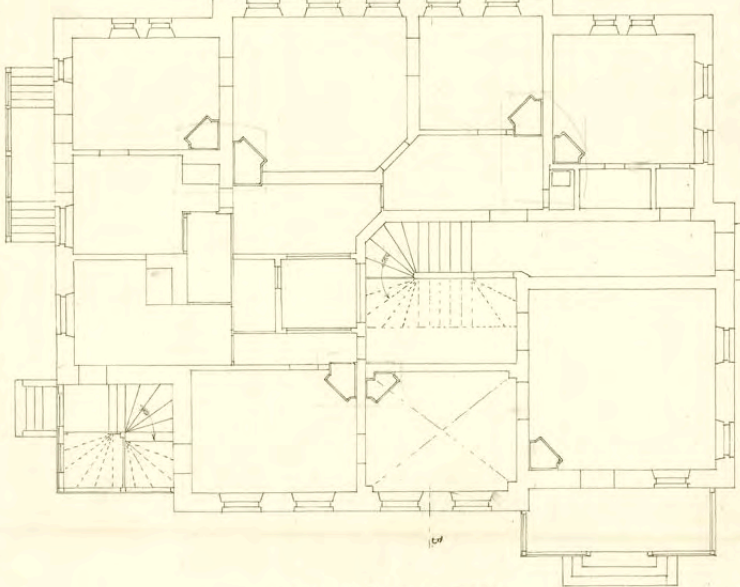
¹⁰ *Hufvudstadsbladetin* 16.6.1886 mukaan Nummelinilla oli hevonen, mutta koska tontille 1 b ei tietyvästi tehty tallirakennusta, talli saattoi vuonna 1886 olla tontin 1 a ulkorakennuksessa.

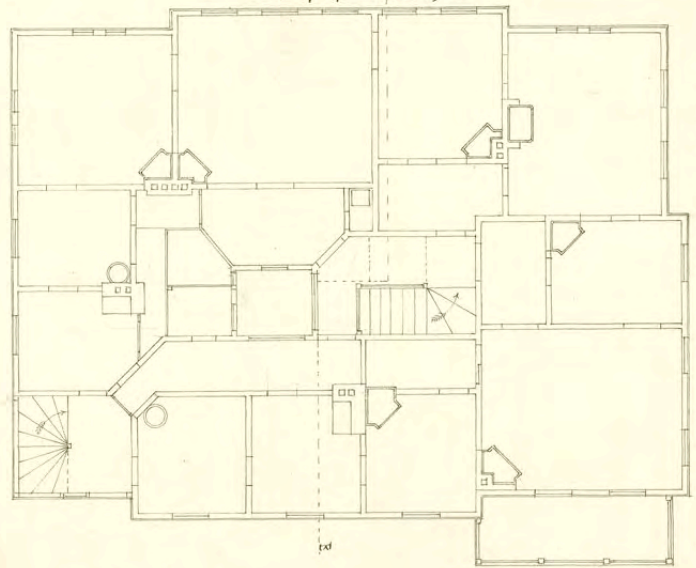
Selim A. Lindqvistin laatimat muutospiirustukset vuodelta 1907, jolloin Alexander Staudinger osti huvilan Hinnenbergiltä. Huvilaan muodostettiin useita pikkuasuntoja, jotka vuokrattiin työläisille. Ylhäällä vasemmalla julkisivu Puistokadun suuntaan, keskellä julkisivu Kaivopuistoon, oikealla ullakko- ja pääkerroksen pohjapiirustukset. HKA.

Ritning till nybyggnad villan N° 1 af Brunnsparkens västra område

Plan af nedra våningen.

Plan af öfra våningen.

Öfversta salen, stammens, stugan och ett stort rum i 30' höjden. I 1876 medelst Direktörernas förslag. Brunnsparkens villan i Brunnsparkens västra område. Ritning till nybyggnad villan N° 1 af Brunnsparkens västra område. C. W. Nummelin. Ritad af C. W. Nummelin. Utgiven af C. W. Nummelin. 1881.

Nummelinin toisen huvilan ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirrokset vuodelta 1881. HKA.

Piirustusten perusteella on vaikea sanoa, mitä huoneita kukin asunto käsitti. On myös mahdollista, että huoneistojako oli tarkoitettu muunneltavaksi. Kumpikin kerros näyttäisi käsittävän kaksi kolmen huoneen, ”kyökin” ja ”tampuurin” asuntoa sekä yhteiskäytössä olevan käymälän. Kyseessä oli puisella istuinlaatikolla ja yleensä myös tuuletusputkella varustettu nk. ilmaklosetti. Ensimmäisessä kerroksessa on puiston puolella yksi ristiholvattu huone, muuten välipohja on puurakenteinen. Puiston puoleiseen asuntoon liitty alakerrassa kevytrakenteinen terassi, jonka päällä yläkerrassa on parveke.

Pääsisäänkäynti johtaa rakennusrungon keskelle sijoitettuun pääportaikkoon. Etelänurkassa on luultavasti palveluväelle tarkoitettu, puurakenteinen porrashuone. Piirustuksesta ei ilmene, mistä ullakkoateljeeseen päästään.

Rakennusrungon keskellä on aputiloja. Ne ja portaikko saavat valoa pienestä valokuilusta, jonka päällä on kaiketi lapeikkuna.

TOINEN HUVILA 1881

Nummelinilla on ilmeisesti ollut ajatuksena rakentuttaa tontilleen uusi rakennus, johon tulisi myös puukaivertamo – Heikelin mukaan Nummelin ehdotti tontilleen vuonna 1881 uutta kolmikerroksista taloa, johon hän perustaisi ”taideteollisen” laitoksen. Heikel kertoo, että piirustuksia ei hyväksytty, mutta Nummelinin sallittiin rakentaa kaksikerroksinen talo, mikäli julkisivut olisivat sievemmät, ”prydligare”.¹¹ Niinpä Nummelin jätti hyväksyttäväksi 28.6.1881 päiväämänsä suunnitelmat kaksikerroksisesta talosta, joka sisälsi tilat puukaivertamolle ja joka rakennettaisiin tontin Puistokadun-puoleiseen osaan.

Huvila on esitetty pystytettäväksi luonnonkivistä muuratun sokkelikerroksen päälle, samoin kuin Nummelinin ensimmäinen huvila. Ensimmäinen kerros on esitetty muurattavaksi tiilestä ja rapattavaksi, toinen kerros tehtäväksi puusta, laudoitettavaksi ja maalattavaksi. Julkisivut ovat hengeltään klassisoivia, mutta niissä on myös sveitsiläistyylistä, uusgotiikasta ja uusrenessanssista ammentavaa nikkarittyliä.¹²

Pohjapiirustusten mukaan kumpikin kerros näyttäisi käsittävän kaksi kolmen huoneen, ”kyökin” ja ”tampuurin” asuntoa. Pääsisäänkäynti on nykyisellä paikallaan koillisjulkisivussa, ja sen kautta tullaan rakennusrungon keskelle sijoitettuun pääportaikkoon.

¹¹ Heikel 1919, 221. Huvilan piirustuksia säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa. ”Taideteollisen laitoksen” piirustuksia ei arkistossa tiedetä ole.

¹² Puurakennuksissa suosittu nikkarittyli kehittyi Suomessa erityisesti Ruotsista vuonna 1851 Suomeen muuttaneen arkkitehdin Georg Theodor Chiewitzin töiden pohjalta, ja sitä käytettiin ennen kaikkea huviloihin, kansakouluihin ja rautatieasemiin.

Nummelinin toista Puistokadun-huvilaansa varten laatimat sisäänkäynti- ja katujulkisivujen piirustukset, joita säilytetään Helsingin kaupunginarkistossa. Muista julkisivuista ei tiittävästi ole olemassa piirustuksia.

Ensimmäinen kerros esitetään muurattavaksi tiilestä kivisen kellarikerroksen päälle. Rapattujen tiilimuurien ainoina koristeina ovat ikkunoita kehystävät palkistot, joita voitaneen pitää heijastuksina Tudor-gotiikasta.

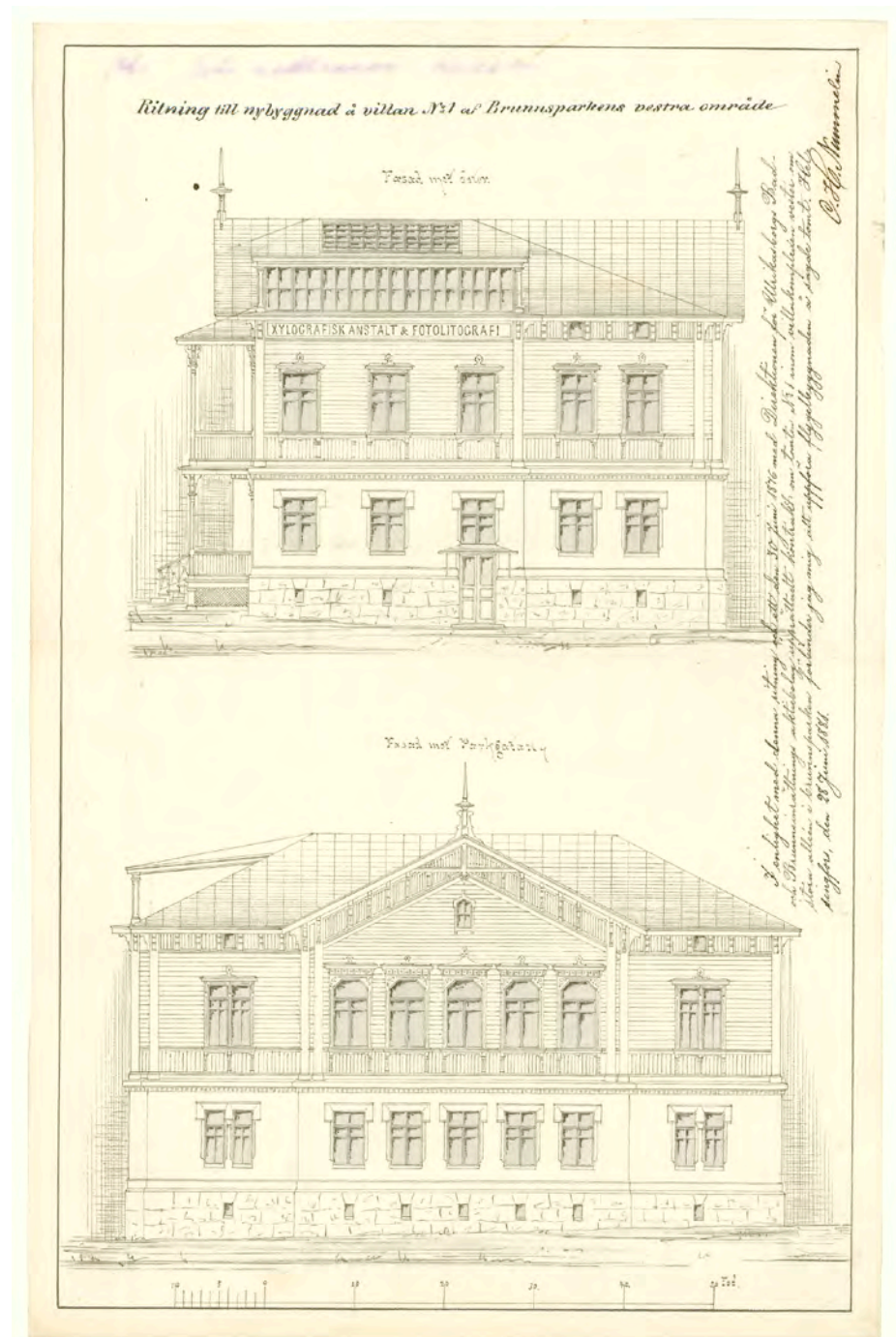
Toinen kerros ja ullakko ovat puurakenteiset. Julkisivut on jaettu ajan puuarkkitehtuurille tyypillisesti erisuuntaisesti laudoitettuihin kenttiin, joissa ikkunoiden alapuolinen vyöhyke sekä räystäiden alapuolinen konsolivyöhyke on pystylaudoitettu.

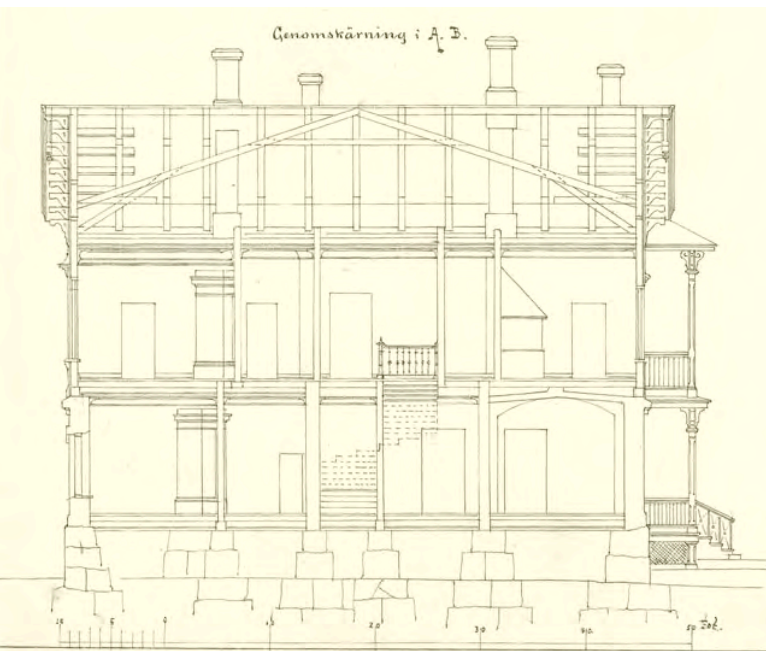
Puistokadun puoleista julkisivua hallitsee leveä, viisi ikkuna-akselia käsittävä keskirisaliitti, jonka ikkunoihin on piirretty uusrenessanssityyliset kehukset. Ikkunoiden yläkulmissa on nikkarityylissä tavalliset viisteet.

Toisessa kerroksessa risaliitin nurkissa on huvilan puisen yläosan korkuiset kaksoispilasterit, muissa yksittäiset pilasterit. Räystäiden alla on pystylaudoitusta rytmittävät koristekonsolit. Kadulle ja pihalle päin suunnatut poikkipäädyt huipentuvat uusgotiikkaan viittaavaan ristimäiseen koristeeseen, ja päätyjen harjalta kohoavat koristespiirat.

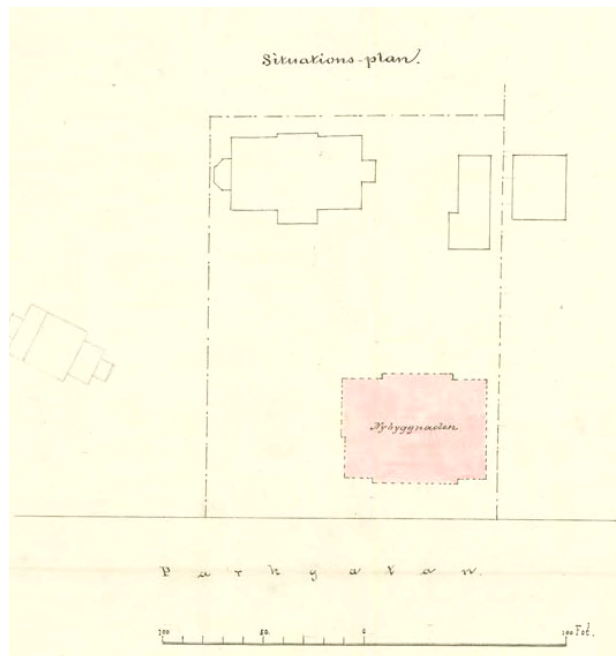
Ullakko eroaa muusta huvilasta: siellä on Xylografiska Anstalt & Fotolitografins tilat ateljee- ja lapeikkunoiheen.

Huvilan julkisivuvarityksestä ei ole tietoa. Yleensä aikakauden rakennusten julkisivumaalauksessa suosittiin ruskean eri sävyjä ja listoitus, koristelu sekä ikkunankehukset maalattiin seiniä selvästi tummemmalla sävyllä. Käytettiin myös kultovärejä ja oliivinvihreää.

Leikkauspiirustus vuodelta 1881. Puistonpuoleisessa huoneessa näkyy ristiholvi. HKA.

Asemapiirustuksessa vuodelta 1881 Nummelinin uusi huvila on merkitty vaaleanpunaisella, vanha huvila ulkorakennuksineen on jätetty värittämättä. HKA.

Etelänurkassa on puurakenteinen porrashuone, joka on luultavasti tarkoitettu palvelusväelle. Niihin ja muihin rakennusrungon keskellä oleviin koppimaisiin tiloihin on järjestetty luonnonvaloa valokuilun avulla. Huvilamaista henkeä luovat terassi ja parveke.

Ullakon koillispäättyyn Nummelin on varannut tilat Xylografiska Anstalt & Fotolitografi -ateljeelle, johon on suunniteltu luonnonvalon maksimoimiseksi suuret ateljee- ja lapeikkunat. Kellarikerroksen pohjoisnurkkaan tehtiin ilmeisesti vuokrattava asuinhuone, jossa oli ikkunat pihalle päin.¹³

Huvila valmistui nähtävästi jo kesällä 1881.¹⁴ Nummelin asettui puolisonsa Amanda o. s. Norringtonin kanssa asumaan ensimmäiseen kerrokseen, minne sijoitettiin vuonna 1885 myös Nummelinin kivipaino.¹⁵ Toisen kerroksen kaksi asuntoa ja kellarihuoneen Nummelin vuokrasi ulos. Osoitekalenterien mukaan myös Nummelinin veli Emil Nummelin asui huvilassa joitain vuosia.

¹³ Heikel kertoo tarkentamatta, kummasta huvilasta on kyse, että vuonna 1883 Nummelin halusi varustaa erään huoneista tulisijalla. Tulisijamuutoksiin edellytettiin vuodesta 1859 haettavan erillistä lupaa, mutta palomestari kieltäytyi antamasta Nummelinille tämän tarvitsemaa todistusta ratkaisun turvallisuudesta. Nummelinin onnistui silti saada tulisijalle lupa kylpyläyhtiöltä. Heikel 1919, 122.

¹⁴ *Uudessa Suomettaressa* syksyllä 1881 Nummelin ilmoitti ateljeen aloittaneen toimintansa elokuussa.

¹⁵ *Uusi Suometar* 15.6.1886.

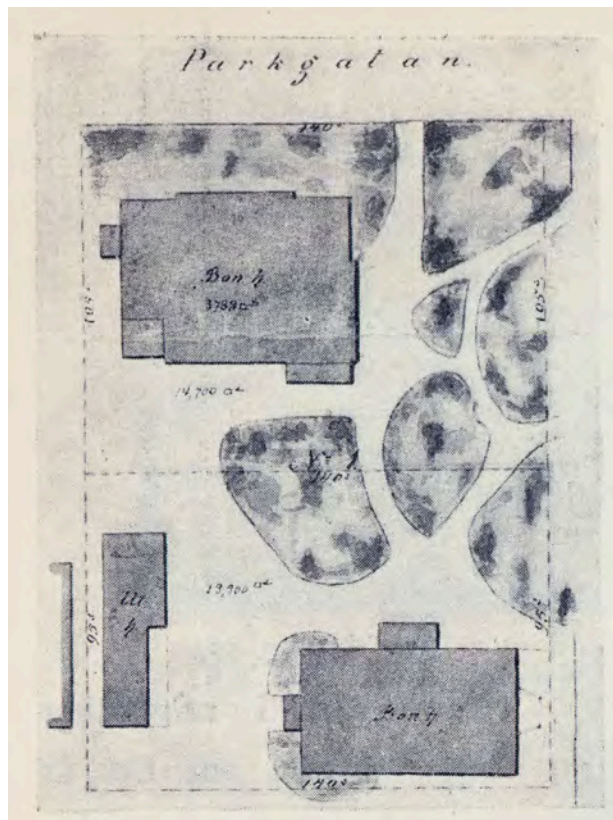
TONTIN JAKAMINEN

Vuonna 1885, vuotta ennen kuin Kaivopuiston vuokrasopimus päättyi ja tontit palautuivat kaupungille, Nummelin myi tontin puistonpuoleisen osan rakennuksineen merikapteeni Johan Fredrik Hinnenbergille.¹⁶ Tämä anoi vuonna 1886 rahatoimikamarilta lupaa ”saada halkaisemalla erottaa ostamansa eteläisen osan ... huvilapalstasta n:o 1”. Tontti jaettiin siten, että Hinnenberg sai 13300 neliöjalan (noin 1173 neliömetrin) tontin n:o 1 a ja Nummelin 14700 neliöjalan (noin 1297 neliömetrin) tontin 1 b.¹⁷ Kaupunginvaltuusto vahvisti ehdoiksi, että huvilatontin 1 a haltija rakentaisi ja ylläpitäisi omalla kustannuksellaan enintään 16 jalan (4,75 metrin) levyisen tien, joka johtaisi Puistokadulta tontille 1 a tontin 1 b itäreunaa pitkin. Tie tehtäisiin kaupungin korvauksetta luovuttamalle maalle eli puiston puolelle. Lisäksi tontinhaltijan oli istutettava uuden tien ja puiston väliin pensasaita.¹⁸

¹⁶ HKA, arkisto 1249; Heikel 1919, 222.

¹⁷ Vuonna 1907 Hinnenberg myi tonttinsa vuokraoikeuden ja rakennukset johtaja Alexander Staudingerille. HKA, arkisto 1249. Samalta vuodelta on olemassa Selim A. Lindqvistin muutospäätökset. Staudingerit asuivat huvilassa 1930-luvun loppuun saakka, ja vielä vuoden 1950 *Suur-Helsingin kiinteistöluettelossa* kiinteistön omistajaksi on merkitty Elin Staudinger. *Helsingin kiinteistöluettelo n:o 2*:ssa vuodelta 1955 omistajaksi ilmoitetaan nuohoojamestari Olavi F. Karasuo.

¹⁸ Valtuusto päätti myös ”erikseen käsitellä vastedes mahdollisesti esiin tulevan kysymyksen molempien huvilatonttien lunastamisoikeudesta”. *Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1941*, 126.

Asemapiirustus läntisen Kaivopuiston tontista n:o 1 sen vuonna 1886 toimitetun jakamisen jälkeen. Kadunpuoleinen tontti 1 b on Nummelinin, puistonpuoleinen 1 a Hinnenbergin. Asemapiirustukseen on merkitty myös tonttien koot. Heikel 1919, 222.

Igor Herler on tätä selvitystä varten selvittänyt, että Nummelinin vuonna 1881 valmistuneesta rakennuksesta ja sen tontista ja osoitteesta on ollut käytössä useampia nimiä jopa samanaikaisesti. Osoitteena on käytetty Parkgatania / Puistokatua ja Västra Brunnsparkenia / Läntistä Kaivopuistoa, numeroina tontin numeroa 1 ja katunumeroa 4.

1890-luvun osoitekalentereissa Nummelinin ensimmäisen huvilan osoitteena oli Västra Brunnsparken 1 ja uuden Parkgatan 4. Vuosina 1901–1902, jolloin Nummelinin uudemman huvilan omisti merikapteeni Qvickström (myöh. Pohjanheimon), tämän osoitteena oli osoite- ja ammattikalenterissa Parkgatan 4 ja 4a, Hinnenbergeillä 4b. Vuosien 1934–1935 puhelinluettelossa Svenska Samskolanin osoitteena oli Parkgatan 4, mutta samalla kadulla naapuritalossa Wegeliuksen huvilassa asuneiden Strengellien osoitteena oli Västra Brunnsparken 2 (nykyinen Puistokatu 6).

Herler on ottanut selvää myös huviloiden asukkaista vuokralaisia myöten. Vuosina 1890–1891 Parkgatan 4:ssä asuivat kaupungin osoitekalenterin mukaan maalari M. Franzén, fysiologian professori K[onrad] G[abriel] Hällstén, jonka äiti oli syntyjään Stenbäck, filosofian kandidaatti Walter Krogius sekä Lauri Kivekäs. Västra Brunnsparken 1:ssä asuivat kassööri K. Girsén, kapteeninrouva A[rmida] Hinnenberg, kauppiaan leski M. Luther, vuokra-ajurit J. ja W. Rönnqvist, tarjoilija K. Sundqvist sekä työläinen E. A. Skogberg.

Vuosien 1896–1897 osoitekalenterien mukaan Parkgatan 4:ssä asui tuolloin kihlakunnantuomari Herman von Adlercreutz. Vuosien 1897–1898 osoite- ja ammattikalenterissa kiinteistön omistajaksi on merkitty Josef Stenbäck ”m. fl.” ja asukkaiksi lisäksi Adlercreutz ja kapteenin leski Josefina Ahlbom, jotka seuraavassa osoitekalenterissa oli merkitty muualla asuviksi.

CARL HENRIK NUMMELIN

Carl Henrik Nummelin syntyi Kannaksen Uudellakirkolla vuonna 1840. Vuosina 1854–1858 hän kävi Helsingissä syntyneen veljensä Emil Nummelinin (1843–1904) kanssa Helsingin teknillisen reaalikoulun, joka oli aloittanut toimintansa vuonna 1849. Reaalikoulussa opetettiin tuolloin lähinnä yleissivistäviä oppiaineita ja ainoana erikoisaineena oli viivoitinpiirustus. Piirustustunneilla opittiin siis käyttämään ajan arkkitehtien ja piirtäjien perusvälineitä, hakaviivainta, kolmiota ja harppia. Varsinainen tekninen ammattiopetus reaalikoulussa alkoi vasta vuonna 1858, arkkitehtikoulutus vuonna 1862.¹

Suomessa toimi 1870-luvulla vasta muutama ammattimainen arkkitehti. Arkkitehdin työkenttä oli kuitenkin koko ajan laajenemassa, ja arkkitehteja olisi tarvittu sekä suunnittelemaan että rakennustöitä valvomaan. Nummelinilla oli ehkä myötäsyttyistä suunnittelijan ja piirtäjän lahjaa, ja suunnittelijoiden avuksi oli saatavilla kasvava määrä ammattikirjallisuutta ja mallipiirustuksia, jotka henkivät aikansa keskieurooppalaisia tyyli- ja muotomallia. Kukaties Nummelin sai neuvoja ja apua myös joltakulta ammattimaiselta arkkitehdiltä. Näin Nummelin, huolimatta lähes olemattomasta teknisestä koulutuksestaan, pääsi laatimaan Helsinkiin Puistokadun huviloittensa lisäksi muitakin uudisrakennus- ja muutossuunnitelmia, kuten tammikuussa 1877 hyväksytyt leivintuvan ja asuinrakennuksen suunnitelmat kauppias Barhoffille Puistokadun pohjoispäähän.²

C. H. Nummelinin visiittikortti. Museovirasto.

Nummelinin veljekset hankkivat leipänsä pääasiassa litografeina. Molemmat työskentelivät joitain vuosia Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kivipainossa, ennen kuin vuonna 1873 tai 1875 perustivat opiskelijatoverinsa Mikael Vilhelm Brandstaken kanssa Helsinkiin Litografiska tryckeriet -painoyhtiön.³ Sen mentyä vuonna 1885 konkurssiin C. H. Nummelin huusi painolaitteet konkurssi-huutokaupasta itselleen.⁴

C. H. Nummelinin poismenosta kertovassa uutisessa *Hufvudstadsbladet* 26.4.1898 mainitaan, että kivipainon tuhouduttua Puistokadun huvilan palosa vuonna 1886 Nummelin omistautui karttojen piirtämiselle ja toimi piirtäjänä Tie- ja vesirakennusten ylihallituksessa ja maanmittausylihallituksessa. Suomalaisen kirjanpainamisen historiaa tutkineen Hannu Kauton mukaan Nummelin omistautui puukaivertamolle, joka toimi samalla alan ammattikouluna.⁵ Aikalaislähteissä Nummelinia tituleerataan insinööriksi, piirtäjäksi, kartanpiirtäjäksi ja kivipainajaksi.

Nummelinin poika Georg Nummelin, joka oli syntynyt Helsingissä vuonna 1873, asui Puistokadun talossa 13-vuotiaaksi ja valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä opistosta vuonna 1903. Ennen Venäjän vallankumousta hän vastasi Etelä-Venäjälle perustettavan Jusovkan teollisuuskaupungin rakentamisesta ja värväsi suunnittelijoiksi suomalaisia arkkitehteja, kuten Ole Gripenbergin. Vallankumouksen jälkeen Georg Nummelin toimi suunnittelijana Helsingissä. Hänen toteutuneita projektejaan ovat muun muassa 20-luvun klassismia edustavat Asunto Oy Hietala Hietalahdenranta 2:ssa (1927), Eerikinkatu 40 ja Abrahamin-

katu 13:n kulmatalo (1929) sekä funkishenkinen liiketalo Unioninkatu 18 (1933). Suunnitelmia löytyy Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistosta.⁶

¹ Wuolle 1949.

² Pitkänomaisen, kaksikerroksisen asuintalon alempi kerros oli tiilirunkoinen ja ylempi puurakenteinen. HKA.

³ *Hufvudstadsbladet* 26.4.1898; *Hufvudstadsbladet* 28.1.1904; *Matrikel öfver Tekniska realskolans...* 1899, 372–373.

⁴ *Hufvudstadsbladet* 13.5.1885. Emil Nummelin sai työpaikan Tilgmanin kivipainossa. *Hufvudstadsbladet* 28.1.1904.

⁵ Kautto.

⁶ www.mfa.fi/arkkitehtiesittely; Keinänen 2008, 10; Standertskjöldin sähköposti 12.2.2013.

Nummelin mainosti puupiirtämöään *Uudessa Suomettaressa* syksyllä 1881 (alla): ”Helsingin Puunpiirtäjän-Työhuone, joka elokuun 1 päivänä 1881 alkoi toimensa, vastaanottaa töitä ja pyytää hienon ja tarkan tekotavan sekä kohtuullisten hintain kautta luottamusta saavuttaa. C. H. Nummelin, Puistokatu n:o 4.”

Seuraavana keväänä Nummelin mainosti *Uudessa Suomettaressa*: ”Helsingin Puupiiirros-Atelier valmistaa puupiirostöitä ja puupiiroksia kuvateoksiin, sanomalehtiin, kirjoihin ja tieteellisiin teoksiin. Hinta-luetteloita, nimileimasimia ja osoittimia y. M. Y. M. Piiroksia ja kuvauksia useampiin teoksiin toimitetaan atelierissa. Huom.! Atelierille on sen lyhyellä olemis-ajalla tunnustettu se etu, että se pienemmissä töissä voi kilpailla ulkomaisten kanssa sekä valmistamisen ja hienouden että etenkin helppojen hintojen puolesta. C. H. Nummelin, Puistokatu N:o 4.”

Vasemmalla C. H. Nummelinin puupiirtämön mainos sekä kansi Nummelinin toimittamasta ja kustantamasta luettelosta *Mercurius Ny Adress- och Annons-bok för Helsingfors 1883–1884*, jonka kanssa on maininta Nummelinin molemmista firmoista, Litografiska Tryckeribolagetista ja Helsingfors Xylografiska Atelierista. Joillain mainostajilla oli tuolloin jo puhelin, olihan Helsinkiin vuonna 1877 saatu ensimmäinen puhelinlinja ja vuonna 1882 puhelinlaitos. Nummelin itse hankki puhelimen viimeistään vuonna 1885.

latu 12.	<p>Toimitetaan tällaisia Kommissiointi- ja Inkasso-asioita huolesta paikkioista.</p> <p>Qati-asioita Helsingissä, Mikonkatu 25, ajavaaratuomari Karl Lyden.</p>	Mahe ter Kaup tor pä Puut joi i. Tuor ten tor Pörs ti: Pääc toi tay we Laid joe ti: Sääs na
ja, iisiä	<p>Helsingin Puunpiirtäjän-Työhuone, joka elokuun 1 päivänä 1881 alkoi toimensa, vastaanottaa töitä ja pyytää hienon ja tarkan tekotavan sekä kohtuullisten hintain kautta luottamusta saavuttaa.</p> <p>C. H. Nummelin, Puistokatu n:o 4.</p>	
ia	<p>Pitakirjoittajat! Pitakirjoittaja-yhdistyksen päättöffen mu-</p>	
ndet: kol.		

TUHOISA TULIPALO

Helluntaipäivä 13.6.1886 oli tyyni ja poikkeuksellisen kaunis ja lämmin mutta Nummelinin huvilalle kohtalokas. *Hufvudstadsbladet* kertoi Nummelinin viettäneen helluntaita perheineen luterilaisella hautausmaalla ja eläintarhassa ja palanneen talolleen kahdeksan maissa illalla. Vietyään hevosen talliin hän on lähtenyt Kaivohuoneelle seuraamaan varieteeta ja saanut sinne tiedon, että huvilassa riehui tulipalo.¹⁹

Palo uutisoitiin *Suomalaisessa Wirallisessa Lehdesä*, *Folkwännens*-lehdessä, *Uudessa Suomettaressa* sekä *Hufvudstadsbladetissa*. Sen kerrottiin syttyneen puolen yhdeksän aikaan illalla ja keränneen laajan yleisön ”kamalata helavalkeata katselemaan”.²⁰

Yläkerran asuntojen vuokralaiset, tohtori Georg Hornborg ja tuomari K. G. Kollin, sekä kellarihuoneen asukas, neiti M. S. Sandelin, olivat palon sattuessa pois, mutta paikalla olivat Kollinin taloudenhoitaja K. Lindholm, tämän nimeltä mainitsematon naispuolinen vieras, Hornborgien palvelustyttö Ida Fält sekä perheen viisikuinen lapsi Gunnar.²¹

---

¹⁹ *Hufvudstadsbladet* 16.6.1886.

²⁰ *Uusi Suometar* 15.6.1886.

²¹ *Folkwännens* 15.6.1886; *Hufvudstadsbladet* 16.6.1886; *Uusi Suometar* 15.6.1886.

Palon alkamisesta *Hufvudstadsbladet* uutisoi, että taloudenhoitaja Lindholmin vieras oli pistäytynyt Kollinin asunnon salissa ja tullut nopeasti takaisin haistettuaan savun hajua. Taloudenhoitaja oli mennyt ”tambuuriin” eli asunnon lämmitettävään eteistilaan ja nähnyt lasiovien läpi tohtori Hornborgin tambuurissa ”liksom ett starkare lampsken, men genast derpå ordentliga eldslågor”. Palvelustyttö Fält kertoi kuulleensa, kuinka joku jyskytti Hornborgin ovea, ja huomanneensa silloin savua, joka työntyi tambuuriin sen vieressä olevan huoneen oven rakosista. Yhdessä ovella jyskyttäneen työmiehen kanssa Fält oli avannut huoneen oven ja todennut paperitapetoidun huoneen olevan liekeissä. Naapurihuvilan ”työläisvaimo” Juntunen puolestaan oli ensin huomannut piipusta nousevan vähän savua, joka muuttui yhä mustemmaksi; sitten savua oli alkanut tupruta myös ikkunasta.²²

Palon aiheuttaja jäi arvoitukseksi. Toisten tietojen mukaan palo olisi syttynyt asumattomassa yläkerran huoneessa, jonka kautta kulki savuhormi, mutta toisten mukaan palo oli alkanut huoneesta, johon ei liittynyt savuhormia.²³

---

²² *Hufvudstadsbladet* 16.6.1886.

²³ *ibid.*; *Uusi Suometar* 15.6.1886.

Hufvudstadsbladetin mukaan kadun toisella puolella Puistokatu 3:ssa oli palokello, mutta koska se ei ollut hälyttänyt²⁴, tuli pääsi leviämään laajalle, ennen kuin kaupungin palokunta, Kaartin palokunta ja vapaaehtoinen palokunta ehtivät paikalle.²⁵ Puista yläkertaa ei voitu pelastaa, ja ”hiiltyneet ulkoseinät vaan jäivät seisomaan”²⁶, kun palo saatiin yhdeltä yöllä sammutetuksi.²⁷

Osa asukkaiden ja kivipainon omaisuudesta saatiin pelastettua liekeiltä, mutta palolta säästynyttä tavaraa näyttää jääneen muutamaksi päiväksi taivasalle, kuten *Uusi Suometar* heinäkuussa kertoi.²⁸ Nummelin ja talon vuokralaiset eivät muutenkaan joutuneet aivan puille paljaille, sillä Hornborgia lukuun ottamatta

---

²⁴ *Hufvudstadsbladet* 15.6.1886 ja 16.6.1886. Palokellot olivat osa uutta palohälytysjärjestelmää, joka otettiin käyttöön Helsingissä 1880-luvun alussa.

²⁵ *Uusi Suometar* 15.6.1886. Ironista kyllä, Emil Nummelin oli vapaapalokuntalainen, joten hän on saattanut tulla paikalle palon sammutustöihin. *Hufvudstadsbladet* 1.2.1904.

²⁶ *Uusi Suometar* 15.6.1886.

²⁷ *Folkwännens* 15.6.1886.

²⁸ Uutisen pääaiheena oli, että eräs työmies oli ”ottanut muutamia palettia pronssiväriä” Nummelinin palolta säästyneiden tavaroiden joukosta ja saanut tästä hyvästä hirttotuomion. *Uusi Suometar* 13.7.1886.

kaikki olivat vakuuttaneet irtaimistonsa palovakuutusyhtiöissä. *Uuden Suomettaren* mukaan itse rakennus oli vakuutettu Kaupunkien yleisessä paloapuyhdistyksessä 45000 markasta, kivipaino Fenniassa 54000 markasta ja kivipainon yhteydessä toiminut, vasta hankittu korttitehdas Skandiassa 3000 markasta.²⁹

Kivipaino-osakeyhtiön omaisuus lienee silti pantu pian myyntiin, sillä yhtiön osakkaat kutsuttiin elokuun 23. päiväksi Puistokatu 4:ään ylimääräiseen yhtiökokoukseen, jossa oli tarkoituksena muun muassa tarkastella tehtyjä ostotarjouksia.³⁰ Kirjapainon jäännökset myytiin konsuli Gösta Sundmanille.³¹

²⁹ *Uusi Suometar* 15.6.1886

³⁰ Kokouksesta ilmoitettiin *Suomalaisessa Wirallisessa Lehdessä* 31.7.1886. Ei ole varmuutta, säilyikö tulipalossa ensimmäisen kerroksen sisustuksia ja rakennusosia, kuten ovia.

³¹ Kautto.

juostunut.

— **Tulipalo.** Helluntai-iltana kello 2/3 aikaan, jolloin kaikki ihmiset olivat mitä misään ihanan luonnon helmasa juhlaa viettämässä, alkoi lamalat tulipalon merkit kuulua. Pian oloittin musta savuputjas ja roihuamat liekit että tuli oli päässyt valloilleen insinööri C. S. Nummelinin omistamassa huvilassa Kaivopuiston länsiosassa (Puistotatu 4). Huvilassa oli kellariterros tiilestä ja sen päällä kahdenkertainen puurakennus. Ennenkuin apua lertesi tulemaan ennätti tuli jo saada juuren valaan, niin että mailla sitte laupungin palofunta, kaartin palofunta ja wapaasehtoinen palofunta yhdistynein woiuin parastansa loettimat, oli puurakennusta enään mahdoton warjella, se paloi kokonaan, hiityneet ulkoseinat waan jäivät seisomaan. Enneksi oli ilma aiwan tyyni ja palamarakennus erillään, niin ettei ympärillä olewilla rakennuksilla suuria waaraa ollut. Käretömät, pyhäpäiwän wuolji joutilaat ihmisjoukot keräytyivät Kaivopuistoon ja wuorelle tuota lamalata helawalleeta katselemaan.

Egytä wallean irtipääsemiseen ei woiella tarkein tiedetä. Se näyttää syntyneen yläkerrassa eräässä ajumattomassa huoneesta, jonka lawitse alakerrasta tuli samutorni. Tulipalon syytystä ei huvilan asukkaista ollut mita lotona kuin pari palvelustyttä. Kellariterroksessa ajui neiti Sandelin; alakerrassa toijessa päässä huvilan omistaja, insinööri Nummelin, ja toijeen päähän oli Kivipaino-yhtiön paino sijoitettu; yläkerrassa ajui tuomari Collin ja tohtori A. Hornborg.

Huvila oli wakuutettu Kaupunkien yleisessä paloapuyhtiössä 45,000 markasta ja kivipaino Fenniassa 54,000 markasta, jen yhteydessä olewa korttitehdas Skandiassa 3,000 markasta ja irtain tawara Kaupunkien paloapuyhtiössä irtainta omaisuutta warten 13,000 markasta. — Neiti Sandelinin omaisuus oli wakuutettu menäläisessä yhtiössä 1,500 markasta. — Tuomari Collinin omaisuus on wakuutettu Kaupunkien paloapuyhtiössä irtainta omaisuutta warten, mutta mistä hinnasta, ei woiella tiedetä. Tohtori Hornborgin omaisuus oli wakuuttamatta, mutta siitä saatiin suurin oja pelastetut.

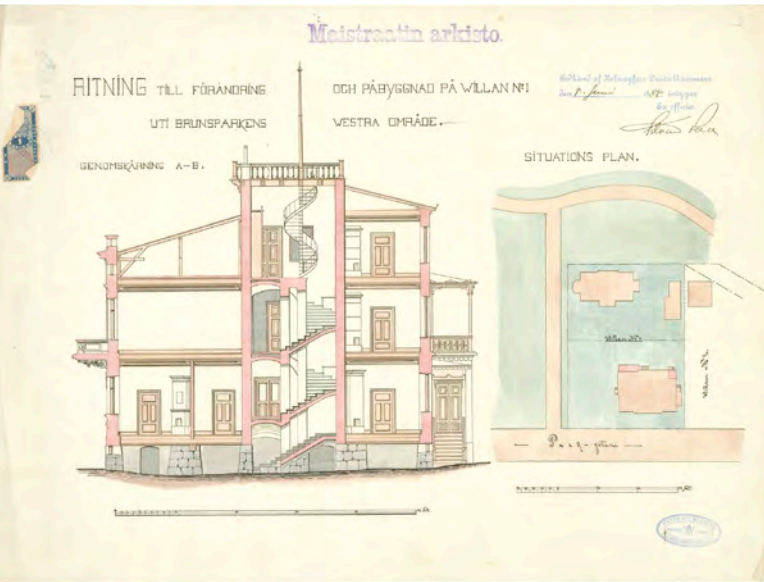
— **Sirkon häwäistystä.** Eilen (2:na Helluntaipäiwänä) tuli wanhaan kirkon wuolimäntämaaran alusta iwa-

Eräs palanut talo Kaivopuistossa vuonna 1895. HKM / Karl Mitterhusen.

Nummelinin huvilan palo *Uuden Suomettaren* uutisoimana 15.6.1886.

MIERITZIN KORJAUSSUUNNITELMA 1888

Huvilan leikkaus- ja asemapiirustus Mieritzin muutossuunnitelmista. Leikkauspiirustuksesta näkyy, miten portaikkoa on ollut tarkoitus jatkaa kierreportaana ylös uudelle näköalaparvekkeelle. Arkkitehtuurimuseo.

Huvilan ensimmäisen jälleenrakennussuunnitelman laati arkkitehti Frithiof Mieritz. Todennäköisimmin suunnitelman tilaaja oli C. H. Nummelin, jolle Mieritz oli ainakin etäisesti tuttu, olihan tämä mainostanut Nummelinin kustantamassa osoiteluettelossa *Mercuriuksessa* tekävänsä ”allehanda ombyggnader efter fackets nutida fordringar”.³² Mieritzin piirustukset todettiin rakennusjärjestyksen mukaisiksi 12.5.1888 ja hyväksyttiin rahatoimikamarissa 8.6.1888. Pohjapiirustus suunnitelman kääntöpuolelle on kirjattu ehdoksi, että rakennustyöt tuli aloittaa kesäkuun 1889 loppuun mennessä.³³

Kun vertaa keskenään Nummelinin ja Mieritzin suunnitelmia, Stenbäckin myöhemmin laatimia jälleenrakennussuunnitelmia ja nykytilannetta, näyttää ilmeiseltä, että tiilimuurien lisäksi ensimmäisen kerroksen ikkunoiden on täytynyt säilyä tulelta ainakin kohtalaisesti. Palohan sai alkunsa yläkerrasta, ja se saatiin sammutetuksi neljässä tunnissa. Sammutusvesi tosin luultavasti turmeli ainakin välipohjan, eikä ristiholvia näy jälleenrakennussuunnitelmissa.

³² *Mercuriuksessa* ilmoitti Mieritzin lisäksi vain kaksi arkkitehtuurin alan toimistoa: Theodor Höijer sekä Kiseleff & Heikel. viimeksi mainittu mainosti rakennustarvikeliikettään.

³³ HKA; Arkkitehtuurimuseo.

Suunnittelua ovat joka tapauksessa ohjanneet huvilan jäänteet: ensimmäisen kerroksen tiilimuurit ja niiden ikkuna-aukotus. Myös pääsisäänkäynti ja porrashuone ovat piirustusten perusteella entisillä paikoillaan. Puiston puolelle on kuitenkin suunniteltu kolmatta kerrosta ja porrashuoneelle on annettu tornimainen muoto. Se huipentuu kattamattomaan, lipputangolla varustettuun näköalatasanteeseen, jonne johtaa porrashuoneesta kierreportas. Lisäksi toiseen kerrokseen on kullekin julkisivulle suunniteltu parveke, joista yksi on kadun puolella keskirisaliitin keskellä.

Mieritz suunnitteli rakennuksen toteutettavaksi kokonaan tiilirunkoisena, rapattuna rakennuksena, jolle klassisoivat koristeaiheet, palkistot, friisi, voimakas kattolista ja aumakaton kätkevä balustradi antaisivat säädynmukaista arvokkuutta. Mieritzin piirustusten mukaan toteutettuna huvila olisi siis saanut huomattavasti alkuperäisestä poikkeavan, palatsimaisen, myöhäisklassistisen ilmeen. Mieritzin arkkitehtuuria tutkinut taidehistorioitsija Timo Keinänen puhuikin ehdotusta kuvaillessaan ”patriisihuvilasta” ja luokittelee Puistokadun huvilan Mieritzin huvilasuunnitelmista komeimmaksi.³⁴

³⁴ Keinänen 2004, 135.

Maistraatin arkisto.

RITNING TILL FÖRÄNDRING OCH PÅBYGGNAD PÅ WILLAN N:1

UTI BRUNSPARKENS WESTRA OMRÅDE.

FASAD MOT

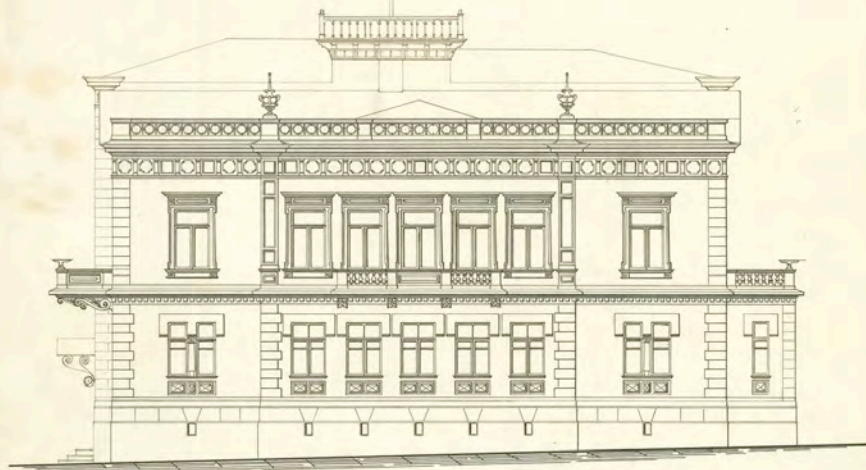
PARKGATAN.

Arkitekt af Kungliga Bygghammars

Den 8. Januari 1888 inlämnad

En officer

[Signature]

2139.

Katujulkisivu on tietävästi ainoa olemassa oleva julkisivupiirustus Mieritzin laatimasta muutossuunnitelmasta keväältä 1888. Ainakin katujulkisivun jäsentelyä on ohjannut palossa säilyneen ensimmäisen kerroksen tiilimuurin ikkuna-aukotus. Ensimmäisen kerroksen ikkunoissa on myös samanlainen puitejako kuin Nummelinilla, kun taas toisen kerroksen eli "piano nobilen" ikkunat muistuttavat 1870-luvulta alkaen yleistyneitä, pelkistettyjä T-karmi-ikkunoita ja ne on varustettu klassisella palkistokehyksellä. Ikkunajako on kauttaaltaan sama kuin Nummelinilla. HKA.

Maistraatin arkisto

RITNING TILL FÖRÄNDRING OCH PÅBYGGNAD PÅ WILLAN N:1

UTI BRUNSPARKENS WESTRA OMRÅDE.

Arkitekt af Kungliga Bygghammars

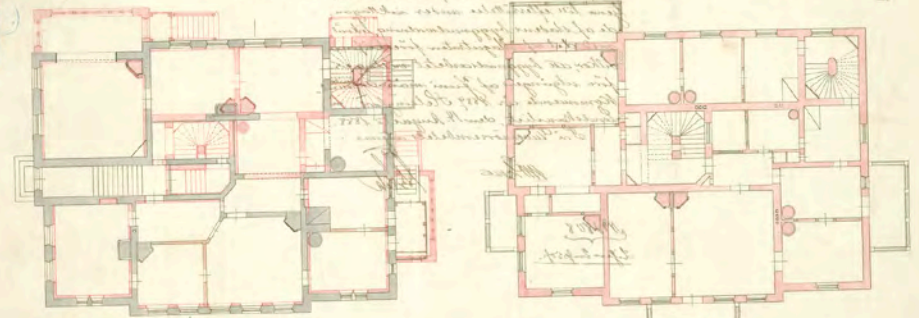
Den 8. Januari 1888 inlämnad

En officer

[Signature]

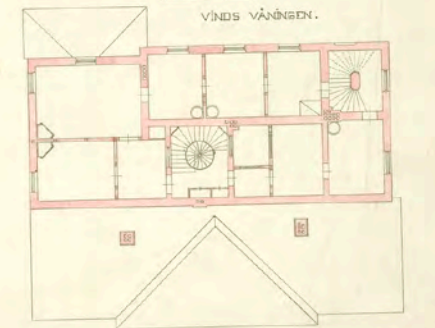
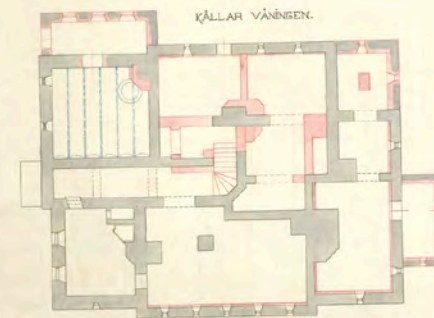
1^{sta} VÄNINGEN. [GÅTTAN]

2da VÄNINGEN. [NY]

KÄLLAR VÄNINGEN.

VINDS VÄNINGEN.

[Handwritten notes and signatures at the bottom of the floor plans.]

Huvilan pohjapiirustukset Mieritzin toteutumattomista muutossuunnitelmista. Mieritz on kaavaillut toisen kerroksen kaikille julkisivulle parveketta ja laajentanut rakennusta kolmannella kerroksella. Pääportaikko on runkoon nähden toisin päin kuin Nummelin alkuperäispiirustuksessa. HKA.

Arkkitehti Frithiof Mieritz. Arkkitehtuurimuseo /
Atelier Apollo.

ARKKITEHTI FRITHIOF MIERITZ (1863–1916)

Frithiof Mieritz oli saksalaisen muurarimestarin, urakoitsijan ja arkkitehdin F. W. Mieritzin poika. Frithiof Mieritz oli syntynyt Vaasassa, jonne perhe oli muuttanut Saksasta, ja hän muutti perheensä mukana Helsinkiin vuonna 1865. Mieritz kouluttautui Saksassa Holzminden rakennusammattikoulussa ja Hannoverin teknillisessä korkeakoulussa ja aloitti oman arkkitehdinpraktiikkansa Suomessa vuonna 1883. Mieritzin asiakkaina oli helsinkiläistä porvaristoa ja säätyläisiä, ja häneltä tilattiin pääasiassa puurakennuksia, etenkin kesähuviloita, jotka noudattavat aikakauden puurakentamisen muoteja: eklektismia, sveitsiläistyiliä tai muinaisskandinaavista tyyliä. Tilauksia tuli myös Helsingin Anniskeluyhtiöltä, jolle Mieritz piirsi puurakennuksia Seurasaaren ja Korkeasaaren kansanpuistoihin. Lisäksi hän suunnitteli koottavia puuhuviloita Sandviken-yhtiölle.

Isänsä tapaan Mieritz toimi myös urakoitsijana ja työnjohtajana. Vuonna 1887 hän perusti Saksasta saamansa opin pohjalta Suomen ensimmäisiin kuuluneen betonivalimon, joka ei kuitenkaan menestynyt. Kaikkiaan Mieritzin saamat toimeksiannot jäivät Suomessa niukoiksi, ja hän muutti perheineen vuonna 1898 parempien työtilaisuuksien toivossa Pietariin.¹

---

¹ Keinänen 2002, 127–130; Keinänen 2007.

KIVEKKÄIDEN JA STENBÄCKIN HUVILANA, VUODET 1888–1900

Puistokatua lounaasta kuvattuna aikaisintaan vuonna 1894 ja viimeistään vuonna 1901. Kuvassa näkyy satarata, joka on erotettu katutilasta tanakalla puuaidalla. HKM.

PALORAUNION UUSI ELÄMÄ

Kaivopuiston raunioituneen huvilan n:o 1 seuraaviksi omistajiksi tuli asianajaja Lauri Kivekäs puolisonsa näyttelijätär Ida Aalbergin kanssa. Kivekäs sattui huomaamaan ilmoituksen huvilan julkisesta konkurssi-huutokaupasta *Hufvudstadsbladetissa* 9.9.1888. Myytävänä olivat paitsi huvilan jäännökset, Mieritzin laatima korjaussuunnitelma ja tontin vuokraoikeus myös purjevene, soutuvene ja ajokaluja.³⁵ Huvila oli hyvässä osoitteessa, vaikkakin silloisesta Helsingistä katsoen maalla. Kivekäs tiedotti löydöstä Bergeniin matkustaneelle Aalbergille:

*”Muistatko kultani, sitä huvilapaikkaa Kaivopuistossa, jossa nuo kiviset rauniot palaneesta rakennuksesta herättivät huomiotamme viime keväällä. Muistathan Puistokadun päässä aivan lähellä merta, josta tuon palaneen huvilan erottaa pankkitirehtööri Teod. Wegeliuksen huvila ja aivan puiston, tuon avaran kauniin Kaivopuiston suussa. Sinä olit hyvin ihastunut paikkaan vaan emme uskaltaneet ajatellakaan mahdollisuutta, että voisimme saada sen omaksemme. ... Kirjanpainaja Nummelin, jonka oma se on ja joka sitte kuin rakennus 2 vuotta sitte paloi ei ole jaksanut sitä remonterata on näet tehnyt konkurssin.”*³⁶

Kivekäs kirjoitti Aalbergille menneensä oitis tontille ”Juuson” eli arkkitehtiveljensä Josef Stenbäckin kanssa. Veljekset tekivät perusteelliset korjaussuun-

³⁵ *Hufvudstadsbladet* 9.9.1888. Helsingin kaupunginarkiston korttelikortistossa tontti on merkitty vuokratuksi Kivekkäälle siihen saakka, kunnes tontin vuokraoikeus on siirtynyt kapteeni Pohjanheimolle.

³⁶ Heikkilä 1998, 266.

nitelmat ja laskelmat, joiden tuloksena lienee ollut Mieritzin suunnitelmien hylkääminen liian suurisuuntaisina ja kalliina. Arvattavasti Stenbäck on tarjoutunut laatimaan suunnitelmat itse. Kivekäs arvioi Aalbergille osoittamassaan kirjeessä: *”Juuson laskun mukaan voisimme eduksemme huutaa, jos saisimme 12000 markasta rakennusjäännökset, jotka Juuso arvioi vähintäänkin 6000 markan arvoon ynnä arrentioikeuden.”*³⁷

Nummelinin julkinen konkurssihuutokauppa pidettiin syyskuun 17. päivänä 1888.³⁸ Kivekäs huusi itselleen vuokraoikeuden jaetun tontin Puistokadun puoleiseen osaan sekä huvilan jäännökset, joista *Päivän Uutiset* uutisoi hänen maksaneen 8100 markkaa.³⁹ Kivekäs odotti malttamattomasti vaimonsa paluuta, jotta he yhdessä päättäisivät piirustuksista, kustannuksista ja siitä, kenellä työt teetettäisiin. Aalberg ehdotti Bergenistä käsin, että piirustukset laadittaisiin aikaleimatta, koska ”menee pitkä aika ennenkuin ne tulee valmiiksi ja jos aletaan korjata kiviseiniä niin ei ole aikaa odottaa.”⁴⁰ Hän neuvoi miestänsä olemaan silti taloudellinen. Halpaa muuraria tarvittaessa hän kehotti tätä kääntymään ”rakennusmestariksi” kutsutun isänsä Antti Ahlbergin puoleen.⁴¹

³⁷ *ibid.*, 266.

³⁸ *Hufvudstadsbladet* 9.9.1888.

³⁹ *Päivän Uutiset* 18.9.1888.

⁴⁰ Heikkilä 1998, 266–268.

⁴¹ *ibid.*, 17, 19, 268. Antti Ahlberg oli tehnyt rakennustöitä kartanoissa, osallistunut 1860-luvulla Helsinki–Hämeenlinna-radan rakentamiseen, toiminut ratamestarina, urakoinut taloja ja ollut perustamassa tiilitehdasta. Ylikangas & Pajujoja 1987, 111.

STENBÄCKIN KORJAUSSUUNNITELMA

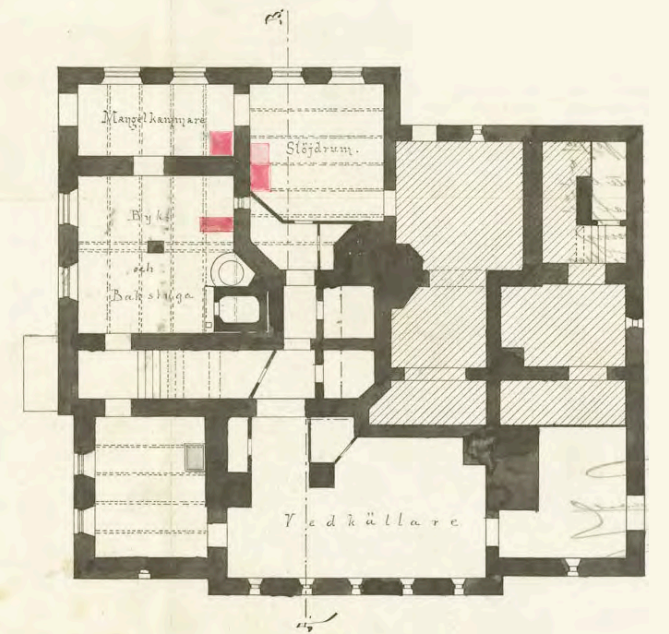
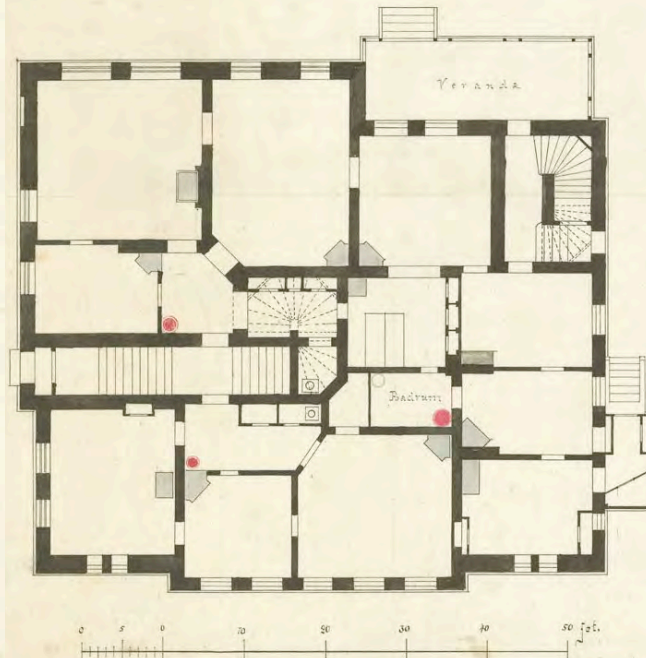
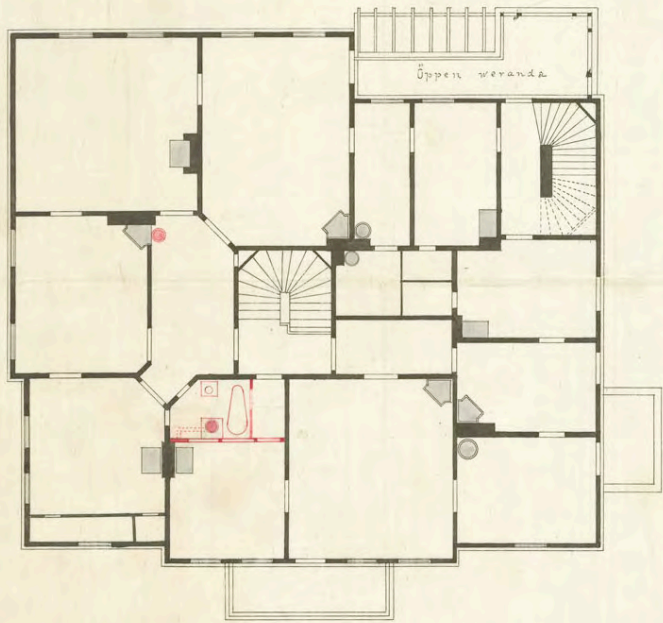
Keinäsen mukaan Kivekäs myi puolet huvilasta ja tontin vuokraoikeuden jo ennen rakennustöiden alkamista Josef Stenbäckille ja kauppakirjassa mainittiin maalaustyöt ja tapetointi, jotka kumpikin omistaja kustansi erikseen⁴². Alakerta oli Stenbäckin, yläkerta Kivekkään, mikä saattoi Aalbergin Bergenistä lähettämän kirjeen perusteella olla Aalbergin idea. Ylipäättään aviopari keskusteli suunnitelmista kirjeitse, kunnes Aalberg joulukuussa 1888 vietti Suomessa pitemmän aikaa. Silloin pariskunta pääsi piipahtelemaan tulevaa kotitaloaan katsomassa ja keskustelemaan Stenbäckin luona korjaussuunnitelman yksityiskohdista.⁴³

Stenbäckin alkuperäisistä muutospiirustuksista on tietävästi säilynyt ainoastaan yhden julkisivupiirustuksen yläosa, suunnitelma Puistokadun puoleiseksi julkisivuksi, joka on hyväksytty 18.1.1889. Helsingin kaupunginarkistossa ovat kuitenkin tallella Stenbäckin laatimat ja 7.3.1890 hyväksytyt tulisijojen muutospiirustukset, joista saa käsityksen pohjaratkaisuista.

⁴² Keinänen 2004, 136; Keinänen 2008, 11. Keinäsen alkuperäislähde ei ole tiedossa. Stenbäckillä oli ehkä jonkinlaisia rahoitusvaikeuksia, sillä lokakuun 1889 alussa Kivekkään apulainen kertoi lainanneensa Stenbäckille huvilaa vastaan 1000 markkaa. Heikkilä 1998, 274–275.

⁴³ Heikkilä 1998, 268, 271.

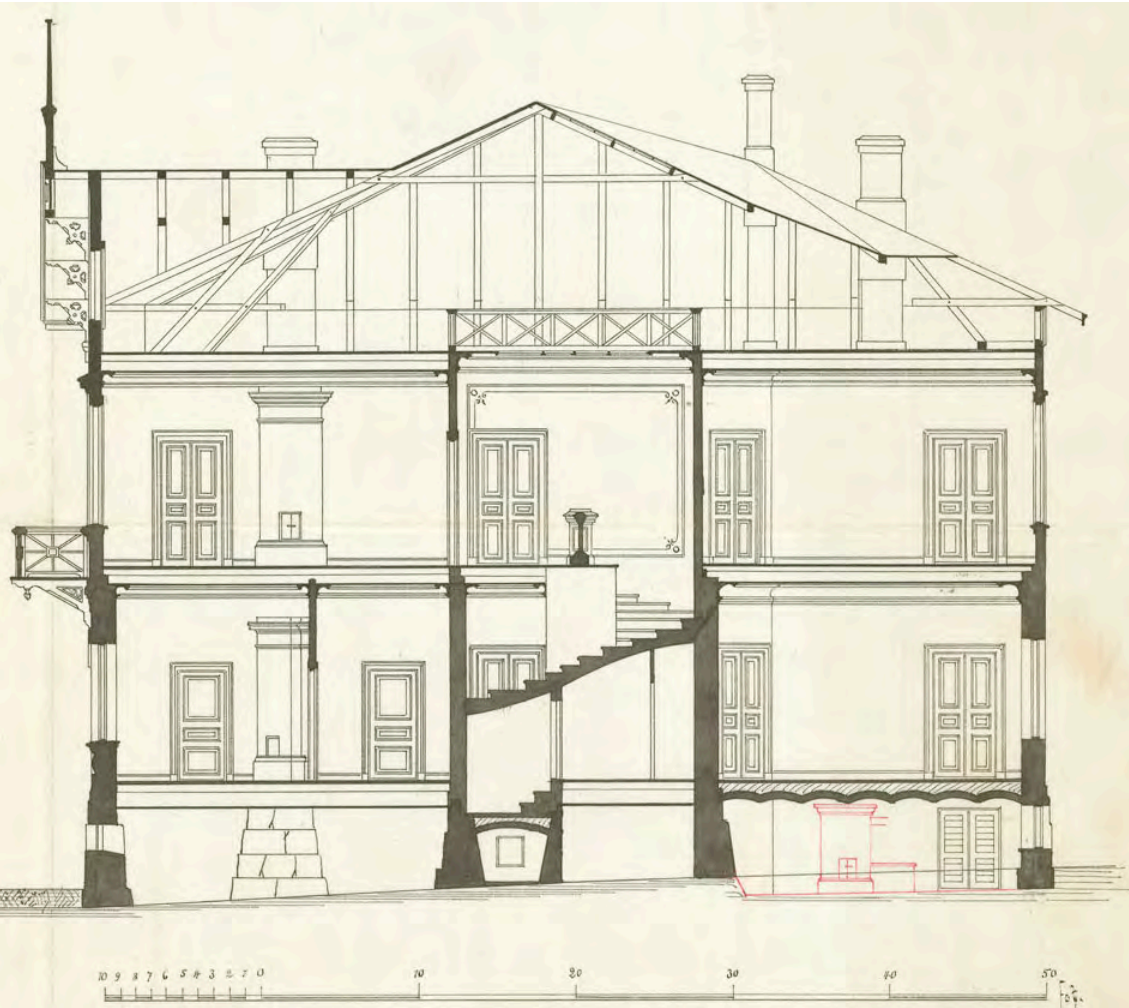

POHJAPIIRUSTUKSET

Piirustuksista päätellen Stenbäck on suunniteltu ensimmäiseen kerrokseen monihuoneisen arkkitehti-toimiston, oman asuntonsa sekä toisen asunnon, joka on saattanut olla myös palvelijan asunto. Toiseen kerrokseen on ilmeisesti kaavailtu kahta asuntoa: toinen suuntautuu puistoon ja toinen Puistokadulle. Molemmissa on parveke. Kummassakin kerroksessa on kylpyhuone ja ilmaklosetti – ensimmäisessä kerroksessa niitä on kaksi – sekä pieniä aputiloja, joista osa saa valoa valokatolliseen porrashuoneeseen antavan ikkunan kautta. Kellarissa on piirustusten mukaan taloustitoja: pyykki- ja pakaritupa (byk & bakstuga), mankelointihuone, halkokellareita sekä verstaas, (slöjdrum).

Rakennuksen sisäosiin sijoitettu pääportaikko vastaa muodoltaan ja sijainniltaan paljolti Mieritzin suunnitelman portaikkoa, mutta näköalaterassin tilalla on valokatto. Puistonpuoleisen eteläkulman puuseinäinen, luultavasti puurakenteinen portaikko purettiin ja korvattiin uudella. Portaikon ulkoseinät muurattiin ensimmäisessä kerroksessa tiilestä, tueksi tehtiin tynnyriholvit. Mahdollisesti porrasaskelmiksi käytettiin valettuja betonilankkuja, kuten pääportaassakin.

Pohjapiirustukset Stenbäckin vuoden 1890 muutos-suunnitelmasta: 2. kerros, 1. kerros ja kellarikerros. Muutokset koskevat tulisijoja ja toisen kerroksen huonetta, josta piirustuksen perusteella lohkaistaisiin tilaa kylpyhuoneelle. Piirustuksiin ei ole piirretty uusia hormeja. Kellarissa uudet tulisijat lienee liitetty olemassa oleviin poistohormeihin, 1. ja 2. kerroksessa olemassa olevien uunien kautta vanhoihin savuhormeihin. Kadun puolella ja huvilan länsikulmauksessa on parvekkeet samalla paikalla kuin Mieritzin ehdotuksessa. HKA.

Leikkauspiirustus Stenbäckin muutossuunnitelmasta, joka on hyväksytty maaliskuussa 1890. Muutokset on merkitty punaisella.

NUMMELINIA MUKAILEVAT JULKISIVUT

Stenbäck suunnitteli huvilan toisen kerroksen rakennettavaksi palaneen huvilan tapaan puusta. Ensimmäisen kerroksen julkisivusta hän säilytti ilmeisesti lähes kaiken tulelta säästyneen, ainakin kadun puolella. Tyyli vaikutteiltaan Stenbäckin suunnitelma edustaa lähinnä eklektismia, jossa ainesosina on uusrenessanssia, uusgotiikkaa ja ns. hajoavaa klassismia. Uusgotiikan ja nikkarityylin vaikutus näkyy vahvimmin ullakkokerroksessa. Päädyissä katonharjan alla on puugotiikassa suosittu ristikonstruktio, kuten Nummelinillakin. Goottilaisten kirkkojen koristeveiston puuhun siirrettyinä aiheina voidaan pitää myös päätyristiin liittyvää, ilmeisesti lehtisahalla tehtäväksi tarkoitettua koristelua ja räystäillä ylöspäin sojottavia ”nypyköitä”.

Hajoavaan klassismiin viittaavat muun muassa kattokolmion yläpuolelle lisätyt klassiset päätykoristeet akroteriot, kulma-akroteriot, ikkunoiden kehyspilasterit ja palkistot sekä triglyfit ikkunoiden päällä, uusrenessanssiin frontonimaisin kapiteelein varustetut peilipilasteriparit. Pääoven päällä on piirustuksissa koristeellisten takorautakonsolien kannatteleva peltikatos.

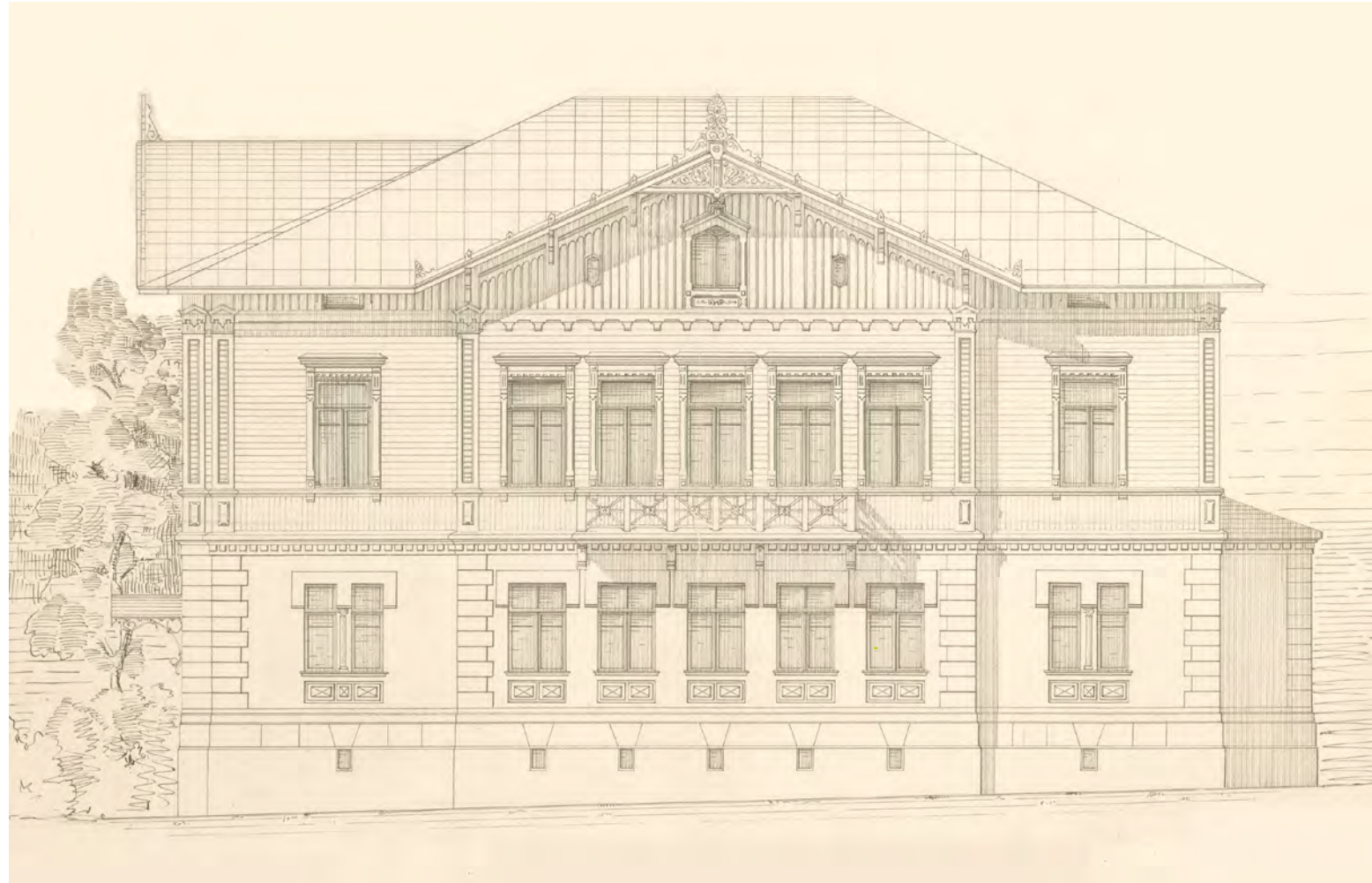

Viereinen, Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa säilytettävä piirustus on hyväksytty 18.1.1889. Piirustuksen alaosa signeerauksineen on revitty pois. Vaikka signeeraus puuttuu, piirustuksen täytyy olla Stenbäckin. Tähän viittaavat sekä päiväys että käsiala. Toinen julkisivupiirustus, pohjapiirustukset, asemapiirros sekä leikkauspiirrokset puuttuvat. Tallella oleva fragmentti on rakennuttajan sarjasta, sillä se on tehty kartongille; maistraattia varten kalkiokankaalle tehty piirustusarja on kadonnut.

Piirustus antaa Mieritzin piirustuksen tapaan olettaa, että palossa säästy ainakin osa ensimmäisen kerroksen ikkunoista sekä julkisivun yksityiskohtia: ikkunoita kehystävät ”porraspalkit”, risaliitin kahden puolen olevien kapeiden ikkunoiden väliset koriste-pilasterit, kissanluukut kiilakivineen sekä ensimmäistä ja toista kerrosta jäsentävä hammaslista.

Stenbäck esittää keskirisaliittiin myös lähes täydelleen Nummelinin piirustusten mukaisia T-jakoisia ikkunoita, joissa on hento, vaakasuuntainen lisäjako. Mieritzin suunnitelmasta Stenbäck on lainannut nurkkien harkotuksen sekä ensimmäisessä kerroksessa timanttikvaaderin ikkunoiden alla.

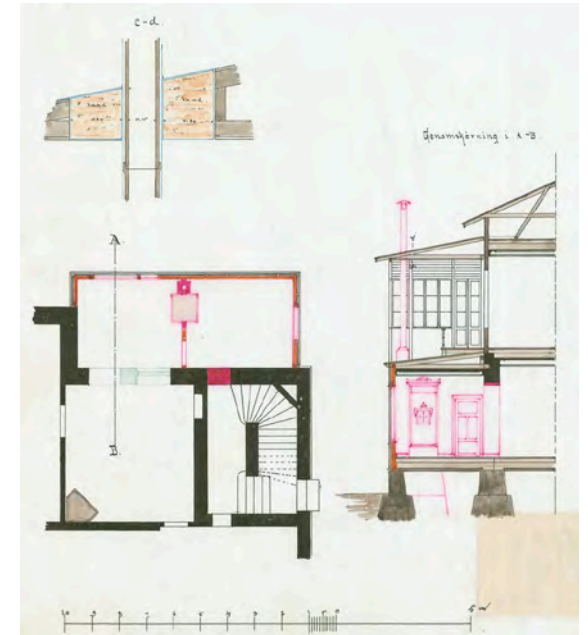
Toisin kuin Nummelin, Stenbäck on erottanut toisen kerroksen ja ullakovyöhykkeen toisistaan erilaisella laudoituksella: toisessa kerroksessa on vaakalistaan päättyvä vaakalaidoitus, ullakolla pilasterein jäsenneily pystylaidoitus. Ratkaisu ilmentää kerrosten rakenteellista erilaisuutta: toisessa kerroksessa seinät ovat pystyhirttä, ullakko on kevyempi puurakenne. Lisäksi Stenbäck on suurentanut ullakon Puistokadunpuoleista päätyikkunaa ja lisännyt sen kahden puolen pikkuikkunat. Arkkitehtuurimuseo.

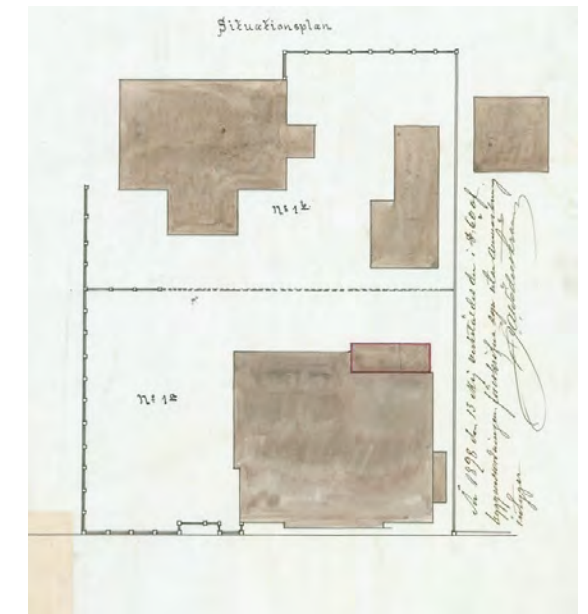

Vuoden 1892 valokuvassa (yllä) ja sen osasuurenoksessa (alla) näkyy huvilan suuri lapeikkuna. Lounaisjulkisivulla on katolla kaksi kattolyhtyä ja Stenbäckin suunnitelman mukainen parveke. HKM / K. E. Ståhlberg.

Stenbäckin 28.3.1898 päiväämä muutospiirustus oman asunnon laajentamiseksi puiston puolella olevalle kuistille. HKA.

28.3.1898 päivätty asemapiirros. Nummelinin vanha huvila on esitetty omituisen muotoisena. HKA.

SISÄTILOISTA JA SISUSTUKSISTA

1800-luvun lopulla varakkaan väen rakennusten pääporrashuoneiden sekä asuntojen seurustelutilojen tuli olla edustavia. Ajan muodin mukaisesti Puistokadun porrashuoneen seinät jaoteltiin paneelikenttiin, joiden alaosa marmoroitui ja yläosa koristemaalattiin. Stenbäck ja Kivekkät teettivät tärkeimpiin huoneisiinsa kattomaalaukset, ja ainakin Kivekkäiden salonkiin tehtiin komea koristekatto.

Kaakeliuunit muodostivat sisustuksissa tärkeän osan; Kivekkäiden salonkiin tuli tumman oliivinvihreä Majolika-kaakeliuuni.⁴⁴ Ajalle tyyppillistä materiaali jäljittelyä edustivat ootratut ovet, tummiksi ootratut ja koristemaalatut puolipaneelit (ainakin nykyisissä huoneissa 103 ja 208) sekä marmoroinnit, joita tehtiin ainakin porrashuoneen seiniin. Nykyisen huoneen 107 alkuperäinen väritys voimakkaana pompejinpunaisineen lienee saanut vaikutteita pompejilaisista tyyleistä. Lattimateriaaleina käytettiin parkettia, lautta sekä arvokkaana pidettyä, voimakkaasti kuvioitua linoleumia.

⁴⁴ Heikkilä 1998, 279. Keväällä 2013 rakennusta tutkittaessa ullakolta löytyi lasitetun oliivinvihreän kaakeliuunin osia, jotka voisivat olla kyseisestä kaakeliuunista (ks. kuva s. 10). Majolika on tinalasitteista, maalauksin koristeltua fajanssia.

Yllä Kivekkäiden aikaisen salin eli huoneen 207 koristekattoa, jossa keskellä ylimaalattuina erottuvat Aalbergin ja Kivekkään nimikirjaimet.

Alla vas. porrashuoneen paneelihin jaoteltua ja osin marmoroitua seinää.

Alla oik. Kivekkäiden aikaisen ruokasalin eli huoneen 208 koriste maalattua rintapaneelia.

Yllä: Puistokatua 1900-luvun alussa, jolloin kadun länsipuolelle on jo ilmestynyt yksi korkeampi kivirakennus, arkkitehti Waldemar Aspelinin suunnittelema, torneilla koristettu asuintalo (1901). Satamarataa reunustanut puukaide on vaihtunut tukevaksi metallikaiteeksi. Puistokatu 4:n tonttia rajaava tukimuuri näkyy hyvin. HKM / R. Hausen.

Kivekkään kuoltua maaliskuussa 1893 Aalberg ei enää asunut Kaivopuiston asunnossaan. Huvilan arvokin romahti vuosina 1891–1893 toteutetun satamaradan vuoksi. Tontista pakkolunastettiin maata noin 120 m² niin, että tontin raja vetäytyi melkein kiinni huvilaan. 6.12.1893 lähtien junat alkoivat kolkuttaa ohi vain muutaman metrin päässä huvilan pääjulkisivusta.⁴⁵ Toisen kerroksen parveke jäi käytännössä roikkumaan radan yläpuolelle. Rataa vasten tontille rakennettiin luonnonkivinen tukimuuri, ja kadun ja raiteiden väliin pystytettiin kaide.

Vuonna 1898 Stenbäck haki luvan laajentaa asuntoaan terassille ja varustaa sen kakluunilla. Sen päälle yläkerran verannalle oli jo tuolloin rakennettu pienempi umpinainen lasikuisti. Vuodelta 1900 Stenbäckiltä on suunnitelma tontin koillisreunalle tonttien 1 a ja 1 b rajalle sijoitettavasta, kivisestä ulkokuoneraakennuksesta.⁴⁶

⁴⁵ Satamarata oli jo vuoden 1886 asemakaavassa. *Päivälehti* uutisoi 8.6.1893 lautakuntapäätöksestä, jonka mukaan kaupungin tuli maksaa Aalbergille ja Stenbäckille radan aiheuttamasta haitasta vahingonkorvausta 30 000 markkaa, mikä sisälsi lautakunnalle suoritettavan korvauksen. Lautakunnassa istui myös maisteri Jonas Castrén, joka seitsemää vuotta myöhemmin huolehti huvilan myymisestä. Satamaradan käyttöönottopäivästä Kovero 1955, 222.

⁴⁶ Maire Gullichsen mainitsee muistelmissaan, että tontilla oli ulkorakennuksia mutta ei määrittele tarkemmin missä. Reuter & Alanen 2010, 95. Myöhemmissä asemapiirustuksissa tontille 1 b ei ole merkitty ulkorakennuksia.

ASIANAJAJA LAURI KIVEKÄS (1852–1893)

Lauri Kivekäs, syntytään Gustaf Laurentius Stenbäck, oli alavutelainen kirkkoherran poika, joka oli tunnettu kiihkeänä fennomaanina ja erityisesti suomenkielisten taitavana asianajajana. Hänellä oli lakiasiaintoimisto Läntisellä Henrikinkadulla eli nykyisellä Mannerheimintielle. Hänen toinen veljensä Josef Stenbäck toimi arkkitehtina ja toinen veli Konrad Fredrik, joka hänkin suomensi nimensä Kivekkääksi, tunnettiin sanomalehtimiehenä ja aikansa radikaaleimpana pidetyn *Kaiku*-lehden perustajana.¹

NÄYTTELIJÄ IDA AALBERG (1857–1915)

Ida Aalberg oli noussut suomenkielisen teatteritaiteen huipulle vaatimattomista oloista: hänen vanhempansa olivat Janakkalan Lepäkosken kartanon palvelusväkeä.

Aalberg oli kunnianhimoinen, kansainvälisesti suuntautunut uranuurtaja ja diiva, jota kuvailtiin ”jumalaiseksi”, ”lumovoimaiseksi” ja ”ihmeelliseksi”. Hän oli elämäkertansa kirjoittajan Ritva Heikkilän mukaan yleensä kaihtanut sitoutumista peläten sen haittaavan näyttelijänuransa kehitystä, mutta tilanne oli muuttunut keväällä 1887, ehkä siksi, että Euroopan näyttämöiden valloittaminen oli osoittautunut haaveeksi, joka ei toteutuisi Aalbergin toivomalla tavalla.

Näyttelijättären kerrotaan ilmaisseen nyt oman kodin kaipuuta. Kivekäs ja Aalberg viettivät yhdessä onnellisen kesän Hangossa ja menivät salakihloihin. Heidät vihittiin jo saman vuoden marraskuun 22. päivänä Helsingin Nikolainkirkossa. Kivekkään suku suhtautui avioliittoon kielteisesti, ja Puistokadun huvilan valmistuttua välit Josef Stenbäckiin ja tämän perheeseen katkesivat.² Aalberg, joka edelleen pyrki intohimoisesti eurooppalaisille näyttämöille, ehti viettää Puistokadun huvilassa vain lyhyitä aikoja.

ARKKITEHTI JOSEF STENBÄCK (1854–1929)

Josef Stenbäck oli valmistunut vuonna 1877 insinööriksi Polyteknillisestä opistosta Helsingissä, jatkanut opintojaan arkkitehtuurin osastolla ja täydentänyt taitojaan Saksassa vuosina 1878–1880 Stuttgartin teknillisessä korkeakoulussa. Hän toimi opettajana vuosina 1883–1884 yksityisessä teollisuuskoulussa Kuopiossa, vuosina 1881–1886 Koneenkäyttäjä-, työ- ja rakennusmestarikoulussa Helsingissä ja vuosina 1886–1919 edellä mainitun koulun seuraajan, Helsingin Teollisuuskoulun rakennusosastolla, jossa annettiin rakennusmestarikoulutusta. Stenbäck oli myös yksi mm. rakennusmestareille suunnatun *Suomen teollisuuslehden* perustajista ja työskenteli sen päätoimittajana vuodet 1883–1889.

Stenbäckin uralle antoi vahvan suunnan vakaumuksellinen kristillinen tausta: hänestä tuli kautta aikain tuoteliain suomalainen kirkkoarkkitehti, jonka kirkkoille tunnusomainen materiaali on Stenbäckin suuresti suosima ja propagoima harmaakivi.³ Stenbäckiä kutsuttiinkin ”Kirkko-Stenbäckiksi”.⁴

Arkkitehti Josef Stenbäck.
Arkkitehtuurimuseo / Adele Salin.

¹ *Kaiku* perustettiin Oulussa vuonna 1877. Ylikangas & Pajuoja 1987, 73.

² Heikkilä 1998, 15, 228–229, 334, 462.

³ Suominen-Kokkonen 2007.

⁴ Igor Herler käytti nimitystä jo 1970-luvulla.

Toisen kerroksen pohjapiirustus Stenbäckin laatiman muutospiirustuksen mukaan (HKA). Kirjeenvaihdon perusteella Kivekkään ja Aalbergin asunto käsitti ilmeisesti seuraavat tilat:

1. makuuhuone, jonka peräseinä komerotiloina
2. "daglistue" tai kirjasto
3. sali
4. ruokasali
5. tarjoilu- eli "serveeraustila"
6. keittiö
7. palvelijan huone eli "kotiapulaisen kamari" (?)
8. kylpyhuone ja käymälä, ilmeisesti yhteiskäytössä naapuriasunnon kanssa
9. eteinen
10. veranta

KIVEKKÄIDEN KOTI

Kivekkään ja Aalbergin ahkerasta kirjeenvaihdosta saa kuvaa heidän asuntonsa suunnittelusta ja toteutuksesta. Aalberg näyttää halunneen vaikuttaa muun muassa huoneiden koon. Hän lienee saanut Bergeniin jo syksyllä 1888 luonnosmaisen pohjapiirustuksen pariskunnan tulevasta asunnosta ja kokenut huoneiden koon huolestuttavan pieneksi. Vastauksessaan hän näet korosti, että huoneista pitäisi tehdä korkeita ja riittävän suuria vaikkapa jättämällä jokin väliseinä pois; "... se on kaunista kun ruokasali on suuri." Salonkia Aalberg piti "koko suurena", mutta mikäli se tuntuisi pieneltä, väliseinään voitaisiin puhkaista suuri, kaareva aukko, "...sillä lailla täällä paljon käytetään, niin se on kuin yksi suuri ja toki kaksi eri huonetta".¹ Kaikki puistonpuoleiset huoneet onkin jälleenrakennettu aiempaa suurempina laajentamalla niitä puiston suuntaan. Samalla huvilan etelänurkkaan on sijoitettu pergollalla varustettu avoveranta, jonka päälle toiseen kerrokseen on tehty Kivekkään ja Aalbergin veranta.

Kirjeenvaihdon perusteella Kivekkään ja Aalbergin asunto käsitti neljän suuren huoneen sarjan, johon kuuluivat makuuhuone, "daglistue" tai kirjasto, sali ja ruokasali. Ruokasalista pääsi veranalle ja tarjoilu- eli "serveeraustilaan", jonka vieressä oli keittiö ja mahdollisesti kotiapulaisen kamari. Makuuhuoneen Puistokadun-vastainen seinä oli koko pituudeltaan komerotilaa, jonka takana oli julkisivusymmetrian vuoksi ikkuna.

Kirjeistä paistaa kodinrakentamisen ja -sisustamisen into, samoin Kivekkään valmius käyttää rahaa avokätisesti – Kivekäs puski ankarasti töitä ja liiketoimet sujuivat hyvin. Sisustuksesta suunniteltiin ylellistä, olihan tavoitteena tunnetun juristin ja kuuluisan näyttelijättären koti. Ajatuksena oli myös hankkia edustavaa taidetta ja maalauttaa kummastakin muotokuvat.

20.5.1890 päivätyssä kirjeessä Kivekäs mainitsee Aalbergin aikoneen ostaa "kangasta draperioihin verandaamme varten". Siksi Kivekäs on mitannut seinät: "Pihan puoleinen

on 3 metriä 34 senttimetriä korkea ja saman määrän leveä. Toiset kaksi ikkunoilla varustettuja seinä ovat kumpikin korkeudestaan 3 m 50 c ja leveydeltään 4 metriä 15 senttimetriä."

Kivekäs seurasi rakennustöitä ja raportoi niistä kirjeitse Aalbergille. Syyskuun 1889 lopussa hän kirjoitti tälle Firenzeen: "Tänään päivällä ensi kertaa ehdin käydä sitä [huvilaa] katsomassa. Tiedätkös Josefille ja hänen rakennusmestarilleen täysi kunnia työstään. Kaikki erinomaisella huolellisuudella toteutettu. ... Mikä erityisesti minua ilahdutti on, että huoneet yläkerrassa, joiden seinät ovat erittäin huolellisesti tiivistetyt, ovat suurempia ja valoisampia kuin koskaan olisin voinut odottaa piirustuksista päättäen. ... Kuinka mukavan huoneuksen saamme! Kyökki tuntuu vähän pienenlaiselta, mutta sitä vastoin on serveeraushuone sen ja ruokasalin välillä varsin tilava. Sali ja ruokasali hyvin valoisia. Samoin "daglistue" ja makuuhuone näyttävät suuremmilta ja korkeammilta kuin mitä olin kaavaillut. ... Entäs fasadi kadulta katsottuna! Oikein tyylikkäältä se näyttää. Paras kaikesta on näköala balgongilta, joka astuu ruokasalista."

Lokakuussa 1889 Kivekäs kirjoitti Firenzeen huvilan olevan jo ”niin valmis, ettei puutu muuta kuin kaakeliuunit” ja mainitsi, että harjakaiset pidettiin 14. päivänä. Kivekäs kehoittaa Aalbergia ostamaan ”todellakin maukasta kangasta”, sillä ”veranda tulee vierashuoneeksemme kesän aikana”.

Lokakuun lopulla hän raportoi Firenzeen: *”Ajattele kun saadaan se oikein chic tapettien, möbelien ja dekoratioiden puolesta, portierit kun avataan ”daglistuen” ja ruokasalin välillä, on kaikki kolme yhtenä lattiana, kuin Misse ja Kisse pitää baalit. Missen pitää käydä Hamburgissa katsomassa näyttelyä kun palajat ja ostaa ainakin ikkunadekoratiot salonkiimme... ... Lähetätkö sinulle mitat varalta? Brokaaditapetteja otamme Frankfurtista erästä C. Hochstätter & Söhne -nimisestä tehtaasta Darmstadtista, jolla on näytteitä Hamburgin näyttelyssä ja sieltä saaneet kultamitalin sekä halpuutensa että erinomaisen hienoutensa ja eleganssinsa vuoksi. Mitään semmoisia tapetteja niin erinomaisen kauniita en ole koskaan nähnyt. Niin viehättävän suloinen lempeä ja sen ohessa rikas väri näyttää aivan kuninkaalliselta. ... Siellä myöskin tapaat erästä tapettilajia nimeltä Capitone genre makuuhuonetta varten, joka vivahtaa vaalean siniseen ja näyttää aivan kuin se olisi hienointa silkkikangasta. Siellä näin myös erittäin kauniita puusta tehtyjä paneelauksia ruokasalia varten.”*

Tuolloin oltiin jo sisustamassa melkein kaikkia huoneita. 1880–1890-lukujen vaihteessa sisustusväreinä suosittiin usein syviä punaisen, sinisen, tummanvihreän ja ruskean sävyjä, mutta salonkia oltiin pukemassa ”hyvin vaalean keltaisiin kullatuilla verhoilla varustettuihin brokaadeihin”. Kivekäs kertoi tavoittelevansa salonkiin ”lempeää kokonaisväriä”, jollaisen oli kokenut Tukholmassa Hagan puistossa Kustaa III:n kustavilaistyyllisen paviljongin salongissa. Siksi hän harmitteli veljen salonkiin tilaamaa tumman oliivinvihreää Majolika-kaakeliuunia, joka ei hänestä lainkaan sopinut kokonaisuuteen. Kivekkäästä salonkiin olisi istunut paremmin vaalea Majolika-kaakeliuuni, jollaisen hän oli juuri nähnyt Turun kaakelitehtaan näyttelyssä Fabianinkadulla: ”... hyvin vaalea, sinisellä värillä, kullatuilla ornamenteilla”.

Huhtikuun 26. päivänä vuonna 1890 Kivekäs kirjoitti Aalbergille ”uuden huoneuksen” valmistuneen ja ilmoitti muuttavansa sinne seuraavalla viikolla. Kivekkäät keskustelivat myös huoneiden käytöstä. Kivekkäästä serveeraus- eli tarjoiluhuonetta voisi käyttää kesäaikaan makuuhuoneena. Aalberg ehdotti, että kesällä makuuhuoneena käytettäisiin salonkia, kun taas kirjasto (daglistue?) ja varsinainen sänkykamari annettaisiin vuokralle. Kotiapulaisella oli oma kamarinsa.

Aalberg ohjeisti apulaista kirjeitse kalustamisessa ja parkettilattian vahauttamisessa, ennen kuin pääsi syyskuussa 1890 itse paikalle. Verhot viimeisteltiin, tuolit ja sohvapöydät uudelleen, ja kaiken valmistuttua yläkerrassa pidettiin Aalbergin emännöimiä vastaanottoja, joihin kutsuttiin kymmeniä vieraita.

Kivekäs joutui pettymyksekseen toteamaan, että Aalberg oli paljon matkoilla. Kivekäs ei viihtynyt yhteisessä asunnossa yksin vaan asusti ilmeisesti paljon toimistollaan. Vaikka Kivekäs oli jo keväällä 1890 alkanut sairastella, hän jatkoi kovaa työtahtia Aalbergin matkakulujen kattamiseksi, asuntoon liittyvien velkojen maksamiseksi ja asianmukaisen elintason ylläpitämiseksi. Saatuaan syksyllä 1892 halvauskohtauksen Kivekäs pääsi viettämään enää lyhyitä aikoja Kaivopuiston kodissa, ja seuraavan maaliskuun 26. päivänä hän kuoli. Aalberg lähti syksyllä 1893 laajalle kiertueelle Pietariin saakka, kihlautui maaliskuussa 1894 pietarilaisen vapaaherran Aleksander Uexküll-Gyllenbandin kanssa ja meni tämän kanssa heinäkuussa Lontoossa naimisiin.³

---

1 Heikkilä 1998, 268.

2 Ruotsin kielessä *dagligstuga* merkitsee väen- tai perheentupa, pirttiä ja (maalaistalon) oleskeluhuonetta. Tanskan kielessä vastaava merkitys on ilmeisesti sanalla *daglistue*, jota Kivekäs ja Aalberg käyttävät kirjeenvaihdossaan.

3 Uexküll-Gyllenband oli juristi ja filosofi, josta tuli Aalbergin myötä merkittävä teatterielämän vaikuttaja. Aalberg kuoli keuhkokuumeeseen Pietarin-kodissaan vuonna 1915. Heikkilä 1998, 275–279, 307–308, 317, 331–334, 464.

VUODET 1900–1916

Qvickström vuokrasi osan huoneista ulos. Talossa asuivat muiden muassa opettajat Aina Neovius (1886–1980) ja hänen serkkunsa, konttoristi Naëma Wahlroos (1868–1949), jälkimmäinen ainakin vuodet 1901–1908. Neoviuksen ja Wahlroosin sisustusta vuodelta 1906 Kivekkään ja Aalbergin entisessä salissa, jota kuvatietojen mukaan kutsuttiin ”hallituksen huoneeksi”. Kuvassa oikealla näkyvä lasikupuinen valaisin viittaa siihen, että Puistokatu 4:ssä on mahdollisesti sähköt. Helsingfors Elektriska Belysnings Ab oli jo vuonna 1890 aloittanut sähkönjakelun Laivanvarustajan- ja Merikadun kulmassa. MFA.

Uuden Suomettaren etusivulla julkaistiin tammikuun 4. päivänä vuonna 1900 ilmoitus:

”Talon ostajat huom.! Huvila N:o 1 A kauniilla paikalla ja erinomaisen hyvässä kunnossa, sijaitseva läntisessä Kaivopuistossa lähellä Puistokatua ja kuuluva arkitehti J. Stenbäck’lle ja vapaaherratar I. Aalberg Uexkull-Gyllenbandille myydään nyt heti Jonas Castrén’in Asianajotoimisto kautta. Jonas Castrén.”

Tammikuun 30. päivänä 1900 *Kaiku*-lehti uutisoi Aalbergin ja Stenbäckin myyneen huvilan Castrénin toimiston välityksellä tuntemattomasta kauppasummasta. Ostaja oli entinen merikapteeni Otto Frithiof Qvickström.⁴⁷ Osoitekirjan mukaan Stenbäck on kuitenkin saattanut asua huvilassa vielä vuonna 1902.

Merkittävin Qvickströmin-aikainen muutos oli kylmien kesähuoneiden tekeminen ullakolle. Niiden rakentamisen ajankohdasta saattavat antaa suuntaa huoneen 303 toisen kattolyhdyn laudoitukseen piirretty nimi Matti Stenbäck⁴⁸ ja vuosiluku 1904. Vuonna 1907 tai myöhemmin toisen kerroksen lounaissivun keskimmaisessä huoneessa (nykyisin huonetta 203) oli tulipalo, joka palojäljistä päätellen levisi ullakolle. Yläpohjaa ja peltikattoa ruodelaudoituksineen jouduttiin korjaamaan ja lounaispäädyn kaksi kattolyhtyä purettiin. Tilalle rakennettiin yksi kattolyhty.⁴⁹

Qvickström, vuodesta 1908 Pohjanheimo, asui huvilassa aina vuoteen 1916 asti, jolloin hän möi sen ja vietti loppuelämänsä Jaltalla.⁵⁰

⁴⁷ Iiläinen Qvic(k)ström (1837–1917) toimi kapteenina vuoteen 1873 ja Simon höyrysaahan isännöitsijänä vuoteen 1900. Hänellä oli iiläinen vaimo Anna Sofia Akola (1843–1919) ja tytär Alma Qvicström (1868–1953). *Otto Frithiof Qvicström*.

⁴⁸ Matti Stenbäck (1888–1918) oli Josef Stenbäckin poika.

⁴⁹ Huoneen 202 yläpohjan rakenneavauksessa keväällä 2013 yläpohjasta löytyi 28.3.1907 päivätty *Hufvudstadsbladet*.

⁵⁰ Keinänen 2008, 11.

SVENSKA SAMSKOLANIN TALONA, VUODET 1916–1951

Eversti Alfred de Pont (1862–1917) osti Puistokadun huvilan puolisonsa Fanny de Pontin johtamalle yksityiskoululle Svenska Samskolan i Helsingfors. Koulu, joka tunnettiin yleisesti ”de Pontin kouluna”, oli siihen saakka toiminut Vuorimiehenkatu 11:ssä. Koulun historiikki kertoo, että Puistokadun tilat päästiin ostamaan valtionavustuksen ansiosta ja että eversti de Pont oli aktiivisesti mukana koulun toiminnassa, ”voitti energisesti kaikki koulurakennuksen uudelleenrakentamisessa kohdatut esteet” ja turvasi koulun taloudellisen aseman.⁵¹

Paikkaa Kaivopuistossa pidettiin koululle ihanteellisena: pihalla kasvoi syreenejä, ruusupensaita ja vanhoja omenapuita. Hyvänä pidettiin myös sitä, että raikkaassa puistoympäristössä ikkunoita voitiin pitää lämpiminä kevät- ja syyspäivinä apposen auki. Kaivopuiston kalliit ja viheriöt tarjosivat virikkeitä piirustuksenopetukseen, pallokenttä, luistelurata ja kelkkamäki leikkeihin ja urheiluun. Satamarataa pidettiin kyllä hieman vaarallisena⁵², vaikka tontin radanpuoleiseen laitaan oli jo Aalbergin aikana pystytetty puinen aita portteineen. Sen sijaan koulun pihamaa oli välituntiymp. käyttöön ahdas, varsinkin kun uusissa tiloissa oppilasmäärä kasvoi reippaasti yli kahdensadan.

Kun Alfred de Pont kuoli kesällä 1917, huvila siirtyi Fanny de Pontille.⁵³ Leskelle siirtyi myös tontin vuokraoikeus, jota kaupunki jatkoi vuonna 1921 edulliseen hintaan niin kauan, kuin tontilla toimisi koulu.⁵⁴

Puistokatu 4 koulukäytössä: pääsisäänkäynnin eteen on toteutettu Jungin suunnittelema umpikuisti. Puuaita erottaa koulun pihan satamaradasta. Kuva kirjasta *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938*.

⁵¹ Heikel 1919, 222; HKA, arkisto 1249.

⁵² *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938*, 1940, 19–20.

⁵³ Heikel 1919, 222; HKA, arkisto 1249.

⁵⁴ HKA, arkisto 1249.

JUNGIN MUUTOSPIIRUSTUKSET

Arkkitehti Valter Jungilta tilattiin muutospiirustukset Puistokadun huvilan muokkaamiseksi Svenska Samskolanin käyttöön.⁵⁵ Koska Jung ei ollut mitenkään erikoistunut nimenomaan koulurakennusten suunnitteluun, hänet lienee valittu tehtävään muista syistä – ehkäpä siitä syystä, että Valter Jungin lapset kävivät de Pontin koulua.

Jung päiväsi piirustukset kesäkuussa 1916. Koulun historiikin mukaan rakennuksen tilajärjestelyistä haluttiin sellaiset, että syntyisi ”muutamia tarkoituksenmukaisia luokkahuoneita, jotka ryhmittäisivät kohtaisesti rukous-, juhla- ja voimistelusalin ympärille”.⁵⁶ Koska koulu oli yhdeksänluokkainen, luokkahuoneita tarvittiin yhdeksän. Jung suoraviivaisti rakennuksen tilajakoa ja purki paitsi molemmat portaikot myös pääportaikon kyljessä olleet koppimaiset huoneet. Muidenkin huoneiden väliseiniä purettiin avarien luokkahuoneiden aikaansaamiseksi.

---

⁵⁵ Heikel 1919, 222; *Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872–1977*. Jälkimmäisen lähteen mukaan koulu osti Puistokadun talon vasta syksyllä 1916.

⁵⁶ *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938*, 1940, 20.

Pääportaikosta tehtiin koulukäytön vuoksi leveämpi ja se siirrettiin sisäänkäyntiseinälle. Porrasaskelmina käytettiin betonisia askellankkuja, joista ainakin osa oli luultavasti kierrätetty rakennuksen puretuista portaikoista.⁵⁷ Luonnonvalon saamiseksi sisäänkäyntiseinälle puhkaistiin toiseen kerrokseen uusi ikkuna-aukko ja valokatto säilytettiin. Yli puolet toisen kerroksen kamarista – Kivekkään ja Aalbergin entisestä ”daglistuesta” – purettiin pääportaan tieltä ja jäljelle jääneeseen huonetilaan (nyk. 206) rakennettiin porras vintille.

Toisen kerroksen tiloja ei ole piirustuksissa nimetty, mutta oletettavasti kerroksen tilat olivat luokkahuoneita. Ensimmäisessä kerroksessa oli piirustuksista päätellen viisi luokkahuonetta ja Fanny de Pontin asunto, joka käsitti ilmeisesti kolmen huoneen sarjan, ruokasalin, kyökin, kylpyhuoneen ja sen rinnalle tehdyn uuden käymälän, mahdollisesti ilmaklosetin. Jung puratti niiden edestä puiston puolelta pienen lasiverannan, jolta pääsi pihamaalle, ja suunnitteli tilalle uuden pikku verannan. Sen alle tuli nähtävästi varastotilaa.

---

⁵⁷ Askellankkujen alapintojen rappaus- ja maalikerroksista näkee, että osa askelmista on sijainnut aiemmin muualla.

Oppilaiden käymälät rakennettiin kellariin. Tyttöjen käymälään oli käynti sisäkautta, toista käymälää varten puhkaistiin sisäänkäyntijulkisivuun oviaukko. Kellarista purettiin tulisijoja ja tilalle muurattiin uusia.

Lisäksi oli useita halkokellareita. Vahtimestari Olga Bäckille (1890–1965) varattiin yksihuoneinen asunto kellarin pohjoiskulmasta, missä oli ollut asuinhuone myös Nummelinin aikana.⁵⁸ Vuoden 1920 väestölaskennan mukaan rakennuksessa oli 23 huonetta, asunto ja koulu ja huoneistojen lukumäärä oli 2+1.⁵⁹

Vaikka toisen kerroksen kadunpuoleinen parveke on piirustuksissa merkitty purettavaksi, sitä ei purettu, mutta jatkuvasti pelättiin, että se romahtaisi. Ulkoisesti rakennuksen suurin muutos oli jyhkeä, temppelimäinen umpikuisti, joka rakennettiin pääsisäänkäynnin eteen.

---

⁵⁸ Bäck toimi koulun vahtimestarina vuodet 1914–1952 ja jatkoi tämän jälkeen ranskalaisen koulun vahtimestarina. Hänen kellarihuonettaan kutsuttiin leikkillisesti nimellä ”butka”. Bäck asui huoneessa siihen saakka, kunnes taloon muutti Suomen rakennustaiteen museo. *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938*, 1940, 87, *Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952*, 1965, 24.

⁵⁹ HKA, arkisto 1249.

Jungin muutospiirustukset kesäkuulta 1916 käsittävät vain katu- ja sisääntulojulkisivun. Purettavat osat on merkitty vihreällä, uudet osat punaisella. Kaikki muutokset eivät toteutuneet koulun aikana, osa toteutettiin myöhemmin. HKA.

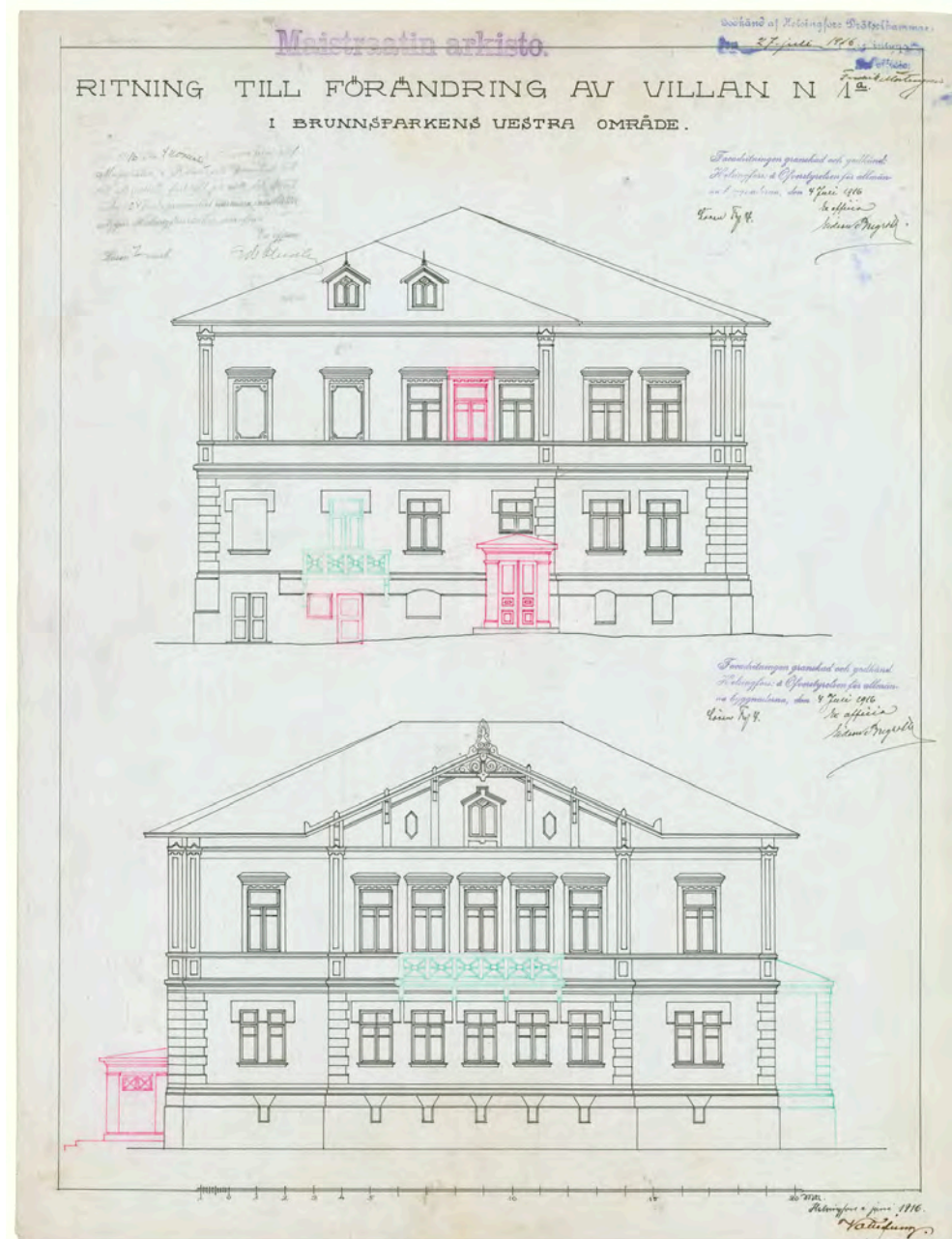
Sisääntulojulkisivun muutokset (yläkuva):

- Pääsisäänkäynnin eteen tulee kuisti.
- Kellarikerrokseen puhkaistaan ovi ja ikkuna toista käymälää varten.
- Ensimmäisessä kerroksessa nyk. huoneen 101 parveke poistetaan ja parvekkeen oviaukko muurataan umpeen (ovet ja parveke oli tehty joko Stenbäckin tai Pohjanheimon aikana).
- Toisen kerroksen ulkoseinään puhkaistaan uuden pääportaan kohdalle uusi ikkuna-aukko.

Tämä on varhaisin näihin päiviin säilynyt piirustus palonjälkeen rakennetusta sisääntulojulkisivusta. Siinä näkyy useita valeikkunoita, jotka on tehty ajan symmetriaan ja akseleihin pyrkivän sommitteluperiaatteen vuoksi, ilman tarkoitusta asentaa niihin lasi-ikkunaa.

Katujulkisivun muutokset (alakuva):

- Toisen kerroksen kadunpuoleinen parveke on merkitty purettavaksi.

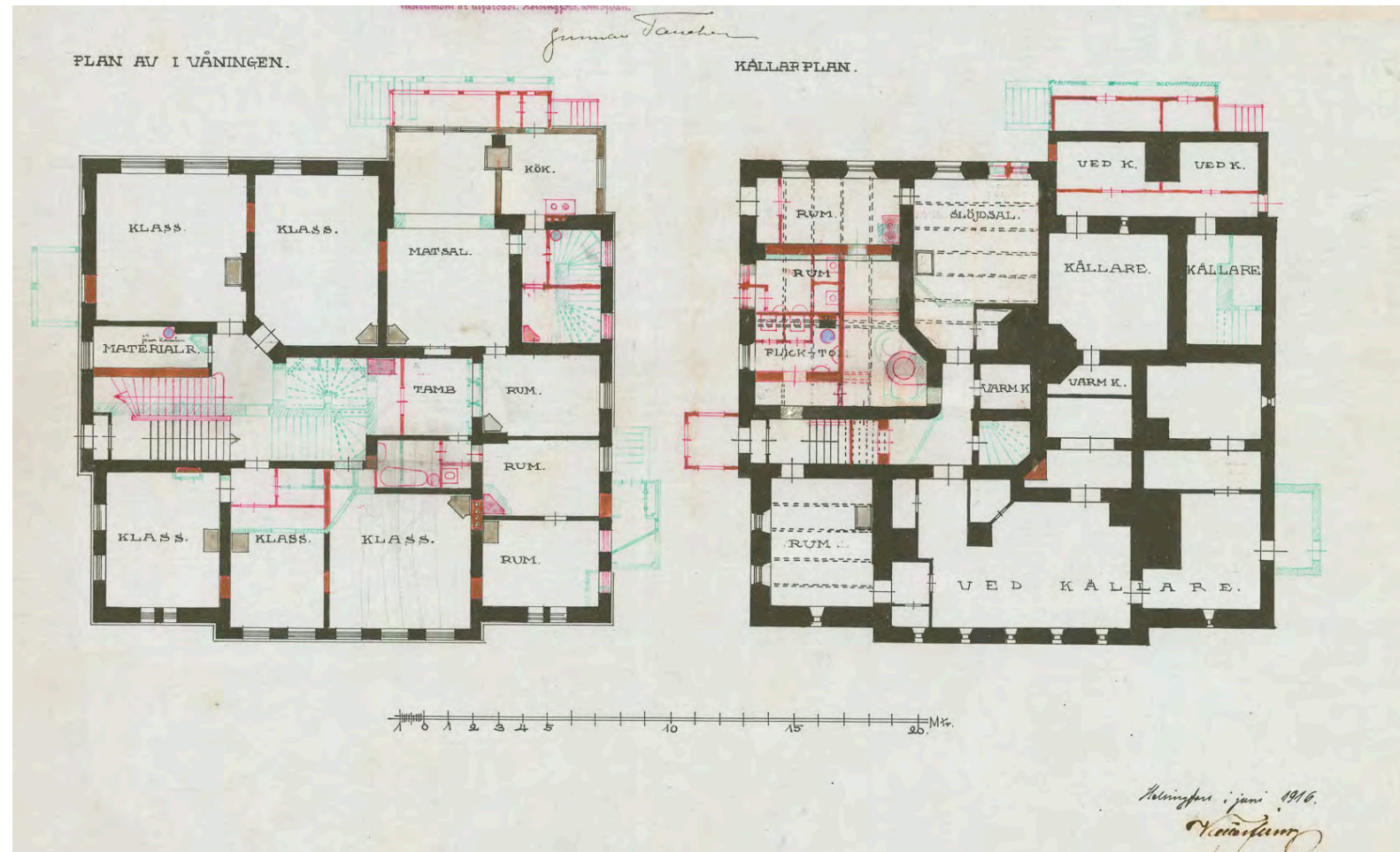
Jungin muutospiirustukset kesäkuulta 1916. Purettavat osat on merkitty vihreällä, uudet osat punaisella. Toteutus poikkesi piirustuksista muun muassa de Pontin kylpyhuoneen osalta: se tehtiin kellarikerroksen seinälinjoja noudattaen, ja keskimmäisen kadunpuoleisen luokan eteistilat jätettiin ennalleen. HKA.

Kellarin muutokset:

- Tehdään kahdet käymälätilat.
- Tilasta erotetaan pyykki- ja pakaritupa.

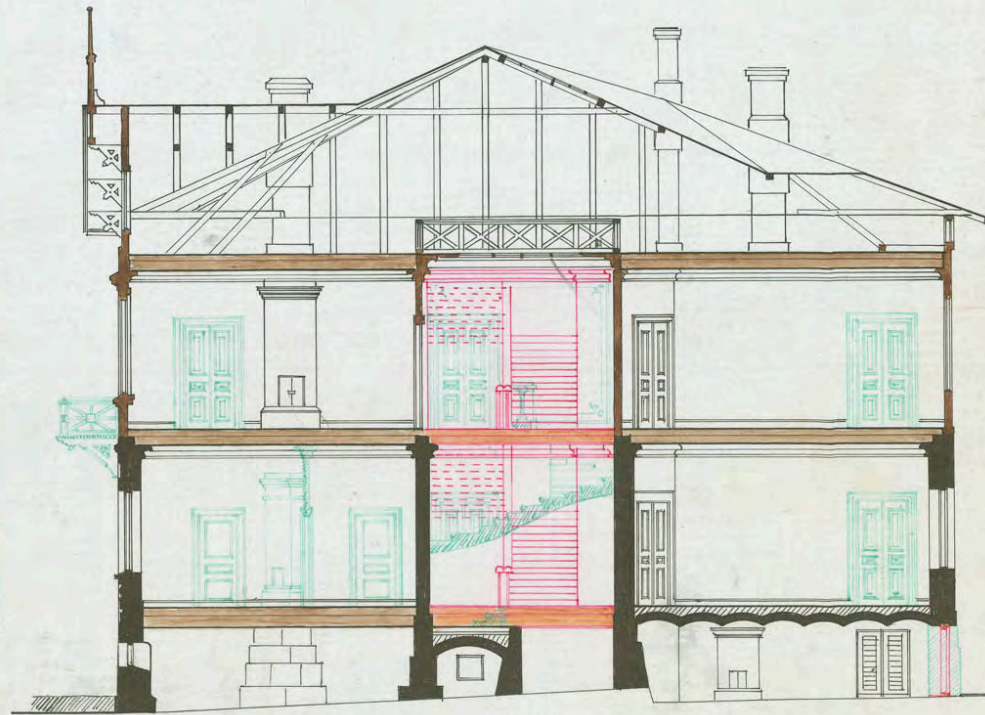
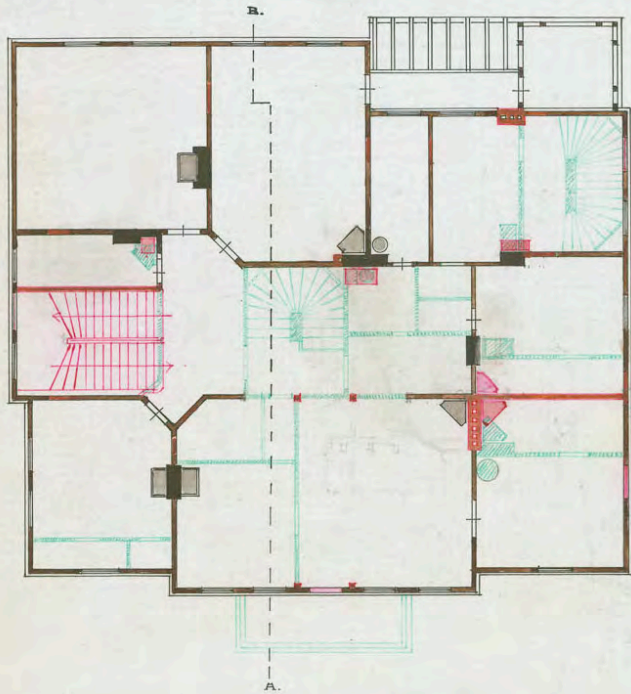
1. kerroksen muutokset:

- Pääportaikkoa levennetään ja se siirretään sisäänkäyntiseinälle.
- Asuinhuoneet muutetaan luokkahuoneiksi, joita tulee piirustuksista päätellen viisi.
- Eteläkulman kyökinporras puretaan ja tilalle tehdään ilmeisesti palvelusväen tilat.
- de Pontille varustetaan kolmen huoneen, ruokasalin, kyökin, kylpyhuoneen ja uuden käymälän asunto. Kyökki ja osa ruokasalista sijoitetaan jo Stenbäckin aikana umpeen rakennetulle verannalle.
- Ruokasalin edustalta puretaan vanha veranta ja tilalle tehdään uusi.
- Länsikulman sisäänkäyntikatot puretaan (ei tiedossa, toteutettiin).

PLAN AV I VÄNINGEN.

SKÄRNING A-B.

Jungin muutospiirustukset kesäkuulta 1916. Purettavat osat on merkitty vihreällä, uudet osat punaisella. Toisen kerroksen tilat ovat pääasiassa luokkahuoneita. HKA.

Toisen kerroksen muutokset:

- Väliseiniä puretaan, tiloja avarretaan; yläkertaan tehdään juhlasali.
- Lounaissivulla puretaan kaksi väliseinää, jotka ovat rajanneet vuosien 1907 ja 1916 välisenä aikana palanutta huonetta, ja kolme huonetta muutetaan kahdeksi.
- Vanhat portaikot puretaan.
- Vanha kamari (Kivekkään "daglistue") pienenee uuden pääportaikon vuoksi kapeaksi huoneeksi, jonka kakluuni korvataan hellalla.

Helsingfors i juni 1916.

Jungin laatima ensimmäisen kerroksen pohjapiirros, johon Fanny de Pontin asuntoon kuuluneet tilat on merkitty vaaleanruskealla ja numeroitu. Alkuperäinen piirustus HKA.

TILANTARVE KASVAA

Koulun historiikissa mainitaan, että yksi avoveranta – ilmeisesti se, jonka alakerrassa oli asunnon keittiö ja ruokasali – rakennettiin umpeen ja yksi väliseinä muutettiin siirtoseinäksi, jotta juhlasalia toisessa kerroksessa voitiin tarvittaessa laajentaa. Siirtoseinä lienee ollut nykyisten tilojen 205 ja 208 välissä (ks. pohjapiirustus s. 63). Oppilasmäärän jatkuvasti kasvua lisätilaa kaapattiin myös asunnosta ja syksyllä 1926 siitä otettiin loputkin koulun käyttöön.⁶⁰

Syksyn 1932 syyslukukauden jo alettua yhtä väliseinää oli pakko siirtää⁶¹, jotta saatiin tila ensimmäiselle luokalle. Myöhemmin samana vuonna tilanpuutetta helpotti se, että koulun johtokuntaan kuulunut pankinjohtaja C. J. Wegelius ja tämän sisko Anna Strengell vuokrasivat koulun käyttöön ensimmäisen kerroksen Läntinen Kaivopuisto 2:n huvilasta⁶². Sinne sijoitettiin muun muassa voimistelutilat. Puistokadulle tuli Svenska Samskolanin esikoulu, joka oli tilanpuutteen vuoksi toiminut muissa tiloissa.

⁶⁰ Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938, 1940, 20, 33.

⁶¹ Mahdollisesti tarkoitetaan nykyistä tilaa 105, joka on muodostettu kahdesta huoneesta purkamalla niiden välinen seinä.

⁶² Läntinen Kaivopuisto 2:n omistivat nyt senaattori Wegeliuksen jälkeläiset. Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938, 1940, 33–34, 46.

Fanny de Pontin kuoltua toukokuussa 1924 koulukäytössä olleet tilat vuokrattiin edelleen Svenska Samskolanille.⁶³ Itse rakennuksen ja sen vuokraoikeuden peri neiti Nina Alfthan.⁶⁴ Helsingin kaupungin kiinteistökonttori vuokrasi huvilatontin 1 b Alfthanille ajalle 1.7.1933–30.6.1937. Vuokrasopimus on päivätty 19.9.1932, ja se käsittää erinäisiä ehtoja. Tontilta ei esimerkiksi saanut siirtää muualle maa-ainesta eikä rakennukseen saanut sijoittaa teollisuustoimintaa, sairaalaa, kasarmia, majataloa, anniskelupaikkaa taikka vastaavaa. Tontilla sijaitsevat rakennukset tuli pitää hyvässä maassa, eikä niihin saanut luvatta kiinnittää ilmoituksia. Vuosivuokraksi asetettiin 2000 markkaa.⁶⁵ Tästä tontinvuokrasopimusta jatkettiin vanhoilla ehdoilla tavallisesti vuosi kerrallaan.⁶⁶ Lyhytaikaiset sopimukset pitivät yllä jatkuvaa pelkoa siitä, ettei kaupunki enää uusisikaan sopimusta.⁶⁷

⁶³ Koulun omistajaksi tuli ensin Margit Juslin, ja vuonna 1930 koulun omistus siirtyi Stiftelsen svenska samskolan i Helsingfors -säätiölle. Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872–1977; Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938, 1940, 33.

⁶⁴ Pietarissa syntynyt Nina Alfthan (1897–1983) oli Fanny de Pontin veljentytär. Hän meni naimisiin New Yorkissa vuonna 1928 Johannes Alfthanin kanssa ja ilmeisesti vietti tästeden elämänsä pääosin Yhdysvalloissa. www.pp.htv.fi/lkiviniie/politik/dat810.htm#4.

⁶⁵ Arrendekontrakt, 19.9.1932. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

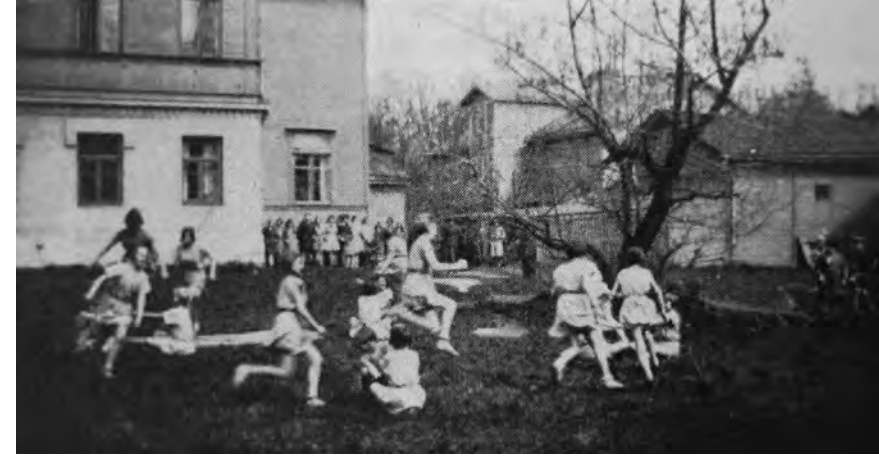
⁶⁶ 19.9.1932 päivätyn Arrendekontraktin liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

⁶⁷ Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938, 1940, 20.

1

2

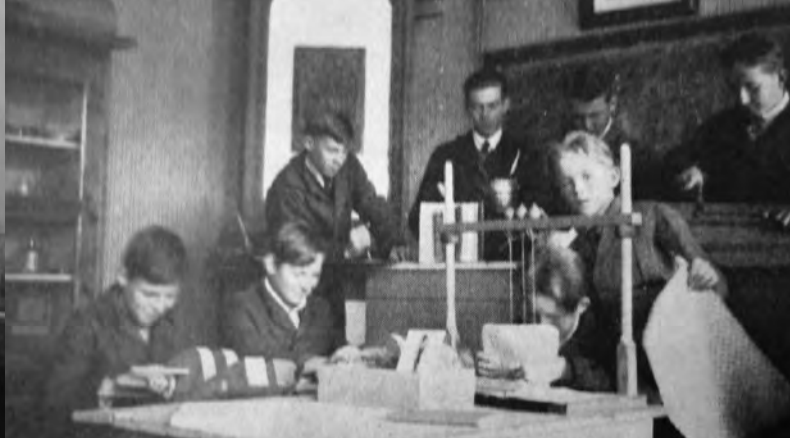

- 1 Puistokadun rakennuksia vuonna 1926 Kaivopuistosta nähtynä. Vasemmassa laidassa on Wegeliuksen huvilaan kuuluva piharakennus, keskellä tontin 1 a ulkorakennus. Äärimmäisenä oikealla hämöttää tontin 1 a huvila, taustalla de Pontin koulu. Sen historiikissa ihastellaan: *"Miljön var lantligt hemtrevlig med sina gamla lider, pittoreska loft och vindflöjlar. Lustiga takmålningar gävo de ovanligt höga och stora rummen en gammaldags prägel."* HKM.
- 2 Temmellystä de Pontin koulun ja Wegeliuksen huvilan välisellä pihalla 1930-luvulla. Taustalla näkyvät Nummelinin ensimmäinen huvila, sen piharakennus sekä aita. Kuva kirjasta *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938* kuvateksteineen: *"Stora gårdsplanen, som skolan disponerar sedan 1932."*
- 3 Näkymä Puistokadun ja Puistokatu 4:n yli kohti Kaivopuistoa 7.3.1934. Taustalla näkyvät huvila n:o 6, joka lienee valmistunut vuonna 1879, ja huvila n:o 5, jonka (julkisivu)piirustukset oli ilmeisesti laatinut Erik Törnqvist vuonna 1876. Molemmat huvilat ovat sittemmin hävinneet. HKM / W. W. Wilkman.

3

- 1 Fysiikan oppitunti.
- 2 Kirjansidontaa alakerran salissa (nykyinen huone 120).
- 3 Yhdeksäsluokkalaista eli lukiolaisia ensimmäisen kerroksen pohjoiskulman huoneessa (nykyinen huone 110) lukuvuonna 1949–1950. Seinien yläosa on tapetoitu kuvioidulla tapetilla.
- 4 Koululaiset ja opettajat juhlasalissa (huone 202) joulukuussa 1918, vieraana kenraali von der Goltz, joka istuu korituolissa. Seinät on tapetoitu, nurkassa kakluuni.
- 5 Juhlasalia (nykyinen huone 202) kesällä 1940, kun rakennus palveli sotainvalidien virkistyskotina.

Kuvat 1, 2 ja 4 kirjasta *Svenska Samskolan i Helsingfors 1913–1938*, kuvat 3 ja 5 kirjasta *Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952*.

Vuoden 1943 ilmakuva, jossa näkyvät sekä Nummelinin vanhempi (B) ja uudempi (A) huvila että Wegeliuksen huvila (C) ja sen ulkorakennus (D). Sen vierestä on purettu Nummelinin vanhemman huvilan ulkorakennus. de Pontin koulutalon lapeikkuna heijastelee auringossa valkoisena. Puistossa ja tonteilla risteilee useita polkuja. Maanmittauslaitoksen ilmakuvakeskus.

Toisen maailmansodan aikana koulukäyttö oli katkolla. Talvisodan aikana Kaivopuiston valleilla toimi ilmatorjuntapatteri ja Helsingin sotilaspiiri vuokrasi Svenska Samskolanin koulurakennuksen patterin miehistölle. Vuoden 1940 kesä- ja heinäkuuksi koulun kaikki tilat vuokrattiin Punaisen Ristin keskushallinnolle, joka sisusti sinne tilat sotainvalidien virkistyskäyttöön.

Kaivopuiston ilmatorjuntapatteri aiheutti huvilalle harmia: ampumisen aiheuttamat vavahtelut tuottivat rakennukseen halkeamia, ja lattioiden ja seinien täytteet laskeutuivat. Koulua oli entistä vaikeampi pitää lämpimänä. Pahinta kylmyyttä torjuttiin ilmeisesti purkamalla pääsisäänkäynnin umpikuisti ja rakentamalla uusi tuulikaappi.⁶⁸ Jatkosodan viimeisenä vuonna, helmikuussa 1944, Svenska Samskolan evakuoitiin Lapväärttiin Pohjanmaalle.⁶⁹

Toisen maailmansodan aikana elettiin jo toiveissa muuttaa pian uuteen, tilavampaan koulutaloon. Kaupunki oli lahjoittanut koululle sitä varten tontin Laivurinkadun ja Merikadun kulmasta, ja säätiö oli tilannut

⁶⁸ Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952, 1965, 16.

⁶⁹ Skola & Hem n:o 2/1944.

arkkitehti Ole Gripenbergiltä piirustukset.⁷⁰ Sittemmin todettiin kuitenkin, ettei entistä suuremmalle koululle riittäisi oppilaita, koska kantakaupungissa oli jo useita ruotsinkielisiä kouluja. Säätiö teki sopimuksen tiloista Munkkiniemessä ja möi Laivurinkadun tontin kaupungille. Lopputuloksena oli, että koulu sai kaupungilta vaihtokauppana tontin Munkkiniemessä. Vuosina 1947–1951 koulu muutti luokka kerrallaan Munkkiniemeen.⁷¹

Kustannusten hallitsemiseksi vähitellen tyhjentäville tiloille etsittiin tilapäiskäyttöjä. Vuonna 1947 Anna Strengell varasi rakennuksesta talonmiehen asunnoksi kaksi huonetta (oletettavasti huoneet 117–124), muutama kellarihuone vuokrattiin varastokäyttöön. Toista kerrosta oli mahdotonta jakaa pienemmiksi ulosvuokrattaviksi tiloiksi, mutta sillekin löytyi vuokralainen, kun Helsinkiin perustettiin ranskalainen koulu, École Élémentaire Française. Koulun johtaja Catherine Servé pyysi talosta muutamaa huonetta vuokralle. Säätiö sai itse tontistakin pientä tuloa vuokraamalla sen naapuritaloille halkojen varastointipaikaksi.⁷²

⁷⁰ Hufvudstadsbladet 1941.

⁷¹ Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952, 1965, 24. Koulun omistajaksi tuli Munksnäs svenska skolförening. Nykyisin koulu toimii nimellä Gymnasiet Lärkan. Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872–1977.

⁷² Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952, 1965, 23–24.

DE PONTIN KOULUSTA

Fanny de Pont perusti yhteiskoulunsa vuonna 1913. Alkuvuosina koulussa kehitettiin voimakkaasti yhteiskasvatusta ja pedagogiikkaa. Lukusuunnitelmaan kuului muun muassa moraalioppia ja yhteiskuntaoppia. Syksyllä 1919 aloitti erityinen naiskasvatuslinja, syksyllä 1920 koulu sai ylioppilastutkinto-oikeuden ja seuraavana keväänä oikeuden antaa keskikoulutodistuksia.¹

Maire Gullichsen (o. s. Ahlström) on muistellut: *”Svenska Samskolanin, jota kutsuttiin myös nimellä de Pontska skolan, oli perustanut Fanny de Pont miehensä, eversti Alfred de Pontin kanssa. Koulu sijaitsi Puistokatu 4:ssä Kaivopuiston laidalla isossa vanhanaikaisessa puutalossa, jossa oli aikaisemmin asunut suuri näyttelijämme Ida Aalberg. Se muistutti ulkorakennuksineen ja ullakoineen yksityishuvilaa, sitä ympäröivät syreenipensaat ja rusokuusamat, ja keskellä pihaa kasvoi omenapuu. ... De Pontin koulu oli kaupungin ensimmäinen moderni yhteiskoulu, jolla oli uudenlainen, vaativampi pedagoginen linja. Kaupungilla tosin sanottiin aika ilkeästi, että koulu oli tarkoitettu ”paremman väen huonommille lapsille” – ja koulun hallituksessa ja vanhempainneuvostossa kyllä istui kaupungin seurapiirin edustajia, vapaa-herratar Dagmar Frenckell, professori W. Pipping, tunnetun arkkitehdin ja kulttuuripersoonan Gustaf Strengellin puoliso Anna Strengell, fil. maist. Gösta Salingre ynnä muita.”*²

Gunnar af Hällström kuvaili de Pontin koulun tunnelmia juhlapuheessaan ilmeisesti vuonna 1963: *”Den yttre ramen betyder föga. Därför att Parkgatan 4 var lindrigt ändamåls-enligt som skollokal ock knappast kunde fylla rigorösa moderna krav, behövde arbetet i denna skola inte bli sämre. ... Det störde inte att lokomotivångorna bolmade upp som dimridåer framför fönstren under pågående bön. Det bekom oss inte att det var trångt i klasserna och en smula lyhört, att golven var slitna och kanske sviktande, att balkongen möjligen kunde ramla ner på järnvägsspåret. Det var ju bara hemtrevligt att de sprakade brasor i klassrummen ... Genom trångboddheten ökades hemkänslan, vi var som en stor familj.”*³

¹ Suomen yksityisten oppikoulujen ...

² Reuter & Alanen 2010, 95–96.

³ Hällström 1965, 46.

Igor Herler arvioi keväällä 2013 kirjallisesti:

”Fanny de Pontin perustama Svenska Samskolan oli yksi monista Helsingin ruotsinkielisistä yksityisistä oppikouluista, jotka kilpailivat keskenään oppilaista; ”de Pontska skolanin” houkuttimina oli alusta alkaen sen liberaali ilmapiiri ja perhe-äärisyys. Sen maantieteellinen sijainti oli sekä etu että haitta: toisaalta se oli eteläisin koulu, joten sillä oli oma turvattu reviirinsä, mutta toisaalta se oli asutun alueen laidassa eikä keskellä. Seuraava [ruotsinkielinen] koulu pohjoiseen mentäessä, ”Brobergsska skolan”, nykyinen Designmuseum, oli tässä suhteessa optimaalinen.”

”Vaikka ’de Pontska skolan’ oli leimallisesti yläluokan koulu, se ei kuitenkaan ollut ns. eliittikoulu, sillä kaupungilla oltiin tietävinään, että sitä kävivät ... ne, jotka eivät olisi viihtyneet muissa tiukemman kurin ja vaatimustason opinahjoissa. Tässä maliisissa oli jonkun verran perää, sillä monista koulun oppilaista tuli eri alojen taiteilijoita, mutta niin tuli myös muita kouluja käyneistä. ... Suurin osa oppilaista on silti ollut sovinnaisia ruotsinkielisen yläluokkamme lapsia ja voittopuolisesti tyttöjä, jotka vain odottivat hyvin naimisiin pääsyä. Koska melkein kaikki aatelissuvut olivat edustettuina, koulussa vallitsi tiukka sisäinen nokkimisjärjestys, esimerkiksi Maire Ahlströmiä (myöh. Gullichsen) pidettiin pelkkänä nousukaskakarana, sillä Ahlströmit eivät olleet aatelisia. Oppilaina on myös ollut suhteellisen paljon juutalaisten liikemiesten jälkikasvua.”

Herler on selvittänyt, että koulun lyhyempi- tai pitempi-aikaisia oppilaita ovat Maire Ahlströmin lisäksi olleet Valter Jungin tytär, tekstiilitaiteilija Dora Jung, tämän serkku, valaisinsuunnittelija Gunilla Jung, kuvanveistäjä Birgitta Juslin, näyttelijät Gerda Ryselin ja Kyllikki Forssell, teatteriohjaaja Vivica Bandler (o.s. von Frenckell), tekstiilitaiteilija Marianne Strengell, pianisti ja säveltäjä Erna Tauro, muusikko Lasse Mårtenson, taidemaalari Per Stenius, juoksija Gunnar Höckert sekä vuorineuvos Tankmar Horn. Lyhyen aikaa koulua kävi myös keramiikkataiteilija Birger Kaipainen, joka ehti suunnitella koululle näytelmäkäyttöön kulissit.

Valter Jung.
Arkkitehtuurimuseo.

ARKKITEHTI VALTER JUNG (1879–1946)

Vaasalaissyntyinen Valter Jung valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä opistosta vuonna 1902. Lars Sonckin avustajana hän suunnitteli mm. Privatbankenin nykyään Jugendsalina tunnetun tilan sisustuksen Helsingin Pohjois-Esplanadille ja ornamentteja ja huonekaluja Tampereen tuomiokirkkoon. Vuosina 1904–1910 hän opetti Taideteollisuuskeskuskoulussa muovailua, metallinpakotusta ja koristemuovailua ja osallistui huonekalu- ja taideteollisuusesineiden suunnittelukilpailuihin.

Vuodesta 1905 Jung piti arkkitehti Emil Fabritiuksen kanssa Helsingissä yhteistä toimistoa, joka suunnitteli mm. Oikokatu 7:ään art nouveau -tyylisen Sedmigradskyn pientenlastenkoulun. Vuodesta 1915 lähtien Jungilla oli oma toimisto ja vuodesta 1925 yhteinen toimisto veljensä Bertel Jungin kanssa. Tyyllisesti hän siirtyi jo 1910-luvulla klassisismiin, joka pelkistyi äärimmilleen Jung & Jungin 1930- ja 1940-lukujen vaihteen liikerakennuksissa, kuten A. Ahlströmin liikepalatsissa Eteläesplanadilla ja Nokian pääkonttorissa Mikonkadulla. Lisäksi hän suunnitteli useita huviloita Helsingin ympäristöön. Jung laati myös asemakaavasuunnitelmia.

Lähde: www.mfa.fi/arkkitehtiesittely

RANSKALAISEN KOULUN TALONA, VUODET 1947...1951–1956

Samaa tahtia kuin Svenska Samskolan luokka luokalta muutti Munkkiniemeen, Helsingin ranskalainen kansakoulu asettui luokka kerrallaan Puistokatu 4:n rakennukseen. Talossa aloitti myös ranskalainen lastentarha.⁷³

Vuoden 1950 väestölaskennan mukaan rakennuksessa oli huoneita 3+14 ja huoneistoja kaksi: asunto ja koulu.⁷⁴ Vuoden 1951–1952 vuokrasopimuksessa edellytettiin, että ranskalainen koulu vuokraisi tilat 10.6.–15.8.1952 olympialaisten järjestelykomitean käyttöön, ja vastineeksi kiinteistölautakunta sitoutui tekemään rakennuksessa 150000 markalla korjauksia, ”inre reparationer”.⁷⁵ Ranskalaisen koulun aikaisista korjauksista ja muutoksista ei ole tätä selvitystä tehtäessä löytynyt tietoa, mutta tiedetään, että ranskalaisen koulun aikana alakerrasta purettiin uuneja ja kellariin asennettiin keskuslämmityskattila, joka mahdollisesti toimi kivihiihellä.⁷⁶ Viimeisten joukossa, vuonna 1955

⁷³ Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952, 1965, 23.

⁷⁴ HKA, arkisto 1249.

⁷⁵ 19.9.1932 päivätyn vuokrasopimuksen (Arrendekontrakt) liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

⁷⁶ Huovisen puhelinhaastattelu 5.4.2013.

ranskankielisen leikkikoulun talossa aloitti Kristiina Paatero, joka on työskennellyt Suomen rakennustaitteen museon tutkijana vuodesta 1988. Leikkikoulua pidettiin ”alakerran isossa huoneessa”, jonne mentiin puiston puolella olleesta eteisestä.⁷⁷

Koulurakennus ja sen tontinvuokraoikeus pysyivät vielä Nina Alfthanin hallussa. Viimeinen hänen henkilökohtaisesti allekirjoittamansa vuokrasopimus on päivätty 23.3.1953. Seuraavassa sopimuksessa, joka on vahvistettu 1.1.1954, allekirjoittajana on Anna Alfthan.⁷⁸

Ranskalainenkin koulu näki huvilan vain tilapäisratkaisuna ja siirtyi jo vuonna 1956 Laivurinkadulle ranskalaisen koulun kannatusosakeyhtiön rakennuttamaan uudisrakennukseen. Tontti oli sama, joka oli alun perin annettu uudisrakennusta varten Svenska Samskolanille.⁷⁹

⁷⁷ Tieto Paaterolta huhtikuussa 2013.

⁷⁸ 9.9.1932 päivätyn vuokrasopimuksen liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset. Arkkitehtuurimuseon kansiot. Anna Alfthan (1895–1959) oli Nina Alfthanin nato. *Anna Alfthan*.

⁷⁹ École Élémentaire Française oli perustettu 9.7.1947 Opetusministeriön myöntämällä luvalla. *Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872–1977*.

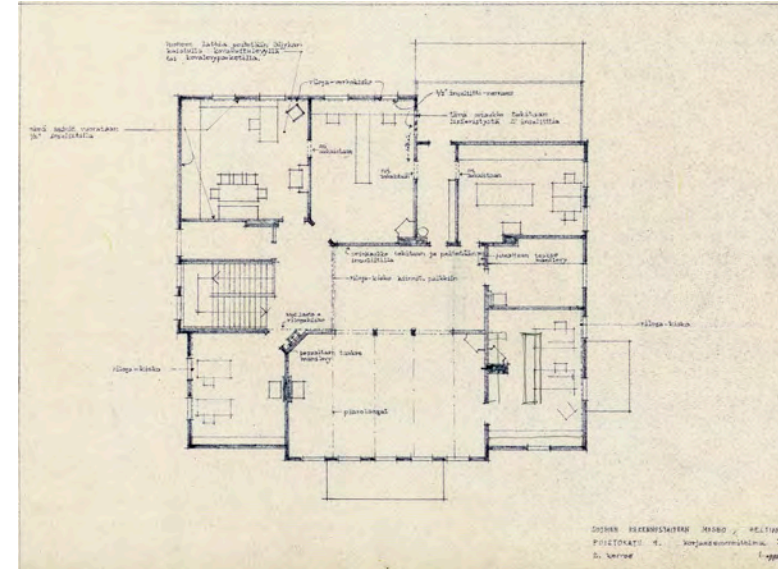
Puistokatu 4 noin vuonna 1955. HKM / Constantin Grünberg

SUOMEN RAKENNUSTAITEEN MUSEON NÄYTTELY- JA TOIMISTOTILANA 1957–1981

1950-luvun lopulle tultaessa Puistokatu 4:n huvila oli rähjäisessä kunnossa. Puujulkisivuista oli huuhtoutunut maali pois, ja parvekkeista olivat hävinneet kaiteet. Rakennukselle ei ehkä ollut helppoa löytää käyttäjää, ja ilmeisesti harkittiin sen purkamistakin.⁸⁰ Pelastukseksi koitui vasta perustetun Suomen rakennustaiteen museo – Stiftelsen för Finlands arkitekturmuseum -säätiön tarve saada toiminnalleen suuremmat, näyttely- ja toimistokäyttöön soveltuvat tilat. Museosäätiön taustalla oli Suomen Arkkitehtiiliiton SAFAn vuonna 1949 perustama kuva-arkisto, jolla oli käytössään yksi huone SAFAn tiloissa Bulevardilla.⁸¹ Säätiö vuokrasi talon Nina Alfthanilta ja muutti siihen tammikuussa 1957.⁸²

Kaupunki lisäsi ajalle 1.1.1957–31.12.1959 solmitun tontinvuokrasopimuksen ehtoihin, että rakennusta saisi käyttää ainoastaan museotarkoituksiin.⁸³ Kahta vuotta myöhemmin, 26.1.1959, Nina Alfthan möi

tontin rakennukset museosäätiölle 300 000 markan hintaan ja luovutti sille tontinvuokraoikeuden.⁸⁴ Ennen kuin kiinteistölautakunta päätti tontin vuokrasopimuksen jatkamisesta, se tahtoi selvittää ”muiden L. Kaivopuiston huviloiden poistamisen”.⁸⁵ Seuraava vuokrasopimus solmittiin ajalle 1.1.1960–31.12.1964. Ehtona oli, että alueella sijaitsevat rakennukset luovutetaan ”korvauksetta kaupungille 31.12.1964 purkamista varten sekä että vuokramies sitoutuu 1.8.1960 mennessä maalaamalla ja purkamalla häiritsevät lisärakennelmat saattamaan talon ulkoasun tyydyttävään kuntoon”. 1.1.1965 vuokrasopimus kuitenkin uusittiin 31.12.1966 saakka ja vuokraksi vahvistettiin 200 markkaa. Koska vuokralainen oli suorittanut vaaditut kunnostukset, ainoaksi rakennuksia koskevaksi ehdoksi jätettiin, että ne luovutettaisiin ”korvauksetta kaupungille vuokrauden päättyessä purkamista varten”.⁸⁶

Osmo Lapon marraskuussa 1956 päiväämä toisen kerroksen tilankäyttösuunnitelma Puistokadun ensimmäistä näyttelyä varten. Huoneen 207 lattian peitoksi ehdotetaan öljykarkaistua kovakuitulevyä tai kovalevyäparkettia, seinille insuliittia. Insuliittilla tukitaan myös suljettavat oviaukot. Verhojen yms. ripustukseen ehdotetaan Riloga-kiskoja, pesualtaiden taakse manilevyä. Arkkitehtuurimuseo.

⁸⁰ Myös Svenska samskolanin historiikissa todetaan 1950-luvun puolimaista: ”Alla räknade ju med att detta hus skulle rivas.” *Svenska Samskolan i Helsingfors 1938–1952*, 1965, 24.

⁸¹ Arkiston kuva-aineistosta oli jo ennen museosäätiön perustamista järjestetty muutama näyttely. Ensimmäinen museosäätiön järjestämä näyttely oli Keijo Petäjän suunnittelema Eliel Saarisen muistonäyttely vuonna 1955. Virallisesti museosäätiö perustettiin 16.4.1956. Salokorpi 1982, 16–18.

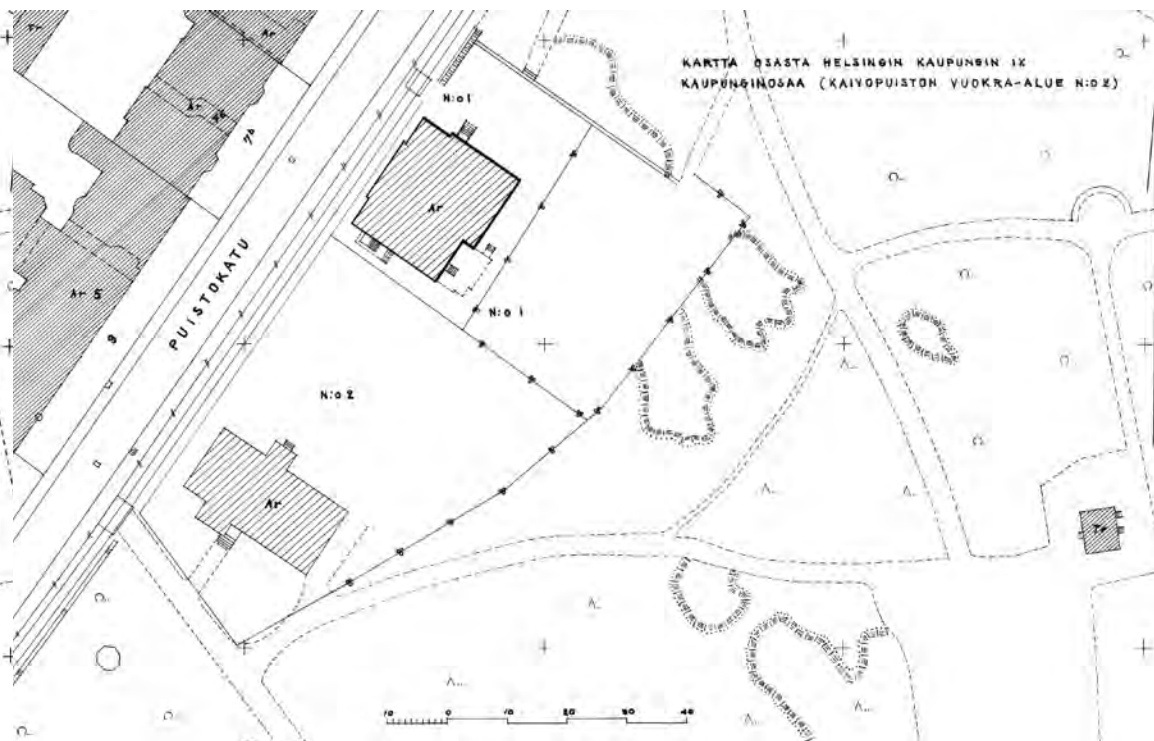
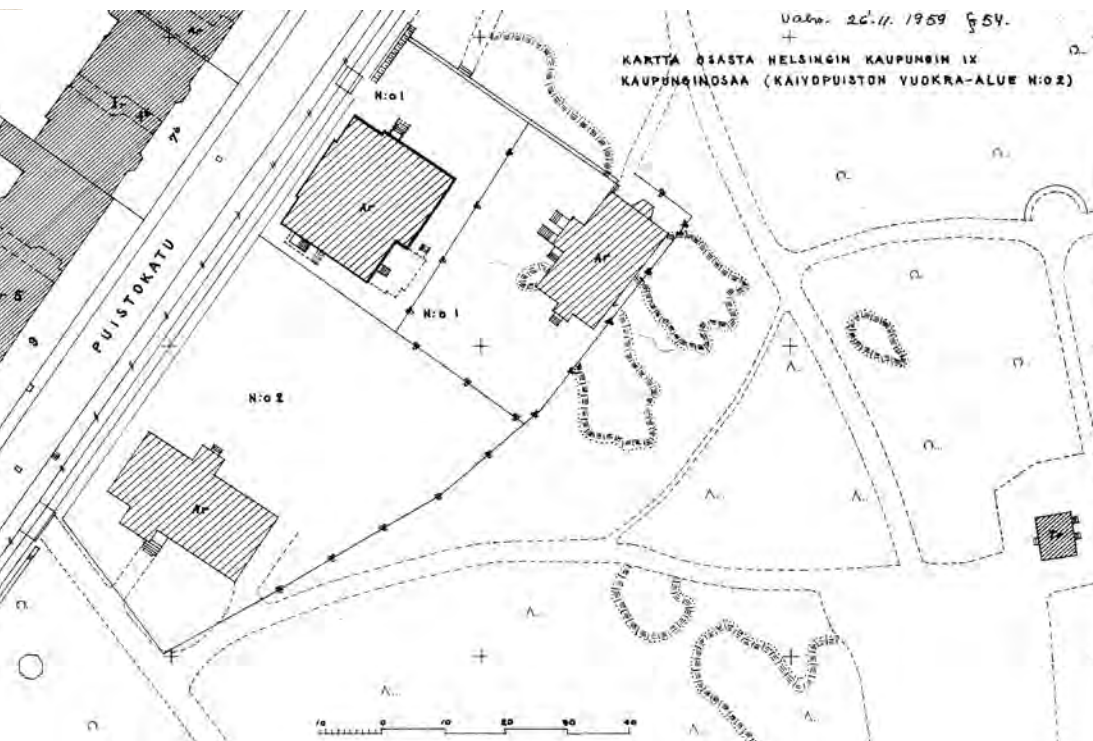
⁸² Rauske 2006, 66.

⁸³ 19.9.1932 päivätyn vuokrasopimuksen liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset.

⁸⁴ Köp- och överlåtelsebrev, 26.1.1959. Allekirjoittajina olivat säätiön valtuuttamana Hilmer Brommels ja Nina Alfthanin valtuuttamana valtioneuvoksetar Anna Alfthan. Arkkitehtuurimuseon kansiot. Myynnin eräänä syynä saattoi olla se, että Nina Alfthanin puoliso oli kuollut vuonna 1957. *Nina Maria Alfthan*.

⁸⁵ Museon hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.5.1959. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

⁸⁶ 19.9.1932 päivätyn vuokrasopimuksen liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset.

Päiväyksellä 12.2.1959 Puistokatu 4:stä on olemassa kaksi miltei samanlaista, Jaatisen signeeraamaa asemapiirustusta. Piirustuksessa (vas.), joka on vahvistettu 26.11.1959 ja löytyy Helsingin rakennusvalvontavirastosta, Nummelinin vanhempi huvila seisoo edelleen paikoillaan mutta ilman ulkorakennusta. Todellisuudessa huvila oli jo purettu. Arkkitehtuurimuseossa säilytetään asemapiirustusta, josta Nummelinin huvila on poistettu (oik.).

JAATISEN MUUTOSSUUNNITELMAT

Tilallisesti talo ei ollut mitenkään ihanteellinen ratkaisu, ja sitä pidettiin museon väliaikaisena sijoituspaikkana.⁸⁷ Tilankäyttösuunnitelman museon ensimmäistä näyttelyä varten laati arkkitehti Osmo Lappo (s. 1927) marraskuussa 1956. Suunnittelutehtävän hän sai Viljo Revelliltä, jonka toimistossa hän työskenteli⁸⁸ ja joka oli 12.4.1956 nimitetty museon väliaikaiseksi esimieheksi. Toinen Revellin toimistossa työskennellyt arkkitehti, Martti Jaatinen, nimitettiin vuonna 1958 museon näyttelyosaston päälliköksi, ja hän sai tehtäväkseen laatia Puistokatu 4:n varsinaiset muutossuunnitelmat.⁸⁹ Jaatiselle säilytettiin tehtäväksi myös korjaukseen tarvittavien rakennusaineiden hankkiminen lahjoituksina.⁹⁰

---

87 Parempia tiloja etsittiin jatkuvasti. Vaihtoehtoina harkittiin vuonna 1957 Taidehallia, vuonna 1959 Brummerin taloa Aleksanterinkadulla ja Suurkirkon kellariholveja ja vuonna 1960 Munkkiniemen kartanoa, jota sitäkin uhkasi purkaminen. 1960-luvulla Alvar Aalto osoitti museolle paikan Töölönlahden suunnitelmasaan. Otaniemeä harkittiin, kun Teknillinen korkeakoulu muutti sinne. 1960-luvun lopulla museon paikaksi ajateltiin Ateneumia osana isompaa taidelaitosta. Vuonna 1971 museo kiinnostui uhanalaisena olleesta Tieteellisten seurojen talosta Kasarmikatu 24:ssä. Rauske 2006, 66–68; Arkkitehtuurimuseon kansiot.

88 Suullinen tieto Osmo Lapolta helmikuussa 2013. Lappo työskenteli Revellin toimistossa vuosina 1953–1956 ja perusti vuonna 1957 oman toimiston. www.mfa.fi/arkkitehtiesittely. Vuonna 1957 hän työskenteli museon näyttelytoimistossa. *Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981*, 1982, 56, 61.

89 *Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981*, 1982, 56.

90 Lahjoitusten hankkimisesta: Museon hallituksen kokouksen pöytäkirja 14.5.1959. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

Jaatinen on päivännyt muutospirustukset rakennuslupaa varten 12.2.1959.⁹¹ Muutostyöt toteutettiin vuosina 1959–1961, eivätkä ne olleet erityisen mullistavia. Professori Juhani Pallasmaan arvion mukaan koko rakennus olisi tosin varmasti modernisoitu kauttaaltaan, mikäli rahaa olisi ollut. Aikakauden arkkitehtuuripiireissä oli yleisenä näkemyksenä, että kaikki vanhat rakennukset häviävät ja että varsinkin uusrenessanssi oli arvotonta. Vanhaa voitiin säilyttää ”lähinnä näyttöinä ja koristuksena”.⁹² Näin tapahtui Puistokatu 4:ssäkin, kirjaimellisesti: säilyneisiin koristekatsoihin ja katto-maalauksiin ei kajottu. Pallasmaan mukaan sisätilojen kodinomaisuus tuntui alkuvuosina suorastaan mukavalta. ”Oltiin kuin yhtä perhettä.”⁹³

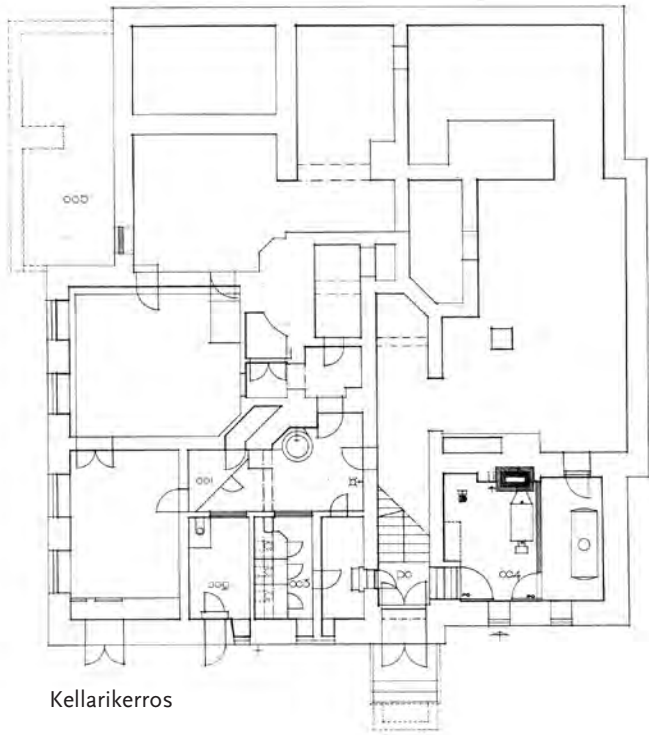
91 Lupapiirustuksia säilytetään Helsingin rakennusvalvontavirastossa. Muutossuunnitelmia ei ole Jaatisen arkkitehtitoimiston työluettelossa, koska ne on tehty virkatyönä. Mikko Jaatisen sähköposti 12.2.2013.

92 Pallasmaan haastattelu 15.4.2013.

93 *ibid.*

Ensimmäisen kerroksen talonmiehen asunto säilyi entisessä käytössään. Sen sisäänkäyntiä suojanut umpikuisti korvattiin katoksella. Puiston puolelta purettiin puinen laajennusosa ja umpikuisti, ja tilalle tuli lastauslaituri näyttelyjen ja verstaiden tarpeita varten. Ulkoseinälinja palautettiin paikkaan, johon se oli rakennettu vuonna 1889, ja siihen asennettiin suuri ikkuna ja ovi. Muuten julkisivu täydennettiin puretun laajennuksen kohdalta pääosin vanhan julkisivun mukaiseksi. Rakennuksen ulkorappaus ja maalaus uusittiin kauttaaltaan. Vesi- ja viemärlaitteistot uusittiin; sähköasennukset uusittiin osin.

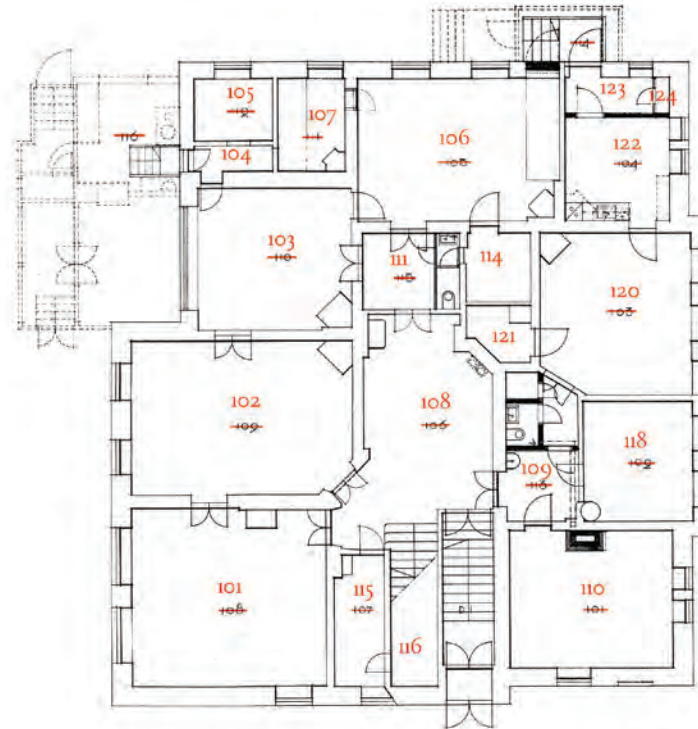
Viereisellä sivulla Martti Jaatisen 20.2.1959 päivämät muutospirustukset, joiden huonenumerointi on muutettu vastaamaan Reijo Lahtisen huonenumerointia. Helsingin rakennusvalvontavirasto.

Kellarikerros

Ehdotetut muutokset kellarikerroksessa:

Pannuhuoneeseen 104 on piirretty öljykattila ja piippu ja huoneesta on erotettu tila öljysäiliölle. Muutokset eivät toteutuneet aivan tällaisina.

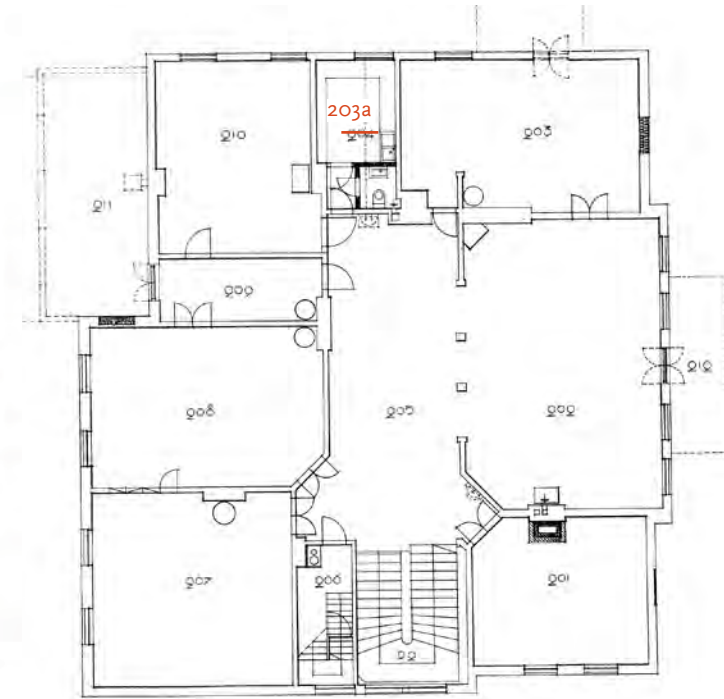

Ensimmäinen kerros

Ehdotetut muutokset ensimmäisessä kerroksessa:

- Rakennetaan kaksi wc:tä; toteutus poikkeaa hieman esitetystä.
- Puiston puoleiset laajennukset puretaan ja tilalle tehdään lastauslaituri.
- Huoneen 106 ovi-/ikkuna-aukko muurataan umpeen.
- Kulmahuone jaetaan keittököksi 122, eteiseksi 123 ja kome-roksi 124.
- Huoneen 110 läpi rakennetaan piippu.
- Talonmiehen asunnon (huoneet 120–124) sisäänkäynti-kuisti korvataan katoksella.

Tila 111, jonka kohdalla oli ollut Fanny de Pontin asunnon etei-nen, toteutettiin eri tavalla.

Toinen kerros

Ehdotetut muutokset toisessa kerroksessa:

- juhlasalitila muutetaan näyttelykäyttöön.
- rakennetaan wc (piirustuksista poiketen se sijoitettiin huoneen 210 sisäpuolelle).

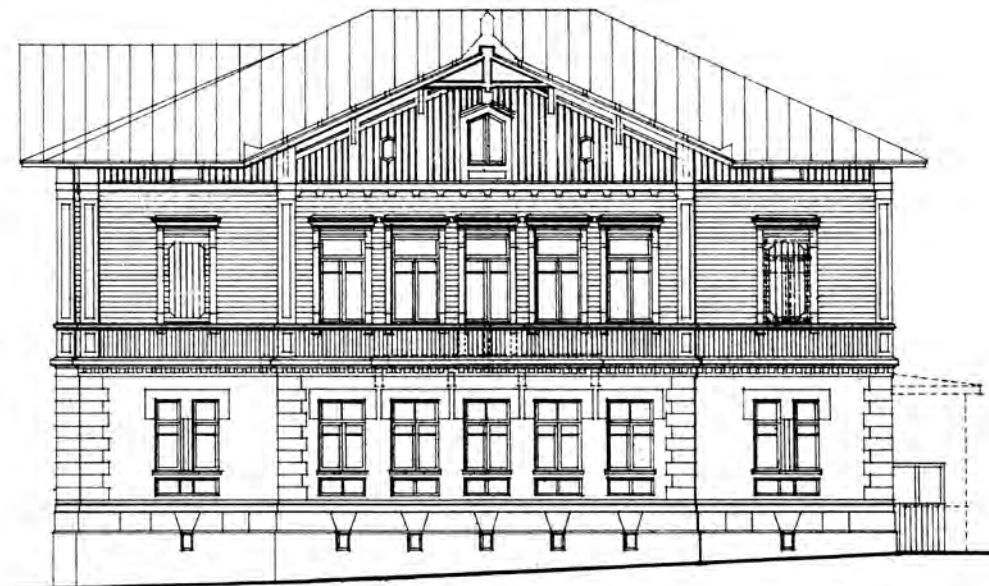
Viereisellä sivulla vasemmalla ylhäällä:
Kaivopuiston puoleinen eli kaakkoisjulkisivu vuonna 1956. Puuosista maali on huuhtoutunut lähes täysin pois. Arkkitehtuurimuseo / Asko Salokorpi

Viereisellä sivulla vasemmalla alhaalla:
Sama julkisivu huhtikuussa 2011.

Viereisellä sivulla oikealla:
Jaatisen mittauspiirustus (yllä) ja ja muutospiiirustus (alla) helmikuulta 1959.

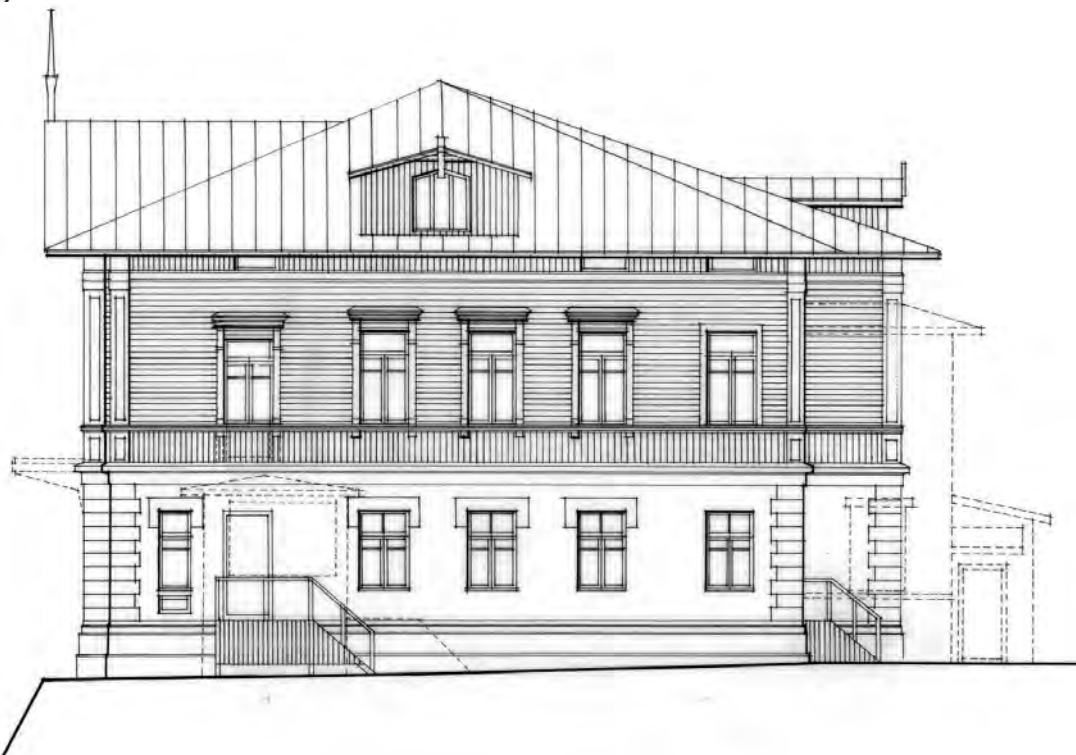
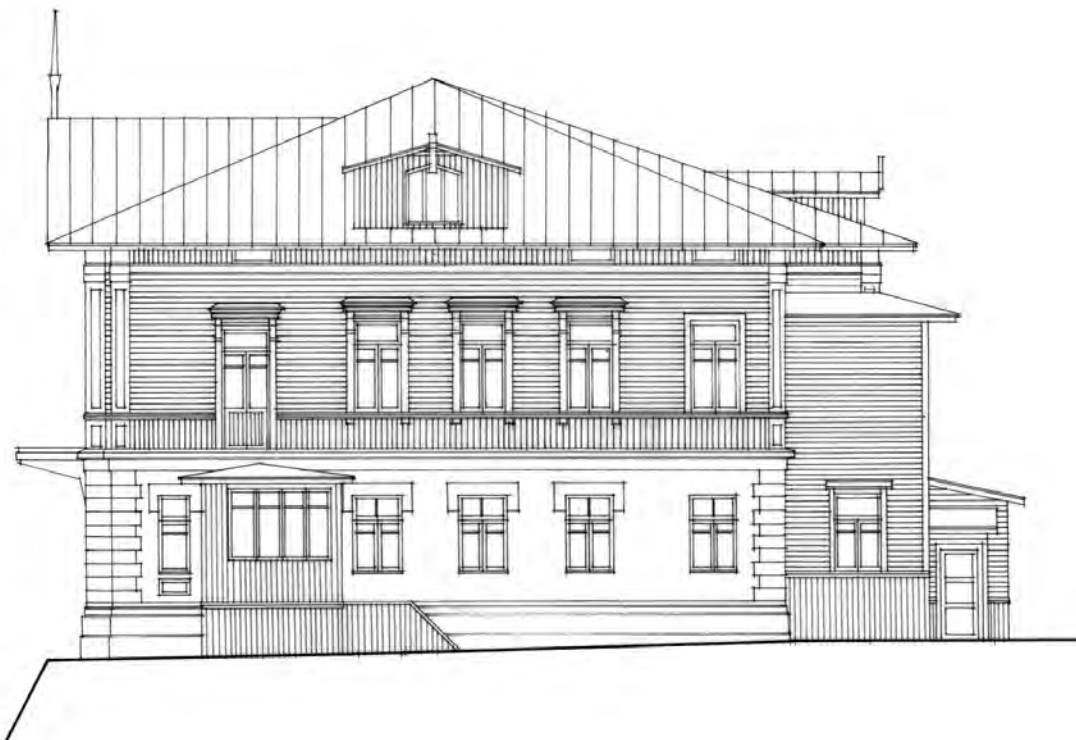
- Puiston puolelta purettiin puinen osa, joka oli vuonna 1889 rakennettu kuistiksi ja muutettu vuonna 1898 sisätilaksi.
- Tilalle tehtiin lastauslaituri näyttelyjen ja verstaiden tarpeita varten.
- Tiiliseinässä olleeseen suureen aukkoon tehtiin iso ikkuna ja lastauslaiturille johtava ovi.
- Julkisivu täydennettiin vanhan julkisivun mukaiseksi.

Katujulkisivu vuonna 1956. Taaempana pilkottaa Nummelinin vanhempi huvila, joka purettiin joskus vuosien 1956 ja 1958 välillä. MFA / Asko Salokorpi.

Jaatisen korjauspiirustus katujulkisivusta.

- Kadunpuoleinen parveke puretaan ja pariovien tilalle asennetaan ikkuna.
- Toisen kerroksen länsinurkan ikkuna pannaan umpeen (toinen ikkuna on pantu umpeen jo kouluvuosina).
- Kattospiirat jäävät paikoilleen, vaikkei niitä ole piirretty. Rakennusvalvonnan arkisto.

Oikealla yllä lounaisjulkisivu vuonna 1956. Arkkitehtuurimuseo / Asko Salokorpi

Oikealla päiväämätön valokuva lounaisjulkisivusta maalaamisen jälkeen. Arkkitehtuurimuseo / Asko Salokorpi

Vasemmalla yllä Jaatisen mittauspiirustus ja alla muutospiirustus lounaisjulkisivusta helmikuulta 1959.

- Talonmiehen asunnon sisäänkäynnin umpikuisti korvattiin katoksella.
- Toisen kerroksen länsinurkan entiset parvekkeenovet vaihdettiin ikkunaksi.

Helsingin rakennusvalvontavirasto.

Kouluaikainen juhlasalitila muutettiin näyttelykäyttöön ja kahden toisen kerroksen lounaissivun huoneen välistä purettiin seinä.⁹⁴ Pääportaan kaiteen suunnitteli arkkitehti Heikki Koskelo, jonka käsialaa ovat mahdollisesti myös näyttelysalin ”orret”.⁹⁵

Maaliskuun 7. päivänä 1960 rakennuksessa oli pieni tulipalo.⁹⁶ Palosta ei tiettävästi aiheutunut vahinkoja. Kadunpuoleinen parveke purettiin viimein, kuten Jungin piirustuksissa vuonna 1916 oli esitetty. Parvekkeen pariovien tilalle asennettiin ikkuna. Rakennuksessa tehtiin Asko Salokorven mukaan ”perusteellinen peruskorjaus”. Taloon muurattiin uusi keskuslämmityssavupiippu ja asennettiin öljykattila. Myös yläkerran tilat, joita oli tähän asti lämmitetty puulla, varustettiin vesikiertopattereilla. Kaakeliuunit jäivät pois käytöstä, ja suurin osa niistä purettiin.⁹⁷

---

⁹⁴ Kyseiset huoneet, nykyinen tila 203, olivat kärsineet Pohjanheimon aikaisessa palossa.

⁹⁵ Pallasmaan haastattelu 15.4.2013.

⁹⁶ Rauske 2006, 68. Näyttelypäällikkö Seppo Huovinen muistelee, että palo ”sai alkunsa siitä alakerran keskimmäisestä huoneesta”. Huovisen puhelinhaastattelu 5.4.2013.

⁹⁷ Salokorpi, 1982, 29. Huovisen muistelujen mukaan kivihiihokattila hajosi kovana pakkasyönä vuonna 1960.

Kerrokseen tehtiin wc joko 1960-luvun lopulla tai 1970-luvun alussa näyttelyhallista huoneeseen 210 joutavan oven kohdalle huoneen 210 puolelle.⁹⁸

Vuotavaa kattoa hoidettiin noin vuonna 1965 bitumitervauksella. Kesällä 1971 myönnettiin lupa julkisivujen maalaamiseen, mutta työ tehtiin vasta vuosina 1980–1981 kiinteistölautakunnan uhattua ryhtyä ”vuokrasopimuksen edellyttämiin toimenpiteisiin”, ellei julkisivuja maalattaisi 30.9.1980 mennessä.⁹⁹ Opetusministeriö myönsi työhön avustuksen. Igor Herler, joka työskenteli museon arkistotoimiston päällikkönä vuosina 1979–1983, laati rakennukselle ulkoverisuunnitelman. Maalauksessa käytetyt värisävyt olivat kuitenkin huomattavasti tummemmat ja räikeämmät kuin Herlerin suunnitelmassa esitetyt.¹⁰⁰ Myös kattopellitystä paikattiin. Jäljellä olleet kattospiirat saivat vielä jäädä paikoilleen.

---

⁹⁸ Huovinen kertoo: ”Kun Kössi kysyi millainen sitä tuli, niin vastasin, että koko henkilökunta oli laulanut wc:n äärellä: Suo lähde kaunis katselen.” Huovinen kertoo myös kirjaston ilmastoinnista: ”Työmiehet tekivät ilmanvaihdon kirjastoon, niin minä sanoin, että laittakaa se putki sinne hormiin.” Huovisen puhelinhaastattelu 5.4.2013.

⁹⁹ Kiinteistölautakunnan 15.6.1979 päivätty katselmuspöytäkirja; Museon toimitalon maalauskorjaus / määräraha-anomus, osoitettu Opetusministeriölle, päivätty 12.11.1979. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

¹⁰⁰ Herlerin suunnitelma käsitti aidoilla pigmenteillä laveerattut A3-planssit, mutta maaleina ei käytetty aidoista pigmenteistä sekoitettuja maaleja eikä siksi päästy samoihin sävyihin. Herlerin haastattelu 14.2.2013 ja puhelinhaastattelu 18.3.2013.

Katujulkisivu 1960-luvun alussa. MFA / Asko Salokorpi.

Museon johtajan huone 207. Parketin päällä on mahdollisesti Lapon piirustuksessa ehdotettu kovalevyparketti. Arkkitehtuurimuseo / Asko Salokorpi

TILOISTA JA KÄYTÖISTÄ

Rakennus oli talonmiehen asuntoa lukuun ottamatta kokonaan museokäytössä. Tilat olivat ahtaanpuoleiset, mutta loppuvuodesta 1967 museo pääsi vuokraamaan noin 600 neliömetrin tilat Puistokatu 6:sta eli entisestä Wegeliuksen huvilasta.¹⁰¹ Sen alakertaan sijoitettiin näyttelysuunnittelutoimisto ja verstaata. Myös yläkerta oli museon käytössä.

Puistokatu 4:ään jäivät näyttely- ja toimistotilat, arkisto sekä kirjasto. Näyttelysalissa 202 pidettiin vuosina 1956–1981 kaikkiaan 112 näyttelyä.¹⁰² Museolla vuodesta 1958 työskennellyt arkkitehti Juhani Pallasmaa muistelee, että 1950-luvulla näyttelysalia käytettiin myös työtilana silloin, kun ei ollut rahaa näyttelyihin.¹⁰³ Lisäksi museolla oli kirjasto, arkisto ja tutkimustoimisto.¹⁰⁴ Kirjasto sijaitsi toisessa kerroksessa, ja kirjastovirkailijat työskentelivät huoneessa 210. Pallasmaa muistelee, että 1970- ja 1980-luvuilla kulmahuone 201 oli klubihuoneena, huoneessa 208 työskentelivät kamreeri Hilkka Tulokas sekä sihteeri Maija Kärkkäinen. Huoneessa 207 istui museon johtaja. Huoneessa 209 oli monistuskone.

---

¹⁰¹ Rauske 2006, 68.

¹⁰² *ibid.*, 90.

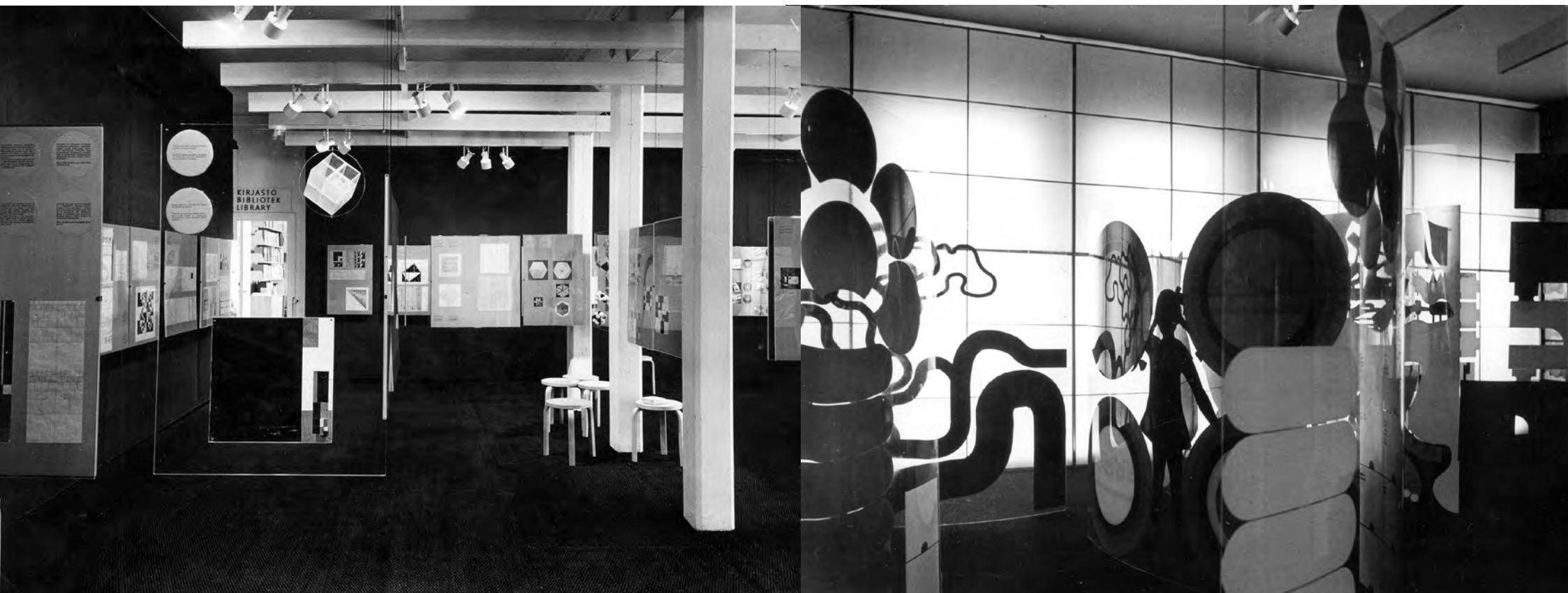
¹⁰³ Pallasmaan haastattelu 15.4.2013.

¹⁰⁴ Museolla toimi tutkimusosasto koeluontoisesti jo vuosina 1963–1965, tutkijana arkkitehti Kirmo Mikkola. Osaston toiminta jatkui rahoitusongelmien jälkeen uudelleen vuonna 1978. Salokorpi, 1982, 36–38.

Museon johtajan huone
207. Arkkitehtuurimuseo /
Asko Salokorpi

Aulis Blomstedtin ajattelua esittelevän näyttelyn *Ajatus ja muoto, harmonikaalisia tutkielmia* (1976) näyttelyri-
pustusta varten seinien eteen pystytettiin täyskorkeat,
kangasverhoillut seinäkkeet, joista tuli pysyvä osa tilaa.
Arkkitehtuurimuseo / Kari Hakli.

Tilatarha-näyttely, 1971. Taustalla näkyy japanilais-
henkinen kuultopaperisermi, jonka Juhani Pallas-
maa ja taidemaalari Juhana Blomstedt olivat suunnitelleet vuonna 1962 pidettyyn *Aulis Blomstedt*-
näyttelyyn ikkunoista lankeavan luonnonvalon
säätelyä varten. Suoraa luonnonvaloa pehmentä-
vänä sermi jätettiin paikoilleen useiksi vuosiksi.
Arkkitehtuurimuseo / Aulis Nyqvist.

Arkistonhoitaja Herlerin työpöytä oli ”Stenbäckin huoneessa” eli ensimmäisen kerroksen suuressa kulmahuoneessa 101. Lastauslaiturin yhteydessä olevaa huonetta 103 kutsuttiin kahvihuoneeksi.¹⁰⁵ Saman kerroksen nurkkahuoneessa 110 oli piirustusarkisto ja huoneissa 101 ja 102 kuva-arkisto. Huone 105 oli tutkimuspäällikkö Asko Salokorven käytössä, huone 107 ”Erkki Vanhakosken piirustusarkistona”, portaan vierisessä tilassa 115 oli valokuva-laboratorio. Verstastiloina palvelivat huoneet 103 ja 106, ja huoneet 101 ja 102 annettiin tarpeen mukaan vierailevien näyttelysuunnittelijoiden käyttöön. Ensimmäisen kerroksen asuntoa emännöi talonmies Aino Virtanen miehensä kanssa.¹⁰⁶

Pallasmaa muistelee, että Puistokatu 4:n alakerta oli 1950-luvun lopulla varastokäytössä ja ullakko kirja-varastona. Sitten viranomaiset määräisivät ullakon tyhjennettäväksi (ehkä paloturvallisuussyistä).¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Herlerin mukaan siellä ”hoidettiin kahvit ja dokaamiset.” Herlerin haastattelu 14.2.2013.

¹⁰⁶ Herlerin haastattelu 14.2.2013; Pallasmaan haastattelu 15.4.2013; Rausken kommentit rhs-käsikirjoitukseen 24.10.2013.

¹⁰⁷ Ullakolla oli säilytetty mm. suurta määrää Eliel Saarisen Helsinki-kirjoja. Pallasmaan haastattelu 15.4.2013.

Rakennus vuonna 1974, jolloin piha oli edelleen avoin Puistokatu 6:n, nykyisen päiväkodin suuntaan. Arkkitehtuurimuseo.

Martti Jaatinen.
Arkjaatiset Oy.

ARKKITEHTI MARTTI JAATINEN (1928–2008)

Sortavalalaisyntyinen arkkitehti Martti Jaatinen oli valmistunut Teknillisestä korkeakoulusta arkkitehdiksi vuonna 1954.¹ 1950-luvun puolivälistä alkaen Jaatinen oli Riihimäen kaupunginarkkitehtina mutta asettui perheineen Espooseen, kun sai paikan Suomen rakennustaiteen museon näyttelyosaston päällikkönä. Jaatinen toimi tehtävässä eripituisia jaksoja vuodesta 1958 vuoteen 1965.² Vuonna 1967 hänet nimitettiin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston professoriksi.

Jaatinen työskenteli opiskeluaikoinaan Viljo Revellin arkkitehtitoimistossa, ja Revellin vaikutteiden, kuten muodon selkeyden, puhtauden ja loogisuuden on sanottu näkyvän selvästi Jaatisen ja tämän arkkitehtipuolison Marjatta Jaatisen (1927–2003) tuotannossa. Jaatisten tunnetuimpia töitä on Oulun monumentaalikeskusta, kilpailuvoitto 1960-luvulta. Tiukkoina modernisteina tunnetut Jaatiset laativat vuonna 1971 Helsingin Puu-Käpylän säilyttävän asemakaavan.³

¹ Makkonen 2008.

² Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981, 1982, 56.

³ Makkonen 2008.

1950- ja 1960-luvuilla ei ollut päiväkoteja, joten Martti Jaatisen poika Mikko vietti kouluikänsä asti paljon aikaa museolla ja kertoo sähköpostissaan 12.2.2013:

”Museon arki oli tuolloin aika kodikasta, mutta peijakas että välillä kaikille tuli kiire: suhina alkoi aina siitä kun Alvar tai Ruusu tai joku soitti olevansa tulossa käymään. Joskus oli niinkin kireää että minut pantiin siksi aikaa pöyloön johonkin komeroon. Alvar toki aina morjensti niin kuin mies miehelle, mutta oli siellä tosikkojakin joukossa.”

Näyttelypäällikkö Seppo Huovinen opetti pojalle arkkitehtimaista viivetekstausta. Arkkitehtiopiskelijana Mikko Jaatinen piirsi vanhempiensa toimistossa teräsportaatan museon Kasarmikadun-tilojen kirjastoon.

Alla: Alvar Aallon luonnoksia -näyttelyn avajaiset 20.6.1973. Aalto itse saapuu paikalle, Ålander ottaa savukkeineen vastaan. Arkkitehtuurimuseo / Lehtikuva Oy, Ari Ojala.

Juhani Pallasmaa on muistellut Aallon ja museon suhteita mm. haastattelussa 15.4.2013. Aalto sai 1960-luvulla suunnitellakseen Esplanadin ja Keskuskadun kulmaan Kirjapalatsin eli Akateemisen kirjakaupan. Rakennustaiteen museolla monen kantana oli, että tontilla sijainnut vanha talo olisi tullut säilyttää, mikä johti museon ja Aallon välirikoon. Museon väki piti Aaltoa ylipäättään usein epälojalina ammattikuntaansa kohtaan – mutta kun Aalto kerran vuodessa saapui museolle, Ålander toki komensi henkilökunnan siivoamaan.

Juhani Pallasmaa Kasarmikadulla johtajan huoneessa 2017. Taustalla Pallasmaan Gaudí- ja Louis Kahn -näyttelyitä varten suunnitellut julisteet. Arkkitehtuurimuseo / Anna-Kristiina Örtengren.

RAKENNUSTAITEEN MUSEO KOHTAUSPAIKKANA

Museon ensimmäisenä johtajana toimi intohimoinen arkkitehtuurin ystävä ja itseoppinut arkkitehtuurihistorioitsija Kyösti Ålander. Arkkitehti, professori Juhani Pallasmaa (s. 1936) muisteli haastattelussaan 15.4.2013, että tuli avustajaksi museon näyttelytoimistoon heinäkuussa 1958 Ålanderin pyynnöstä, ehkä Aulis Blomstedtin suosituksesta. Pallasmaa toimi alkuajoina Martti Jaatosen avustajana. Museolla oli tuolloin tekeillä suuritöinen *Suomi rakentaa 2* -näyttely, jonka suunnittelusta vastasi Pauli Salomaa, apureinaan Martti Tiula ja Jaakko Ylinen. Mukana olivat myös Martti I. Jaatinen ja Asko Salokorpi. Talusasioista vastasi Hilikka Tulokas, joka toimi sihteerinä ja kamreerina. *Arkkitehti*-lehdessä Pallasmaa on pohtinut:

”... pääsin maassamme ainutkertaisen arkkitehtuurikeskustelun äärelle. Le Carré Bleu -lehden perustajat – Aulis Blomstedt, Keijo Petäjä, Reima Pietilä, Eero Eerikäinen, André Schimmerling ja Kyösti Ålander – tapailivat usein museolla. Ryhmän jäsenten lisäksi kohtaamisiin osallistui monesti myös Kirmo Mikkola, Asko Salokorpi ja Juhana Blomstedt. Kiinnostukseni arkkitehtuurin olemuksen pohdintaan heräsi näissä Ida Aalbergin puuhuvilassa käydyissä keskusteluissa.”¹

Museolla kokoontui nk. perjantaikerho: iltapäivisin paikalle ilmestyi väkeä iltapäiväkahville tai -teelle ja jäi seurustelemaan arkkitehtuurin, taiteen ja yleisen filosofoinnin merkeissä, joskus aamuunkin asti. Pallasmaa muistelee: ”Ennen Alkon sulkeutumista joku nuorempi haki kaksi kassia viiniä.” Aluksi kokoontuttiin yläkerrassa, sitten alakerrassa. Museo oli kiinteän ystäväpiirin kokoontumispaikka, ”salainen päämaja”. Tapaamiset jatkuivat vielä 1970-luvulle mutta pikkuhiljaa salaisen kerhon intiimiys haihtui, kun museolla oli töissä jo kymmenkunta henkeä ja toimintaa oli paljon. ”Tupakkaa poltettiin paljon; ihme ettei talo palanut.”

Huvila toimi koko 1960-luvun ajan myös konstruktivistien kokoontumispaikkana, keskushahmoina Pallasmaa ja Kirmo Mikkola. Revellin, Ruusuvuoren ja Blomstedtin arkkitehtuurilinja sai museon tapaamisissa vankan kannattajajoukon, jota alettiin kutsua ”Puistokadun akatemiaksi” vastapainona Alvar Aallon toimiston ”akatemialle”.

Pallasmaa kokee 1950- ja 1960-lukujen olleen ainutlaatuinen vaihe Suomen arkkitehtuurin historiassa. Arkkitehtuurikunnalla oli utelias ja avarakatseinen asenne, joka suuntautui sekä teoriaan että muihin taiteen lajeihin. Aina eivät näkemykset eivät kohdanneet.

”Eräs Pietilän ja Pallasmaan kiistely päättyi painiotteluun museon vessassa. Seuraavana aamuna Pietilä kirjoitti Pallasmaalle kirjeen, jossa hän ihmetteli, miksi hänellä oli musta silmä. Pallasmaa taas ihmetteli kotona, miksi hänellä oli sormi poikki. Ålander puolestaan ihmetteli töihin tullessaan, miksi vessanpytty oli eteisen lattialla.” (Mikkola 2003, 48.)

Museon näyttelytoiminta oli 1960-luvulla vilkasta. Vain osa näyttelyistä järjestettiin Puistokadulla; monet pidettiin esimerkiksi Taidehallissa. Museon toiminta oli valtiovallan suojeluksessa, ja sitä rahoitettiin anteliaasti, sillä näyttelyiden kautta rakennettiin myös Suomen julkisuuskuvaa. Ålanderille oli tärkeää, että museon näyttelyiden avajaisissa oli aina läsnä valtiovallan edustaja, usein ministeri. Joskus näyttelyä oli avaamassa presidentti Urho Kekkonenkin. Museon hallitussessakin istui tavallisesti myös Helsingin kaupunginjohtaja.

Pallasmaa, joka johti museota vuosina 1974–1983, on muistellut museon toimintaa myös Severi ja Anssi Blomstedtin dokumenttielokuvassa *Paikan päällä* (2013). Se on kuvattu pääosin Puistokatu 4:n toisen kerroksen kulmahuoneessa, entisessä museon johtajan huoneessa. Pallasmaa kuvailee museota omana ”korkeakoulunaan”, paikkana, jossa oppi ammatin ja pääsi luomaan laajan suhdeverkoston.

¹ Pallasmaa 2010, 69.

SUOMEN RAKENNUSTAITEEN MUSEON NÄYTTELYTOIMISTONA, VUODESTA 1981

Puistokatua 1960-luvulla. HKM.

Helmikuussa 1982 museon näyttelytilat, arkisto, kirjasto ja hallinto siirtyivät entiseen Tieteellisten seurojen taloon osoitteeseen Kasarmikatu 24. Valtio oli varannut arkkitehti Magnus Schjerfbeckin suunnitteleman, vuonna 1899 valmistuneen rakennuksen Rakennustaitteen museolle jo 1970-luvun alussa, mutta sitä päästiin kunnostamaan uuteen tarkoitukseensa vasta syyskuussa 1980.¹⁰⁸ Puistokatu 4:n huvilaan jäi museon näyttelytoimisto talonmiehen asuntoineen.

Wc:n viemäri petti 1980-luvulla, ja uusi viemäri-riveto tehtiin pinta-asennuksena. Kellarissa korjattiin vesi- ja viemäriputkia ja lämmöneristettiin putkia. Pentti Norrena, joka toimi museon talonmiehenä Virtasen jälkeen, on muistellut, että 1980-luvulla myös asunnon keittiön lattia uusittiin ja wc:n suihkutilaan valettiin betonilaatta ja tehtiin laatoitus.¹⁰⁹ Keskuslämmityskattila uusittiin 1980-luvun lopussa.

---

¹⁰⁸ Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, restauroinnin suunnittelusta Igor Herler. Häivä 1982, 66; Rauske 2006, 70.

¹⁰⁹ Norrenan kirje 8.11.2009. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

VIISIEN 1996–1999 KORJAUKSET

1990-luvulle tultua rakennuksen julkisivut olivat huonossa kunnossa sekä maalipinnan että ikkunoiden ja puisten koristeiden osalta. Opetusministeriöltä, Helsingin kaupungilta ja veikkausvoittorahoista saatiin rahoitusta korjauksiin, jotka toteutettiin vuosina 1996–1999.¹¹⁰ Rakennuttamis- ja suunnittelutehtävistä vastasi Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lahtinen Ky, jonka 30.9.1999 päivätyssä yhteenvedossa luetellaan tehdyt kunnostustyöt.¹¹¹

Peltikatto kunnostettiin uusimalla rikkoutuneet osat, tiivistämällä ja kunnostamalla auenneet saumat ja paikkaamalla reiät. Savupiippujen yläpää uusittiin ja varustettiin katoksilla ja lintuverkoilla. Katolle asennettiin teräksiset kattotikkaat ja -sillat. Työt teki Ertak Oy.

Ensimmäisen, toisen ja ullakkokerroksen ikkunat ja ulko-ovet kunnostettiin ja maalattiin kertaalleen Terra Linal -öljymaalilla. Puitteita ei tiettävästi uusittu, vaan karmien ja puitteiden rikkinäiset osat paikattiin. Heloitus tarkistettiin ja kunnostettiin. Ikkunoiden vuorilaudoituksen kadonneita tai lahonneita koristeosia palautettiin myös toisen kerroksen etelänurkan ikkunaan, jossa ei ollut koskaan ollut koristeellisia vuorilautoja. Työn suoritti ATL-rakenne Oy.

Erikoismaalari Henrik Piirto teki vuonna 1996 rakennuksesta ulkoväritutkimuksen, samoin vuonna 1997 EVAMK:n (nyk. Metropolia) erikoismaalaus- ja

¹¹⁰ Arkkitehtuurimuseon kansiot.

¹¹¹ Reijo Lahtisen allekirjoittama luettelo Puistokatu 4:n kunnostustyöstä vuosina 1996–99. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

restaurointikurssin opiskelijat Kaisu Järvelä, Jaakko Kallio ja Maria Taipale. Rappauksissa oli onttoja alueita, ja rappausta oli monin paikoin irtoillut pois. Julkisivun puuosien maalipinta oli varsinkin puiston puolella repaleista, ja laudoituksessa oli vaurioituneita kohtia (”saumat irronneet”, ”pontti irronnut”). Maaliaineanalyysin perusteella arvioitiin, että seinälaudoituksen maalikerrokset käsittivät lähes yksinomaan öljymaalia. Lahtinen laati julkisivujen värisuunnitelman yhdessä arkkitehti Hannele Grönlundin kanssa.¹¹² Pintakäsittelyt teki SARAK Oy.

Unkarilaisen konservaattorin István Bónan johdolla EVAMK:n opiskelijat tutkivat myös sisätilojen värikerroksia, mistä ei kuitenkaan tiettävästi ole olemassa kirjallista raporttia.¹¹³ Värikerrosten esiinraaputukset ovat edelleen nähtävissä.

Graniittikivijalan rappaus poistettiin ja rappaukset uusittiin. Poikien käymälää varten vuonna 1916 tehty oviaukko muurattiin umpeen. Ensimmäisessä kerroksessa vanhat maalikerrokset poistettiin ja vaurioituneet rappaukset paikattiin. Peltilistat tarkistettiin ja tarvittaessa kunnostettiin. Myös lastauslaiturin kansi kunnostettiin; Norrena kertoo rakentaneensa sen itse painekyllästetystä puusta.¹¹⁴ Asunnon sisääntuloporras uusittiin ja varustettiin katoksella.

¹¹² Suunnitelma on Helsingin rakennusvalvontaviraston arkistossa.

¹¹³ Tieto Hannu Hellmanilta 2013.

¹¹⁴ Norrenan kirje 8.11.2009. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

Toisen ja ullakkokerroksen vanhat maalikerrokset poistettiin, vaurioituneet kohdat kunnostettiin tai uusittiin. Hävinneet ikkunoiden kehyslistat palautettiin. Syöksytorvet uusittiin, samoin joitain puukoristeita. Kivipintoihin tuli Primerin lisäksi kaksi kerrosta Keim-silikaattimaalia, puupinnoille Terra Prelin -pohjamaali ja kaksi kerrosta Terra Linal -pellavaöljymaalia. Ikkunoissa ja ovissa käytettiin pintamaalina Terra Linalia. Norrenan mukaan rakennus paineesttiin ennen maalausta, minkä hän arvelee selittävän maalin hilseilyä.¹¹⁵

Sarak Oy teki lisäksi pääsisäänkäynnin teräsrakenteisen katoksen, jonka rakennesuunnittelija oli Hannu Piirainen Insinööritoimisto Magnus Malmbergiltä. Sisäänkäyntitasanteen rikkoutuneet keraamiset laatat vaihdettiin graniittisiin.

Julkisivujen kunnostustöiden yhteydessä paljastui runsas, ilmeisesti vuosia jatkunut vesivuoto kellarin tiloissa 007 ja 008. Sokkeleita kaivettiin esiin kalliioon asti, ja ne varustettiin betonimanttelilla. Ulkopuolelle tehtiin salaojitus ja uusi sadevesiviemäri syöksytorvien vesille. Vesivuodon maa- ja vesiteknisenä suunnittelijana oli Ragnar Wikström Fundus Oy:stä. Kaupunginhallitus antoi avustusta kellarin kosteusongelmien korjaamiseen.¹¹⁶

¹¹⁵ *ibid.*

¹¹⁶ Reijo Lahtisen kirje rahoitusjohtaja Tapio Korhoselle 22.6.1998. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

SUURIA SUUNNITELMIA

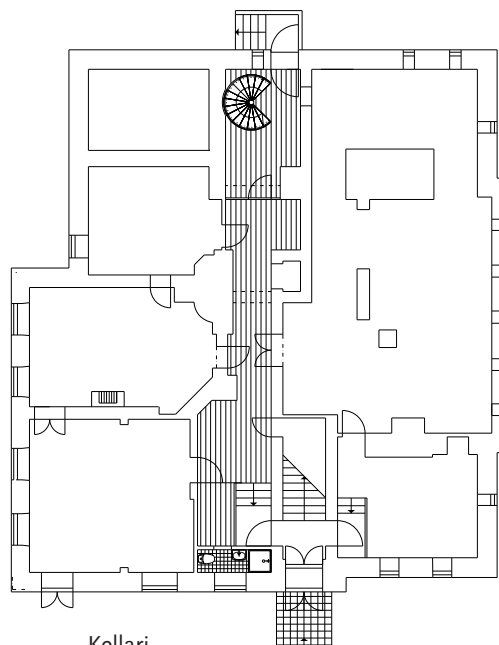
Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lahtinen Ky teki museon toimeksiannosta sekä Puistokadun että Kasarmikadun rakennuksista myös luonnosmaiset peruskorjaus- ja muutossuunnitelmat. Puistokadun luonnoksissa ajatuksena oli ottaa ullakotilat ympärivuotiseen käyttöön palotekniset vaatimukset huomioiden: pääporras olisi ulotettu ullakolle, josta olisi johdettu uusi, savulta suojattu varaporras kellarikerroksen kautta ulos. Ensimmäisen ja toisen kerroksen suurimmaksi osaksi 1950-luvulla rakennetut lisäykset olisi purettu ja tiloja olisi selkiytetty. Näyttelytilojen seiniä peittäneet irtoseinäkkeet olisi poistettu. Kellarikerrosta olisi otettu esimerkiksi varastokäyttöön. Rakennus olisi varustettu uusilla wc- ja sosiaalityloilla. Puistokadun puolelle olisi palautettu aikaisemmin purettu parveke sekä kaksi tukittua ikkunaa, kellarikerroksen tukitut ikkunat olisi avattu, ja vesikatolle olisi tehty kattoikkuna.

Vuonna 1999 Konsulttitoimisto J. W. Majurinen teki muutossuunnitelman uusista sähkö- ja ATK-pistokkeista työhuoneissa 201 ja 207.¹¹⁷

Vuonna 1999 arkkitehtuurin, rakentamisen ja muotoilun alan laitokset ja yhdistykset alkoivat valmistella hanketta yhteisestä tietokeskuksesta ARMI:sta. Keskuksesta julistettiin vuonna 2001 arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti Arkkitehtitoimisto JKMM.¹¹⁸ Orastavan hankkeen vuoksi Puistokatu 4:n muutossuunnitelmia ei työstetty eteenpäin.

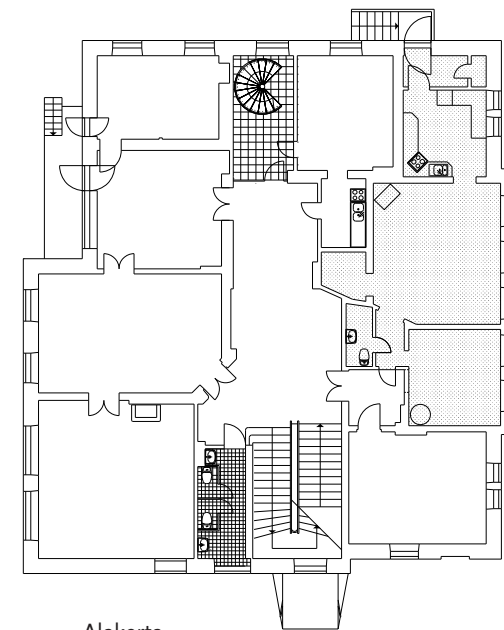
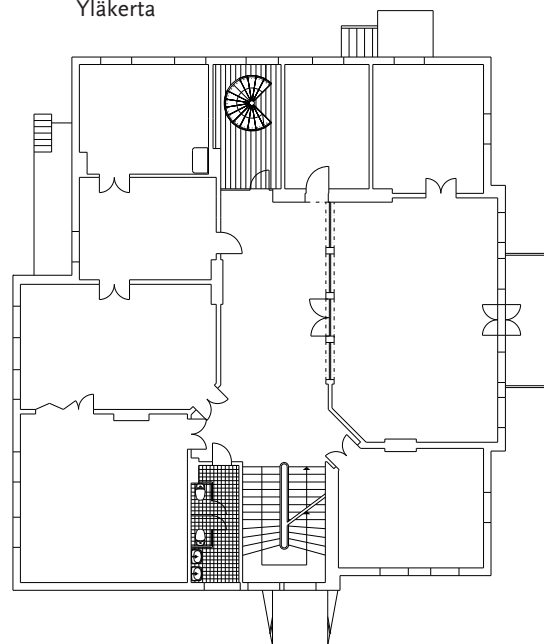
117 Norrenan kirje 8.11.2009. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

118 Rauske 2006, 72.

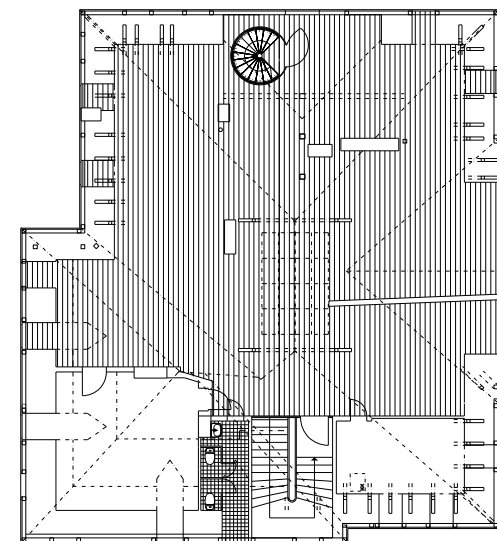
Kellari

Yläkerta

Alakerta

Ullakko

2000-LUVUN VAURIOITA JA KORJAUKSIA

Norrenan kirjeen mukaan rakennukseen tehtiin sadevesiviemäröinti ”2000 alussa”.¹¹⁹ ARMI-hankkeen roikkuessa ilmassa Puistokatu 4:n huolto jäi 2000-luvulla kuitenkin vähemmälle.

Vuosien 2005–2007 aikoihin rakennuksen tulo-vesiputki hajosi kadun alla. Vuotokohta avattiin ja osa putkesta, joka oli ilmeisesti alkuperäinen 1890-luvun lyijyputki, uusittiin.

Museon graafinen suunnittelija Salla Kiehelä (nyk. Bedard) muutti Puistokatu 4:n asuntoon alkuvuodesta 2007, ja osa aiemman talonmiehen Pentti Norrenan talonmiehen tehtävistä, pääosin pihan hoitoon liittyen, siirtyi hänelle. Samana vuonna ISS Vahinkosaneeraus suoritti asunnon kylpyhuoneessa kosteusmittauksia ja suositteli kylpyhuoneen ”täydellistä korjaamista nykymääräysten mukaiseksi”¹²⁰. Mittaukset tehtiin ilman mittauslaitteita kaakeleita koputteleamalla. Mittaajan mielestä perusteellisempaa mittausta on turha

---

¹¹⁹ Norrenan kirje 8.11.2009. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

¹²⁰ ISS Vahinkosaneerauksen 15.1.2007 päivätty selvitys Kosteusmittaus. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

suorittaa, koska kylpyhuone tulisi joka tapauksessa pikimmiten uusia nykymääräysten mukaiseksi. Bedard kertoo pyytäneensä tarjouksen kylpyhuoneen kunnostamisesta, ”mutta remontti oli silloisen talouspäällikön ja johtajan (Severi Blomstedt) mielestä liian kallis. Asiaa pyöriteltiin ja erilaisia vaihtoehtoja puntaroitiin. Lopulta sain luvan ostaa omilla jaloilla seisovan suihkukaapin, jotta pinnat pysyisivät jatkossa kuivina. Kylpyhuonetta ei kuitenkaan kunnostettu. Kaakelit on Norrenan itse asentamat.”¹²¹

Rt Vahtere antoi vuonna 2008 tarjouksen katon pikimaalauksesta, ulkoseinien lahojen lautojen uusimisesta, seinien, ikkunoiden ja ovien maalaamisesta ja toisen tarjouksen katon pesusta, ruosteen harjauksesta ja pikiharjauksesta Lemminkäisen Pikipojalla.¹²² Työtä ei toteutettu.

Vuonna 2009 kirjastohuoneen 203 katosta tuli osa alas. Väliaikaisratkaisuna MMK Restaurointi Oy

---

¹²¹ Bedard muistelee näin sähköpostiviestissä, jonka tekijät ovat saaneet Anu Ojalalta 4.11.2013.

¹²² Arkkitehtuurimuseon kansiot.

Mika Kärkkäinen tuki välipohjan ansaalla hormista. Huolestus rakennuksen kunnosta johti siihen, että rakennuksesta teetettiin vuonna 2009 kuntoarvio Pontek Oy:lla¹²³ ja vuonna 2011 korjaustarveselvitys Arkki-tehtitoimisto Livadylla. Paloportaasta on vuonna 2013 annettu toimeksianto Livadylle.

Kesällä 2013 huone 110 liitettiin talonmiehen asuntoon.

---

¹²³ Pentti Norrena kommentoi kuntoarviota mm. seuraavasti: ”Tässä kuntoarviossa on yritetty löytää vikoja sieltäkin, missä niitä ei ole.” Norrena vastusti myös koneellista ilmanvaihtoa, koska ”se useimmiten pilaa vanhaa talon, kun se on jäljestä päin laitettu.” Norrenan kirje 8.11.2009. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

TONTINVUOKRAUKSEN KIEMUROISTA

Museon hallitus teki Puistokatu 4:n kiinteistöä kaupungille tarjouksen, johon saatiin vastaus tammikuussa 1994. Tuolloin tontista oli periaatteessa voimassa edelleen kaupungin kanssa 19.9.1932 laadittu vuokrasopimus¹²⁴ sekä ehto, että rakennus siirtyy vuokrakauden päättyessä korvauksetta kaupungin omistukseen.¹²⁵ Apulaiskaupunginjohtaja Pekka Korpinen piti mahdollisena neuvotella rakennuksen omistusoikeuden siirtämisestä kaupungille mutta ei hyväksynyt lähtökohdaksi museon esittämää vuokravastikkeettomuutta korvauksena omistusoikeuden luovuttamisesta. Siksi museo ryhtyi korjauksiin Reijo Lahtisen avulla hankkimallaan rahoituksella.¹²⁶

---

124 Vuokrasopimus irtisanottiin tonttivuokran tarkistamista varten ja solmittiin tarkistettuna uudelleen vuosina 1981 ja 1984. 19.9.1932 päivätyn vuokrasopimuksen liitteenä olevat myöhemmät vuokrasopimukset. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

125 Reijo Lahtisen kirje rahoitusjohtaja Tapio Korhoselle 22.6.1998. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

126 Rakennustaiteen museon hallituksen kokouksen pöytäkirja 26.1.1994. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

Vuonna 2006 Helsingin kaupunki ilmoitti museon silloiselle johtajalle Severi Blomstedtille osoitetussa läheteessä, että ”kun tontin vuokrasop. loppuu, kaupunki lunastaa talon 5 mk:n hintaan (sopimuksesta v:lta 1965)”¹²⁷.

Vuonna 2009 museosäätiö ilmoitti kirjeitse Kiinteistövirastolle, että museotoiminta Puistokatu 4:ssä oli ”käytännössä loppunut”, ja esitti, että maanvuokrasopimus päätettäisiin 30.6.2010. Tässä vaiheessa säätiölle oli syntynyt se väärä käsitys, että rakennuksen omisti kaupunki ja että se olisi nyt siirtynyt korvauksetta kaupungille. Siksi museosäätiö ehdotti, että se vuokraisi rakennuksen viideksi vuodeksi käyttöönsä. Kun toiveet

---

127 Lähete, Helsingin kaupunki 21.11.2006. Arkkitehtuurimuseon kansiot.

uudesta museorakennuksesta samoihin aikoihin jälleen kerran raukesivat, museo kiinnostui tutkimaan Puistokatu 4:n tehokkaampaa ja monipuolisempaa käyttöä sekä kunnostusmahdollisuuksia. Samoihin aikoihin todettiin, että museosäätiö on rakennuksen omistaja. Vuonna 2013 rakennuksesta tilattiin rakennushistoriaselvitys ja inventointi Livadylta.

Jossain vaiheessa Puistokatu 4 on poistettu kiinteistörekisteristä, mutta siitä maksetaan silti edelleen kiinteistövero.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Byggnadsordning för Östra villaområdet i Ulrikaborgs Brunnsspark, 1886.

Detalj-plan af Helsingfors stad. Upprättad i öfverensstämmelse med stadens planering och byggnadsart vid ingången af år 1878 af Claës Kjerrström. Litografiska Tryckbolaget, Helsingfors. Helsingin kaupunginmuseossa säilytettävän kartan näköispainos.

Gardberg, C. J. Kartanoita ja kesähuiloita. ARS Suomen taide 4, Otava 1989, s. 46–65.

Heikel, Axel O. Brunnparkens historia 1834–1886. Söderström & C:o Förlagsaktiebolag, Helsingfors 1919.

Heikkilä, Ritva. Ida Aalberg. Näyttelijä jumalan armosta. WSOY 1998.

Heikkilä-Kauppinen, Marja. Saanko luvan? 200 vuotta pääkaupungin rakennusvalvontaa – satavuotias rakennusvalvontavirasto. Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto, Helsinki 2012.

Helminen, Martti. Teollisuusu näyttely Kaivopuistossa 1876. Kirjassa Seppälä, Mikko-Olavi et al. (toim.). Kaivopuisto. Helsinki-seura 2008, s. 56–61.

Helsingin kaupungin historia IV:1. Helsinki 1955.

Helsingin kiinteistöluettelo n:o 2, 1955.

Häivä, Maija. Uuden museorakennuksen historiikki. Kirjassa Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 1982, s. 63–66.

Hällström, Gunnar af. Festtal vid Svenska Samskolans i Helsingfors 50-årsjubileum den 23. Nov. 1923. Svenska Samskolans i Helsingfors 1938–1952. Helsingfors, 1965.

Häyrynen, Maunu. Kaupunkipuisto 1800-luvulla. ARS Suomen taide 4, Otava 1989, s. 72–75.

Häyrynen, Maunu. Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Entisaikain Helsinki XIV. Helsinki-seura, Helsinki 1994.

Häyrynen, Maunu. Promenadipuisto. Kirjassa Kaivopuisto. Helsinki-seura 2008, s. 65–82.

Häyrynen, Maunu. Puuhamaa. Kirjassa Kaivopuisto. Helsinki-seura 2008, s. 109–115.

Ilonen, Juha. Kolmas Helsinki. Kerroksia arjen arkkitehtuurissa. AtlasArt, Helsinki 2013.

Keinänen, Timo. Frithiof Mieritz, unohdettu arkkitehti. Kirjassa Rakkaudesta kaupunkiin. Riitta Nikulan juhlakirja. Taidehistorian seura, Helsinki 2004, s. 127–142.

Keinänen, Timo. Puistokatu 4:n rakennushistoriaa. MFA-lehti, talvi 2008–2009. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 2008, s. 10–11.

Klinge, Matti. Pääkaupunki. Helsinki ja Suomen valtio 1808–1863. Helsinki, Otava 2012.

Kovero, Martti. Helsinki liikennekeskuksena. Teoksessa Helsingin kaupungin historia IV:1. Helsinki 1955.

Matrikel öfver Tekniska realskolans och Polytekniska skolans i Helsingfors samt Polytekniska institutens i Finland lärare och elever 1849–1897. Kotka 1899.

Pallasmaa, Juhani. Arkkitehtuuriteoriani. Arkkitehti 1/2010, s. 69.

Pallasmaa, Juhani. Keijo Petäjä 21.12.1919– 9.5.1988. Puhe Keijo Petäjän muistotilaisuudessa 20.5.1988. Arkkitehti 5/1988, s. 26–29.

Rauske, Eija. Suomen rakennustaiteen museon historiikki 1956–2006. Teoksessa Suomen rakennustaiteen museo 1956–2006. Toim. Kristiina Paatero. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 2006, s. 58–149.

Reuter, Cita & Alanen, Lilli (toim.). Maire Gullichsen. Sateenkaaren värejä, tummia sävyjä. Tammi 2010.

Salokorpi, Asko. Historiikki. Kirjassa Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 1982, s. 11–41.

Skola & Hem n:o 2 1944.

Suomen rakennustaiteen museo 1956–1981. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki 1982.

Suominen-Kokkonen, Renja. Josef Stenbäck (1854–1929). Kansallisbiografia -verkkójulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2007.

Suur-Helsingin kiinteistöluettelo. Stor-Helsingfors Fastighetsregister, 1950, 1955.

Svenska samskolans i Helsingfors 1913–1938. Helsingfors, 1940.

Svenska samskolans i Helsingfors 1938–1952. Helsingfors, 1965.

Tommila, Päiviö. Helsinki kylpyläkaupunkina 1830–1850-luvuilla. Huhmari 1982.

Wuolle, B. Suomen teknillinen korkeakouluopetus 1849–1949. Otava, Helsinki 1949.

Ylikangas, Heikki & Pajuoja, Jussi. Lauri Kivekäs. Aikansa ajaton radikaali. WSOY, Helsinki 1987.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Böök, Netta. Puistokatu 4. Selvitys. Museovirasto, 2010.

Huttunen, Marko. Puistokatu 4. Kuntokartoitus. Arkkitehtitoimisto Livady, 2011.

Järvelä, Kaisu & Kallio, Jaakko & Taipale, Maria. Puistokatu 4:n väritutkimus, EVAMK:n (nyk. Metropolia) erikoismaalaus- ja restaurointikurssin opinnäytetyö 1997.

Mikkola, Juulia. Talo Thorsbo ja modulierakenteinen puukonstruktivismi. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, 2003.

Erikoismaalari Henrik Piirron väritutkimus, 1996.

Insinööritoimisto Pontek Oy. Puistokadun kuntoarvio Helsingin kaupungin rakennusvirastolle 2009.

ARKISTOT JA KOKOELMAT

Arkkitehtuurimuseo, Helsinki

Valokuva- ja piirustuskokoelma

Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lahtisen arkisto, Helsinki

Brages pressarkiv, Helsinki

Skola o hem

Hufvudstadsbladet

Nya Pressen

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

C. H. Nummelinin piirustukset 1876, 1881

Frithiof Mieritzin piirustukset, 1888

Josef Stenbäckin piirustukset 1889, 1890, 1895, 1898

Valter Jungin piirustukset vuodelta 1916

Kortit tontin ja sen rakennusten omistajista ja

vuokraajista

Rakennusjärjestykset

Helsingin kaupunginmuseon kuvakokoelmat (HKM)

Helsingin rakennusvalvontaviraston piirustusarkisto

Kansalliskirjaston digitoidut aineistot, <http://digi.lib.helsinki.fi/>

Folkwännen

Kaiku

Päivälehti

Päivän Uutiset

Suomalainen Wirallinen Lehti

Uusi Suometar

Museoviraston kuva-arkisto

HAASTATELUT JA SÄHKÖPOSTIT

Salla Bedardin tiedonanto Anu Ojalan sähköpostissa 4.11.2013.

Hannu Hellmanin suulliset tiedonannot Puistokadulla, 2013.

Igor Herlerin haastattelut Livadyssa 14.2.2013 ja 27.3.2013, haastattelijoina Netta Böök ja Juulia Mikkola.

Seppo Huovisen puhelinhaastattelu 5.4.2013, haastattelijana Marko Huttunen.

Mikko Jaatisen sähköpostit 11.2.2013.

Osmo Lapon puhelinhaastattelu 8.2.2013, haastattelijana Marko Huttunen.

Pentti Norrenan haastattelu Helsingissä 9.4.2013, haastattelijana Marko Huttunen.

Juhani Pallasmaan haastattelu Helsingissä 26.3.2012, haastattelijoina Netta Böök ja Miia Perkkiö.

Juhani Pallasmaan haastattelu Helsingissä 15.4.2013, haastattelijoina Netta Böök ja Juulia Mikkola.

Elina Standertskjöldin sähköposti 12.2.2013.

INTERNET

Anna Alfthan. <http://gw5.geneanet.org/rafaelo?lang=sv;p=anna;n=alfthan;oc=1>, luettu 19.3.2013.

Nina Maria Alfthan. <http://www.pp.htv.fi/lkivinie/politik/dat810.htm#4>, luettu 19.3.2013.

Arkkitehtiesittely. www.mfa.fi/arkkitehtiesittely, luettu 18.3.2013.

Kaivopuisto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt RKY. www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1553, luettu 12.2.2013.

Kautto, Hannu: Kirjapainotaidon leviäminen 1796–1917. http://hakanmediankronikka.blogspot.fi/2012/02/normal-o-21-false-false-false-fi-x-none_2468.html, luettu 10.2.2013.

Keinänen, Timo. A Legacy Rediscovered. The St Petersburg Times, 11.5.2007. http://sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=21619; luettu 10.2.2013.

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. Vanhempi sarja. Kaupunginvaltuusto 1884–1887. Helsingin kaupungin tilastotoimiston julkaisema. Helsinki 1941. www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/helsingin_kunnalliskertomukset/pdf/1884_1887_03/1884_1887.pdf, luettu 26.1.2013.

Kirjaesittely: Mercurius. från juni 1883 till juni 1884: adress- & annonsbok för Helsingfors. http://kirjasto.kirjaseuranta.fi/K/Kirjoittajia_Useita/Mercurius_från_juni_1883_till_juni_1884_adress_amp_annonsbok_för_Helsingfors/, luettu 12.2.2013.

Kontrakt om villan N:o 1 inom villakomplexen vester om Stora Allén å det af Helsingfors stad till Ulrikaborgs Bad- och Brunnsinrättningsbolag upplåtna område. www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/painetut_asiakirjat/pdf/1884.pdf, luettu 10.2.2013.

Makkonen, Leena: Martti Jaatosen muistokirjoitus. <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/2343/martti-jaatinen>, luettu 18.3.2013.

Mattila, Helena & Tarjanne, Hilla: Helsingin niemen puutalot. www.hel.fi/hel2/kaumuseo/kavely/puutalot/puukohde.html, luettu 22.3.2013.

Meilahden huvila-alue. www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1606, luettu 25.3.2013.

Plan af Helsingfors jemte omgifning, utarbetad år 1876 af C. H. Nummelin. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk125/helsinki/kuvat/helsinki2_kartta.jpg, luettu 20.1.2013. (Alkuperäinen piirustus: Kaupunkisuunnitteluviraston asema-kaavaosasto /// Helsingin kaupunginarkisto.)

Otto Frithiof Pohjanheimo. Lauri Kiviniemen tietokantaan perustuva Sukupuu-sivusto. <http://kaikki.nettihotelli.net/2w/dat977.htm#19>, luettu 19.3.2013.

Puurakentaminen Helsingin niemellä, www.hel.fi/hel2/kaumuseo/kavely/puutalot/puuintro.html, luettu 22.3.2013.

Sentraalisantroista kännykkäkansaan. Televiestinnän historia Suomessa tilastojen valossa. www.stat.fi/tup/suomigo/syyskuu.html, luettu 26.8.2013.

Stadsfullmäktige i Helsingfors. Förteckning öfver hos Stadsfullmäktige diariiförda, den 31 December 1883 oafgjorda ärenden. http://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/painetut_asiakirjat/pdf/1884.pdf, luettu 10.2.2013.

Matti Stenbäck. www.geni.com/people/Matti-Kivekas-Stenback/600000007294939517, luettu 12.4.2013.

Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872-1977. www.yksityiskoulut.fi/yksityiskoulujenmatrikkeli/index1.htm, luettu 16.2.2013.

Teknillinen korkeakoulu TKK. www.aalto.fi/fi/about/history/tkk/, luettu 15.2.2013.

INVENTOINTI 3.4.-13.10.2013

PIHA

Puistokatu 4 sijaitsee huvilamaisesti osana Kaivopuiston puistoa. Piha koostuu pääasiassa kulkuväylistä, parkkipaikasta ja nurmesta.

Pihan koillissivua rajaa kivipengerrys, joka lienee rakennettu aikoinaan viereiselle tontille johtavaa tietä varten. Puistokadun puolella on jäljellä puretun puurakenteisen aidan kivijalka, joka rakennuksen kohdalla muuttuu Satamaradan pengermuuriksi. Lounaispuolella on päiväkodin melko uusi teräsaita. Svenska Samskolanin -aikaisen, sittemmin umpeen muuratun kellarivessan oven ja kellarin oven edessä on astinkiviä.

Vanhemmista istutus- tai puutarhasuunnitelmista ei ole tietoa, mutta tontilla on ollut ainakin omenapuita. Nykyään pihan koillissivulla, rajan molemmin puolin kasvaa lehmuksia, vaahteroita, jalavia ja pihlajia. Kaakkoissivua rajaavat syreenit, jotka on erotettu nurmialueesta kiveyksellä.

Pihan kasveista tulee laatia erillinen inventointi.

1. Vasemmalla alhaalla:

Talon pääsisäänkäynti on koillissivulla. Katua vasten piha rajautuu entisen Satamaradan pengermuuriin. Ajotien toisella puolella on puomin rakenteita.

2. Puistokadun puolelta pihaa rajaavat vanha puuaidan kivijalka, pensaat ja puut. Koillissivun ajotie ja parkkipaikka ovat hiekkaa, muutoin piha on nurmea. Jäteastiat on sijoitettu parkkipaikan viereen.

3. Kaivopuiston suuntaan piha-alue on erotettu kivipengerryksellä, jonka läpi nousee porras.

5. Kaakkoisivulla kulkee nurmen peittämä ajoväylä lastauslaiturille ja asunnon sisäänkäynnille.

4. Vesikiviä rakennuksen pohjoisnurkan penkereessä.

6. Lounaassa pihaa rajaa teräsaita.

7. Puomin rakenteet ajotien edessä.

ULKOASU

Puistokatu 4 kadulta, pohjoisesta nähtynä. Sisäänkäynti on koillissivulla, katujulkisivu suuntautuu luoteeseen.

Puistokatu 4 puiston puolelta eli kaakkoissivulta.

Puistokatu 4 näyttää ulkopuolelta melko yhtenäiseltä uusrenessanssihuvilalta, jonka puurakenteisessa yläkerrassa on uusgotiikkaan vivahtavia koristeita. Vain lastauslaituri ja sisäänkäyntikatokset erottuvat selvästi uutena kerrostumana. Julkisivuja on kuitenkin muokattu useaan otteeseen, ensiksi kouluksi muutettaessa vuodesta 1916 alkaen ja uudestaan museoksi muutettaessa vuodesta 1956 alkaen. Viimeisimmät muutokset on tehty 1990-luvun korjausten yhteydessä.

Talo on nykyään useammassakin suhteessa riisutussa asussa: Puiston puolelta eli kaakkoissivulta on 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa purettu pois kaksi-kerroksinen puinen rakennusosa, jonka paikalle on rakennettu lastauslaituri (ks. kuvat s. 64). Kaikilta kolmelta muulta sivulta on purettu pois parvekkeet. Pääsisäänkäynnin edestä on hävinnyt koulujen aikainen (1916-1956) umpikuisti, ja räystäältä on purettu koristeita, muun muassa spiiroja (ks. kuvat s. 35, 49 ja

55). Kivijalasta on poistettu rappaus 1990-luvulla.

Pohjamuutosten myötä on myös suljettu ikkunoita ja avattu uusia. Sisäänkäyntisivulle on uutta kouluporrasta valaisemaan lisätty ikkuna kahden vanhan ikkuna-akselin väliin. Puiston puolelle purettujen kuistien kohdalle on jäänyt umpiseinää. Lastentarhan puolelle puiston puoleiseen nurkaan on taas tullut umpiseinän tilalle kaksi ikkuna-akselia.

Puistokatu 4 viereisen lastentarhan pihalta eli lounaasta nähtynä.

Puistokatu 4 ja Puistokatu 6.

JULKISIVUJEN KERROKSELLISUUS

Nummelinin-aikaisia (1881–1886) muureja, joiden nykyiset rappaukset lienevät Stenbäckin ajalta (1889 alkaen). Kivijalan luonnonkivipinnat olivat rapattuja vielä 1990-luvulla.

Stenbäckin-aikaisia (1889 alkaen) julkisivuja.

Qvickströmin (Pohjanheimon) aikana (1900–1916), luultavasti vuosien 1904 ja 1916 välillä, rakennettu suurempi kattolyhty, jonka paikalla oli aiemmin ollut kaksi pientä kattolyhtyä (ks. kuvat s. 35 ja 42).

Koulujen aikana (1916–1956) tehtyjä muutoksia:

1. Ikkuna on esitetty koulun piirustuksissa vuonna 1916 ja se näkyy myös vuoden 1934 valokuvassa (ks. kuva s. 55), mutta vuonna 1955 (ks. kuva s. 59) se oli laudoitettu umpeen.

2. Uusia ikkunoita, jotka tehtiin, kun rakennus muutettiin kouluksi.
3. Vanhan porrashuoneen ulko-ovi muurattiin umpeen, kun rakennus muutettiin kouluksi.
4. Suuri lapeikkuna säilytettiin, kun rakennus muutettiin kouluksi, mutta se oli hävinnyt jo ennen, kuin rakennus siirtyi museolle.
5. Vaikka parvekkeen ovi on merkitty koulun piirustuksissa vuonna 1916 umpeen muurattavaksi, se onkin muutettu ulkopuolelta ikkunaksi (ks. kuvat s. 49 ja 136). Sisällä ovat jäljellä Stenbäckin- tai Pohjanheimon-aikaiset (1889-1916) ovet (ks. kuva s. 131). Parveke on purettu pois.

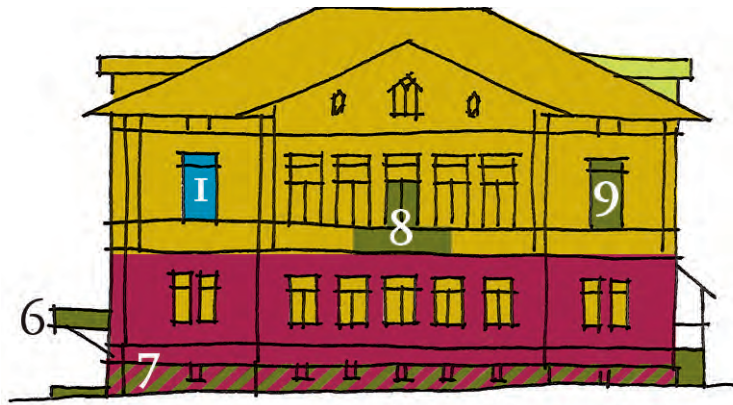

Museon aikana (1956 alkaen) tehtyjä muutoksia:

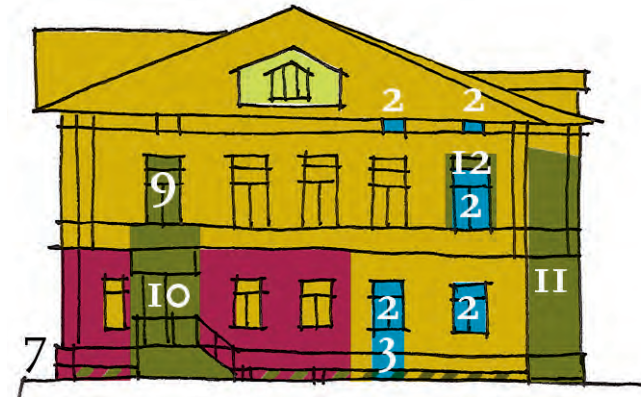
6. Kouluksi muuttamisen yhteydessä pääovien eteen rakennettu sisääntulokuisti (ks. kuva s. 49) on purettu pois. Sen tilalle, ulko-oven ylle, on rakennettu katos 1990-luvun jälkipuoliskolla (ks. kuva s. 90). Kuistin purkamisen ajankohta ei ole tiedossa – se on voinut tapahtua jo ennen museon aikaa.
7. Luonnonkivijalka oli rapattu 1990-luvun jälkipuoliskolle saakka. Tuolloin kivet otettiin esiin.

8. Kadun puolen parveke (ks. kuva s. 44) on purettu pois ja sen ovien paikalle on tehty ikkuna.
9. Ikkuna-aukko on suljettu ja ikkuna ilmeisesti siirretty nurkan toiselle puolelle vanhan parvekeoven paikalle.
10. Puinen umpikuisti ja sen päällä ollut parveke (ks. kuvat s. 44 ja 66) on purettu pois. Umpikuistin paikalle on tehty avokuisti ja katos.
11. Puinen laajennusosa on purettu pois (ks. kuvat s. 42, 64 ja 66) ja sen paikalle on tehty lastauslaituri, jolle on tehty uudet ikkunat ja ovi. Yläkerrasta on suljettu laajennusosaan johtanut oviaukko ja sinne on tehty uusi ikkuna.
12. Ikkunat saivat koristeelliset kehykset 1990-luvun lopun kunnostuksen yhteydessä. Siihen saakka niiden ympärillä oli ollut vain yksinkertainen laudoitus (ks. kuvat s. 23 ja 66).
13. Kellarin ikkunoita on paneloitu ja muurattu umpeen.
14. Entisen kellarivivessan ulko-ovi ja ikkuna on muurattu umpeen.

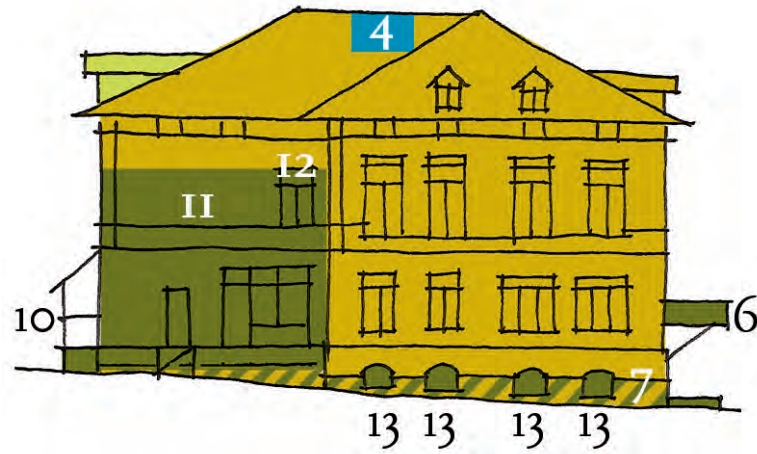

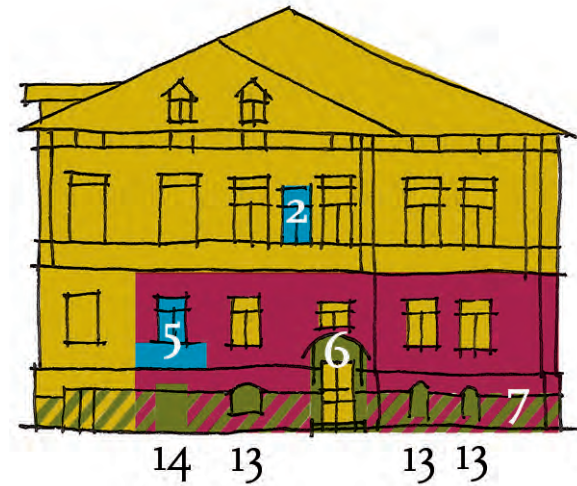
LUOTEeseen eli Puistokadulle päin

LOUNAASEEN eli lastentarhaan päin

KAAKKOON eli puistoon

KOILLISEEN eli etupihalle päin

JULKISIVUJEN VARUSTEET JA LAITTEET

Julkisivuissa olevat tikkaat ovat melko uusia, luultavasti 1900-luvun jälkipuoliskolta, samoin kuin kuistit. Vanhempia ovat ainoastaan ilmanvaihtoventtiilit, joista suurin osa lienee tehty Stenbäckin aikana 1889 alkaen. Syöksytorvet ja katokset ovat 1990-luvulta.

Talon pohjoisnurkassa on Svenska Samskolanin ja Suomalais-ranskalaisen koulun ajoista kertovat messinkikyltit.

Vasemmalla alhaalla:

Pääoven yllä on 1990-luvulla tehty katos. Katoksen alla on kiveys, jonka muoto saattaa olla perua Jungin vuonna 1916 suunnittelemasta sisääntulokuistista. Katoksen vino-tukiin on sidottu narua vedenheittäjäksi, sillä vinotuet johtavat sadevettä julkisivuun ja vaurioittavat siten rappauksia.

Sisäänkäynnin vieressä on hitstu talotikas, jota pitkin pääsee katolle.

Asunnon portaat ja katos ovat 1990-luvun lopulta. Katoksen alapinnassa on paljaana vesivanerin painokuvioinen pinta.

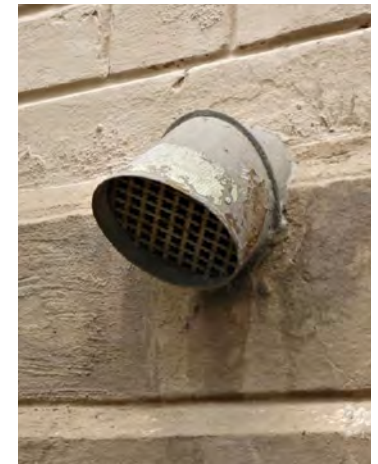
Asunnon huoneisiin tulee ilmeisesti edelleen raitista ilmaa kadun puolella ulkoseinässä olevien neliikulmaisten venttiilien kautta.

Vuonna 1959 rakennetun lastauslaiturin puuosat on uusittaessa tehty painekyllästetystä puusta.

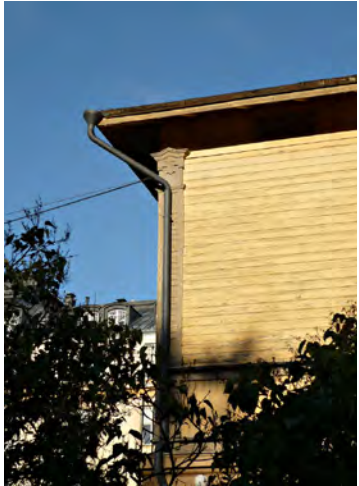

Museon huoneeseen 207 tulee raitista ilmaa puiston puolella ulkoseinässä olevan pyöreän venttiilin kautta.

Ensimmäisen kerroksen lattian korkeudella on useita pyöreitä venttiileitä, joista on johdettu raitista ilmaa tulisijojen taakse.

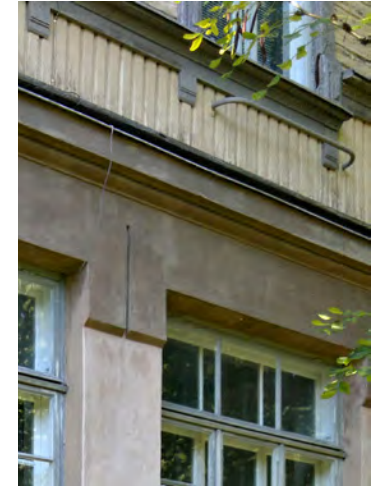
Sähkö tulee taloon ilmajohtoa pitkin viereisestä, lastentarhana toimivasta huvilasta, joka oli vuosina 1967–1981 museon käytössä.

Lounaissivulla eli lastentarhan puolella on kahdet palotikkaat. Ikkunoiden alla on käsijohteet, joiden avulla tikkailla pääsee siirtymään ikkunasta.

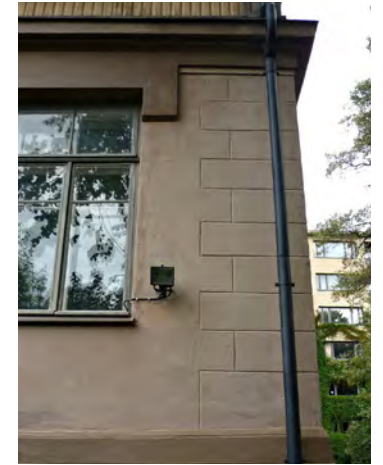
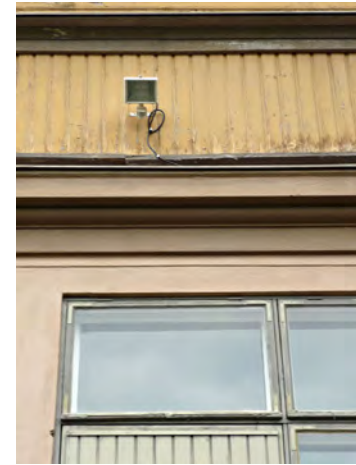
Kaakkoissivulla lastauslaiturin yllä on palotikkaat ja kolmijakoisen ikkunan yllä pelkkä käsijohde.

Osa uunien taakse ilmaa johtaneista venttiileistä on nelikulmaisia.

Rakennuksessa ei ole yhtenäistä ulkovalaistusta. Etelänurkassa on vanhempi pallovalaisin, puiston ja lastentarhan puolella uudempia halogeenivalaisimia.

SISÄTILAT

PORRAS JA AULAT

Talon sisäänkäynti on alkuperäisellä paikallaan. Tuulikaappi on esitetty Stenbäckin vuoden 1890 piirustuksissa, ja se on ilmeisesti uusittu Toisen maailmansodan aikana. Svenska Samskolanin aikana (1916–1951) tuulikaapin edessä, ulko-ovien suojana oli umpikuisti, joka on sittemmin purettu.

Portaan alimmainen syöksy on mahdollisesti Nummelinin aikainen, mutta ylemmät syöksyt on tehty, kun rakennus muutettiin kouluksi. Askellankkuina on ilmeisesti käytetty ainakin osaksi Stenbäckin aikaisen portaan lankkuja. Portaan kaide on modernisoitu museon aikana 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa.

Porrashuone on enimmäkseen museon aikaisessa modernissa asussa. Vanhempia kerroksia näkyy alakeran hallin lattiassa, seinässä ja ovissa. Seinässä ja ovissa on otettu esiin koristemaalauksia ja erilaisia värimerkkejä. Osa listoituksista on vanhempia ja koristeellisia, osa moderneja ja pelkistettyjä.

Porras on suurelta osin modernisoitu, kun rakennus on muutettu museoksi. Uuden portaan kaiteen piirsi arkkitehti Heikki Koskelo. Vanhan koristeellisen kaiteen osia löytyy vintiltä.

Portaan alimmassa juoksussa on vanhat, koristeelliset lattialistat, mutta toinen ja kolmas juoksu ovat listoitamattomat. Osa listoista on lahonnut pahoin.

Porraskelmat ja alakerran porrashallin (108) lattia on maalattu vaaleanharmaiksi. Lattiassa näkyy siihen liimatun lattiapinnoitteen jättämä kuvio. Porrashallin kolme seinää oviineen kaikkineen (portaan oikea sivuseinä, hallin peräseinä ja vasen sivuseinä) on maalattu tummanharmaaksi. Portaan toisen ja kolmannen juoksun (212) sivuseinät ovat taas valkoiset, mutta välitasanteella olevan naulakon takaseinä on maalattu mustaksi. Portaan yläosassa (212) molemmat sivuseinät on peitetty kankaalla, toisella puolen ruskealla ja toisella mustalla.

Yläkerrassa aulassa (205) ja salissa (202) on ruskea kokolattiamatto vanhan vaaleanharmaaksi maalatun puulattian päällä. Salin molemmilla sivuseinillä on ruskeat kangasseinäkkeet, joista toinen ulottuu yläaulan puolelle. Salia ja yläaulaa yhdistävät myös tilasta toiseen ulottuvat, ristikkäiset palkistot, jotka on ripustettu yläpohjasta ja tuettu tiloja jakavaan väliseinään. Palkistoihin on kiinnitetty loisteputkivalaisimia.

Betonilankuista kootun portaan nousu on 14,7 cm.

Portaan yläosassa on ikkunoiden molemmin puolin kangasseinäkkeet.

KELLARI

Kellariin päästään tuulikaapin vierellä olevista ovista: palo-ovesta pannuhuoneeseen ja peiliovesta muualla kellariin.

Noin puolet kellarista on vanhoja, holvikattoisia, lämpimiä käyttötiloja, toinen puoli kylmää, maalattua rossipohjan alustaa, josta osaa (tiloja 014 ja 019) on vanhojen piirustusten mukaan käytetty puukellarina. Nykyisen lämpökeskuksen (pannuhuone 004 ja öljysäiliön tila 005) paikalla sijaitsi ilmeisesti vuodesta 1881 alkaen asuinhuone (neiti Sandelinin asunto). Svenska Samskolanin aikana tilassa oli vahtimestarin asunto (Olga ”butka”). Pannuhuoneeksi tila muutettiin ilmeisesti vuonna 1952, kun alakertaan rakennettiin keskuslämmitys. Öljysäiliön tila erotettiin vuonna 1960, kun koksikattila korvattiin öljykattilalla, jota varren rakennettiin uusi piippu vanhan kylkeen.

Kellarista on säilynyt pohjapiirustuksia myös vuosilta 1890 ja 1916, ja pääpiirteissään kellari on ilmeisesti toteutettu näiden piirustusten mukaan. Vuonna 1890 kellariin oli piirretty mankelihuone (007), versta (008) ja pyykki- ja pakaritupa (001), josta on erotettu vuoden 1916 piirustusten mukaan kolme pienempää tilaa käytäväksi (006) ja vessoiksi (002 ja 003).

Wc-istuimet ja lavuaarit ovat sittemmin hävinneet ainakin vanhasta tyttöjen vessasta (003). Toinen vessa (002) on muurattu umpeen, minkä vuoksi sen sisuksesta on vain puutteellista tietoa (umpeen levytetyn ikkuna-aukon kautta tilaan saa ojennettua kameran). Pannuhuoneessa on jäljellä emaloitu valurautainen lavuaari, joka saattaa olla peräisin kellarivessasta.

TULISIJAT

Alkujaan kaikissa lämpimissä käyttötiloissa on ollut tulisijat, jotka on purettu ilmeisesti lämpöpattereiden asentamisen yhteydessä. Tulisijoista on nykyään jäljellä vain latioissa ja seinissä olevia jälkiä ja hormiliitäntöjä. Entisen versta (008) seinällä on huuuvan jälki, jonka alla on ilmeisesti ollut liesi. Entisen pyykki- ja pakarituvan (001) lattialla ja seinällä on pyöreän padan jälki sekä jonkin nelikulmaisen tulisijan jälki. Mankelihuoneessa (007) tulisijasta on jäljellä hormiliitäntä ja jälki lattiassa.

SISÄPINNAT

Lämpimien käyttötilojen seinät on pääosin rapattu ja maalattu, samoin katot, jotka ovat kappaholvattuja lukuun ottamatta pientä välikköä (009), jossa on suora rapattu katto, ja sen takana olevaa komeroa (011), jossa kattona on puuvälipohja. Käytävässä (006) ja entisessä tyttöjen vessassa (003) on laatoitettu lattia, muualla lattiapintana on asvaltti, betoni tai muu laastipohjainen materiaali. Muutamassa ovi- ja ikkuna-aukossa on vanhat karmilistat, mutta suurin osa karmeista on listoittamattomia. Lämpimät käyttötilat ovat nykyisin lämpökeskusta lukuun ottamatta lähinnä varastokäytössä, komerot (010, 011 ja 012) romuvarastona tai purkujätteiden sijoituspaikkana.

Kylmissä, maalattaisissa tiloissa kattona on muuten rossilautoitus tai sen alle tehty lisäeristys, mutta porrashallin kivilattian alapuolisessa tilassa (013) ja vuonna 1916 puretun palvelusväenportaan alapuolisessa tilassa (018) on tynnyriholvit. Seinien tiili- ja

luonnonkivimuurit ovat rappaamattomat, ulkoseinät muutamassa huoneessa lautaseinin (016) tai levytyksin (014) peitettyt. Monet tiloista (mm. 013, 014, 018 ja 019) ovat osin tai kokonaan täynnä vanhaa purkujätettä.

Kellari nykytilassaan 1:150.

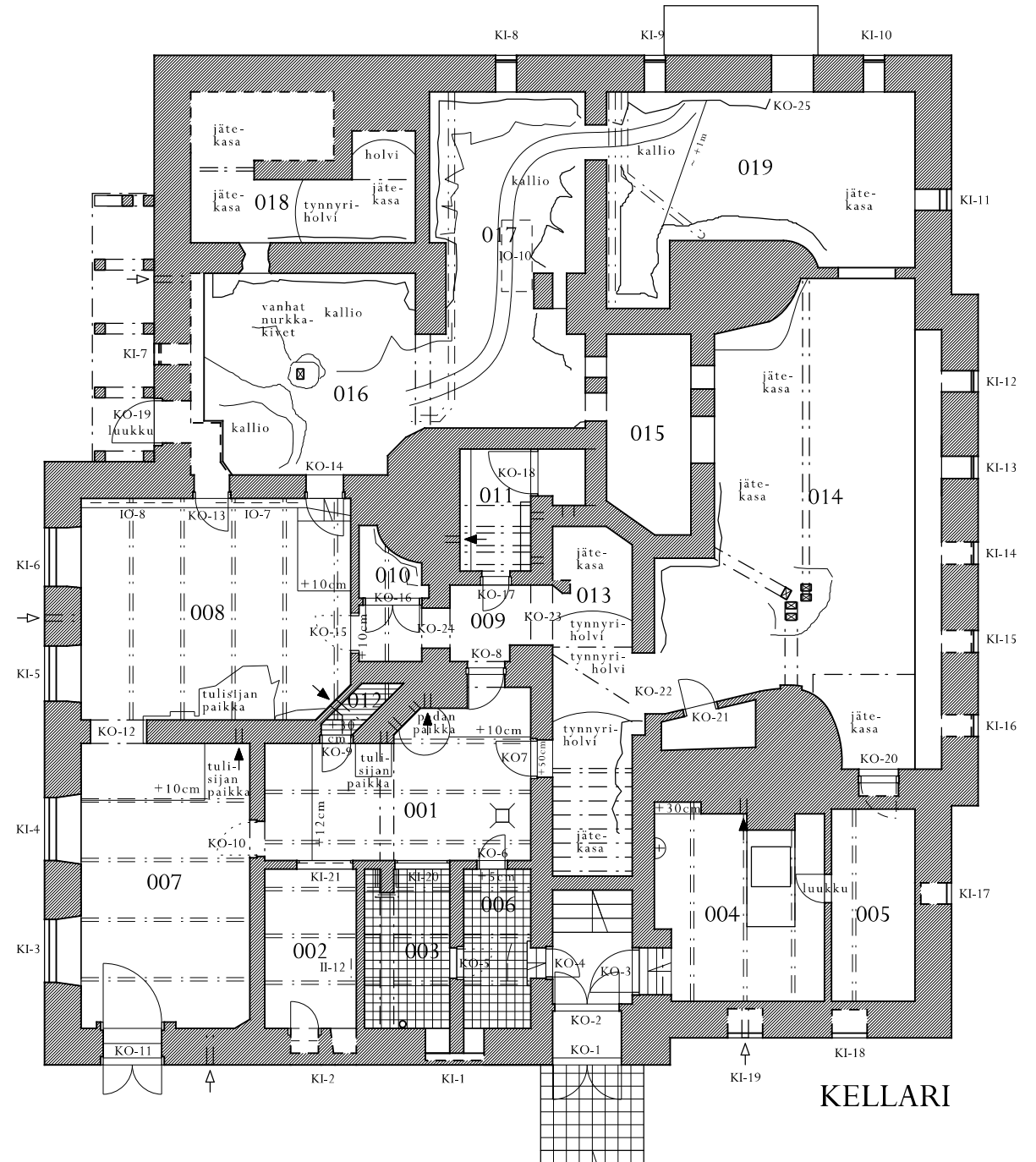
Huom! Pohjapiirustukset eivät ole mittatarkkoja. Ne perustuvat arkkitehti Reijo Lahtisen vuonna 1998 laatimiin piirustuksiin, joita on silmämääräisesti tarkistettu inventoinnin yhteydessä. Lahtisen kuvat puolestaan perustuivat Vantaan ammatti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoiden vuosina 1995–96 harjoitustyönä tekemiin mittauspiirustuksiin, joihin Lahtinen oli tehnyt silmämääräisiä tarkistuksia.

Viereisellä sivulla:

Kellarin käyttötilojen katot on holvattu ja rapattu. Kuvassa käytävä 006.

Alla:

Suurin osa käyttötilojen seinistä on rapattu, mutta muutamassa komerossa tiilet ovat näkyvissä. Kuvassa komero 012.

KELLARIN HUONELUETTELO

001	esitetty 1890 pyykki- ja pakaritupana, joka 1916 piirustuksissa pilkottiin erottamalla huoneet 002, 003 ja 006; kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi, portaanvierusseinä tiilipinnalla, lattiassa pintavalu betonia tms., alla asvalttia tms., valurautainen lattiakaivo, näkyvissä muuripadan sekä jonkin toisen tulisijan paikka	007	esitetty 1890 mankelihuoneena; asvaltti(?)lattiainen, kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi, seinissä näkyy myös keltaokran väristä maalia, lattiassa näkyvissä tulisijan jälki	014	esitetty 1890 ja 1916 piirustuksissa puukellarina; maalattiainen tila, kattona rossilaudoitus, seinät tiili- ja kivipinnalla, keskirisaliitin kohdalta ulkoneva ulkoseinä oikaistu levyttämällä, lattian keskellä viisi puista pilaria
002	erotettu omaksi huoneekseen (ilmeisesti poikien vessaksi) 1916 piirustuksissa, esitetty ulkoa käytettävänä vessana edelleen 1959 piirustuksissa; kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu, seinät maalattu keltaokraksi ja katto harmaaksi, huoneeseen johtanut ulko-ovi on muurattu ulkoa umpeen samoin kuin oven vieressä ollut ikkuna, sisäovi ja ikkunanpuite edelleen jäljellä	008	esitetty 1890 verstaana, 1916 piirustuksissa veisto- ja käsityösalina; betonilattiainen, kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu, seinissä ainakin harmaata, ruskeaa ja keltaokraa maalia, lattiassa näkyvissä ilmeisesti lieden ja seinässä sen yläpuolella huuuvan jälki	015	seinät tiili- ja kivipinnalla, kattona rossilaudoitus
003	erotettu tyttöjen vessaksi 1916 piirustuksissa; kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi, lattiassa tumma laatoitus	009	välikkö, betonilattiainen, suorakattoinen tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi	016	osin kalliopohjainen tila, kattona rossilaudoitus, seinät tiili- ja kivipinnalla, vuoden 1881 nurkkakivistä nähtävissä vanhan ulkoseinän paikka, ulkoseinän eteen tehty lautaseinä
004	esitetty 1890 ja 1916 piirustuksissa yhtenä tilana 005:n kanssa; pannuhuone, betonilattiainen, kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi	010	komero, katto kappaholvattu ja etuosastaan rapattu, seinät tiili- ja luonnonkivipinnalla, lattia jätteen peitossa	017	esitetty kellarina 1916 piirustuksissa; toiseen päähän madaltuva, kalliopohjainen, lattialle muurattu patovalli, seinät tiili- ja kivipinnalla, kattona rossilaudoitus, katossa menee teräksinen tuuletusputki hormiryhmään
005	esitetty 1890 ja 1916 yhtenä tilana 004:n kanssa, erillisenä 1959 piirustuksissa; öljysäiliön paikka, betonilattiainen, kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi	011	komero, jossa pienempi komero, kattona rossilaudoitus, jonka halki menee tiilestä muurattu kaariholvi, seinät tiilipinnalla	018	alkujaan portaan alusta, tynnyriholvit ilmeisesti vuodelta 1889, jolloin puuportaat esitettiin korvattavaksi kivisellä, kiviportaan rakenteet esitetty purettavaksi 1916 piirustuksissa, mutta jääneet paikoilleen; seinät tiili- ja kivipinnalla, katto tiilipinnalla, tila ähes täynnä rakennusjätettä, vanha ulko-oven paikka nähtävissä vinosta tynnyriholvista, jonka päällä oli porrassyöksy ulos
006	erotettu käytäväksi 1916 piirustuksissa; kappaholvattu tila, jonka seinät ja katto on rapattu ja maalattu harmaiksi, lattiassa punakuviainen laatoitus	012	huoneesta 008 lohkaistu komero, esitetty ensimmäisen kerran 1959 piirustuksissa; rapatut kappaholvit katossa, oikea sivuseinä ja takaseinä tiilipinnalla, vasen sivuseinä rapattu, korotettu lautalattia, katossa menee huoneesta 008 teräksinen tuuletusputki hormiryhmään	019	esitetty 1916 piirustuksissa puukellarina; osin hyvin matala ja kalliopohjainen, kalliolle muurattu patovalli, osin korkeampi ja maalattiainen, kattona rossilaudoitus, joka on suurimmaksi osaksi lisäeristetty huokolevyllä, katossa menee teräksinen tuuletusputki hormiryhmään, kissanluukkuihin laitettu styroksia
		013	paljolti jätetasojen täyttämä tila, seinät tiilimuurausta, katossa kolme erilaista tynnyriholvia: poikittaisista tiilistä muurattu (vuodelta 1916), rapattu (vanhan käyttötilan kattoa ehkä vuodelta 1889) ja pitkittäisistä tiilistä muurattu (vuodelta 1889 portaan ensimmäisen syöksyn alla)		

Kellarissa on paljon käyttämätöntä, kylmää tilaa. Näkymä tilasta 014 tilan 013 läpi käytävään 001.

Vanhassa verstaassa eli koulun aikaisessa veistosalissa 008 seinässä on puulieden huuvan jälki.

Vanhassa pakari- ja pyykkituovassa, nykyisessä käytävässä 001 lattiassa näkyy padan ja jonkin toisen tulisjan jälki.

Vasemmalla käytävän 006 ja keskellä huoneen 003 lattialaattoja, oikealla huoneen 001 valurautainen lattiakaivonkansi. Muuten kellarin käyttötilojen lattiat ovat asvaltti-, sementti- tai betonivalua.

ENSIMMÄINEN KERROS

Ensimmäisessä kerroksessa eli alakerrassa sijaitsee kadun puolella asunto, joka jätettiin tilaajan toiveesta inventoimatta. Rungon keskellä on 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa rakennettu vessa, komero ja käytävä. Muuten alakerran huonejako on vuoden 1916 piirustusten mukainen, joskin tuolloin suljettavaksi merkityt suurten huoneiden väliset oviaukot ovat käytössä.

KATOT

Kattopinnat ovat suurimmaksi osaksi rapattuja, mutta entisen palvelusväen portaan paikalla olevissa tiloissa (104, 105, ja 107) on helmipontilla paneloitu katto. Katot on maalattu valkoisiksi, ellei niissä ole jätetty näkyviin kattomaalauksia, kuten puiston puoleisissa suurissa huoneissa 101 ja 102. Kattolistat vaihtelevat katon käsittelyn mukaan: koristemaalatuissa katoissa on suuret ja koristeelliset listoitukset, paneelikatoissa matalammat. Portaon viereisessä pikkuhuoneessa 115 on seinän ja katon rajassa pelkät rappauspyöritykset (säde arviolta 5 cm), porrashallissa vain sormipyöritykset.

SEINÄT

Porrashallin tummia seiniä lukuun ottamatta tiloissa on vaaleat seinät, suurimmassa osassa valkoiset, muutamassa vaaleanpunaiset tai -keltaiset. Huoneessa 103 on otettu esiin vanha, koristemaalattu rintapanee- limukaelma ja seinämaaleja. Porrashallissa (108) on otettu esiin marmorointia. Vanhoja värikerroksia on otettu esiin myös useissa ovissa ja kulmahuoneen 101 maalatussa kakluunissa.

Huoneessa 101 suurin osa koillisseinää on koolattu ja levytetty, ilmeisesti näyttelyiden ripustuksen helpottamiseksi, ja huoneesta 102 on erotettu puurakenteisella, valkoisella kangassermillä huoneeseen 101 johtava käytävä.

LATTIAT

Porrashallissa 108 ja sen viereisessä pikkuhuoneessa 115 on maalattu laualattia. Suuressa, seinäkkeellä kahtia jaetussa huoneessa 102 on kalanruotokuvioinen tammiparketti friisilautoineen ja lastauslaiturin kohdalla olevassa huoneessa 103 kalanruotokuvioinen mäntyparketti friisilautoineen. Muuten lattiat on peitetty pääosin harmaaksi maalatulla kovalevyllä, pienessä etelänurkan huoneessa 105 harmaaksi maalatulla,

ruskeankirjavalla linoleumilla, jonka läpi lattialautojen ääriviivat piirtyvät.

TULISIJAT

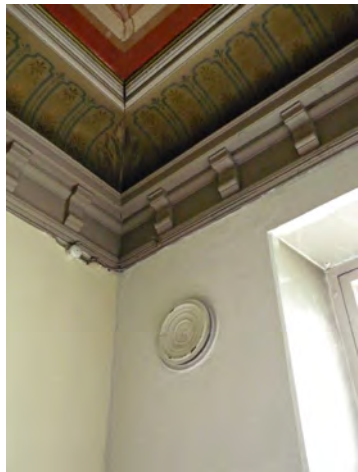
Uunit on museon puolella purettu lukuun ottamatta huoneessa 101 olevaa uunia. Sen tulipesä on muurattu umpeen ja koko uuni luokkuja myöten on maalattu valkoiseksi. Valkoisen värin alta on otettu esiin värikerroksia. Asunnossa on vuoden 1998 pohjapiirrosten mukaan jäljellä kaksi uunia, huoneessa 118 pyöreä uuni ja huoneessa 120 suorakulmainen nurkkauuni. Huoneiden 102 ja 103 vanhat uuninurkat olivat inventoitaessa niin täynnä tavaraa, ettei käynyt ilmi, onko uunien perustuksia näkyvissä

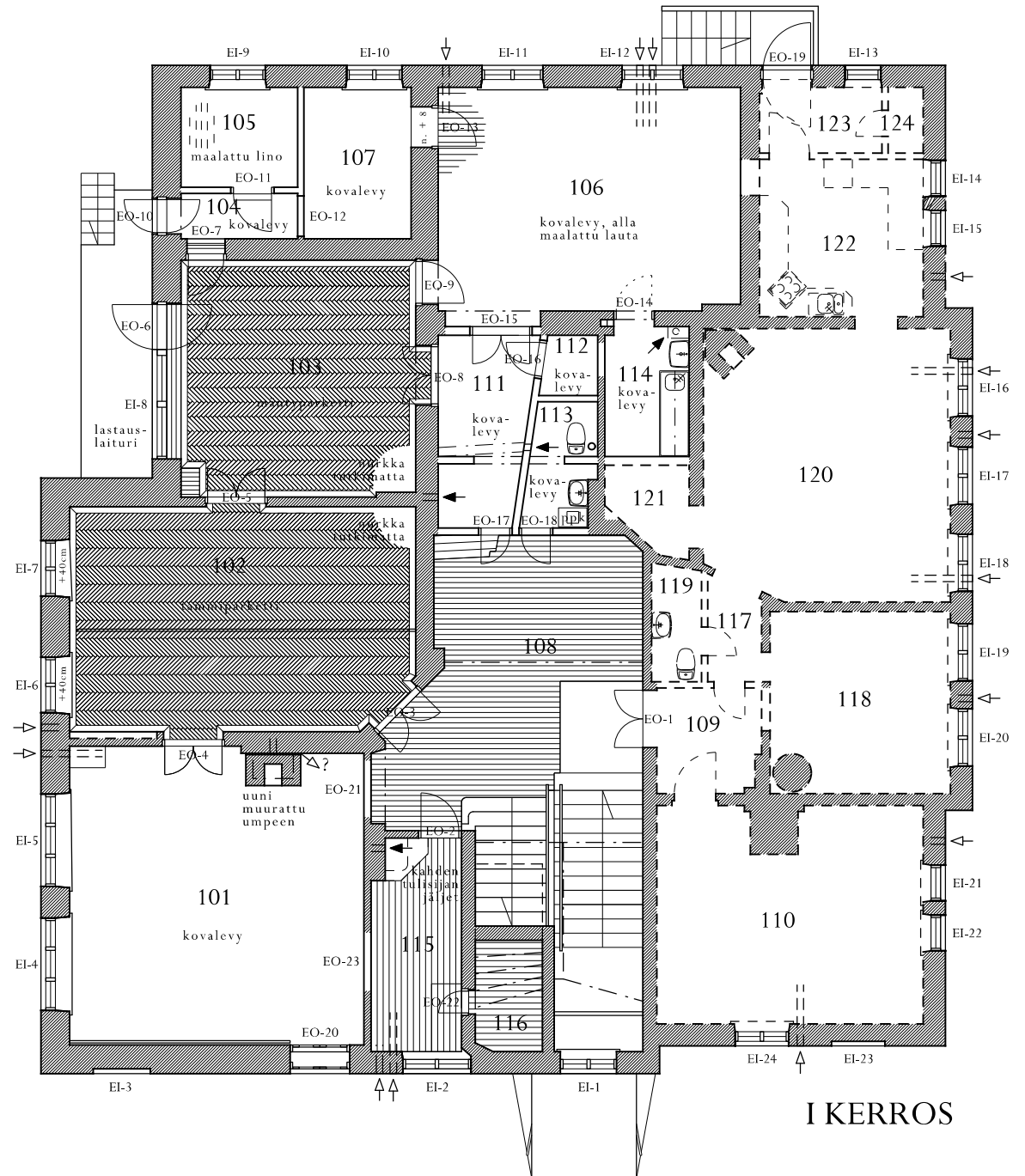
Kulmahuoneessa 101 on talon ainoat kolmijakoiset ikkunat ja ainoat jäljellä olevat parvekkeen ovet, jotka tosin on ulkopuolelta muutettu ikkunoiksi.

Alakerta nykytilassaan 1:150. Asunto jätettiin inventoimatta, ja se on esitetty vuoden 1998 piirustusten mukaisesti. Huone 110 oli vielä vuonna 2013 osa museon varastona.

Huom! Pohjapiirustukset eivät ole mittatarkkoja. Ne perustuvat arkkitehti Reijo Lahtisen vuonna 1998 laatimiin piirustuksiin, joita on silmämääräisesti tarkistettu inventoinnin yhteydessä. Lahtisen kuvat puolestaan perustuivat Vantaan ammatti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoiden vuosina 1995–96 harjoitustyönä tekemiin mittauspiirustuksiin, joihin Lahtinen oli tehnyt silmämääräisiä tarkistuksia.

Huoneen 102 korvaus-ilmaventtiili.

ENSIMMÄISEN KERROKSEN HUONELUETTELO

Huoneet ovat vuoden 1890 piirustusten mukaisia ja seinät ja katot valkoisia, jos muuta ei ole mainittu.

- 101 näyttelysali; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy, lattialista Y, koillisseinä parvekeoviin saakka koolattu ja levytetty, katossa isot kaarilistat ja koristemaalaukset, jotka maalattu keskeltä valkoiseksi (kerroksia otettu esiin), osa seinistä maalattu vaaleanpunaiseksi ja osa vaaleankeltaiseksi, lounaisseinällä lasittamaton, valkoiseksi ylimaalattu kaakeliuuni (värikerroksia otettu esiin), tulipesä muurattu umpeen, uunin takana korvausilmaventtiili, joka saattaa olla tukossa (uunin jalustassa oleva pelti ei liiku)
- 102 käytävä/varastohuone; lattiassa kalanruotokuvioinen tammiparketti friisilautoineen, lattialistoja Ä₁ ja Ö, katossa koristeelliset konsolilistat ja kattomaalaukset, jotka maalattu keskeltä valkoiseksi (kerroksia otettu esiin), ovissa ollut samanlaista koristemaalausta kuin vintille siirretyissä rintapaneloinneissa, huone jaettu valkoisella kangassermillä kahtia
- 103 varastohuone, esitetty 1890 kahtena huoneena, jotka on 1916 piirustuksissa yhdistetty ruokasaliksi; lattiassa kalanruotokuvioinen mäntyparketti friisilautoineen, lattialista Ä, kattomaalaukset ja koristeelliset friisilistat maalattu kauttaaltaan yli valkoisiksi (kerroksia otettu esiin), seinien alaosista kuorittu tapettien alta esiin koristemaalattut rintapaneelit, joiden päältä poistettu jakolistat, lastaulaturin ikkuna- ja oviaukon toisessa reunassa ulkonurkassa puinen lista
- 104 käytävä, erotettu 1916 piirustusten mukaan entisestä palvelusväen porrashuoneesta; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy, lattialista Ö, katossa valkoiseksi maalattu helmiponttipaneeli ja pienet kattolistat (arviolta 5 cm)
- 105 varastohuone, erotettu 1916 piirustusten mukaan entisestä palvelusväen porrashuoneesta; lattiassa harmaaksi maalattu, ruskeankirjava linoleum, jonka läpi erottuvat alla olevat lattialaudat, lattialista Ö, katossa valkoiseksi maalattu helmiponttipaneeli ja keskikokoiset kattolistat (arviolta 12 cm)
- 106 verstaas, esitetty 1889 ja 1916 kahtena huoneena, yhtenä 1959 piirustuksissa; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy, jonka alla laulalattia, lattialista Ä₁, ainakin asunnon puoleinen sivuseinä levytetty kokonaan yli, katossa valkoisen kattomaalin alta näkyy harmaata ja vaaleanpunaista maalia, suuret kattolistat (arviolta 14 cm)
- 107 varastohuone, erotettu 1916 piirustusten mukaan entisestä palvelusväen porrashuoneesta; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy (lattialistoihin ei päässyt tavarapaljouden takia käsiksi), katossa valkoiseksi maalattu helmiponttipaneeli ja keskikokoiset kattolistat (arviolta 12 cm)

Huoneen 102 katon koristemaalauksissa on vesijalkiä.

Huoneessa 105 on paneoitu kattu, samoin kuin viereisissä tiloissa 104 ja 107. Ennen kouluksi muuttamista näiden huoneiden kohdalla oli palvelusväen porras.

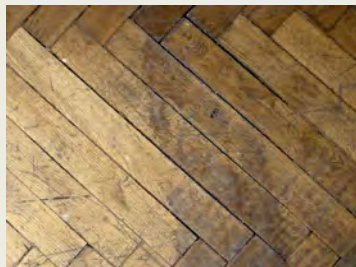

Huoneissa 101 (vasemmalla) ja 102 (oikealla) kattomaalaukset on jätetty osaksi esiin.

Hallissa 108 maalattuun laulattiaan on jäänyt liimanjäljet poistusta matosta.

Huoneessa 102 on kalanruotokuvioinen tammiparketti (alla) ja huoneessa 103 mäntyparketti (alla oikealla).

Huoneen 101 kakluuni (oikealla) on maalattu ja sen tulipesä on muurattu umpeen. Uunista on otettu esiin värikerroksia.

108 miltei vuoden 1916 piirustusten mukainen porrashalli, josta lohkaistu 1959 piirustuksista hiukan poiketen vessa 113, komero 112 ja käytävä 111; harmaaksi maalattu laualattia, jossa liimajäljet poistetusta matosta, portaan yläosassa harmaaksi maalattu kivilaatta (laastin kiviaines hyvin pientä), portaat harmaaksi maalattua kiviainesta (laastin seassa vähän isompaa soraa), lattialista Ä3, kolme seinää maalattu tummanharmaaksi, katto sileä ja listaton, katon ja seinän välissä sormipyörästys

109 ei inventoitu, otettiin osaksi talonmiehenasuntoa alkuvuodesta 2013

110 ei inventoitu, aiemmin piirustusarkisto, otettiin osaksi talonmiehenasuntoa alkuvuodesta 2013

111 käytävä, muodostettu museon aikana; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy, lattialista G, katto levytetty, ei kattolistaa, poistoilmaventtiilinä säleventtiili

112 komero, muodostettu museon aikana; lattiassa osaksi mustaksi maalattu, osaksi käsittelemätön lastulevy, lattialistana pienet vaakasuuntaan asennetut rimat, matalalle tehty levykatto (huonekorkeus n. 2 m) ilman kattolistoja

113 vessa, muodostettu museon aikana; lattiassa kellanharmaa muovimatto, lattialista mm. profilia Y, seinissä kiiltävää levyä, jonka saumat siistitty muovilistalla, levykatto ilman listoja, wc-istuin ja lavuaari suhteellisen uusia, seinillä kaksi vanhaa, emaloitua koukkua

114 käytöstä pois jäänyt keittiö, muodostettu museon aikana; lattiassa harmaaksi maalattu kovalevy, lattialistana pieni mattolista, katto levytetty, kattolistana pystysuuntainen lauta, posliinikantainen valaisin (toinen kupu rikki), vanhat keittiökaapit

115 vuoden 1916 piirustusten mukainen pikkuhuone, joka jäi jäljelle, kun suuremmasta huoneesta lohkaistiin uuden pääportaan toinen juoksu; laualattia, jossa kahden eri tulisijan jäljet samalla kohtaa, lattialista Ä, rapatut seinät ja katto, katon rajassa pieni rappauspyörästys (arviolta 5 cm)

116 portaanaluskomero, esitetty 1959 piirustuksissa; vanhoissa seinissä (taka- ja ulkoseinät) voimakkaan punainen seinämaalauk, uusi etuseinä karkeasti tiilestä muurattu ja rappaamaton, lattia romun peitossa

117–124 ei inventoitu, erotettu asunnoksi ilmeisesti vuonna 1947

Huoneen 102 ovesta (yllä) on otettu esiin samankaltaista koristemaalauk, jota löytyy vintille varastoiduista koristemaalatuista rintapaneeleista (alla).

Porrashallista 108 asuntoon johtavista pariovista on otettu esiin värikerroksia.

Huoneen 103 seinistä on otettu esiin koristemaalattua rinta-paneelia ja tapettikerroksia. Vanhan seinäaukon reunassa on pyöreä puinen nurkkalista (alla). Harmaa yksivärinen tapetti (alla oikealla) on lähellä museonaikaista, tummanharmaata seinämaalia, jota on porrashallissa. Katto koristeellisine listoituksineen on maalattu yli, ja siitäkin on otettu esiin värikerroksia (oikealla).

Huoneen 102 seinistä on otettu esiin värikerroksia.

TOINEN KERROS

Toinen kerros eli yläkerta vastaa huonejaoltaan vuoden 1916 piirustuksia kahta poikkeusta lukuun ottamatta: tilasta 203a-d on purettu pois koulunaikainen väli-seinä, joka jakoi tilan kahdeksi eri huoneeksi, ja huoneesta 210 on lohkaistu nurkka vessalle, joka esitettiin vuoden 1959 piirustuksissa sijoitettavaksi huoneen 203 nurkkaan. Suuri osa vanhoista oviaukoista on käytössä. Huoneiden 207 ja 208 välinen oviaukko on levennetty tuplasti parioven levyiseksi ja varustettu paljeovella, ja suuren näyttely- ja seminaarisalin 202 ja hallin 205 väliseen seinään on avattu neljäs pylväsväli. Huoneiden 208 ja 205 välinen seinä, joka ilmeisesti purettiin pois koulun aikana, on rakennettu uudelleen.

KATOT

Katot on maalattu valkoisiksi, ellei niissä ole jätetty näkyviin kattomaalauksia, kuten huoneissa 201 ja 207. Huoneen 203 katosta on yläpohjan notkahduksen yhteydessä paljastunut nokeentunutta tikkurappausta ja kattomaalauksia. Vanhoja värikerroksia on otettu esiin muun muassa huoneen 208 paljeovissa.

Koristeellisia, korkeita kattolistoja on huoneissa 207 ja 208. Muualla yläkerrassa kattolistat näyttävät olevan keskenään jokseenkin samanmallisia, joskin joissakin huoneissa ne on osaksi paperoitu tai levytetty piiloon; listoitus on koottu kahdesta listasta siten, että niissä on alla kaareva holkkaosa ja yllä vaakasuuntainen kapiteeliosa. Huoneessa 201 kattolistat ovat kolmi-osaisia siten, että holkkaosan alla on vielä pystysuuntainen lista. Vintin porrashuoneesta 206 on purettu korkeat kattolistat.

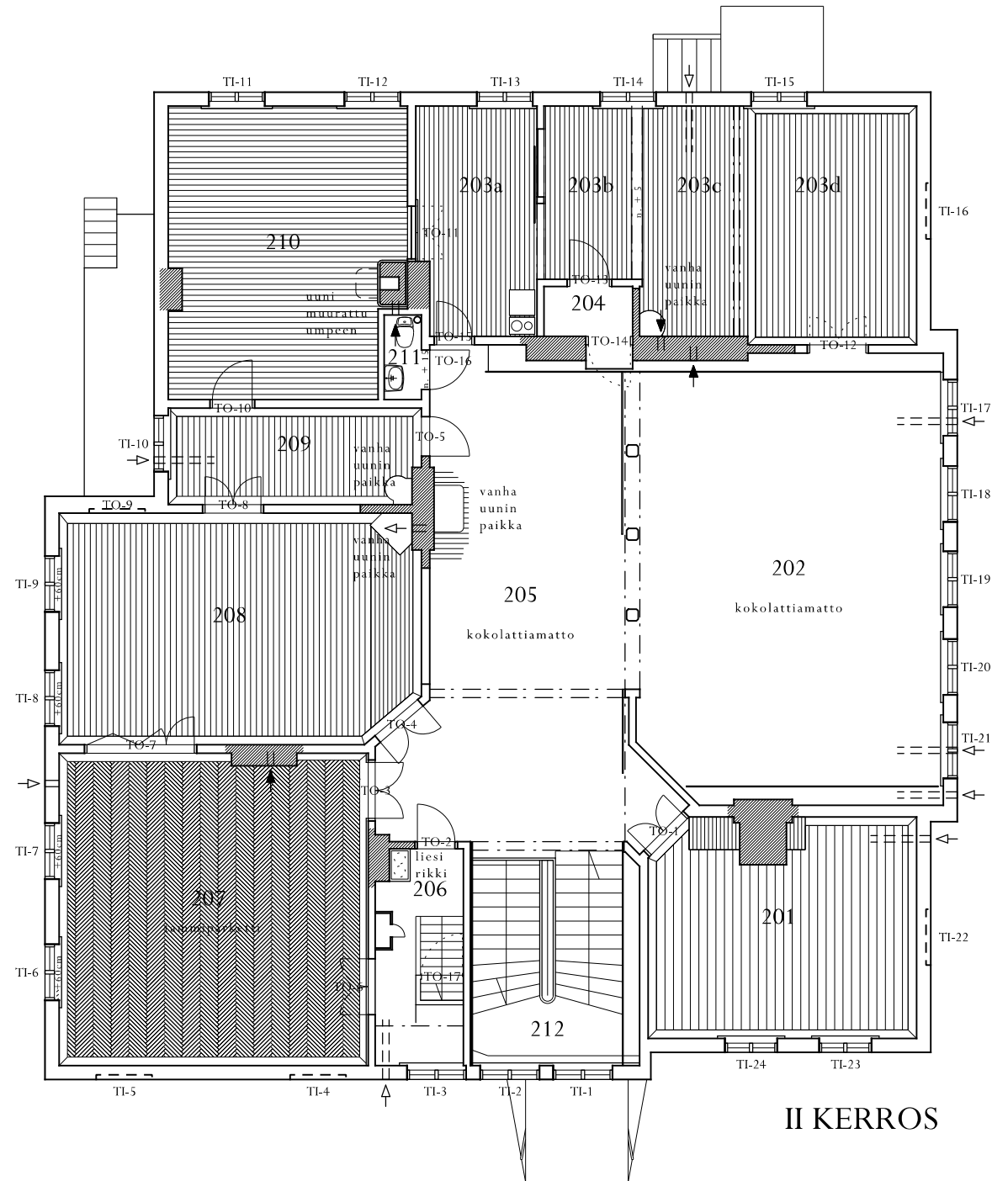

Entisessä museonjohtajan huoneessa 207 kattomaalaukset ovat kokonaan näkyvillä. Viereiseen huoneeseen (208) johtavaa oviaukkoa on levennetty ja se on varustettu paljeovella. Ikkunat ovat korkeammat kuin alakerrassa; alapuitteiden pienet yläruudut ovat miltei neliömäiset.

Yläkerta nykytilassaan 1:150.

Huom! Pohjapiirustukset eivät ole mittatarkkoja. Ne perustuvat arkkitehti Reijo Lahtisen vuonna 1998 laatimiin piirustuksiin, joita on silmämääräisesti tarkistettu inventoinnin yhteydessä. Lahtisen kuvat puolestaan perustuivat Vantaan ammatti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoiden vuosina 1995–96 harjoitustyönä tekemiin mittauspiirustuksiin, joihin Lahtinen oli tehnyt silmämääräisiä tarkistuksia.

Hallin 205 ja kopiohuoneen 209 välinen kynnys. Hallin kokolattiamaton alta näkyy uudempi, kapeasta laudasta tehty lattia, jossa ei ole friisilautoja. Kopiohuoneen puolella lattia on vanhempi: laudat ovat leveämpiä, ja seinustoilla on friisilaudat.

SEINÄT

Seinät on pääosin maalattu valkoisiksi, huoneessa 208 roosan värisiksi. Huoneessa 208 on otettu esiin koriste-maalattuja rintapaneeleja. Vintin porrashuoneessa 206 seinillä on useita vanhoja tapettikerroksia päätenauhoineen.

LATTIAT

Useimmissa huoneissa on mustaksi maalatut lautalattiat, mutta nurkahuoneessa 207 on kalanruotokuvioin tammiparketti. Kuten alakerrassakin, Stenbäckin-aikaisissa (1889 alkaen) huoneissa (201, 207, 208, 209 ja 203d) lattioissa on friisilaudat. Hallissa 205 ja salissa 202 on kokolattiamatto, jonka alla on ilmeisesti Svenska Samskolanin (1916–1951) aikainen lautalattia. Vintin porrashuoneessa 206 ja lattiassa on useaa erilaista kuviollista linoleumia.

TULISIJAT

Uunit on purettu lukuun ottamatta huoneen 210 koulunaikaista, valkoista kaakeliuunia, jonka tulipesä on muurattu umpeen. Uunin läpi on johdettu vessan 211 poistoilmahormi ja uunin ulkoneva kruunu on rikottu vessan puolelta.

Uunien perustuksia näkyy huoneissa 203c, 205 ja 208 ja 209. Huoneen 207 tammiparketti lienee paikattu huolellisesti uunin purkamisen jälkeen, sillä uunin paikkaa ei voi lainkaan erottaa.

Vintin porrashuoneeseen 206 on jäänyt pieni, rikinäinen, kaakeloitu puuliesi.

Huoneen 201 kattomaalauksia on jatkettu, kun huoneessa olleet komerot on purettu pois kouluksi muutettaessa. Kun huoneen läpi rakennettiin keskuslämmityspiippu, maalauksia paikattiin, joskin vain värikyksen, ei kuviointien osalta.

Huoneessa 203 on näkyvissä Svenska Samskolanin -aikainen (1916–1951) väliseinän paikka tilojen 203b ja 203c välissä. Ilmeisesti ainakin toinen puoli ikkunasta on ollut suljettu.

Myös tilojen 203c ja 203d välissä on ollut väliseinä, kylläkin Stenbäckin aikana (1889 alkaen). Paljastuneissa kattolistoissa näkyy koristemaalausta.

Tilassa 203d on päällekkäin kaksi erilaista kattomaalausta, vanhempi ilmeisesti Stenbäckin ajalta (1889 alkaen) ja uudempi Quickströmin (Pohjanheimon) ajalta (1900–1916). Uudempi ei ole vahingoittunut vuosien 1904 ja 1916 välisessä tulipalossa.

Huoneen 203 katto uhkasi romahtaa vuonna 2009, ja yläpohja tuettiin vintin puolelta paikoilleen. Katosta paljastui rakennus- ja koristemaalaukerroksia sekä jälkiä tulipalosta, joka oli levinnyt huoneesta myös vintille. Notkahdus johtui siitä, että osien 203c ja 203d välinen kantava muurinpätkä oli purettu pois joskus aiemmin, mahdollisesti kouluksi muutettaessa (1916 alkaen) .

Palon vaurioittamassa rapautikutuksessa erottuu kipsirosetin paikka; kipsi on suo- jannut tikutusta kuumuudelta.

TOISEN KERROKSEN HUONELUETTELO

Huoneet ovat vuoden 1890 piirustusten mukaisia ja seinät ja katot valkoisia, jos muuta ei ole mainittu.

- 201 työhuone, aikanaan Aalbergin ja Kivekkään makuuhuone; kadun puolella olleet komerot purettu kouluksi muutettaessa, jolloin kattomaalauksia jatkettu, keskuslämmityspiippu rakennettu huoneen läpi 1960; mustaksi maalattu lankkulattia fräsilautoineen, lattialistat uusittu kulmikkaiksi (profiili Y), kattomaalauksia ja lattiaa paikattu piipun ympäriltä, koriste- maalattu kattolistoitus kolmiosainen
- 202 näyttely- ja seminaaritila, yhdistetty koulun juhlasaliksi kolmesta pienemmästä huoneesta 1916 piirustuksissa, huoneessa oli parveke vielä 1950-luvulla; ruskea kokolattiamatto, lattialistat uusittu kulmikkaiksi (profiili Y), rapattu katto listoituksineen maalattu valkoiseksi, pudonneen rappauksen kohdalla näkyy tikutus, kattolistoitus kaksiosainen

Sali 202 ja halli 205 muodostavat yhtenäisen, modernisoidun tilan, jossa vanhat rakennusosat, kuten ovet, ikkunat ja kattolistat, ovat selvästi alisteisia kattopalkistoille ja suurille tummille seinäpinoille. Tiloja yhtenäistää myös kokolattiamatto.

Vasemmalla yllä:
Huoneen 209 katossa on kaksiosainen kattolistoitus. Samanlainen on myös hallissa 205 ja salissa 202.

Vasemmalla alla:
Huoneen 210 katossa on näkyvissä yksiosainen kattolistoitus, joka lienee todellisuudessa kaksinkertainen: näyttää siltä, että vaakasuuntainen kapiteelilista on jätetty katon paperoinnin alle piiloon.

Huoneen 210 laitalattia on huonossa kunnossa. Mustan maalin alta näkyy vanhempi ruskea väri.

Oikealla:
Huoneen 210 kakluuni on jäänyt puristuksiin museon aikana rakennetun vessan viereen. Uunin ulkoneva kruunu on rikottu vessan puolelta. Vessan poistoilmahormi on johdettu piippuun uunin kautta; poistoputki tulee seinän läpi uunin kylkeen, suunnilleen peltien entiselle paikalle. Kattolistoituksia ei vessan kohdalla ole täydennetty.

203a-d henkilökunnan keittiö (203a) ja vestas(203b–d), esitetty 1890 kolmena eri huoneena (a, a+b, c) omine tulisijoineen, 1916 kahtena eri huoneena (a+b, b+c) uusine, omine tulisijoineen (molemmat väliseinät ja kaikki kolme vanhaa tulisijaa esitetty purettaviksi), 1956 ja 1959 taas kahtena eri huoneena (a, a+b+c); sittemmin yhdistetty yhdeksi tilaksi, josta valkoisella kangasliukuseinällä erotettu keittiö, kantava muurinpätkä on purettu pois, minkä jälkeen kattoa on jouduttu vahvistamaan vintin puolelta vuonna 2009, huoneessa oli parveke vielä 1950-luvulla; mustaksi maalattu, useammassa eri vaiheessa tehty laualattia (c-d:ssä näkyy mustan maalin alta ruskeaa), c:ssä muurinurkassa pyöreä tulisijanperustus, lattialistat pääasiassa profilia Ö, osaksi 12 x 42 mm rimaa, 203d:ssä paperoitu valkoinen katto, 203b:ssä katon rappaukset pudonneet ja osin palaneet tikutukset näkyvissä, 203c:ssä katossa näkyvissä kahta eri koristemaalautta, kattolistoituis ehjissä osissa yksinkertainen, rikkoutuneissa kohdissa näkyy koristemaalattua listoitusta

204 museon aikana rakennettu komero; lattiassa mustaksi maalattu lastulevy

205 yläaula, jonka läpi pääporras alkujaan meni, avattu uuden portaan yhteyteen 1916 piirustuksissa; ruskean kokolattiamaton alta näkyy uunin perustus ja harmaaksi maalattua laualattiaa, lattialistat uusittu kulmikkaiksi (profili Y), katto kaksiosaisine kattolistoineen maalattu valkoiseksi, katossa vesijälkiä

206 vintin porrashuone, lohkaistu isommasta huoneesta (Aalbergin ja Kivekkään kirjastosta) kouluksi muutettaessa, koulun aikainen puuliesi rikkoutunut ja helataso puuttuu, vintin portaasta hävinnyt lämpimän ja kylmän tilan erottanut ovi, josta on jäljellä vain toinen sivukarmi ja osa toisesta, seinissä näkyy 5 kerrosta vanhaa tapettia, joiden alla maalattu pahvi, puisissa porrasaskelmissa tummansinistä maalia, seinälle kiinnitetty mahdollisesti ullakolta siirretty kiintokomero

207 työhuone, aikanaan Aalbergin ja Kivekkään sali; kalanruotokuvioinen tammiparketti friisilautoineen, lattialistat Ö, toinen väliseinä levytetty kokonaan yli, katto listoituksineen koristemaalattu, koristeelliset kattolillistat ja rosetti, ulkoseinässä pyöreä korvausilmaventtiili ja muurin yläosassa poistoventtiilinä nelikulmainen säleventtiili

Huoneen 208 seiiniin on jätetty koristemaalattua rintapanelointia (alla), jonka kuvio on toistunut huoneen ovissa (yllä). Hallin vasemmalta seinältä rintapanelointi puuttuu.

Huoneen 208 katossa on koristeelliset kattolistat (yllä) ja komea rosetti (alla). Katto on maalattu kokonaan yli valkoisella, eikä vanhoja värikerroksia ole otettu esiin.

Näkymä työhuoneesta 208 kopiohuoneen 209 läpi työhuoneeseen 210. Museovirasto / Netta Böök 2010.

- 208 työhuone, aikanaan Aalbergin ja Kivekkään ruokasali; osin kapeammalla laudalla uusittu lautalattia friisilautoineen, piipunnurkassa tulisijanperustus ja seinän alaosassa tuloilmaventtiili, koristeellinen rintapanelointi purettu pois sisäseinältä ja paikattu uunin paikan vierestä, näissä paikoissa kulmikas lattialista ja mattolista, muualla rintapanelointiin kuuluva koristeellinen lista, katossa koristeelliset friisilistat ja rosetti maalattu kauttaaltaan yli valkoisiksi
- 209 kopiahuone, aikanaan Aalbergin ja Kivekkään tarjoi-luhuone; lautalattia friisilautoineen, piipunnurkassa pyöreä tulisijanperustus, kulmikas lattialista, kattolistoitius kaksinkertainen
- 210 työhuone; alkujaan palveluskunnan porras meni tilan läpi, kouluksi muutettaessa (1916–) yhdistetty isoksi huoneeksi, lautalattia, lattialistat pääasiassa Ö, osaksi kulmikasta (profiili Y), kakluunin tulipesä muurattu umpeen, uunineduspellin jälki näkyy lattiassa, kaksinkertainen kattolistoitius, kolmas kerros ilmeisesti paperoitu yli
- 211 vessa, rakennettu eri paikkaan kuin 1959 piirustuk-sissa esitettiin; korotetussa lattiassa kumimatto, sei-nissä kiiltävää levyä, jonka saumat siistitty muovilistalla, katto levytetty (neliöjako), lavauari suhteellisen uusi, wc-istuin vanha, leveäsäiliöllinen Arabia
- 212 porras, välitasanteella naulakko, jonka alapuolinen seinä maalattu mustaksi, sivuseinät valkoisia, ylä-kerran lattiasta ylöspäin peitetty kangasseinäkkeillä, joista toinen ruskea, toinen musta, kolminkertainen kattolistoitius, ei lattialistoja vaan pelkkä harmaa väri

Huoneen 207 kattomaalaukset on jätetty kauttaaltaan esiin. Vaaleanpunertavan keskustähden ympärillä olevassa vihertävässä vyöhykkeessä (alakuvas-sa vasemmassa yläreunassa) kuultaa läpi aiemman katto-maalauksen kukkakuvioita.

Kun vintin porras siirrettiin kouluksi muutettaessa (1916–) nykyiseen paikaansa huoneeseen 206, huoneen alaosa sisustettiin uudestaan: kakluuni korvattiin pienellä puuliedellä ja seinät tapetoitiin.

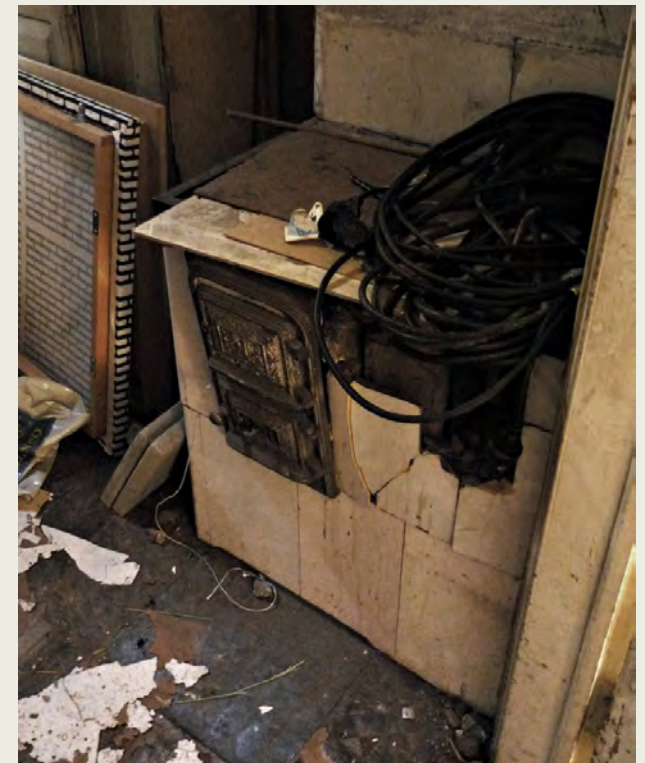
Yllä Stenbäckin-aikaisia (1889 alkaen) kattomaalauksia huoneen 206 katossa, revenneen paperoinnin alla.

Keskellä ylhäällä koulujenaikaista (1916–1956) tapettia ja portaan lepotason paneloitua alapintaa huoneessa 206.

Oikealla ylhäällä Stenbäckin-aikaisia (1889 alkaen) tapettikerroksia vintin portaan seinällä huoneessa 206.

Oikealla alhaalla huoneen 206 koulujenaikainen (1916–1956), pieni puuliesi, joka on monella tapaa rikki: kaakeleita on särkynyt, luukut roikkuvat ja valurautainen liesitaso on hävinnyt.

Keskellä alhaalla huoneen 206 lattiaa: useampaa eri tavoin kuvioitua linoleumia.

ULLAKKO

KATTOMUOTO JA LYHTYIKKUNAT

Talon katto on katusivun poikkipäätyä lukuun ottamatta aumattu. Katolta nousee neljä pientä ja yksi suurempi kattolyhty. Ullakko saa valoa paitsi lyhtyikkunoista (4 pientä ja 1 isompi), myös matalista, aivan räystäiden alla olevista, matalista haukkaikkunoista (17 kpl). Poikkipäädyn kohdalla olevassa ullakkohuoneessa (309) on yksi isompi ikkuna ja sen molemmin puolin kaksi pientä, ja yhdessä varastohuoneessa (311) on pikuruinen lapeikkuna.

Vanhat julkisivupiirustukset poikkeavat kattomuodon ja ullakon ikkunoiden osalta nykytilanteesta. Vuosien 1889 ja 1959 katujulkisivussa kattomuoto on esitetty siten, että koillisivullakin olisi poikkipääty. Sellaista ei kuitenkaan koskaan rakennettu; vuoden 1892 valokuvasta (ks. sivu 42) nähdään, että koillisivullakin katto on ollut aumattu. Vuoden 1916 pelkistetyissä julkisivuissa taas on esitetty kattolyhtyjä – joskin vain osa niistä – mutta ei haukkaikkunoita, jotka on näytetty vuoden 1889 julkisivukuvassa. Vuoden 1889 piirustuksesta taas puuttuvat tyystin kattolyhdyt.

Edellä mainitusta valokuvasta nähdään, että kattolla oli 1892 kaksi pientä kattolyhtyä paitsi koillis- ja kaakkoissivuilla myös lounaissivulla, nykyisen suuren kattolyhdyn paikalla huoneessa 313. Toinen lounaisivun pikkulyhdyistä näkyy myös vuoden 1895 katukuvassa (ks. sivu 35). Lounaissivun pienet lyhdyt tuhoutuivat ilmeisesti tulipalossa vuosien 1904 ja 1916 välillä ja korvattiin yhdellä isommalla.

SUURI LAPEIKKUNA JA LASIKATTO

Ullakosta on laadittu pohjapiirustus ensimmäisen kerran ilmeisesti vasta vuonna 1998, noin 110 vuotta talon rakentamisen jälkeen. Ullakko näkyy kuitenkin vuosien 1890 ja 1916 leikkauspiirustuksissa. Ne ovat ullakon osalta samanlaiset: kaakkoislapeella on suuri lapeikkuna, jonka alla ullakon lattiassa on yläkerta valaiseva, kaitein ympäröity valokatto. Ullakolle on piirretty pelkät rakenteet ja haukkaikkunat, ei lainkaan ullakkohuoneita eikä ikkunalyhtyjä.

Iso lapeikkuna ja valokatto näkyvät vuosien 1892 ja 1943 valokuvissa (ks. sivut 42 ja 57), mutta nykyään niistä on jäljellä vinttihallissa vain muuta ruodelaudoitusta vaaleampi kohta katossa sekä lautajatkosten linja lattiassa. Vintillä on tosin muutamia irrallisia puitteita, jotka saattavat olla valokatosta; puitteet näyttävät olleen kahden sisätilan välillä, eikä rakennuksesta löydy niille muuta ilmeistä paikkaa, ei edes puretusta puisesta laajennusosasta (ks. sivut 42, 64 ja 66).

PORTAAT

Ullakon portaat olivat alkujaan talon etelänurkassa vanhan palvelusväenportaan yhteydessä. Portaan vanhassa paikassa vintin konttipuissa on nähtävissä veistöjälkiä ja naulan reikiä; vintin vanhan portaan katto ja seinät olivat kaikesta päättäen paneloidut. Tällä kohdin haukkaikkunat ovat puiteprofililtaan erilaisia kuin muut vintin ikkunat, ja ne onkin todennäköisesti tehty kouluksi muutettaessa (1916 alkaen), kun porras siirrettiin uuden pääportaan vierelle huoneeseen 206.

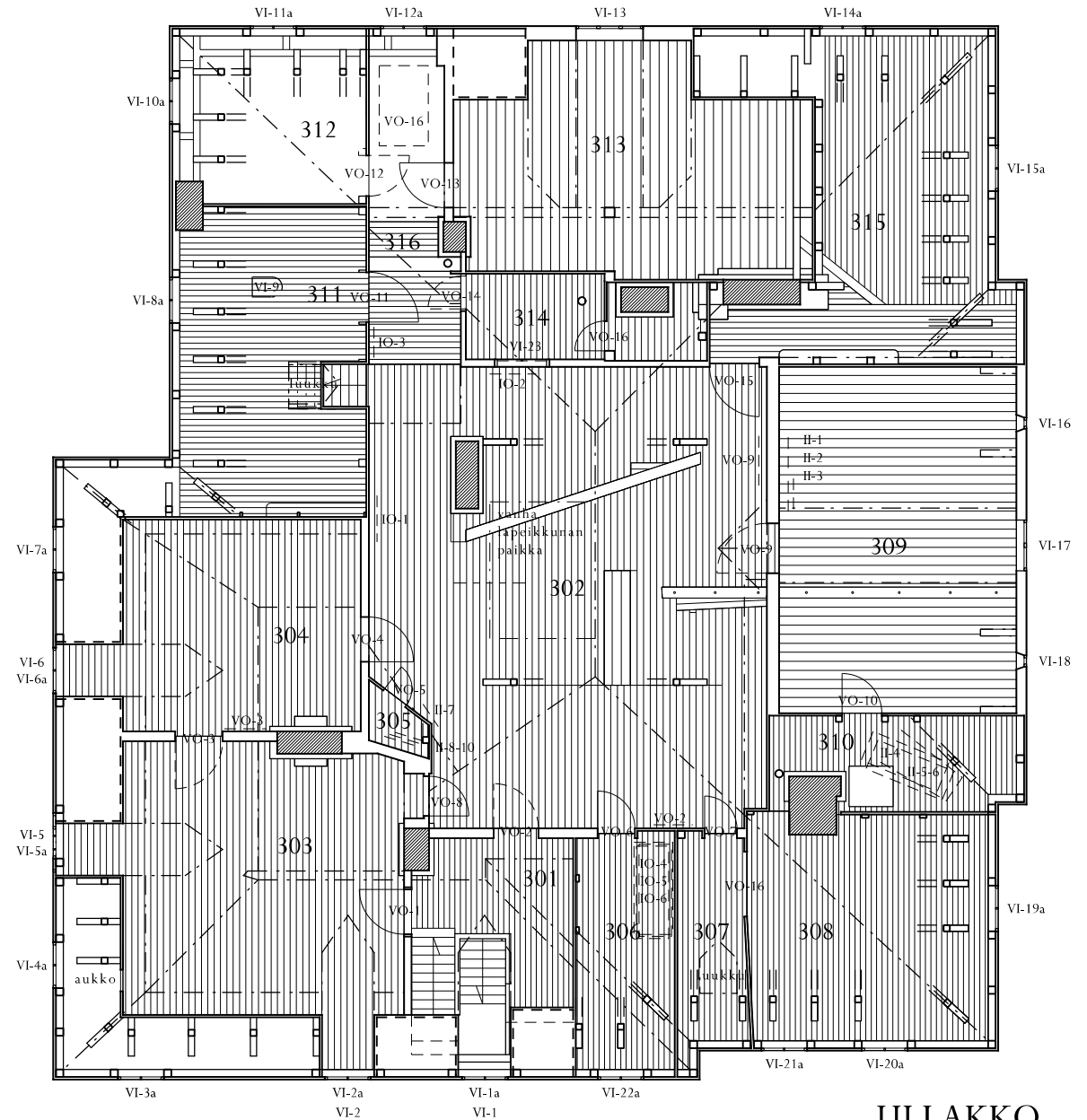
Uudessa paikassaan porras nousee vanhan paneloidun ullakkohuoneen 301 läpi. Uuden portaan seiiniä ei ole ilmeisesti viimeistelty portaan rakentamisen jälkeen, tai jos on, uudemmat pintarakenteet on purettu pois – seinissä on näkyvissä viisi kerrosta vanhaa tapettia, joiden alla on maalattu pahvi. Seinille on myös jätetty vanhoja metallisia verholistan kiinnikkeitä. Porraskäskemat on luultavasti tehty osaksi vanhan portaan purkuosista – osassa askellankkuja on huoliteltu reunaprofilointi, mutta osa on sekalaista, uudempaa puutavaraa. Porrasta ei ole maalattu sen uudelleenkorjauksen jälkeen, joten kierrätetyistä varvaslankuista on mitattavissa vanhan portaan nousu, joka oli vain 15 cm (nykyinen on 19,5 cm). Portaan alajuoksusta ovat hävinneet lämpimän ja kylmän tilan erottanut välikatto ja ovi, josta on jäljellä vain toinen sivukarmi ja osa toisesta.

Ullakko nykytilassaan 1:150.

Huom! Pohjapiirustukset eivät ole mittatarkkoja. Ne perustuvat arkkitehti Reijo Lahtisen vuonna 1998 laatimiin piirustuksiin, joita on silmämääräisesti tarkistettu inventoinnin yhteydessä. Lahtisen kuvat puolestaan perustuivat Vantaan ammatti- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoiden vuosina 1995–96 harjoitustyönä tekemiin mittauspiirustuksiin, joihin Lahtinen oli tehnyt silmämääräisiä tarkistuksia.

Yllä: Varastohuoneen 310 seinät on paperoitu vuoden 1892 sanomalehdillä. Yhdessä niistä sattuu olemaan Kivekkään lakiasiantoiniston mainos (aivan kuvan yläreunassa).

Alla: Vinttihuoneen 303 ikkunalyhdyn seinässä on Matti Stenbäckin nimikirjoitus vuodelta 1904.

ULLAKKO

ULLAKKOTILAT

Nykyisellään ullakolla on porrashuoneen lisäksi suuri vinttihalli 302, kahdeksa erikokoista, lautaseinäistä varastohuonetta sekä neljä paneloitua ullakkohuonetta (303, 304, 309 ja 313), joita on ilmeisesti alkuaan käytetty kesähuoneina. Näyttää siltä, että kouluksi muuttamisen jälkeen tiloja ei ole enää käytetty asumiin, pyykinkuivaukseen tai muuhun sellaiseen, vaan nämäkin huoneet ovat toimittaneet varaston virkaa. Tähän viittaa myös uuden vintinportaan viimeistelemättömyys.

Ullakko rakennettiin luultavasti alkuaan avovintiksi – vesikattorakenteita on katkottu vinttihuoneiden (mm. 309 ja 313) tieltä. Poikkipäädyn varastohuoneen (310, johon on pääsy ainoastaan huoneesta 309) seinät on paperoitu vuoden 1892 sanomalehdillä (helmi- ja maaliskuun numeroita). Itäkulman vinttihuoneessa 303 seinäpaneelissa on kirjoitus ”Matti Stenbäck 1904”. Lounaispäädyn vinttihuonetta (313) on korjattu palon jälkeen: ikkunalyhtyjä on muutettu, ja seiiniä on rakennettu rakolaudasta, kun aiemmin ne oli tehty paneelista.

LATTIAT

Ullakon lattia on kauttaaltaan laudoitettu lukuun ottamatta etelänurkkaa eli vanhaa portaan paikkaa, jossa yläpohjan täyte on näkyvissä. Joissakin huoneissa lattian vanha väri on vielä näkyvissä, mutta suurimmalta osaltaan vintin lattia on niin likainen, että sen väri ei erotu.

SEINÄT JA KATOT

Miltei koko ullakolla seinät ja katot on rakenteita myöten maalattu keltaokran väriseksi, ilmeisesti tulipalon jälkien peittämiseksi. Maali on voimakkaasti liutuavaa (mahdollisesti liimamaalia), ja kosteuden mukana kulkeva noki on kirjonut maalipinnat paikoin hyvinkin voimakkaasti. Vain nurkkahuone 303 (paneloitu), komero 305 sekä varastohuoneet 307, 308, 310 (paperoitu) ja 312 ovat maalaamattomia, ja niissä seinien yläosat ja katto ovat nokeentuneet vain hieman. Puretun lapeikkunan paikalla vinttihallin 302 katossa olevat uudet ruodelaudat eivät ole nokeentuneet. Vinttihallissa ja siihen aukeavassa käytävässä 316 ovet listoineen on maalattu ruskeiksi, mutta muualla ovetkin on ylimaalattu keltaokran väriseksi ympäröivän seinän mukaan, poikkeuksena vinttihuoneen 313 ovi, joka on sisäpuolelta listoineen vaalean kellervä.

VINTILLE VARASTOITUJA PURKUOSIA

Vintillä on joitakin purettuja rakennusosia, kuten portaan kaiteita (huoneessa 302 ja 313) ja tolppa (huoneessa 302), koristemaalattuja, puusta, pahvista ja pellistä koottuja rintapaneeleja (huoneessa 302 ja 308 – mahdollisesti alakerran huoneesta 102, jonka ovesta on otettu esiin samankaltaisia kuvioita) sekä ovia ja ikkunoita (ovia huoneissa 302 ja 306, ikkunoita huoneissa 305, 309 ja 310) ja kaakeliuunien osia (huoneissa 307 ja 308).

Vinttihallin 302 takaseinällä näkyy alakerrasta purettua rintapaneelointia. Väliseinässä on jäljellä sisäikkuna, jonka kautta suuren lapeikkunan valoa johdettiin viereisiin tiloihin. Museovirasto / Netta Böök 2010.

Äärimmäisenä vasemmalla vinttihuone 303, jonka seinät ovat maalaamattomat. Puistonpuoleisessa lyhtyikkunassa haukkaikkuna ei olekaan osunut aivan lyhdyn kohdalle.

Vasemmalla vinttihuone 304, jonka seinät ja ovet on maalattu keltaokran värisiksi.

Oikealla varastohuoneen 315 vanhat hyllyt, jotka on maalattu yli keltaokran värisiksi, samoin kuin muukin huone.

Oikealla vanhoja porraskaiteen osia vinttihuoneessa 313 ja vinttihallissa 302.

ULLAKON HUONELUETTELO

- 301 lyhtyikkunainen vinttihuone, joka on muutettu vintin porrashuoneeksi kouluksi muutettaessa (1916–); helmiponttipaneloidut seinät, katto ja muuri sekä ovet maalattu keltaokran väriseksi, pintakäsittelemätön lautalattia, jota paikattu ruskeaksi maalatulla laudalla, portaan astinlaudoissa ollut ainakin tummansininen maalikerros, porrasaukon reunoissa uudempaa julkisivulautaa, lattialistat Ä3
- 302 vinttihalli, jonka kattoon on 1890 ja 1916 piirustuksissa esitetty lapeikkuna ja lattiaan yläkerran hallia valaiseva valokatto ympäröivine kaiteineen; lautaseinät ja katto rakenteineen maalattu keltaokran väriseksi, ovet karmilistoineen ruskeiksi, luoteisseinältä purettu ilmeisesti pois komeroita (osa seinästä on maalaamatonta), lounaisseinältä ehkä kaksi isompaa komeroa (osa seinästä on maalaamatonta, osa maalattu vaaleammalla keltaokralla), ruskeaksi maalatussa lautalattiassa useampia paikkauksia, huoneessa yksi vanha ikkunanpuite, vanhoja porraskaiteita ja niiden tolppa
- 303 lyhtyikkunainen vinttihuone, pintakäsittelemättömät helmiponttipaneloidut seinät, katto ja ovet sekä rappaukset, seinällä kirjoitus ”Matti Stenbäck 1904”, maalaamaton lautalattiasta, lattialistat Ä3
- 304 lyhtyikkunainen vinttihuone, helmiponttipaneloidut seinät, katto ja muuri sekä ovet maalattu keltaokran väriseksi, lautalattia
- 305 pieni lautaseinäinen nurkkakomero, sisäpuoli maalattu kauttaaltaan keltaokran väriseksi, lautalattia lian ja rikkinäisten lasien peitossa, komerossa vanhoja, kolmionmuotoisia ikkunanpuitteita ja verholistoja
- 306 lautaseinäinen vinttikomero, lautalattia, vanhoista ovista koottu hyllyt (1 peiliovi ja 2 paneelipeiliovea)
- 307 lautaseinäinen vinttikomero, lautalattia, huoneessa ruskean kaakeliuunin osia
- 308 lautaseinäinen vinttikomero, lautalattia, huoneessa ruskean kaakeliuunin osia
- 309 poikkipäädyn muodostama vinttihuone, helmiponttipaneloidut seinät ja katto sekä ovet maalattu keltaokran väriseksi, lautalattia ruskeaksi maalattu, huoneen keskellä lattiasta nousee koulun aikainen ansas, huoneessa vanhoja ikkunanpuitteita, lattialistat Ä3
- 310 varastohuone, jonka seinät ja vähän kattoakin papeoitu vuoden 1892 sanomalehdillä (Hufvudstadsbladet, Uusi Suometar, Päivälehti; helmi- ja maaliskuun numeroita), lautalattia lian peitossa, huoneessa paisuntasäiliö ja vanhoja ikkunanpuitteita
- 311 lautaseinät ja hylly maalattu keltaokran väriseksi, piipun juuri pellitetty, piipussa uusi puhdas rappaus, lautalattia lian peitossa, peräseinällä vanha kiinteä hylly
- 312 vinttikomero, joka ollut 1890 piirustusten mukaan vintin porrashuonetta, yläpohja tehty kouluksi muutettaessa (1916–); pintakäsittelemättömät lautaseinät, lattiassa pelkät täytteet
- 313 vinttihuone, jossa aiemmin ollut kaksi lyhtyikkunaa (näkyvät 1890-luvun valokuvissa), mutta nyt isompi kattolyhty (näky 1930-luvun valokuvissa), lautaseinät ja helmipontilla paneloitu katto maalattu keltaokran väriseksi, lautalattia ruskeaksi maalattu, huoneessa vanhoja porraskaiteita
- 314 lautaseinäinen vinttikomero, maalattu peräkomeroineen keltaokran väriseksi, lautalattiat lian peitossa, sisäkatto mahdollisesti purettu pois
- 315 lautaseinäinen vinttikomero, maalattu ylt'ympäriinsä keltaokran väriseksi, oviseinällä vanha hylly, lautalattia lian peitossa
- 316 käytävä, joka ollut 1890 piirustusten mukaan vintin porrashuonetta, lattia tehty kouluksi muutettaessa; helmiponttipaneloidut seinät ja katto maalattu keltaokran väriseksi, ovet ruskeiksi, lattiassa pelkät täytteet

Vinttihuoneen 309 pikkuikkunoissa on helmiponttipaneloidut smyygit.

Vinttihuoneen 312 kohdalla nousi ennen koulun aikaa vintin porras. Huoneessa ei ole lainkaan permantolaudoitusta. Museovirasto / Netta Böök 2010.

Vinttihuoneen 313 (yllä ja yllä oikealla) suuri kattolyhty on tehty ilmeisesti vuosien 1904 ja 1916 välillä sattuneen tulipalon jälkeen samassa yhteydessä, missä seiiniäkin on korjattu. Maalipinnoissa on lehtiruotomaista kuviointia.

KARMILISTAPROFIILEITA 1:2

A₁

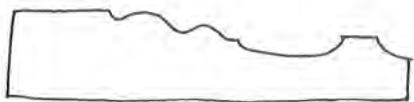
A₂

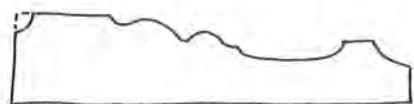
B

C₁

C₂

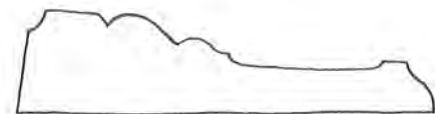
C₃

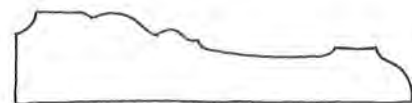
D₁

D₂

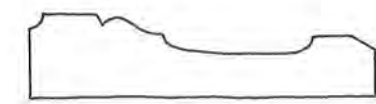
D₃

D₄

E

F

G

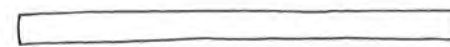
H

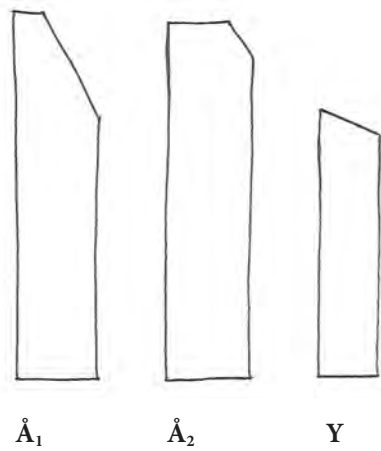
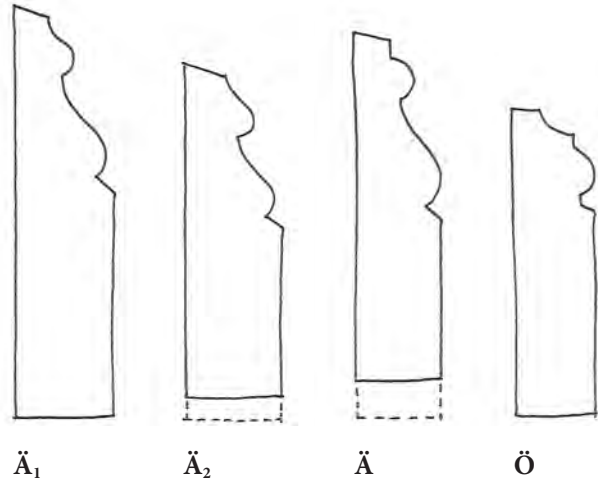
I

J

LATTIALISTAPROFIILEITA 1:2

Suurimmassa osassa talon ovia on vuorilautasokkelit ovilistan ja lattialistan välissä.

Portaan ylemmissä juoksuissa ei ole lattialistoja.

Lattia- ja karmilistoissa on paljon vaihtelua sellaisissakin profileissa, jotka näyttävät ensi vilkaisulla keskenään samanlaisilta.

OVET

Ovikatselmuksen ulkopuolelle jäivät asunnon sisällä olevat ovet. Inventointia rajoittivat myös joittenkin ovien eteen varastoidut tavaramäärät.

Ovet ovat pääosin peiliovia, mutta joukossa on myös joitakin laakaovia (EO-2, EO-6, EO-16, EO-17 ja EO-18) ja lautaovia (mm. KO-7, KO-17, EO-22, VO-7, IO-4). Ensimmäisen ja toisen kerroksen peiliovet ovat sileäpeilisiä lukuun ottamatta ovea EO-11, joka on luultavasti vanha ullakon ovi. Ullakon peiliovista vain yksi on sileäpeilinen (VO-13); muissa vintin ovissa peilit on tehty paneelista ja kehykset ohuesta (ainakin osa vain 26 mm paksua) laudasta. Kellarissa on muutama sileä peiliovi (KO-4 ja KO-6) ja yksi paneelipeiliovi (KO-9); muut kellarin ovet ovat paneeli- tai lautaovia. Pannuhuoneen ovena (KO-3) on teräksinen, sileä palo-ovi.

Peilijakoja on sekä parioivissa että yksilehtisissä ovissa useita eri tyyppisiä. Pariovet ovat pääosin kolmipeilisiä siten, että keskimäinen peili on matala (KO-1, KO-2, EO-3, EO-4, EO-8, TO-1, TO-3, TO-4, TO-6, TO-7 ja IO-3). Osassa keskimäinen peili on korkea (EO-1, TO-8), ja yksi pariovi on kaksipeilinen (EO-15). Yksilehtisiä ovia on sekä kaksipeilisiä (KO-4, EO-13), kolmipeilisiä (KO-6, EO-7, EO-10, EO-11, VO-13), nelipeilisiä (KO-8, TO-2, TO-5, TO-10, TO-13, TO-15, TO-16, IO-1, IO-2, IO-7 ja IO-8) että viisi-peilisiä (EO-9).

Peilioivissa esiintyy kehän ja peilin välissä yli kahdetkymmentä eri profilia, ja karmilistaprofiilejakin on lähemmäs 10 erilaista. Ovet ovatkin todennäköisesti osaksi kierrätysovia.

Keskenään jokseenkin samanlaisia ovat pariovet EO-1, EO-3, TO-1, TO-3, TO-4 ja puolet paljeovesta TO-7 (6 kpl, oviprofiili K). Toisen keskenään samanlaisten ovien ryhmän muodostavat pariovet EO-4, EO-5 ja puolet paljeovesta TO-7 (3 kpl, oviprofiili L₁).

Suurimmassa osassa sileäpeilisiä ovia kehän ja peilin välissä on erillinen kruusauslista, joka nousee kehän pintaa korkeammalle, mutta joissakin kruusaus on höylätty suoraan kehän reunaan, samoin kuin vintin ja kellarin paneelipeilioivissa.

Kellarissa on yksi yksipeilinen pariovi (KO-16), jossa ei ole aitoja peilejä; rakenteena on hulastettu kehikko, jonka alla on maalattu pahvi ja laudoitus.

Osa karmeista on uudempia suorakulmaisia, osa vanhempia kruusattuja tai viistettyjä. Kruusatuissa karmeissa karmin sisäreunaan on tehty koristehöyläys: helmi ja ura tai helmi ja tuplaura. Tuplaurat on tehty karmeihin kolmelle sivulle, yksinkertaiset urat vain sivukarmeihin. Vintin oven karmeista osa on koottu listoista ja koolingista.

Asuinkerrosten pariovet ovat kooltaan noin 60 x 235 cm. Yksilehtisien ovien koot vaihtelevat, mutta tavallisin koko on noin 85–88 x 206–209 cm. Vintin ja kellarin ovien korkeus on alle 2 m.

Pääoven KO-1 ovilehdet ovat kolmipeiliset siten, että yläpeileinä on lasit. Keskimmäiset peilit ovat matalat.

Kolmipeiliset pariovet, joissa keski-peili on matala, EO-4.

Kolmipeiliset pariovet, joissa keski-peili on korkea, TO-8.

Kaksipeiliset pariovet, joissa yläpeileissä on rautalankalasis, EO-15.

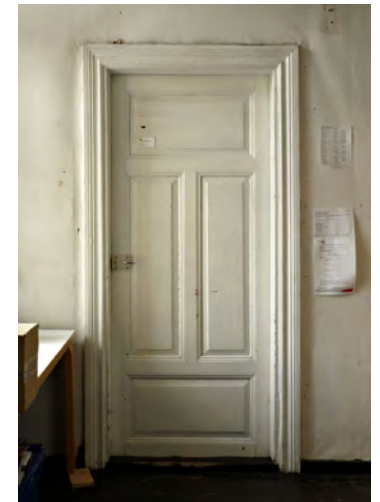
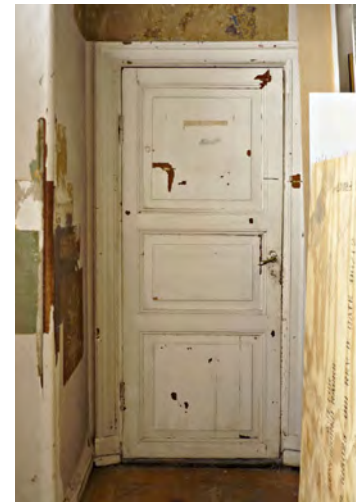
Viisipeilinen ovi, EO-9.

Viereisellä sivulla:

Yllä kaksinkertainen koristeura, joka on tehty sekä sivu- että yläkarmiin, KO-5.

Keskellä yksinkertainen koristeura, joka on tehty vain sivukarmeihin, TO-8.

Alhaalla viistetty ovenkarmi, TO-5.

Kaksipeilinen ovi, EO-13.

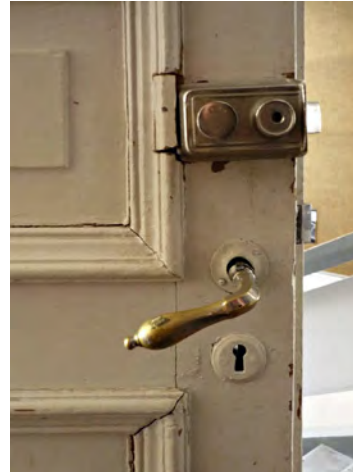
Kolmipeilinen ovi, EO-7.

Nelipeilinen ovi, TO-10.

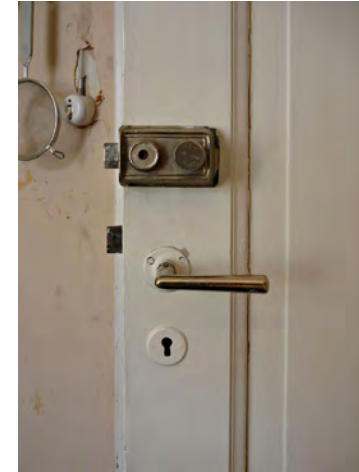

Ovien heloitukset ovat miltei yhtä kirjavia kuin profiilit. Vetimiä, painikkeita ja lukkoja on monia erilaisia, vanhimmat 1800-luvun lopulta ja uusimmat ehkä 1980-luvulta.

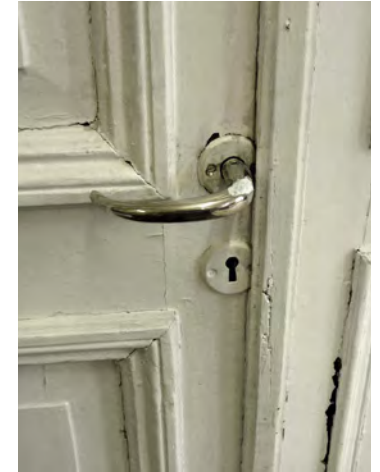
Ulko-ovia lukuun ottamatta kaikki alakerran ja yläkerran ovet on maalattu valkoisiksi, poikkeuksena alakerran porrashallissa (108) olevat laakaovet EO-17 ja EO-18 ja asuntoon johtava ovi EO-1, jotka ovat tummanharmaita. Ulko-ovien väri on harmaa. Ullakon ovet ovat sileää (V-13) peiliovea lukuun ottamatta keltaokran värisiksi tai ruskeiksi maalattuja. Osa kellarin ovista on maalattu ruskeiksi.

Abloyn vanha pintalukko ja 1800-luvun painike ovassa TO-1.

Abloyn vanha pintalukko ja jugendpainike ovassa TO-15

Pukinsarvipainike ovassa TO-7.

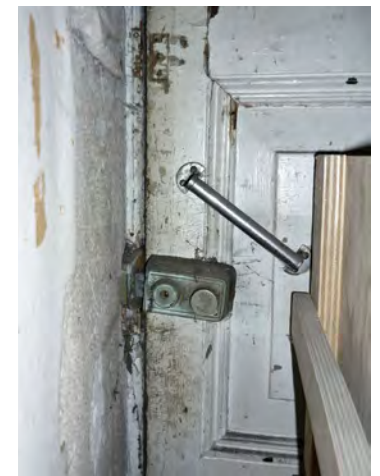
Koristeellinen messinkivedin pääovessa KO-1.

Koristeellinen vedin ovassa EO-5, joka on todennäköisesti vanha parvekkeen ulko-ovi aukosta TO-9.

Prässätty messinkinen peltivedin asunnon ovassa EO-1.

Pieni, valettu messinkivedin kellaritiloihin johtavassa ovassa KO-4.

Abloyn vanha pintalukko ja funktisvedin oven EO-10 sisemmässä lehdessä.

Uudehko painike ovesta TO-13.

Funkispainike ja pieni pukinsarvipainike ovissa EO-17 (vasemmalla) ja EO-18 (oikealla).

1950-luvun vessalukon painike ovesta TO-16.

Kellariin johtavassa ovesta Ko-4 on vanhat jouset.

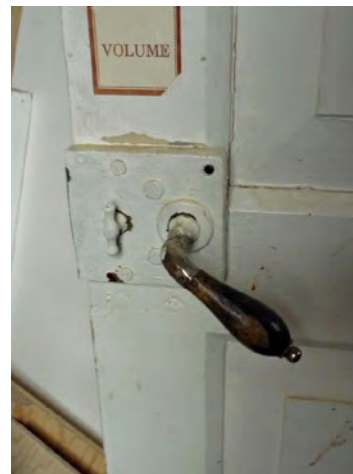
Abloyn vanha pintalukko ja 1800-luvun pyöreänuppinen kamarilukko TO-5.

Kamarilukko, jossa on pieni niklatu painike ovesta TO-10.

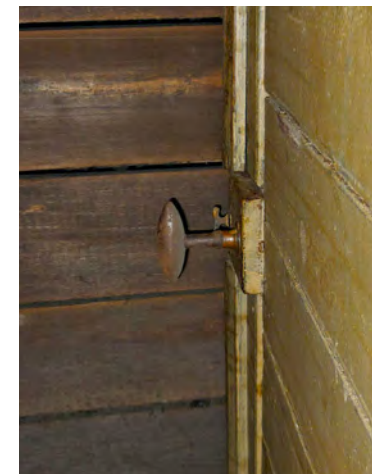
1800-luvun puupainikkeella varustettu kamarilukko ovesta EO-13.

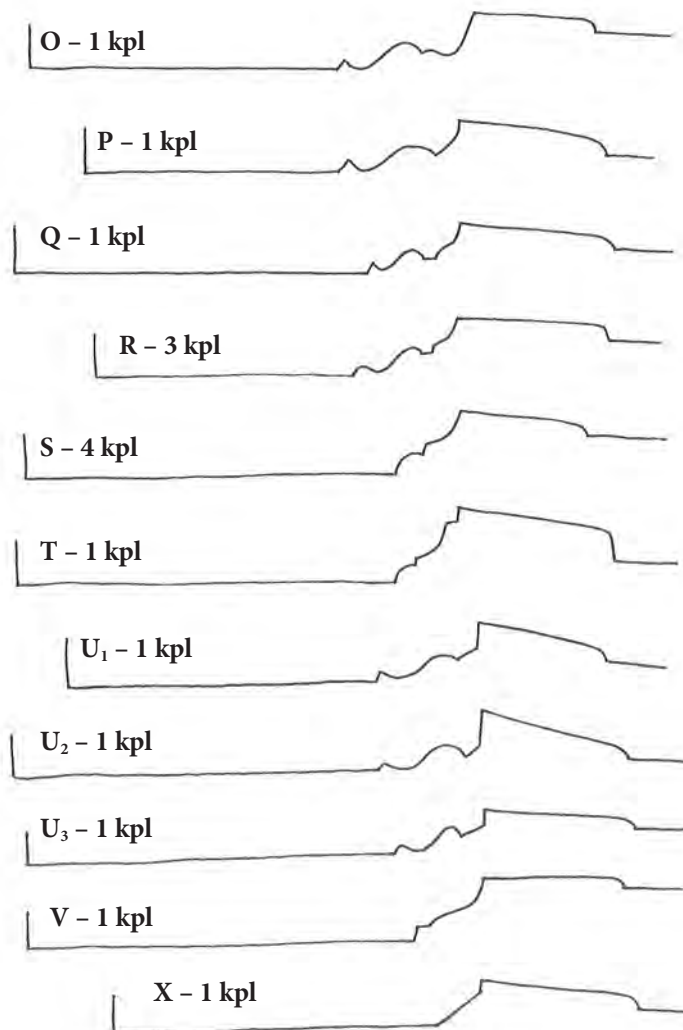
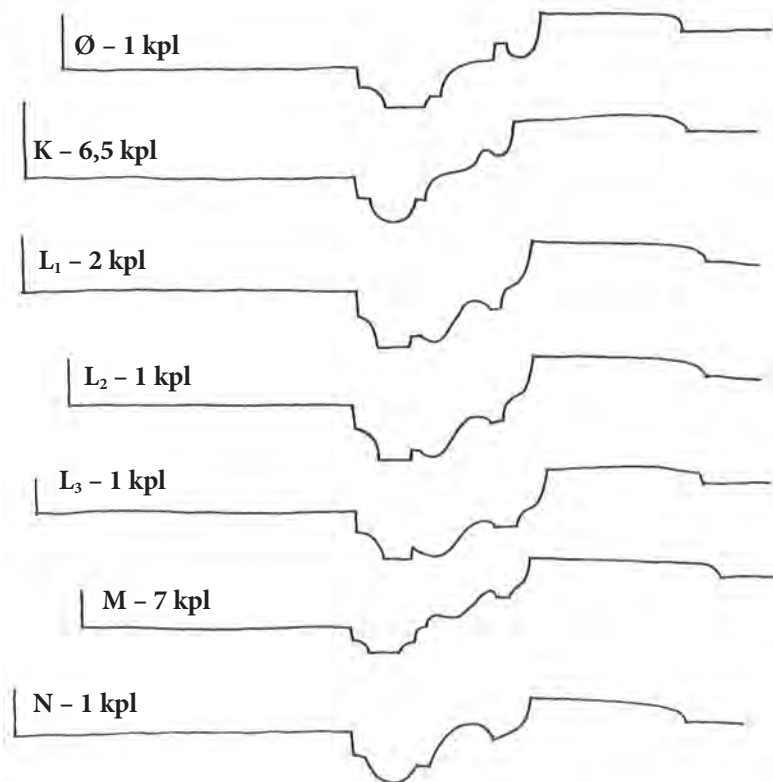
Avainvääntimellä varustettu kamarilukko vinttikamarin ovesta VO-13.

Vintillä hyllynä toimivassa ovesta (kuva käännetty) IO-5 on tavallinen suippokahvainen kamarilukko.

OVIKEHIEN JA PEILIEN LIITOSKOHDAN PROFIILEITA 1:2

Vintin porrashuoneessa 206 on koko talon ainoa vanha kiintokomeron ovi. Komero on mahdollisesti siirretty vinttihallista 302.

Huoneiden 207 ja 208 välinen paljeovi TO-7 on koottu kahdesta keskenään suunnilleen samanlaisesta pariovesta. Oviprofilit ovat kuitenkin keskenään hiukan erilaiset.

KELLARIN OVI- JA AUKKOLUETTELO – kellarin pohjapiirustus on sivulla 95

KO-1	esitetty 1890 piirustuksissa; talon harmaat pääovet, 3-peilinen pariovi, peileissä timanttimuotoilu, ylimmissä peileissä lasit (uutta lasia), koristeelliset messinkivetimet	KO-11	esitetty 1890 piirustuksissa; kellarin ulko-ovi, ruskeaksi maalatut, 3-kertaiset paneeliovet, sisä- ja ulkopuolella pystypaneeli, välissä rakenne	KO-23	esitetty aukkona/ovena 1890 piirustuksissa, ovena 1916 piirustuksissa; pelkkä aukko
KO-2	esitetty 1890 piirustuksissa; tuulikaapin valkoiset ovet, 3-peilinen pariovi, ylimmissä peileissä lasit, karmilistat L3	KO-12	esitetty 1890 piirustuksissa, 1959 pariovena; pelkkä aukko, ei jälkiä karmista	KO-24	esitetty aukkona/ovena 1890 piirustuksissa, ovena 1916 piirustuksissa; pelkkä aukko
KO-3	esitetty 1890 piirustuksissa; pannuhuoneen teräksinen, tummaksi maalattu palo-ovi, pyöreä Abloyn lukkokilpi ja iso uudehko lankavedin	KO-13	esitetty 1959 piirustuksissa; 2-peilinen matala ovi, profiili U3, karmilistat A1	KO-25	esitetty aukkona/ovena 1890 ja 1916 piirustuksissa; kuistin alle johtava käyntiaukko
KO-4	esitetty 1890 piirustuksissa; kellaritiloihin johtava, 2-peilinen ovi, profiili S, viistetyt karmit, karmilistat A1, ulkopinta valkoinen, alla harmaata, sisäpuolella enää vähän harmaata maalia jäljellä, alla ruskeaa, valettu messinkivedin, vanhat jouset	KO-14	esitetty 1890 piirustuksissa; ruskea, 2-kertainen paneeliovi, sisäpuolella leveä, kielipontattu helmiponttipaneeli	Kellarissa irrallaan olevat ovet	
KO-5	esitetty 1916 piirustuksissa; ovilehti puuttuu, karmeissa 2-kertaiset koristeurat, karmilistat D4, väri harmaa	KO-15	esitetty 1890 piirustuksissa; vain karmit jäljellä	IO-8	valkoinen, 4-peilinen ovi, kamarilukko soikealla, suippopäisellä painikkeella, oviprofiili Ø
KO-6	esitetty 1916 piirustuksissa; harmaa, 3-peilinen ovi, profiili Y3, viistetyt karmit, karmilista A1	KO-16	esitetty 1890 piirustuksissa kapeana, pariovena 1959 piirustuksissa; pystylautaovet, joissa ulkopuolella pahvi ja nurkista hulastettu peilikehys, sisäpuolella pienat, sisäpuoli maalaamaton, ulkopuoli kellanvalkoiseksi maalattu, karmi heiluu irrallaan	IO-9	harmaa vaakapaneelioven raato
KO-7	esitetty 1959 piirustuksissa; ruskea, matala lauta/paneeliovi, sisäpuolella pystylauta ja pienat, ulkopuolella vaakasuuntainen paneeli	KO-17	esitetty 1890 piirustuksissa; yksinkertainen lautaovi, jossa pienat, ulkopuoli maalattu kellanvalkoiseksi	IO-10	ruskea, kaksinkertainen pystypaneeliovi
KO-8	esitetty 1916 piirustuksissa; harmaa, 4-peilinen ovi, profiili Y3, sivukarmeissa koristeurat, lukko irrotettu	KO-18	esitetty 1916 piirustuksissa; 2-kertainen paneeli/lautaovi, ulkopuoli vaakasuuntaista, sileää, leveää puoliponttia, sisäpuoli pystylautaa	Tuuletusluukut, joita pitäisi kesäaikaan käyttää alapohjan kuivaamiseen, ovat olleet koko inventoinnin ajan kiinni.	
KO-9	esitetty 1890 ikkunana, 1916 umpeen muurattuna ja 1959 piirustuksissa ovena; 2-kertainen 1-peilinen paneelipeiliovi, sisäpuolella pystylaudoitus	KO-19	esitetty 1890 piirustuksissa, puuluukku ulkoa ryömintätilaan		
KO-10	esitetty 1916 piirustuksissa ja ovena vielä 1959 piirustuksissa; ovi karmeineen poistettu, karmien paikat näkyvissä	KO-20	esitetty 1890 piirustuksissa ja vielä 1959; harmaa, 3-peilinen ovi (romukasan takana)		
		KO-21	esitetty 1890 piirustuksissa (komero esitetty suorana); 2-kertainen paneeli/lautaovi, sisäpuoli vajasärmäistä pystysuuntaista raakalautaa, ulkopuoli vaakapaneloitu		
		KO-22	esitetty aukkona/ovena 1890 piirustuksissa, ovena 1916 piirustuksissa; pelkkä aukko		

Kellarin kolminkertaisia lauta/paneeliovia KO-11 on korjailtu ilmeisesti useassa eri vaiheessa.

Kolmipeilinen kellarin ovi KO-6.

Kellarin oven KO-11 edessä on astinkiviä, samoin kuin umpeen muuratun vanhan vessan ovi- ja ikkuna-aukon KI-12 edessä.

Lämpimistä kylmiin kellaritiloihin johtava lautaovi KO-7.

Lastauslaiturin alla oleva, kellarin johtava luukku KO-19.

Kellariin johtava, kaksipeilinen ovi KO-4 kellarin puolelta.

Nelipeilinen kellarin ovi KO-8.

Kellarikomeron oio parioven KO-16 toinen puoli sisältä. Ulkopuolelta ovet on pahvitettu ja kehystetty listalla niin, että ne näyttävät peilioilta.

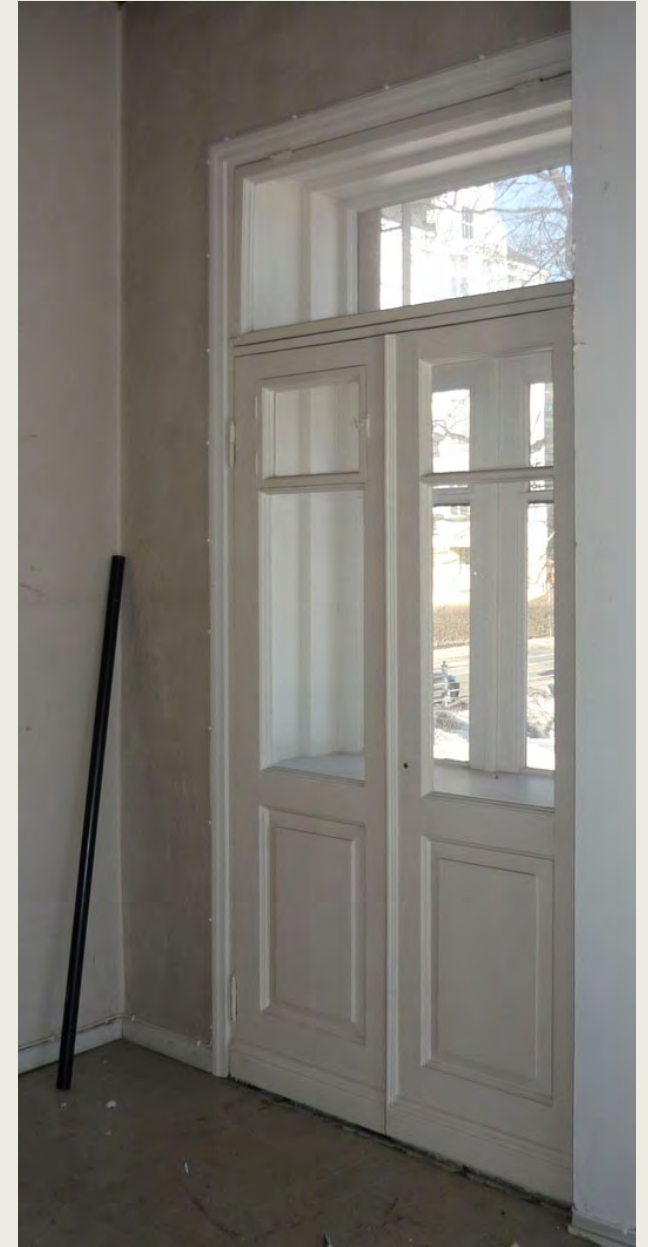
ALAKERRAN OVI- JA AUKKOLUETTELO – alakerran pohjapiirustus on sivulla 99

Jos muuta ei ole mainittu, ovet ovat valkoiseksi maalattuja ja karmilistat profilia A.			
EO-1	esitetty 1890 alkaen kaikissa piirustuksissa; 3-peiliset pariovet (isot keskipeilit), profili K, maalattu aulan puolelta tummaksi, maalikerroksia otettu esiin, taitutettu messinkivedin	EO-8	esitetty alkovin leveänä seinäaukkona 1890, huoneen 103 komeroina 1916 piirustuksissa, 1959 piirustuksissa ovena; 3-peiliset (pieni keskipeili) pariovet, profili L3, karmilistat C4, ei kokonaan näkyvissä (tavaravuoren takana)
EO-2	esitetty 1916 ja 1959 piirustuksissa; laakaovi, sivukarmeissa koristeurat, Abloyn vanha pintalukko puuttuu, kaarevapintainen avainkilpi, karmilistat J	EO-9	esitetty 1890 alkaen kaikissa piirustuksissa; 5-peilinen ovi, ollut ootrattu huoneen 103 puolella, profili N
EO-3	esitetty 1916 ja 1959 piirustuksissa; 3-peiliset pariovet (pienet keskipeilit), profili K, karmissa tuplaurat, 1980-luvun painikkeet, vanhat avainkilvet, Abloyn vanha pintalukko puuttuu, karmilistat I	EO-10	esitetty 1890 alkaen kaikissa piirustuksissa; 3-peilinen, ulkopuolelta paneloitu ovi, Abloyn vanha pintalukko, funkisvedin, ei kokonaan näkyvissä (tavaravuoren takana)
EO-4	esitetty ovena 1890, suljettavaksi 1916 ja ovena 1959 piirustuksissa; 3-peiliset pariovet (pienet keskipeilit), profili L1, karmissa tuplaurat, 1920-luvun painikkeet, värikerroksia otettu esiin, karmilistat G	EO-11	esitetty ovena 1916, aukkona 1959 piirustuksissa; vanha vintin paneelipeilinen ovi, jossa 3 peiliä (keskimmaisessä pystypaneelit), toinen puoli levytetty, rullasalpa, 1980-luvun vetimet
EO-5	esitetty ovena 1890, suljettavaksi 1916 ja ovena 1959 piirustuksissa; 3-peiliset pariovet (pienet keskipeilit), profili L1, uudet painikkeet	EO-12	esitetty ovena 1916, aukkona 1959 piirustuksissa; levytetty umpeen molemmin puolin, karmilistat A huoneet 104 puolella
EO-6	esitetty 1959 piirustuksissa; lastauslaiturin kaksinkertainen ovi, laakaovia, ulko-ovessa ulkopuolella panelointi, ei karmilistoja	EO-13	esitetty 1959 piirustuksissa; 2-peilinen ovi, profili X, kamarilukossa puukahvainen 1800-luvun painike, karmilistat D3
EO-7	esitetty 1916 ja 1959 piirustuksissa; 3-peilinen ovi, profili R, 1800-luvun painikkeet, ovi listoineen ollut ootrattu huoneen 103 puolella, karmilistat A huoneessa 103 ja karmilistat D1 huoneessa 104	EO-14	esitetty 1890 alkaen kaikissa piirustuksissa; vain karmit jäljellä, niissä tuplaurakoristehöyläys, välikarmi uudempi, ovilehti ja sen yllä ollut ikkunanpuite puuttuvat
		EO-15	aukko esitetty komerorivinä 1890 piirustuksissa, komerorivin levyisenä 1916 ja pariovena 1959 piirustuksissa; 2-peiliset pariovet, joissa yläosassa rautalankalasis, profili M, 1800-luvun painikkeet
		EO-16	laakaovi, jossa pelkkä avain, ei vedintä tai painiketta, karmilistat H
		EO-17	käytävän laakaovi, 1920-luvun painike, maalattu aulan puolelta tummaksi, karmilistat H
		EO-18	wc:n laakaovi, pieni pukinsarvipainike, maalattu aulan puolelta tummaksi, karmilistat H
		EO-19	esitetty ovena 1890, ikkunaksi muutettuna 1916 ja taas ovena 1959 piirustuksissa; asunnon paneloitu ulko-ovi (ei inventoitu sisältä)
		EO-20	esitetty ikkunana 1890, umpeen muurattuna parvekkeen ovena 1916; ikkunaksi muutetut parvekkeen ovet, profilit S, ulko-ovista helat hävinneet ja alaosa muurattu umpeen, sisäovien yllä olevassa ikkunassa alkuperäiset helat (kiväärisalvat 1 ja vanhat sokkasaranat)
		EO-21	esitetty oviaukkona 1890, 1916 ja 1959; levytetty umpeen, paikka näkyy huoneen 101 puolelle
		EO-22	portaanaluseen johtava, maalaamaton lautaovi, karmissa koristeurat, sulkimena kiväärisalpa 4
		EO-23	esitetty 1890 piirustuksissa, aukko levytetty umpeen

Talon vanhoista parvekkeenovista on jäljellä vain huoneen 101 ikkunaksi muutettu ovi EO-20 (oikealla). 1950-luvun puolivälissä talossa oli kuitenkin vielä kaksi muuta parvekkeen ovea: huoneessa 203d ikkunan TI-15 paikalla (yllä vasemmalla) ja salissa 202 ikkunan TI-19 paikalla (yllä oikealla).

Huoneen 101 ikkunaksi muutettu parvekkeenovi. Ovi on suljettu pysyvästi ja painikkeet on poistettu. Ulkopuolelta oven alaosa on muurattu umpeen.

Jos muuta ei ole mainittu, ovet ovat valkoiseksi maalattuja ja karmilistat profilia A.

- TO-1 esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; 3-peiliset pariovet, profili K, 1800-luvun painikkeet, Abloyn pinalukko kaarevalla avainkilvellä, matala pyöristynyt kynnys, sivukarmeissa koristeurat
- TO-2 esitetty 1916 ja 1959 piirustuksissa; 4-peilinen ovi, profili P, sivukarmeissa koristeurat, kamarilukossa pyöreä nuppi, paksut peilit, ravistunut, karmilistat C3
- TO-3 esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; 3-peiliset pariovet, pienet keskipeilit, profili K, sivukarmeissa koristeurat, 1980-luvun painikkeet ja uudet kilvet, korkea kynnys, jossa keilaus
- TO-4 esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; 3-peiliset pariovet, pienet keskipeilit, profili K, sivukarmeissa koristeurat, 1980-luvun painikkeet mutta vanhat kilvet
- TO-5 esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; 4-peilinen ovi, profili S, viistetty karmi, Abloyn pinalukko kaarevalla avainkilvellä, kamarilukko pyöreällä nupilla, huoneen 209 puolella ja karmilistat B huoneen 205 puolella
- TO-6 esitetty 1881 ja 1916 piirustuksissa suljettavaksi; 3-peiliset pariovet, pienet keskipeilit, profili Q, levytetty piiloon toiselta puolelta, toisella puolella hyllyt edessä, karmeissa koristeurat, lukko irrotettu

- TO-7 esitetty 1890 parioven levyisenä, 1916 suljettavaksi, 1956 avattavaksi parioven levyiseksi ja 1959 piirustuksissa paljeovena; 3-peiliset, 4-lehtiset paljeovet, pienet keskipeilit, koottu ilmeisesti kahdesta pariovesta, keskimmäisissä ovissa lukon jälkiä, profiilit joka toisessa L1, joka toisessa K, käyntioveissa pukinsarvipainikkeet
- TO-8 esitetty 1890 piirustuksissa, suljettavaksi 1916, avattavaksi 1956 (ovet viereisestä aukosta) ja ovena 1959 piirustuksissa; 3-peiliset pariovet, isot keskipeilit, profili O, sivukarmeissa koristeurat, koristeellinen messinkivedin, ravistunut pinta; ilmeisesti vanha parvekkeen ulko-ovi, karmilistat E
- TO-9 esitetty 1890 ja 1916 ovena, ovet siirrettäväksi viereiseen avattavaan aukkoon (TO-8) 1956 piirustuksissa, aukko suljettavaksi 1956 ja 1959 piirustuksissa; oven paikka näkyy seinäpinnassa, painikkeet puuttuvat
- TO-10 esitetty 1890 piirustuksissa, 1916 suljettavaksi, 1956 avattavaksi ja 1959 piirustuksissa taas ovena; 4-peilinen ovi, profili R, kamarilukossa painike, sivukarmeissa koristeurat, karmilistat C1
- TO-11 esitetty 1890 ovena, 1916 suljettavaksi ja 1959 piirustuksissa suljettuna; ovet levytetty umpeen, ovat mahdollisesti seinän sisällä, karmilistat I
- TO-12 esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; ovet puuttuvat

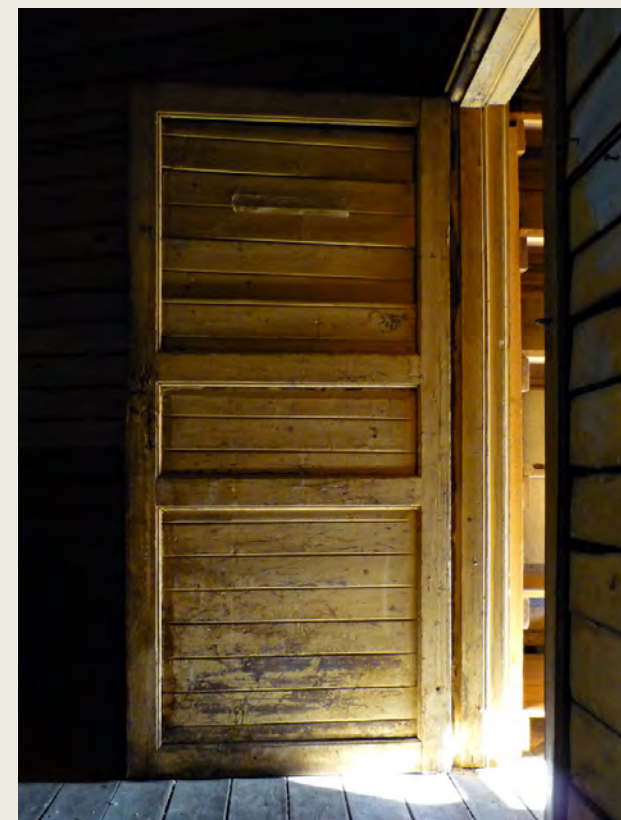
- TO-13 4-peilinen ovi, profili S, 1980-luvun painikkeet ja uudet kilvet, kamarilukko poistettu, karmilistat I
- TO-14 esitetty 1959 piirustuksissa; ovilevy puuttuu
- TO-15 esitetty 1959 piirustuksissa; 4-peilinen ovi, profili V, jugendpainikkeet, Abloyn pinalukko kaarevalla avainkilvellä, karmilistat F
- TO-16 4-peilinen ovi, profili S, lukko rikki, sisäpuoli levytetty, karmi uusi

TO-6 on jäänyt osin uuden vintin portaan taakse. Toiselta puolelta ovi on levytetty piiloon.

VINTIN OVI- JA AUKKOLUETTELO – vintin pohjapiirustus on sivulla 115

VO-1	pintakäsitlemätön, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi, kamarilukko pyöreällä nupilla	VO-13	ulkopuolelta lakattu tai vernissattu, sisäpuolelta kellanvalkoiseksi maalattu, 3-peilinen ovi (pieni keskipeili), profiili X, kamarilukko avainvääntimellä
VO-2	ulkopuolelta ruskeaksi ja sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi, irrotettu paikaltaan, helat poistettu	VO-14	ovilehti puuttuu
VO-3	ulkopuolelta pintakäsitlemätön, sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi, saranat ja kamarilukko irrotettu, sulkimena ikkunaheloja	VO-15	keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi
VO-4	ulkopuolelta ruskeaksi ja sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi	VO-16	keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi
VO-5	ulkopuolelta ruskeaksi ja sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi, lukko irrotettu	VO-17	rakolautaovi, jossa toisella puolella pienalaudat, irrotettu paikaltaan
VO-6	ulkopuolelta ruskeaksi maalattu, sisäpuolelta pintakäsitlemätön, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi		Vintillä irrallaan olevat ovet:
VO-7	ulkopuolelta ruskeaksi ja sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, upotettujen, vinojen pienapuiden avulla koottu lautaovi, lukko irrotettu	IO-1	valkoinen, 5-peilinen ovi, profiili U, pyöreänuppinen kamarilukko
VO-8	pintakäsitlemätön, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi	IO-2	valkoinen 5-peilinen lasiovi, profiili S, kamarilukko puuttuu
VO-9	ovilehti puuttuu	IO-3	valkoinen 3-peilinen (pieni keskipeili) parioven toinen puoli, profiili K, 1800-luvun painike, värikerroksia otettu esiin
VO-10	keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut vaakapaneelipeiliövi, kamarilukko avainvääntimellä	IO-4	3-peilinen, vihreäksi maalattu vaakapaneelipeiliövi, toimii hyllynä
VO-11	ulkopuolelta ruskeaksi, sisäpuolelta keltaokran väriseksi maalattu, 3-peilinen, ohut paneelipeiliövi, jossa keskipeili paneloitu vaakaan ja muut pystyyn	IO-5	2-kertainen, ulkopuolelta pystypaneloitu, 1-peilinen vaakapaneelipeiliövi, sisäpuoli oliivinvihreäksi ja ulkopuoli harmaaksi maalattu, kamarilukossa tavallinen suiippo väännin, toimii hyllynä
VO-12	ovilehti puuttuu	IO-6	valkoinen, 4-peilinen ovi, profiili U2, voimakkaasti ravistunut, toimii hyllynä

Maalattu, kolmipeilinen paneeliovi VO-4. Paneelien reunat on viistottu taustapuolelta

IKKUNAT

Ikkunat on katselmoitu sekä sisä- että ulkopuolelta, poikkeuksena asunnon ikkunat (EI-13–24), joita ei päästy tarkastelemaan sisäpuolelta. Ikkunat ovat kitti-ikkunoita – lasiuria tai lasilistoja ei talossa esiinny.

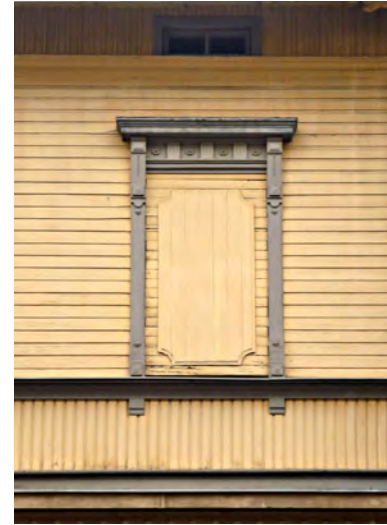
Ensimmäisen kerroksen ikkunoissa 15:ssä (EI-1–2 ja EI-11–24) on vanhakantaisempi karmirakenne kuin talon muissa ikkunoissa. Nämä ikkunat ovat luultavasti kierrätysikkunoita jostakin puretusta puurakennuksesta; niissä on alakarmissa kiinteä ulkopuolinen ikkunapenkki tai tippanokka, jollainen ei kuulu kivirakennukseen. On mahdollista, että nämä ikkunat ovat selvinneet vuoden 1886 tulipalosta ja ovat talon ensimmäisestä rakennusvaiheesta vuodelta 1881.

Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa on yhteensä 15 sellaista ikkunaa (EI-4–7, TI-1, TI-6–9, EI-17–18 ja EI-20–24), jotka näyttäisivät olevan tulipalon jälkeisestä rakennusvaiheesta vuodelta 1889. Ajalta ennen vuotta 1916 ovat myös ullakon ikkunat, jotka nekin saattavat olla kierrätettyjä; puitteet ovat hentoja ja niissä on useampaa eri profiilia.

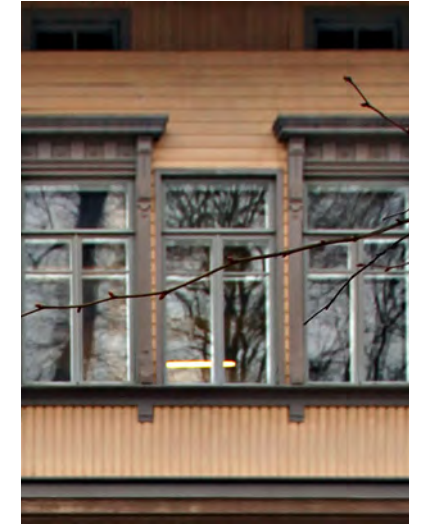
Muutama ikkunoista on koulujen ajalta (1916–1956). Kun rakennukseen tehtiin uusi pääporras vuoden 1916 piirustusten mukaisesti, pääsisäänkäyntisivulle lisättiin ahtaasti kahden olemassa olevan ikkunan väliin ikkuna (TI-2). Ilmeisesti ikkunoita lisättiin myös puretun portaan paikalle syntyneisiin huoneisiin sekä alakertaan (EI-9–10), yläkertaan (TI-11–12) että vintille (haukkaikkunat VI-11a ja VI-12a). Ikkunassa TI-11 on terveystikkunaraudat ja -sulkimet, vaikka talossa on tuuletusikkunoina muuten fortuskat.

Ikkuna yläkerroksen puuseinässä.

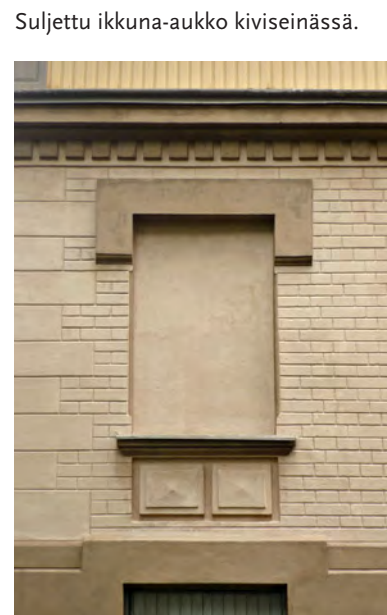
Suljettu ikkuna-aukko puuseinässä.

Porrashuoneen kohdalle lisätty ikkuna.

Ikkuna alakerran kiviseinässä.

Suljettu ikkuna-aukko kiviseinässä.

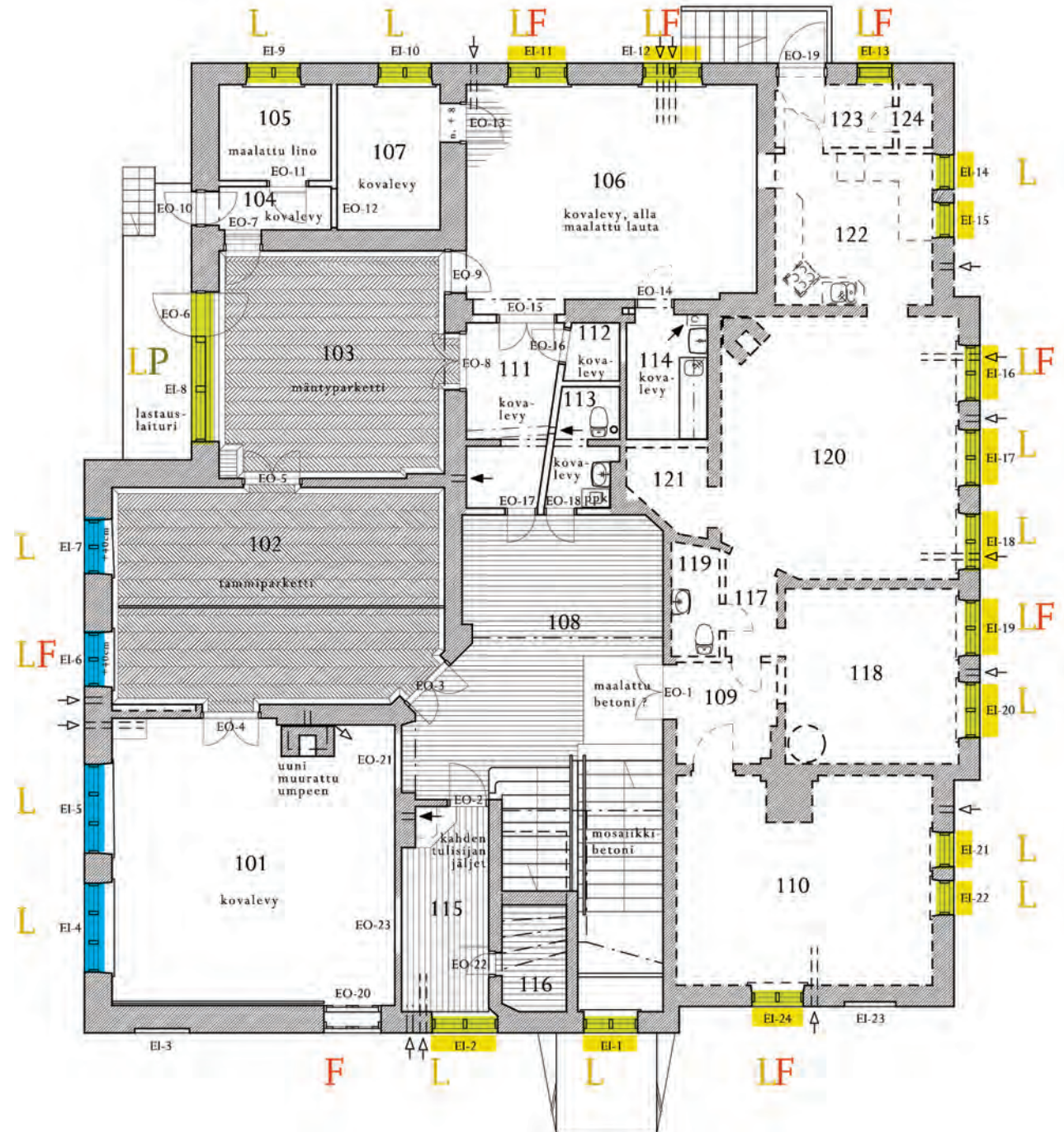
Ikkunapari alakerrassa.

Puistokatu 4:n alakerran ikkunoista noin puolet on vanhakantaisia, luultavasti jostakin puretusta puurakennuksesta siirrettyjä ikkunoita. Vanhakantaisessa, puurakennukseen tarkoitetussa karmirakenteessa alakarmista ulkonee tippapokkana toimiva ikkunapenkki. Kivirakennuksessa tällaisesta yksityiskohdasta ei ole hyötyä.

- sisään-sisään-aukeava
- sisään-ulos-aukeava
- vanhakantainen karmi
- L luusholtsi
- P postipuu
- F fortuska

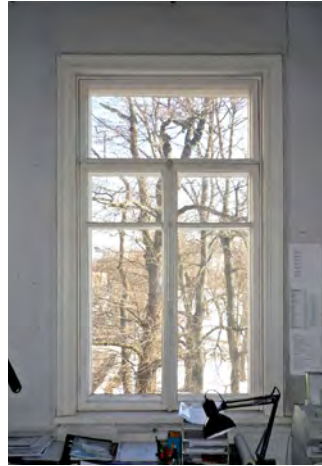

Talossa on myös muutama verrattain uusi mutta vanhan mallinen ikkuna. Toisen kerroksen parvekkeiden ovet on muutettu ikkunoiksi vasta museon aikana (vuoden 1956 jälkeen), vaikka kaikki parvekkeet onkin merkitty purettaviksi jo vuoden 1916 piirustuksissa. Lounaissivun parvekeoven paikalle (TI-15) on ilmeisesti siirretty vanha ikkuna samasta huoneesta (203d) kadun puolelta suljetusta ikkuna-aukosta (TI-16), mutta keskirisaliitin parvekeoven paikalle on tehty uusi ikkuna (TI-19), samoin kuin rakennuksen eteläkulmasta purettuun puurakenteiseen laajennusosaan johtaneen oven paikalle yläkertaan (TI-10).

Talon ainoa selvästi uudenaikaisempi ikkuna (EI-8) löytyy alakerrasta puretun laajennusosan kohdalta, jonne on rakennettu lastauslaituri: vanhan seinäaukon paikalle on tehty uusi, suuri, puinen seinänosa ikkunoinen ja ovineen.

Ikkunajaot vaikuttavat ulkoa katsoen ensi näkemältä melko säännönmukaisilta; ala- ja yläkerrassa on pääsääntöisesti käytetty vain muutamaa tyyppiä: jaotonta, 2-jakoista ja 3-jakoista. Poikkeavana erottuu ainoastaan lastauslaiturin ikkuna. 2-jakoiset ikkunat ovat pääsääntöisesti T-jakoisia siten, että yläpuite on vaakasuuntainen ja sen alla on kaksi pystysuuntaista puitetta, joissa on pieni yläruutu (34 kpl). Alakerrassa on myös kaksi 3-jakoista ikkunaa (EI-4–5) ja viisi jaotonta ikkunaa (EI-13–15 ja EI-21–22) sekä pääoven yllä oleva matalampi T-jakoinen ikkuna (EI-1), jonka alapuitteissa ei ole pienempiä yläruutuja. Osaan alapuitteiden yläruuduista on tehty fortuska (9 kpl); jokaisessa vuoden 1890 pohjapiirustuksen mukaisessa huoneessa, jossa on vanhat ikkunat, on yksi tuuletusruudullinen ikkuna.

Oikealla:
Lastauslaiturin yläpuolella on uusi vanhanmallinen ikkuna, joka on tehty museoksi muutettaessa (1959 alkaen) vanhan oviaukon paikalle. Koristeelliset kehykset ikkuna sai vasta 1990-luvulla.

Vasemmalla:
Toisen kerroksen tyypillinen ikkuna TI-23.

Sisäänkäyntisivulla on kaksi muista poikkeavaa ikkunaa: huoneen 101 entinen parvekkeen ovi, joka on alaosastaan muurattu umpeen, sekä huoneen 115 ikkuna, jonka yläpuitteissa on pystyjako.

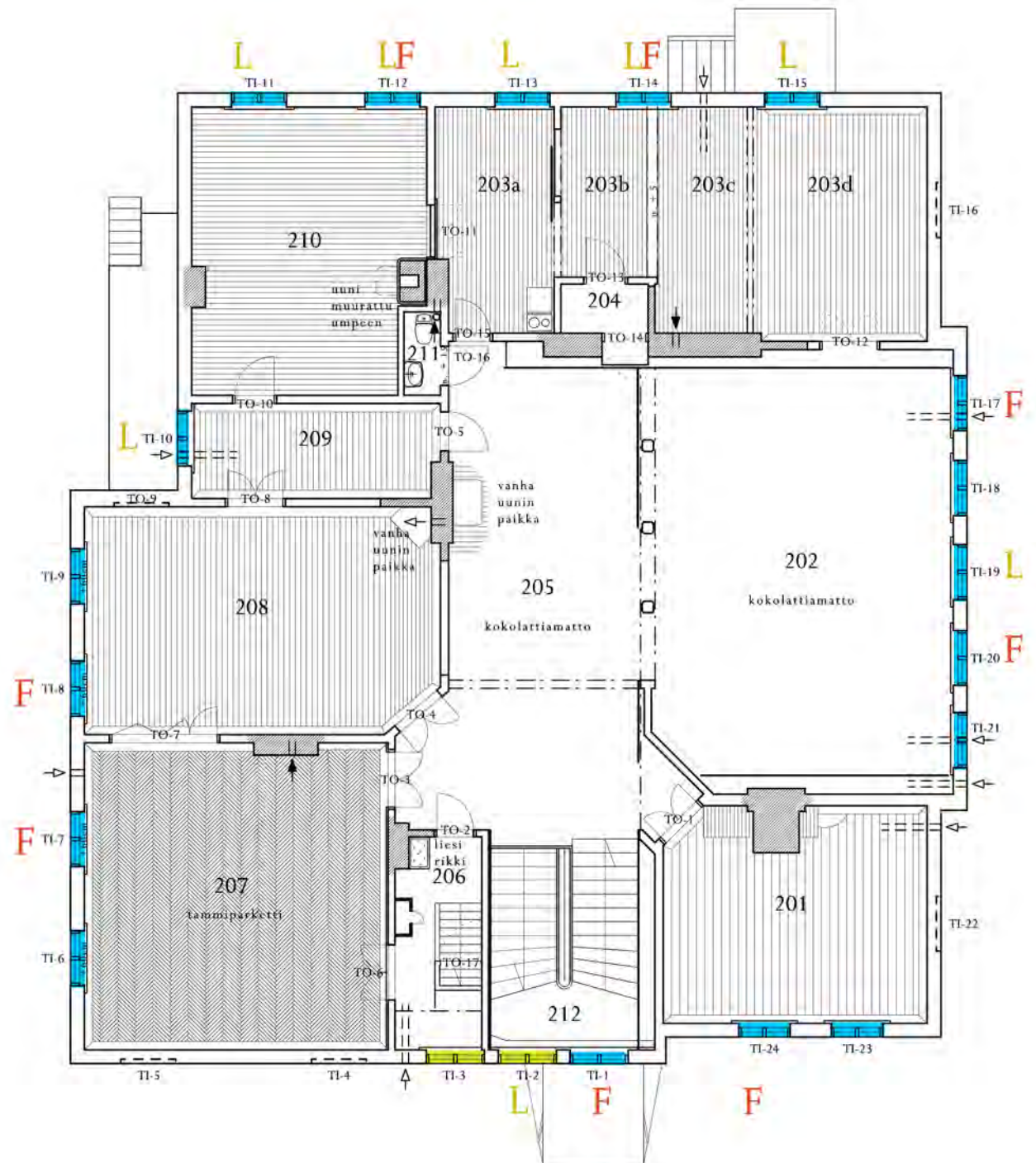
Lastauslaiturin kohdalla huoneessa 103 on talon ainoa rakenteeltaan modernimpi ikkuna, jossa on sekä luusholtsi eli vaakavälrikarmi että postipuut eli pystyvälrikarmit. Sisäpuitteet on huullettu.

- sisään-sisään-aukeava
- sisään-ulos-aukeava
- vanhakantainen karmi
- L luusholtsi
- P postipuu
- F fortuska

Alakerrassa puiston puolella huoneessa 101 on kaksi kaksi kolmijaikoista ikkunaa.

Ikkunoita pitempään tarkasteltaessa löytyy jonkin verran epäsäännöllisyyksiä. Huoneen 101 ikkuna on vanha parvekkeen ovi (EO-20), joka on ulkoa madallettu ikkunaksi, mutta näkyy sisällä edelleen pariovena. Huoneen 115 ikkunassa (EI-2) taas on yläpuitteessa pystyvälipuite. Suurin osa ensimmäisen kerroksen ikkunoista on matalampia kuin toisen kerroksen ikkunat, poikkeuksena alakerran puistonpuoleiset ikkunat (EI-4-7), jotka ovat muita alakerran ikkunoita korkeampia, ja yläkerran ikkuna TI-10, joka on muita yläkerran ikkunoita matalampi.

Ullakkokerroksessa on räystäään alla vintin lattian rajassa matalat, vaakasuuntaiset, kaksiruutuiset haukkaikkunat. Talon itäkulmassa neljän tällaisen ikkunan yllä on T-jakoinen lyhtyikkuna, jonka yläpuitteeseen on tehty välipuitteilla Y-jako. Katusivun poikkipäädystä on yksi suurempi Y-karmillinen ikkuna (VI-17), jonka molemmin puolin on pystysuuntainen, suipeneva pikkuikkuna (VI-16 ja VI-18). Vintin lounaispäädyssä on aiemmin ollut kaksi lyhtyikkunaa, mutta nyt näiden paikalla on suurempi kattolyhty, jonka seinässä on vintin suurin, 3-jakoinen ikkuna. Sen puitteissa on alareunassa kussakin kolme pikkuruutua.

Pääkerrosten ikkunat ovat kaksinkertaisia ja vintin ikkunat yksinkertaisia. Kaikissa alapuitteissa on ulkopuolella tippanokat. Käytössä olevat ikkunat on maalattu sisältä valkoisiksi ja ulkoa harmaiksi, poikkeuksina ullakolla oleva vinttihallin 302 ja vinttikomeron 314 välinen sisäikkuna, joka on väriltään harmaa, sekä kellarin sisäikkuna, joka on vihreä. Vintillä on myös joitakin käytöstä poistettuja puitteita, jotka ovat ruskeita tai vihreitä.

Ullakolla on kolme erilaista isompaa ikkunatyyppiä: poikkipäädyn iso ikkuna (VI-17, yllä vasemmalla), vinttihuoneen 313 ikkuna, joka on isossa kattolyhdystä (VI-13, yllä oikealla) sekä pienten kattolyhtyjen ikkunat, joita on neljä kappaletta (viereisellä sivulla yllä koillisenpuoleiset VI-2 ja VI-1 ja alla kaakonpuoleiset VI-6 ja VI-5).

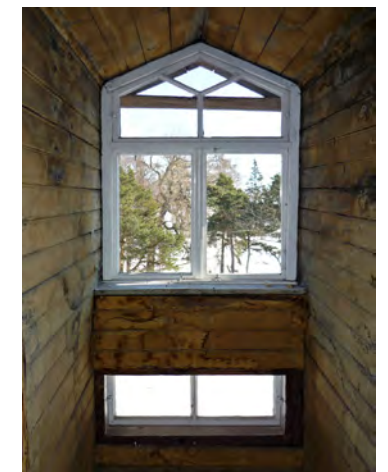
Kaikki vintin ikkunat ovat yksinkertaisia. Poikkipäädyn ikkunassa VI-17 on Y-muotoiset välikarmit.

Ison kattolyhdyn ikkunassa VI-13 on erilainen profiili kuin talon muissa ikkunoissa. Ikkunassa on postipuut.

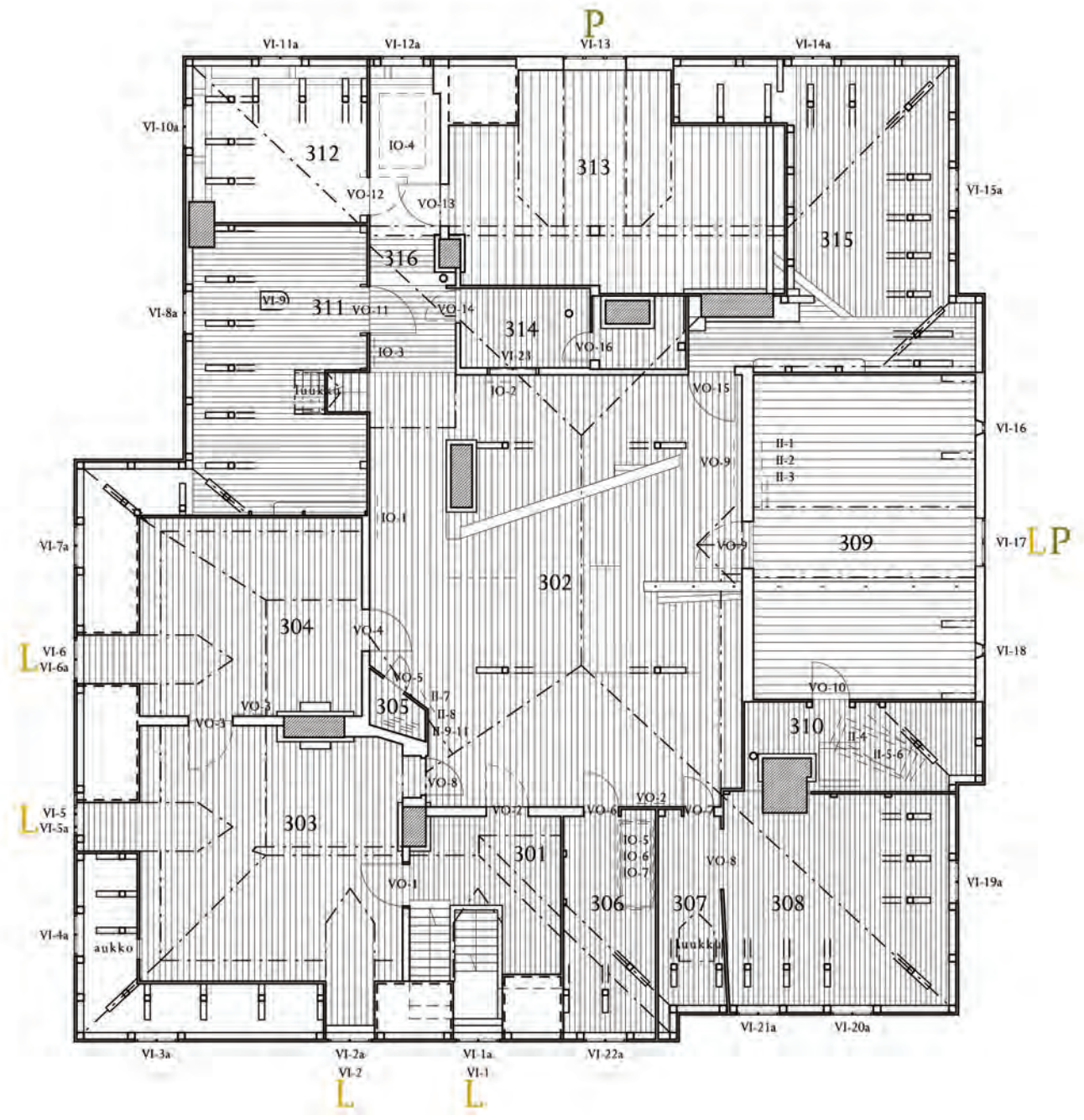
Pienissä ikkunalyhdyissä on luus-holtsi mutta ei postipuuta. Yläpuitteessa on Y-jako. Kuvassa VI-6 ja haukkaikkuna VI-6a.

- L** luusholtsi
- P** postipuu
- F** fortuska

Vintillä on pieni lapeikkuna VI-9, joka – kumma kyllä – valaisee lautaseinäistä varastohuonetta 311.

Myös ikkunoiden rakenteiden ja heloituksen yksityiskohdat vaihtelevat suuresti. Pääosa yläkerran ikkunoista on sisään–sisään-aukeavia, poikkeuksena ikkunat TI-2 –3. Alakerran ikkunoista taas suurin osa on sisään–ulos-aukeavia, poikkeuksena EI-4–7. Kaikki ikkunoiden yläulkopuitteet aukeavat kuitenkin ulospäin.

Ikkunoissa ei ole lainkaan postipuita eli pystyvälikarmeja vaan niin kutsutusti yhtyvät puitteet, poikkeuksena lastauslaiturin ikkuna (EI-8) ja kaksi vintin isoa ikkunaa (VI-13 ja VI-17). Yhtyvissä puitteissa on sekä sisä- että ulkopuolella lyöntilistat, jotka peittävät puitteiden välisen raon. Vanhakantaisissa ikkunoissa yhtyvissä puitteissa on falsit vain ulkopuitteissa, mutta uudemmissa ikkunoissa ne on tehty sekä sisä- että ulkopuitteisiin.

Luusholtsi eli vaakavälikarmi on noin kolmessa neljänneksestä ikkunoista. Sisään–ulos-aukeavien ikkunoiden luusholtseissa on pääsääntöisesti ulkopuolella tippanokka, joka on veistetty päistään siten, että ulkopuitteet voi nostaa pois paikoiltaan saranoita irrottamatta. Näissä vanhakantaisissa ikkunoissa tippanokattomat yläulkopuitteet on alasaranoitu. Muutamassa sisään–sisään-aukeavassa ikkunassa on myös tippanokalliset luusholtsit, kylläkin ilman viisteitä. Näissä ikkunoissa yläulkopuitteet ovat yläsaranoituja ja tippanokallisia.

Vanhakantaisissa ikkunoissa karmien sisäsyryssä on koristehöyläykset. Sisäpuitteet ovat luultavasti uudemmat kuin ulkopuitteet, ja profiilitkin ovat erilaiset.

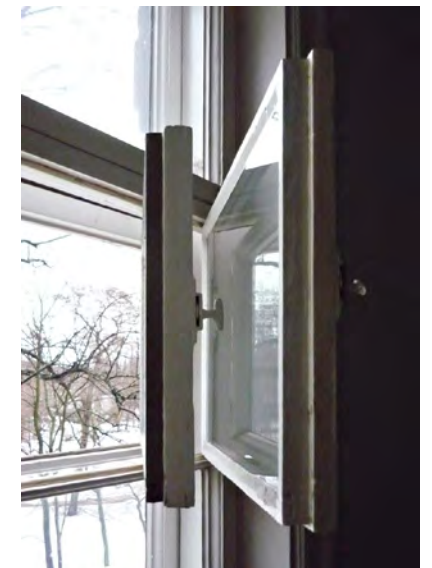

Vanhojen ikkunapenkkien reunoissa on koristehöyläykset.

Miltei kaikki talon ikkunat on tehty ilman postipuita ja suurin osa myös ilman luusholtsia, eli ikkunoissa on niin kutsutut yhtyvät puitteet.

Tuuletusikkunoiksi on tehty fortuskoita. Niiden puitteet on huullettu. Sulkimina on pääasiassa pieniä fortuskansalpoja. Molemmista kuvissa kulmahuoneen 201 ikkuna TI-24.

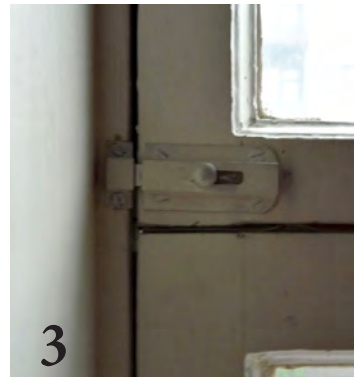

Sulkimina on neljää mallia erilaisia kiväärisalpoja sekä kahta mallia erilaisia sormihakoja. Sisään-sisään-aukeavissa ikkunoissa sekä sisä- että ulkopuitteissa on sulkimina pääsääntöisesti koristeelliset, valetut espanjoletit (suurin osa periaatteessa samaa mallia, mutta osissa pieniä kokoeroja; osia myös vaihdettu, mm. EI-6:ssa kahvat). Sormihaat ovat joko vanhemmanmallisia taivutettuja sormihakoja sinkiläkiinnityksellä (ei silmukkaruuveilla – silmukkaruuviinnityksellä vastaavia heloja myytiin vielä 1940-luvulla) tai uudenaikaisemman mallisia valurautaisia 2,5 tuuman sormihakoja. Fortuskoissa on enimmäkseen pieniä fortuskankääntösulkimia vastakappaleineen, joissakin myös tavallisia kääntösulkimia, joilla on luultavasti korjattu alkuperäiset, rikkoutuneet sulkimet.

Aukipitiminä ulos aukeavissa puitteissa on käytetty sekä taivutettuja että valettuja myrskyhakoja, jälkimmäisiä sekä suoraa että kaarevavartista valurautaista mallia, mahtuupa joukkoon joku uudempi, kevytmetallista valettu hakakin. Joissakin sisään-sisään-aukeavissa ikkunoissa on puutönarit, toiset vanhempia sorvattuja ja pallopäisiä (ikkunoissa EI-4–5 ja TI-9), toiset uudempiä lieriön mallisia (TI-20 ja TI-23–24). Sormi- ja myrskyhakojen vastakappaleina on pyrstökoukut (lehden muotoisessa pyrstössä naulanreikä). Vanhakantaisten T-jakoisten sisään-ulos-aukeavien ikkunoiden ulkopuitteet on varustettu pienillä vetimillä (EI-2, EI-11–12, EI-16–20 ja EI 24), jollaisia on muutama sisäpuitteessakin (ainakin EI-11-12).

Vintillä varastohuoneessa 311 on pieni lapeikkuna.

Ikkunoissa on käytetty neljää erilaista kiväärisalpaa.

Saranoina on käytetty erilaisia, ainakin neljän mallisia sokkasaranoita sekä useamman kokoisia kartiopäisiä nostosaranoita. Sisään aukeaviakin ulkopuitteita on saranoitu nostosaranoilla, jolloin saranan alle puitteeseen on jouduttu tekemään lovet puitteen poistamista varten. Joissakin uudemmissa ja uusituissa puitteissa on pallopäiset nostosaranat. Ulkopuitteet on varustettu sileillä ja kulmikkailla kulmarautoilla.

Vintin haukkaikkunat ovat muuten saranoimattomia, mutta kaksi ilmeisesti koulujen aikana tehtyä haukkaikkunaa (VI-11a ja VI-12a) on sivusaranoitu.

Vanhakantaisten ikkunoiden ulkopuitteissa on erilaiset profiilit kuin muissa pääkerrosten ikkunoissa. Muuten profiilit ovat pääkerroksissa periaatteessa samat, vaikka mitat vaihtelevatkin. Vintin haukkaikkunoissa on muuten vain viiste, mutta ikkunat VI-11a ja VI-12a on tehty periaatteessa pääkerrosten profiililla, samoin kuin vintin pienten ikkunalyhtyjien puitteet. Poikkipäädyn ikkunassa (VI-13) on omansalainen profiili, jota ei esiinny muualla talossa. Kellarin sisäikkunan (KI-20) profiili muistuttaa vanhakantaisten ikkunoiden ulkopuitteiden profiilia, mutta ei ole kuitenkaan aivan sama.

Ikkunoissa on tehty puukorjauksia selvästikin monessa eri vaiheessa – vaihdetut puitteiden osat ovat profiileiltaan keskenään erilaisia ja poikkeavat monessa tapauksessa myös puitteen vanhasta profiloinnista. Useassa ikkunassa nimenomaan alapuitteiden alasarjat on uusittu eri mallisella profiililla (esim. viiste). Jonkin verran on uusittu myös kokonaisia puitteita, joko samankaltaisella tai erilaisella profiililla kuin ikkunassa muuten on. Kolmessa vintin neljästä lyhtyikkunasta (VI-2, VI-5 ja VI-6) toinen, tuuletukseen tarkoitettu

alapuite on uusittu kokonaan suorakulmaisella puiteprofiililla.

Alapuitteissa on tyypillisesti pyöristetyt tai profiloituneet lyöntilistat, mutta profiilit vaihtelevat. Suurimassa osassa ikkunapenkeistä on reunassa koristeura, mutta osa on uudempia koristeettomia tai siten muokattuja, ettei uraa enää ole jäljellä.

Ikkunoita on kunnostettu ainakin 1990-luvulla, jolloin muun muassa teetettiin espanjoletteihin puutuvia valurautaosia vanhan mallin mukaan. Tuolloin ei museon pitkäaikaisen työntekijän Hannu Hellmanin mukaan kuitenkaan tehty lainkaan puukorjauksia. Kunnostuksesta vastasi yksi henkilö, jonka työhuoneena oli useamman kuukauden alakerran iso kulmahuone 101.

Vasemmalla huoneen 115 ikkuna EI-2, joka on jäänyt puristuksiin uuden pääportaan sivuseinän kohdalle. Ikkuna poikkeaa talon muista ikkunoista siten, että sen yläpuitteissa on pystyjako.

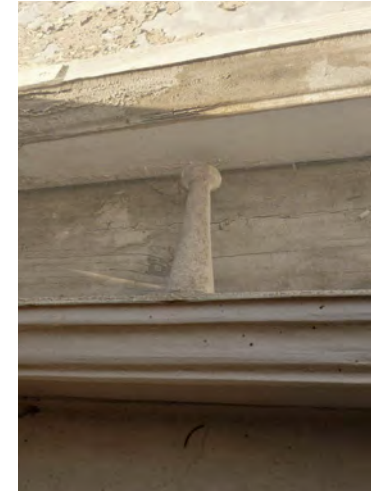
Oikealla lastauslaiturin uudemman tyyppinen ikkuna, jossa on pystyvälikarmit. Sisäpuitteet on huullettu. Sulkimina ovat ikkunelukot, joita ei ole varustettu kiinteillä painikkella.

Ikkunansulkimina on käytetty koristeellisia, valurautaisia espanjoletteja. Niiden osissa on pientä vaihtelua.

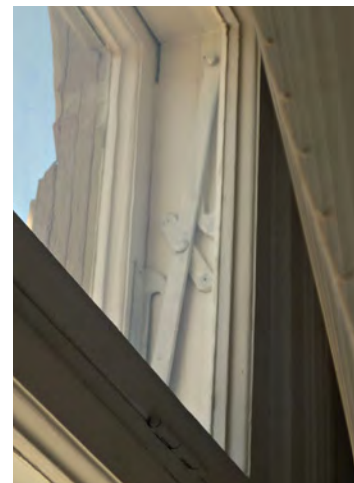
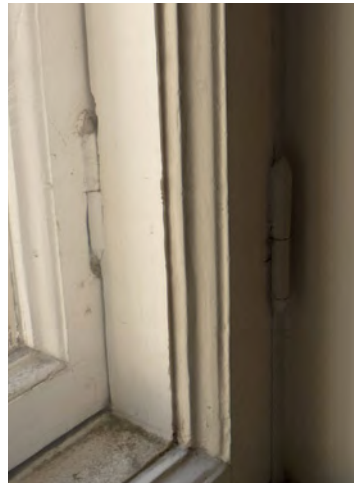
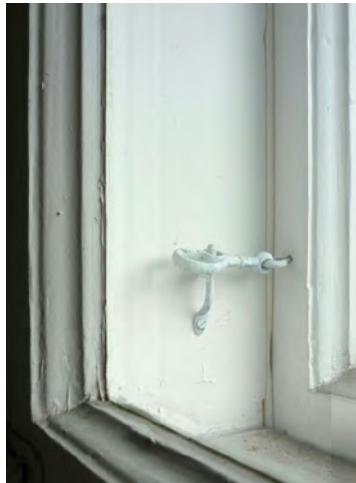
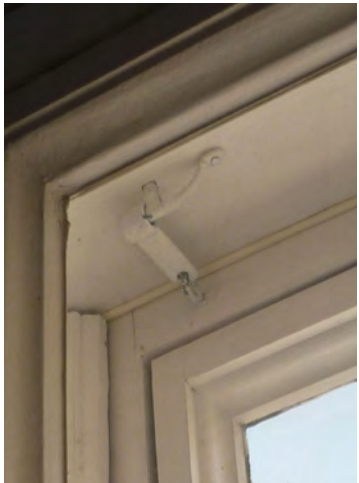
Espanjoletit ovat muuten keskenään samaa mallia, mutta huoneessa 102 on jostakin syystä erilaiset kahvat.

Toisissa puutönäreissä pää on muotoiltu pallomaiseksi, toiset ovat kömpelömmiin muotoiltuja. Tönäri estää sisään-sisään-aukeavaa ikkunaa avattaessa ulkopuitteen kahvaa osumasta sisäpuitteen lasiin.

Joissakin ikkunoissa sulkimina on käytetty vanhemman mallisia taivutettuja sormihakoja, toisissa taas uudemman mallisia valettuja sormihakoja. Molempia on asennettu sekä vaaka- että pystysuoraan.

Sisään aukeavaan ulkopuitteeseen on työstetty saranan alle ura, jotta puitteen voi nostaa pois paikaltaan.

Kouluksi muuttamisen yhteydessä (1916 alkaen) lisätyssä ikkunassa TI-11 on terveysikkunaraudat ja -suljin.

IKKUNAPROFIILEITA

Tyypillinen puite- ja välipuiteprofiili.

Oikealle on koottu talosta löytyviä ikkunaprofiileja, joista jokaisen kohdalle on merkitty yksi tai useampi ikkuna, josta profiili löytyy. Katkoviivalla merkityjä pintoja ei ole mitattu.

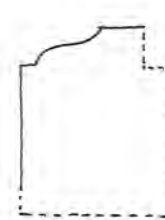
IKKUNANPUITEPROFIILEJA 1:2

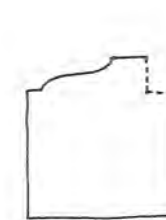
sisään-sisään-
aukeavat sisäpuitteet
EI-5 tilassa 101 ja
TI-24 tilassa 201

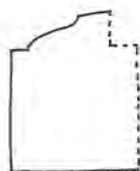
irraliset puitteet
II-3 ja II-7-10
(lasikatosta?)

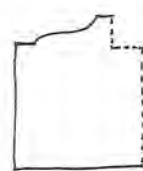
ulos-aukeava puite
VI-12a tilassa 316

sisään-ulos-
aukeava sisäpuite
TI-12 tilassa 210

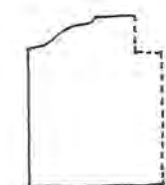
sisään-ulos-
aukeava sisäpuite
EI-11 tilassa 06

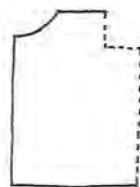
VI-9 tilassa 303,
VI-17 tilassa 309

KI-20 tilojen 001
ja 003 välissä

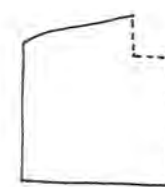
sisään-ulos-
aukeava ulkopuite
EI-11 tilassa 106

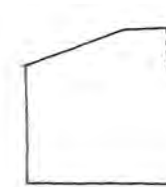
VI-13 tilassa 313

VI-5a tilassa 303,
irraliset puitteet
II-1-2

sisään-sisään-
aukeava ulkopuite
TI-19 tilassa 202

sisään-sisään-
aukeava sisäpuite
TI-10 tilassa 209

Ikkunoihin on tehty puukorjauksia. Esimerkiksi ikkunan T1-2 (yllä vasemmalla) ulkopuitteet on uusittu, kun taas ikkunan EI-2 (yllä keskellä) sisäpuitteet on uusittu. Ikkunan EI-12 (yllä oikealla) kaikki sisäpuitteet on uusittu viistetyllä profiililla, jolla on myös uusittu ulkopuitteen alasarja.

Puitteiden nurkkaliitoksina on yksiiset litsit, joissa vaakakappaleen päähän tehty tappi sopii pystykappaleen hahloon.

LUETTELO KELLARIN IKKUNOISTA JA LUUKUISTA – (pohjapiirustus sivulla 95)

<p>KI-1 esitetty 1890, 1916 ja 1959 piirustuksissa ikkunana; ulkopuolelta muurattu umpeen, sisäpuolella näkyy harmaaksi maalattu panelointi molemmissa huoneissa (003 ja 006)</p> <p>KI-2 esitetty 1890 ikkunana, muutettavaksi oveksi ja ikkunaksi 1916 ja ikkunana ja ovena 1959 piirustuksissa; ulkopuolelta muurattu umpeen ja rapattu sileäksi, sisäpuolella oviaukossa tallella sekä sisäovi (3-peilinen, vihreä tai ruskea, sileäpeilinen ovi) että ulko-ovi (vihreä tai ruskea pystypaneeli), ikkuna-aukon puoli paneloitu umpeen, sisälle nostettu ilmeisesti aukossa ollut puite II-12</p> <p>KI-3 esitetty 1890 ikkunana, 1916 piirustuksissa kaksiosaiseksi ikkunaksi laajennettuna; ulkopuolella harmaaksi maalattu panelointi, sisäpuolelta levytetty umpeen</p> <p>KI-4 esitetty 1890 ikkunana; ulkopuolella harmaaksi maalattu panelointi, sisäpuolelta levytetty umpeen</p> <p>KI-5 esitetty 1890 ikkunana; ulkopuolella harmaaksi maalattu panelointi, sisäpuolelta levytetty umpeen</p> <p>KI-6 esitetty 1890 ikkunana; ulkopuolella harmaaksi maalattu panelointi, sisäpuolelta levytetty umpeen, mutta 3-lasinen puite nostettu ikkunalaudalle</p> <p>KI-7 esitetty 1890 ja 1916 piirustuksissa luukkuna; muurattu ulkopuolelta umpeen</p> <p>KI-8 esitetty 1890 piirustuksissa luukkuna; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-9 ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-10 ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-11 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p>	<p>KI-12 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-13 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-14 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-15 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-16 esitetty 1890 piirustuksissa; ulkopuolella harmaa puuluukku</p> <p>KI-17 esitetty 1890 piirustuksissa sisäpuolelta umpeen muurattuna; ulkopuolella puuluukku, sisäpuolelta muurattu umpeen</p> <p>KI-18 esitetty 1890 piirustuksissa ikkunana; ulkopuolella umpeen muurattu syvennys, jonka yläosassa puuluukku, sisäpuolelta muurattu umpeen</p> <p>KI-19 esitetty 1890 piirustuksissa ikkunana; ulkopuolella umpeen muurattu syvennys, jossa ilmanvaihtoritilä, sisäpuolelta muurattu umpeen</p> <p>KI-20 esitetty 1959 piirustuksissa; vanha vihreäksi maalattu puite, erilainen profiili kuin missään muualla talossa</p> <p>KI-21 esitetty 1959 piirustuksissa; laudoitettu umpeen, mutta laudoitukseen avattu aukko, puite puuttuu</p> <p>II-12 esitetty kaari-ikkunana ja ulko-oven toisella puolen 1916 piirustuksissa; huoneen 002 koulun aikaisen vessan suorakulmainen, 4-ruutuinen paikoiltaan nostettu 4-ruutuinen puite, ollut aukon KI-2 puolikkaassa</p>
--	---

Kellarin ikkunat (yllä KI-6) ovat suurimmaksi osaksi olleet kolmiruutuisia. Nykyään kaikki kellarin ikkunat on ulkopuolelta joko paneloitu tai muurattu umpeen (alla KI-3).

LUETTELO ALAKERRAN IKKUNOISTA JA IKKUNA-AUKOISTA – (pohjapiirustus sivulla 135)

	Jos muuta ei ole mainittu, ikkunat on maalattu sisältä valkoiseksi ja ulkoa harmaaksi.				
		EI-7	sisään–sisään-aukeava, luusholtsillinen ikkuna, jonka sisäpuiteessa uudempi kääntösuljin, espanjoletit, kiväärisalvat 3, koristeellinen ikkunapenkki	EI-12	sisään–ulos-aukeava luusholtsillinen ikkuna, vanhakantainen karmi, jossa koristehöyläykset ja ohuet sisätuplat, alakarmiin lisätty falssilista, fortuska, ei espanjoletteja vaan kiväärisalvat 2, vetimet sisä- ja ulkopuiteissa, kaikki sisäpuitteet uusittu, ulkoa uusittu alasarjat (ei profilointia vaan suora viiste)
EI-1	tuulikaapin päällä oleva sisään–ulos-aukeava ikkuna, vanhakantainen karmi, jossa koristehöyläykset ja ohuet sisätuplat, kiväärisalvat	EI-8	vuoden 1890 piirustuksissa paikalla kaksi erillistä ikkunaa, 1916 piirustuksissa esitetty koko seinän kokoiseksi aukoksi laajennettuna, 1959 piirustuksissa nykyisellään; lastauslaiturin sisäpuolelta huulletut, sisään–ulos-aukeavat ikkunat, pysty- ja vaakaväliskarmit, sulkimina ikkunelukot ilman painikkeita, ei ikkunapenkkiä	EI-13	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava pystyjaoton, fortuskallinen ikkuna
EI-2	sisään–ulos-aukeava, vanhakantainen karmi, jossa koristehöyläykset ja ohuet sisätuplat, alakarmiin lisätty falssilista, puitteet uusittu osaksi, fortuskassa uudempi kääntösuljin, yläulkopuiteissa taivutetut sormihaat, kiväärisalvat 2 ja 3, ikkunapenkki viistetty, erilainen profilointi lyöntilistassa, ulkopuiteessa vedin, yläpuiteessa pystyjako	EI-9	koulun ajalta, esiintyy vasta 1916 piirustuksissa, ulkopuolella ei rappauskehystä, sisään–ulos-aukeava luusholtsillinen ikkuna, ei espanjoletteja vaan kiväärisalvat 2, alaulkopuiteissa suorat valurautaiset myrskyhaat, yläpuiteissa uudet sokkasaranat, sileä lyöntilista, koristeellinen ikkunapenkki, sähköt asennettu rumasti ikkunan läpi, sisäpuolella jäljet poistetuista kulmarauodoista	EI-14–15	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava pystyjaoton ikkuna
EI-3	ikkunana 1881 piirustuksissa, umpeen muurattuna 1890 piirustuksissa			EI-16	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava, fortuskallinen ikkuna, ulkopuiteessa vedin
EI-4	näky jo 1890 piirustuksissa muita ikkunoita leveämpänä; sisään–sisään-aukeava, luusholtsillinen 3-jakoinen ikkuna, espanjoletit, kiväärisalvat 1, uudet sokkasaranat, pallopäinen puutönäri, koristeellinen ikkunapenkki	EI-10	oviaukkona 1890 piirustuksissa, ikkunana vasta koulun ajalta, esiintyy vasta 1916 piirustuksissa, sisään–ulos-aukeava luusholtsillinen ikkuna, ei espanjoletteja vaan kiväärisalvat 2, alaulkopuiteissa suorat valurautaiset myrskyhaat, yläpuiteissa uudet sokkasaranat, sileä lyöntilista, koristeellinen ikkunapenkki	EI-17–18	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava ikkuna, ulkopuiteessa vedin
EI-5	näky jo 1890 piirustuksissa muita ikkunoita leveämpänä; sisään–sisään-aukeava, luusholtsillinen kolmijakoinen ikkuna, espanjoletit, kiväärisalvat 1, uudet sokkasaranat, pallopäinen puutönäri, alkujaan koristeellinen mutta viistetty ikkunapenkki	EI-11	sisään–ulos-aukeava luusholtsillinen ikkuna, vanhakantainen karmi, jossa koristehöyläykset ja ohuet sisätuplat, alakarmiin lisätty falssilista, fortuska, ei espanjoletteja vaan kiväärisalvat 2, vetimet sisä- ja ulkopuiteissa, yläsisäpuite ja vasen alasisäpuite uusittu (ei profilointia vaan suora viiste), pyöristetty lyöntilista	EI-19	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava, fortuskallinen ikkuna, ulkopuiteessa vedin
EI-6	sisään–sisään-aukeava, luusholtsillinen ikkuna, fortuska, jonka sisäpuiteessa uudempi kääntösuljin, espanjoletit, joissa erilaiset kahvat, kiväärisalvat 3, koristeellinen ikkunapenkki			EI-20	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava ikkuna, ulkopuiteessa vedin
				EI-21–22	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava pystyjaoton ikkuna
				EI-23	esitetty ikkunana 1890 ja 1916, suljettavaksi 1959 piirustuksissa, suljettu
				EI-24	esitetty 1881 alkaen kaikissa piirustuksissa; sisään–ulos-aukeava, fortuskallinen ikkuna, ulkopuiteessa vedin

LUETTELO YLÄKERRAN IKKUNOISTA JA IKKUNA-AUKOISTA – (pohjapiirustus sivulla 137)

	Jos muuta ei ole mainittu, ikkunat on maalattu sisältä valkoiseksi ja ulkoa harmaaksi.				
TI-1	sisään–sisään-aukeava, fortuskallinen ikkuna, espanjoletit ja kiväärisalvat 2	TI-11	esitetty vasta 1916 piirustuksissa; sisään–sisään-aukeava luusholtsillinen ikkuna, yläpuitteissa terveysikkunaraudat, alasisäpuitteissa sileät lyöntilistat, kulmaraudat sisäpuolella, alaulkopuitteiden sulkimina taivutetut sormihaat, ei espanjoletteja vaan pelkät kiväärisalvat 3, koristelematon ikkunapenkki, karmilistat C2	TI-16	esitetty ikkunana 1890, 1916 ja 1956, suljettavaksi 1959 piirustuksissa; suljettu
TI-2	koulun ajalta, esiintyy vasta 1916 piirustuksissa; ulkopuolella ei koristeellisia listoituksia, sisään–ulos-aukeava luusholtsillinen ikkuna, ei espanjoletteja, alaulkopuitteissa sulkimina alasarjaan asennetut sormihaat, alasisäpuitteissa sulkimina kiväärisalvat 3	TI-12	esitetty vasta 1916 piirustuksissa; sisään–sisään-aukeava luusholtsillinen ikkuna, fortuska, ei espanjoletteja vaan pelkät kiväärisalvat malleja 2 ja 3, koristelematon ikkunapenkki	TI-17	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, fortuska, kiväärisalvat 3 (pahvitettu sisältä)
TI-3	sisään–ulos-aukeava ikkuna, alaulkopuitteissa sulkimina alasarjaan asennetut sormihaat, alasisäpuitteissa sulkimina kiväärisalvat	TI-13	sisään–sisään-aukeava luusholtsillinen ikkuna, fortuska, alasisäpuitteissa sileät lyöntilistat, kulmaraudat sisäpuolella, alaulkopuitteiden sulkimina taivutetut sormihaat, ei espanjoletteja vaan pelkät kiväärisalvat 2 ja 3, yläsisäpuitteessa uudet helat, koristelematon ikkunapenkki, karmilistat B	TI-18	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, kiväärisalvat 3, yläpuitteissa uudet sokkasaranat (pahvitettu sisältä)
TI-4	suljettu	TI-14	esitetty 1890 ikkunana, 1916 suljettavaksi ja 1959 piirustuksissa taas ikkunana; sisään–sisään-aukeava luusholtsillinen ikkuna, kaksi fortuskaa (sekä vasemmalla että oikealla puolella, toinen maalattu umpeen ja ilman heloja), alasisäpuitteissa sileät lyöntilistat, kulmaraudat sisäpuolella, alaulkopuitteiden sulkimina taivutetut sormihaat, ei espanjoletteja vaan pelkät kiväärisalvat 2 ja 3, yläsisäpuitteessa uudet helat, koristelematon ikkunapenkki, oikean alaulkopuitteen alasarja vaihdettu eri profiililla, karmilistat C	TI-19	esitetty parvekkeen ovina vielä vuonna 1959 (parveke esitetty purettavaksi jo Jungin piirustuksissa 1916); uusittu sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, luusholtsillinen ikkuna (luusholtsi muodostaa hyllyn), puitteissa ei muuta profiointia kuin suora viiste, koristelematon ikkunapenkki, ei fortuskaa (pahvitettu sisältä)
TI-5	suljettu			TI-20	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, fortuska, suora puutönäri, kiväärisalvat 3, karmilistat B (pahvitettu sisältä)
TI-6	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, uudet kiväärisalvat ja sokkasaranat, kiväärisalvat 4, koristelematon ikkunapenkki			TI-21	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, kiväärisalvat 3
TI-7	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, fortuska, kiväärisalvat 4, koristelematon ikkunapenkki			TI-22	esitetty 1890 ja 1916 ikkunana, 1959 piirustuksissa valeikkunaksi suljettuna; suljettu, paikka näkyy sisäpuolelle
TI-8	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, fortuska, kiväärisalvat 4	TI-15	esitetty 1959 parvekkeen ovina, joka muutetaan ikkunaksi, ikkuna mahdollisesti siirretty aukosta TI-16; sisään–sisään-aukeava luusholtsillinen ikkuna, kulmaraudat sisäpuolella, alaulkopuitteiden sulkimina	TI-23	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, kiväärisalvat 1, suora puutönäri, ikkunapenkki katkeaa vasemmasta reunasta (vanha komeroiden paikka)
TI-9	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, vanha puutönäri, kiväärisalvat 4			TI-24	sisään–sisään-aukeava ikkuna, espanjoletit, fortuska, kiväärisalvat 1, suora puutönäri
TI-10	esitetty 1890 ja 1916 ikkunana ja 1959 piirustuksina ovena, joka muutetaan ikkunaksi; uusittu sisään–sisään-aukeava, luusholtsillinen ikkuna, uusi ikkunapenkki, vanhat karmilistat, fortuskassa kääntösuljin, ei espanjoletteja vaan pelkät kiväärisalvat 4, alasisäpuitteissa puolipallopäiset saranat, kaikissa ulkopuitteissa sokkasaranat				

LUETTELO VINTIN IKKUNOISTA – (pohjapiirustus sivulla 139)

Jos muuta ei ole mainittu, ikkunat on maalattu sisältä valkoiseksi ja ulkoa harmaaksi.

- VI-1 luusholtsillinen lyhtykkuna, yläpuitteessa Y-jako, suorat valetut myrskyhaat
- VI-1a viistetty (ei koristehöylätty) profiili
- VI-2 luusholtsillinen lyhtykkuna, yläpuitteessa Y-jako, suorat valetut myrskyhaat
- VI-2a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan taivutetut sormihaat
- VI-3a ei inventoitu
- VI-4a ei inventoitu
- VI-5 luusholtsillinen lyhtykkuna, yläpuitteessa Y-jako, kaarevat valetut myrskyhaat
- VI-5a viistetty (ei koristehöylätty) profiili
- VI-6 l uusholtsillinen lyhtykkuna, yläpuitteessa Y-jako, kaarevat valetut myrskyhaat, alapuitteet uusittu, toisessa vanha profiili mutta toisessa kulmikas
- VI-6a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan taivutetut sormihaat
- VI-7a ei inventoitu sisältä
- VI-8a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan taivutetut sormihaat
- VI-9 lapeikkuna, kiinteä lasi, joka halki mutta paikallaan
- VI-10a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan taivutetut sormihaat
- VI-11a ilmeisesti kouluksi muuettaessa tehty, sivusaranoitu koristeprofilipuite
- VI-12a ilmeisesti kouluksi muuettaessa tehty, sivusaranoitu koristeprofilipuite

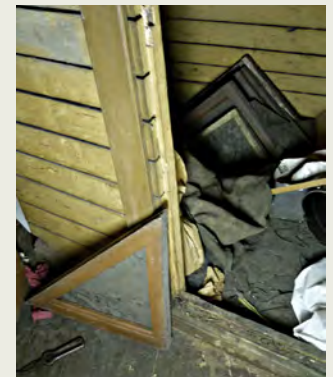
- VI-13 vuosien 1892 ja 1934 välissä (ilmeisesti vuoden 1907 tulipalon jälkeen) rakennetun suuren kattolyhdyn (aiemmin paikalla oli kaksi pientä kattolyhtyä) 3-jakoinen ikkuna, jonka tippanokallisissa alapuitteissa kolme pikkuruutua, profiili erilainen kuin muualla, taivutetut sormihaat mutta valetut myrskyhaat
- VI-14a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan taivutetut sormihaat
- VI-15a haukkaikkuna, viistetty profiili, ei saranoita vaan valetut 2,5 tuuman sormihaat
- VI-16 poikkipäädyn pieni suippo ikkuna, ei saranoita vaan valetut 2,5 tuuman sormihaat, helmiponttipaneloidut smyygit
- VI-17 poikkipäädyn iso, Y-karmillinen, tippanokaton ikkuna, taivutetut sormi- ja myrskyhaat
- VI-18 poikkipäädyn pieni suippo ikkuna, ei saranoita vaan valetut 2,5 tuuman sormihaat, helmiponttipaneloidut smyygit
- VI-19a haukkaikkuna, viistetty profiili
- VI-20a haukkaikkuna, viistetty profiili
- VI-21a haukkaikkuna, viistetty profiili
- VI-22a haukkaikkuna, viistetty profiili
- VI-23 vintin sisällä oleva harmaaksi maalattu yläikkuna
- II-1–2 irrallaan olevat 3-lasiset ikkunanpuitteet puretun puisen laajennusosan yläkerrasta (näkyvät 1950-luvun valokuvissa), viistetty profiili, maalattu sisältä vihreäksi ja ulkoa ruskeaksi, ulkopuolet voimakkaasti sään syömät, kaikki lasit rikki
- II-3 irrallaan oleva 2-lasinen ikkunanpuite, koristeprofiloitu jyrävä puite- ja välipuiteprofiili, maalattu molemmin puolin ruskeaksi, lasit rikki

- II-4–6 irrallaan olevat 3-lasiset ikkunanpuitteet 1950-luvulla tai 1960-luvun alussa puretun puisen laajennusosan yläkerrasta (näkyvät 1950-luvun valokuvissa), viistetyt profiilit, maalattu sisältä vihreäksi ja ulkoa ruskeaksi, ulkopuoli voimakkaasti sään syövä, yhdessä lyöntilistat molemmilla sivuilla ja ylhäällä sokkasaranat, yksi hajalla, kaikista lasit rikki
- II-7–10 irrallaan olevat, 1-lasiset, kolmion muotoiset ikkunat, maalattu molemmin puolin ruskeiksi

Vasemmanpuoleiset kolmi-jakoiset puitteet II-1 ja II-2 ovat olleet 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa puretussa puisessa laajennusosassa. Oikeanpuoleinen, kaksijakoinen puite lienee peräisin puretusta, vintin ja yläkeran välisestä valokatosta.

Pienet kolmiopuitteet II-7, II-8, II-9 ja II-10 ovat nekin luultavasti kuuluneet lvalokattoon; puitteiden molemmat puolet näyttävät siltä, että ne ovat olleet sisätiloissa.

RAKENTEET

RAKENNETYYPIIT

Puistokatu 4 on rakennettu hyödyntäen monipuolisesti 1800-luvun loppupuolen tyyppillisiä rakennustapoja. Saumatun harmaakivimuurin päältä nousevat punatiilestä muuratut seinät, jotka kannattelevat toisen kerroksen hirsiseiniä. Hirsiseinien päältä nousee vintin ristikkorakenne, joka tukee konttikattotuoleihin perustuvaa vesikattorakennetta. Puurakenteet on vuorattu laudoituksin, ja tiilimuurit on rapattu.

Muurien aukkojen kohdalla yläpuoliset seinät on tuettu holveilla tai teräspalkeilla. Välipohjat on tehty pääosin puurakenteisina, mutta alapohjassa on kellarin käyttötilojen kohdalla teräskiskojen varaan muuratut kappaholvit.

Rakenteet ovat toimivia ja huollettuina ja oikein pidettyinä erittäin pitkäikäisiä.

Vintillä on puiset kattotuolit ja laudoitettu ristikkorakenne.

Yläkerrassa on laudoitettu pystyhirsiseiniä. Hirren ja sisäpuolen laudoituksen välissä on sammal- ja lastueriste.

Alakerrassa on rapatut punatiilimuurit.

Ikkunat ovat kaksinkertaisia kitti-ikkunoita.

Kellarissa ulkoseinän alaosa on saumatua harmaakivimuuria ja yläosa ulkopuolelta rapattu tiilimuur. Kellarin käyttötiloissa tiilimuraus ulottuu lattiaan asti ja myös seinän sisäpuoli on rapattu.

Puistokadun puolella rakennuksen edessä on satamaradan pengermuuria.

MAAPOHJA

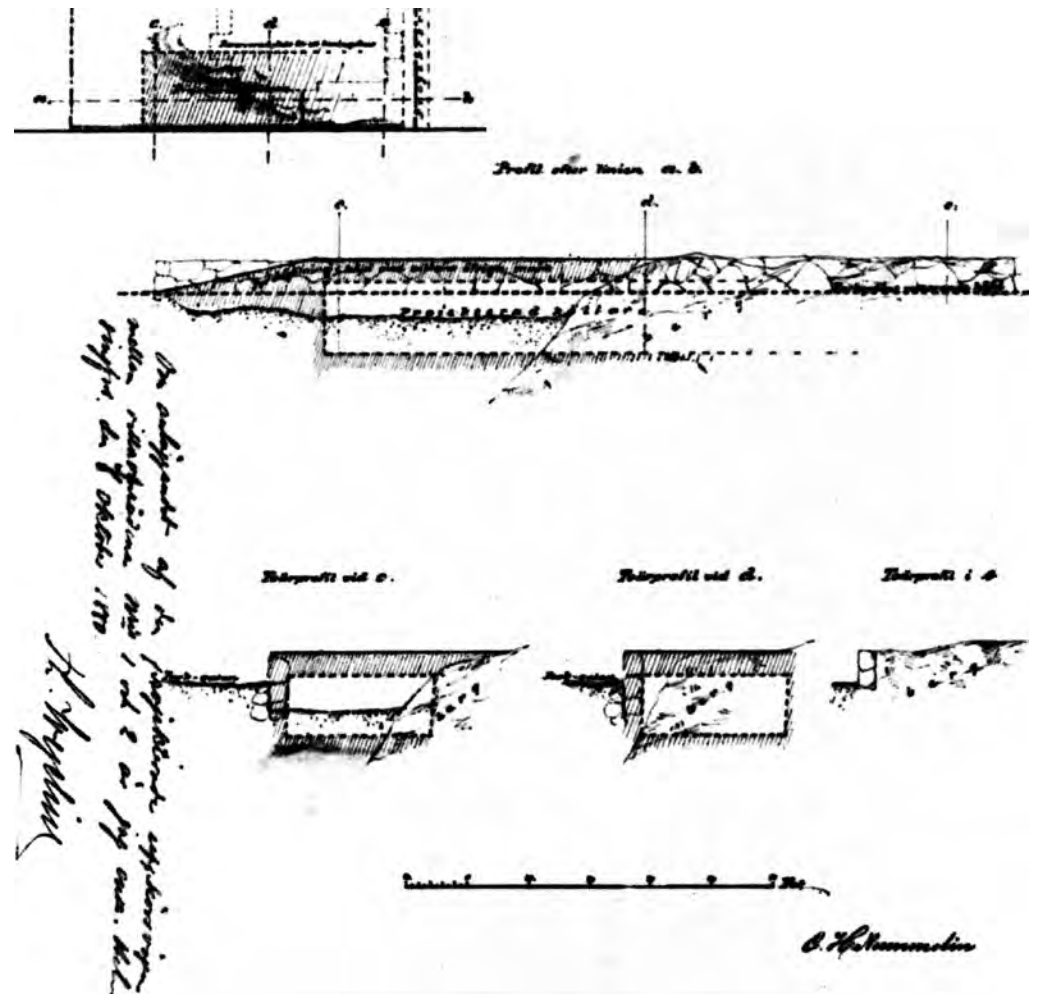
Rakennus on perustettu suurelta osin ellei kokonaan kallion päälle. Perustukset eivät ole liikkuneet.

Etelänurkan matalassa alustilassa kallio nousee ehjänä pintaan ja kallion muoto johtaa pintavesiä rakennuksen alle. Pintavesiä on rakennuksen pohjassa vanhastaan ohjattu kivistä muuratulla padolla tiloissa 019, 017 ja 016 sekä uudemmalla salaojalla huoneessa 016. Runsaan sateen jälkeen elokuussa 2013 tilan 008 lattialle valui vettä puistonpuoleisen ulkoseinän alta.

Kellarin pohjapiirros. Piirros on asemoitu samoin päin kuin vieressä olevan maaperätutkimuksen asemapiirros. Maapohjaiset tilat on merkitty okralla. Kallio on näkyvissä tiloissa 016, 017 ja 019.

C. H. Nummelinin tutkielma tontin maaperästä ja kellarin sijoittamisesta tulevan rakennuksen alle. Ylinnä asemapiirros Puistokadun varresta ja sen alla leikkauksia rakennuspaikasta. Rakennuspaikan eteläpuoliskolla pinnassa oleva kallio sukeltaa syvemmälle rakennuspaikan pohjoispuoliskolla. Piirustuksen sivuun on tehty merkintä lokakuussa 1880. HKA.

KIVIJALKA

Kallion päältä nousevat perusmuurit on ulkoseinillä ladottu räjäytyskivistä tai muuten epäsäännöllisesti lohkotuista harmaakivistä. Pieni osa rakennusrungon sisäosien kantavista tiilimuureista nousee suoraan kallion päältä ilman väliin ladottuja kiviä. Kellarin pääasiallisissa käyttötiloissa eli tiloissa 001–009 perusmuurien sisäpinnat on muurattu punatiilellä tasaisiksi ja rapattu. Muualla rakenne on paljaana.

Maantason yläpuolinen sokkeli on sisäpuolelta muurattu punatiilestä ja ulkopuolelta suorakaiteen muotoa tavoittelevista, mutta melko epäsäännöllisistä harmaakivistä. Nummelinin-aikaisen itänurkan vaaleat nurkkakivet erottuvat Stenbäckin laajennusosan tummista sokkelikivistä selvästi. Myös etelänurkan alkupeäinen paikka näkyy hyvin: kookkaat, ulkopinnaltaan säännölliset nurkkakivet ovat edelleen paikoillaan, vaikka seinälinja onkin siirtynyt puolisentoista metriä ulospäin. Lounaissivun sokkelissa erottuu Stenbäckin-aikaisen porrashuoneen ulko-oven paikka. Alun perin nykyinen kivijalka oli ulkopuolelta kokonaan rapattu. Nyt rappaus peittää ainoastaan tiilestä muuratut osat.

Kivijalasta on noin kolmannes tehty vuoden 1889 rakennusvaiheessa ja loput kaksi kolmannesta ovat alkuperäisiä vuodelta 1881.

6. Puistokadun-puoleinen sokkeli lienee kokonaisuudessaan alkuperäinen vuodelta 1881. Sokkelissa on säännöllinen rivi kissanluukkuja. Epäsäännöllisistä kivistä koostuva sokkeli oli alun perin sileäksi rapattu.

1. Yllä alkuperäisen etelänurkan kivijalan nurkkakivet kellaritilassa 103. Seinälinjaa siirrettiin puolisentoista metriä ulospäin vuonna 1889. Sokkelikivien yläpuolella olevaan tiilimuuraukseen piikatusta aukosta pääsee kurkistamaan puretun portaan alustaan.

2. Kantava tiilimuri nousee suoraan kallion päältä kellaritilassa 016.

3. Tiilestä muurattu tulisijan perustuspilari kellaritilassa 017.

4. Savupiipun perustusta kellaritilassa 019.

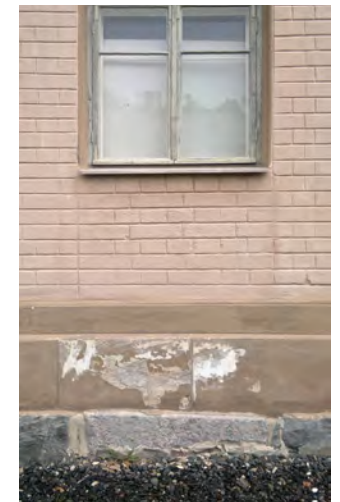

5. Vanha poikien vessa 002 kellarissa rakennuksen koillissivulla. Oviaukko ja ikkuna on muurattu umpeen ulkopuolelta. Seinää vasten nojallaan on vessan vanha ikkunapuite.

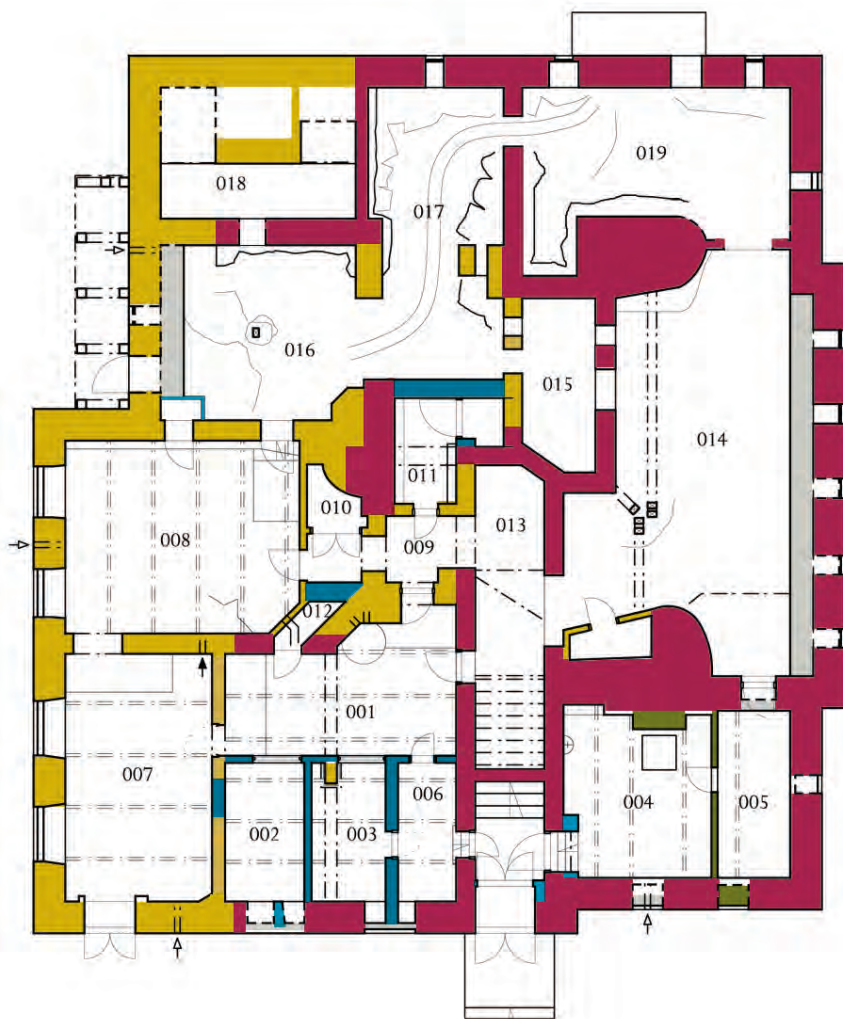
7. Rakennuksen kivijalkaa pääsisäänkäynnin vierestä. Koulun aikainen tyttöjen vessan ikkuna on laudoitettu umpeen. Poikien vessan ikkuna ja ovi vasemmalla on muurattu umpeen.

8. Vasemmalla saranoitu, puinen kissanluukku rakennuksen luoteissivulla.

9. Oikealla Stenbäckin-aikaisen palveluskunnan porrashuoneen ulko-oven paikka, joka erottuu vaaleana sokkelikivenä. Oviaukon paikka on merkitty myös rappaukseen.

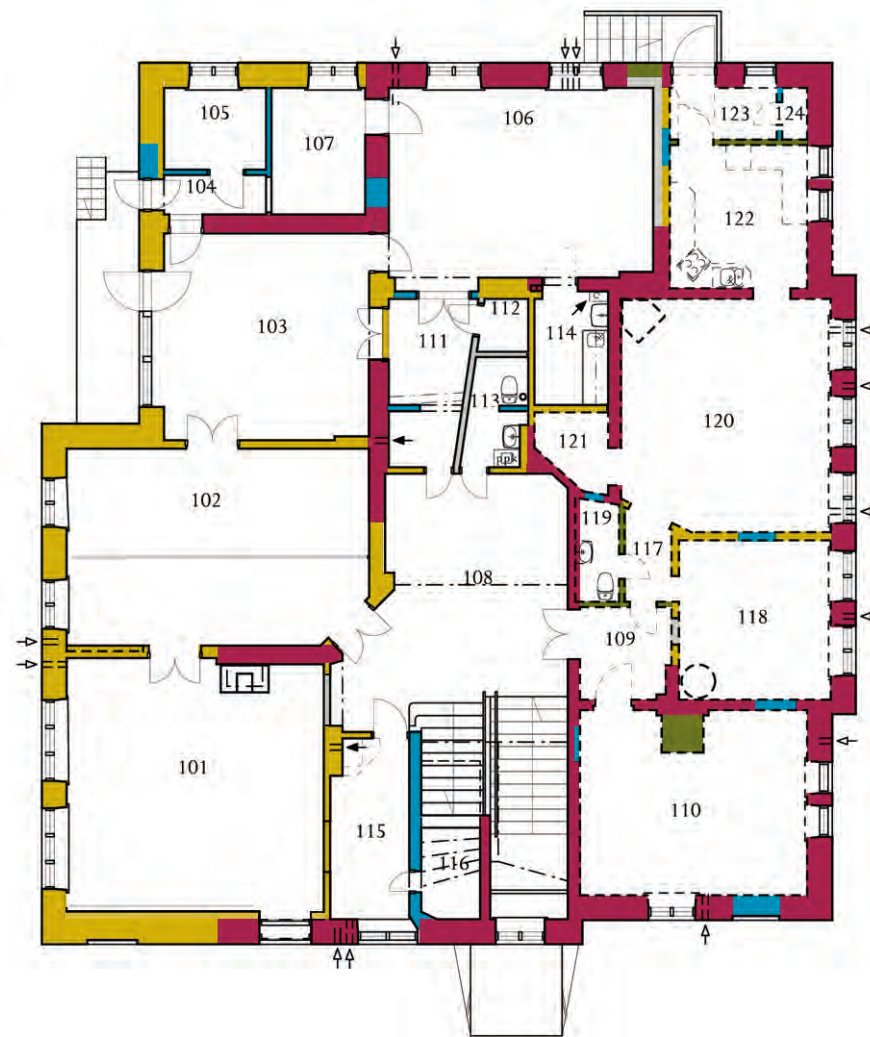

KELLARIKERROS

Suuri osa Nummelinin huvilan kellarikerroksen muureista on säilynyt. Puiston puolen muurit on rakennettu pääosin Stenbäckin vuoden 1889 piirustusten mukaisesti. Tuolloin rakennusta laajennettiin ja tulipalossa tuhoutunut puinen porrashuone korvattiin kivirakenteisella. Käymälä- ja pesutilojen seinärakenteita on tehty Svenska Samskolanin aikana Jungin vuoden 1916 piirustusten mukaan.

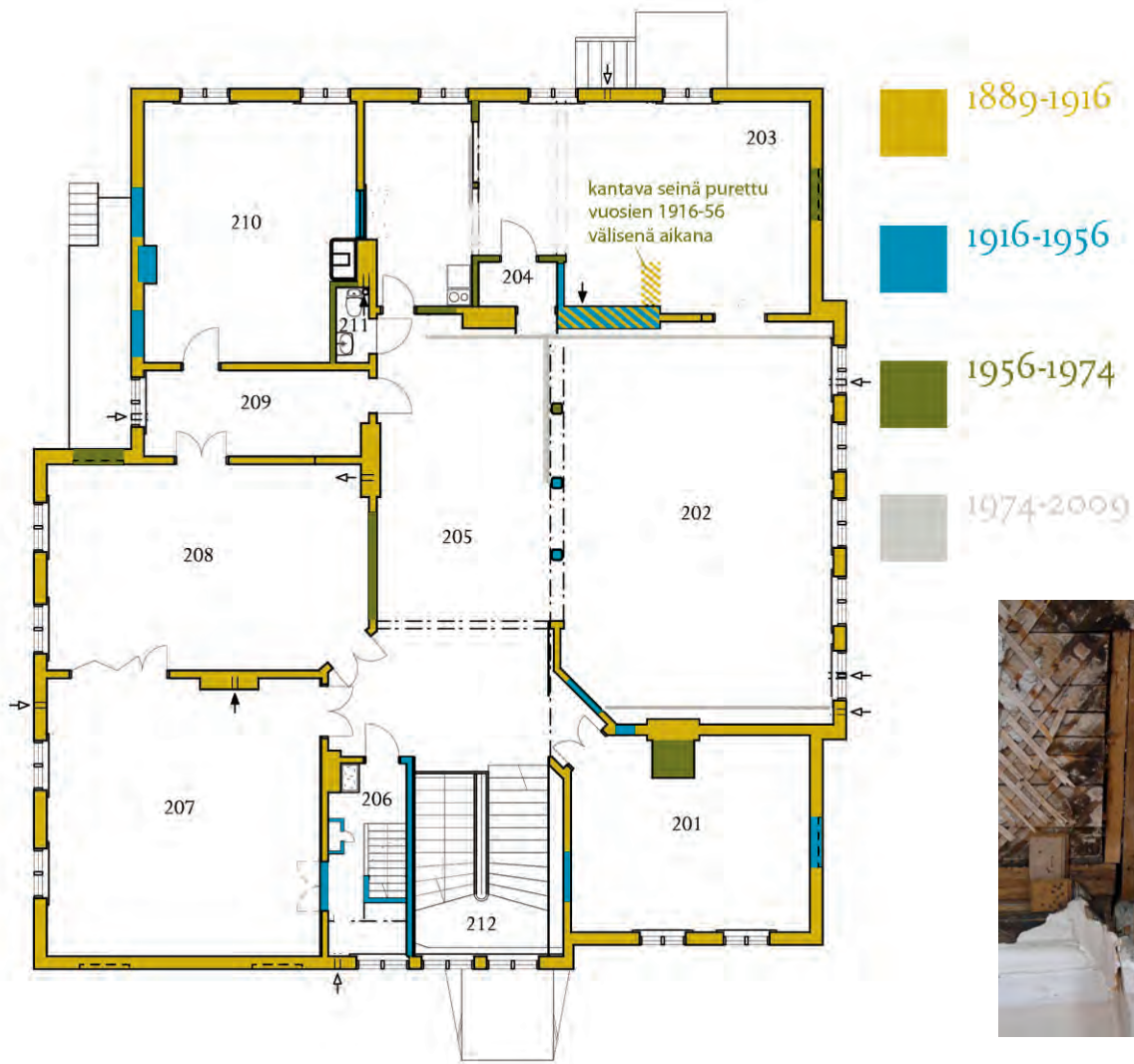
- 1881-1886
- 1889-1916
- 1916-1959
- 1959-1974
- 1974-2009

RAKENNUKSEN SEINÄRAKENTEIDEN RAKENNUSAJANKOHDAT. Rakenteiden iät on esitetty arkkitehti Reijo Lahtisen vuoden 1998 pohjapiirrosten perusteella tehdyissä piirustuksissa, joita on täydennetty ja korjattu paikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Rakennusta ei kuitenkaan ole varsinaisesti mitattu, mistä seuraa tiettyä epätarkkuutta.

ENSIMMÄINEN KERROS

Kerroksen muurit ovat pääosin Nummelinin ja Stenbäckin -aikaisia. Jung on suunnitellut porrashuoneen seinän tilojen 115 ja 116 väliin.

TOINEN KERROS

Kerroksen nykyiset seinät on rakennettu pääosin vuonna 1889. Vuoden 1881 puurakenteet ilmeisesti tuhoutuivat tulipalossa täysin ja sään armoille jääneet savupiiput tulipaloa seuranneiden parin vuoden aikana. Myös se, että Mieritzin jälleenrakennussuunnitelmassa vuodelta 1888 on koko toinen kerros esitetty rakennettavaksi uudestaan, kertoo palovaurioiden laajuudesta.

PERUSMUURIEN JA SEINIEN VAIHEET

Rakenteiden ikä on tätä tutkimusta tehtäessä päätelty olemassa olevien piirustusten sekä paikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Mieritzin suunnitelmissa vuodelta 1888 on esitetty ne Nummelinin huvilan rakenteet, joita Mieritz on palon tuhoamassa rakennuksessa pitänyt käyttökelpoisina. Stenbäckin vuoden 1890 muutospiirustuksia ja Jungin vuoden 1916 muutospiirustuksia vertaamalla voi melko luotettavasti päätellä, mitkä rakenteet on tehty ennen vuotta 1916. Vastavasti Lapon vuoden 1956 ja Jaatisen vuoden 1959 muutospiirustukset kertovat koulun aikana tehdyistä muutoksista.

Huoneen 203 kantavan tiilimuurin tarina on kiinnostava. Mieritzin piirustukseen se on merkitty uutena rakenteena, mutta Stenbäckin kuvissa se esiintyy identtisenä Mieritzin kuvaan nähden, joten rakenne saattoi olla alkuperäinen. Jung on esittänyt rakennetta purettavaksi vuonna 1916, mutta muuri on edelleen paikallaan Lapon vuoden 1956 piirustuksessa. Muuri lienee purettu ennen Jaatisen tekemiä vuoden 1959 muutossuunnitelmia, sillä Jaatisen kuvissa muuria ei ole esitetty lainkaan, vaikka kaikki muut purettavat rakenteet on merkitty katkoviivoin. Rappauksen, paperointien, lattialautojen ja listojen perusteella näyttääkin siltä, että kantava muuri on purettu jo koulun aikana (1916–1956). Lappo on mahdollisesti pitänyt Jungin palomuuria (komeron 204 seinä) Stenbäckin kantavana muurina (Lapon piirustus näyttää olevan tehty Stenbäckin piirustuksen pohjalta). Ilman Jungin piirustuksia on erehdystä ollut vaikea huomata - eikä sillä ole tuolloin ollut juuri väliäkään.

Kantavan seinän purkaminen on johtanut yläpohjan notkahtamiseen huoneessa 203. Rakenne on tuettu väliaikaisella ansaalla hormiin. Purettu kantava muurin paikalla on katossa vanhaan, nokiseen aluslaudoitukseen nähden poikkisuuntaisia laudanpätkiä.

SEINÄRAKENTEET

TIILISEINÄT

Rakennuksen kellarin ja ensimmäisen kerroksen seinät on tehty tiilestä muuraamalla. Käytettyjen tiilien koot vaihtelevat. Keskimäärin tiilet ovat kooltaan noin 80 x 130 x 280 mm. Kantavat seinät on pääsääntöisesti muurattu ristilimityksellä, jossa juoksu- ja sidekivivarvit vuorottelevat ja juoksukivien pystysaumamat siirtyvät puolen kiven verran alempaan juoksukivivarviin verrattuna.

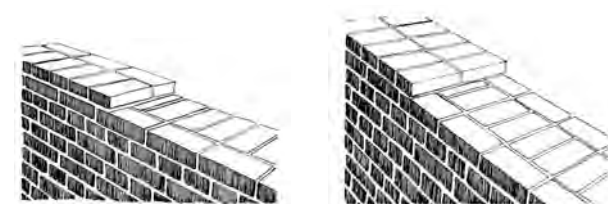
Nummelinin-aikaisissa ulkoseinissä on rapattujen tiilimuurien paksuus vajaan 50 cm eli noin puolitoista kiveä. Stenbäckin ulkoseinien vahvuus on kaksi kiveä eli reilut 60 cm. Kantavat sisäseinät on tehty pääosin kiven vahvaisina (n. 30 cm) ja kantamattomat puolen kiven vahvaisina (n. 15 cm).

Maapohjaisissa kellaritiloissa on seinien tiilimuuraus paljaana. Kellarin käyttötiloissa muureja peittää rappaus. Tiilestä muurattujen ulkoseinien ulkopinta on kauttaaltaan rapattu.

Muurattujen seinien ohella kellarissa on säilynyt katkelma rapattua puurakenteista seinää, joka on täytteenä olevien julkaisujen perusteella tehty 1930-luvun lopulla. Lisäksi 1970-luvulta lähtien on toteutettu pieniä seinien muutostöitä kevytrakenteisina. Nämä muutostyöt on merkitty edellisen aukeaman kaavioihin harmaalla värillä.

Toisen kerroksen porrasjuoksun alla olevan komeron seinässä on säilynyt Stenbäckin-aikaista pintakäsittelyä. Seinän läpi on puhkaistu reitti keskukslämmityksen putkitukselle.

Yllä vasemmalla puolentoista- ja yllä oikealla kahdenkiven-tiilimuurin limitystä. Kuinka Helsinkiä on rakennettu, Rakentajain kustannus oy, 1960.

1. Vasemmalla yllä seinää huoneen 110 kohdalla. Seinän kantavat rakenteet ovat vuodelta 1881. Kellarin ikkunat ovat nykyisen pannuhuoneen kohdalla, ja ne on muurattu umpeen museon aikana (1956–). Lehtitietojen mukaan nykyisessä pannuhuoneessa oli ennen vuoden 1886 paloa neiti Sandelinin asunto. Ylemmän kerroksen ikkuna on muurattu umpeen Svenska Samskolanin saatua talon haltuunsa vuonna 1916.

2. Vasemmalla alla vuoden 1881 kantavaa seinämurausta kellaritilassa 014.

3. Vasemmalla yllä Stenbäckin laajennusosan seinää vuodelta 1889. Kellarin ikkunat on pantu umpeen museon aikana.

4. Vasemmalla alla Stenbäckin aikaista kantava seinämurausta kellaritilassa 016.

5. Vuosien 1881 ja 1889 sokkelit erottuvat oikealla olevassa valokuvassa selvästi toisistaan vuoden 1881 itänurkan kohdalla. Seinäpinnan takana on huone 101, jonka vuoden 1881 puoleista seinää on vuonna 1889 paksunnettu sisäpuolelta puolen kiven verran. Näin huoneeseen on saatu kauttaaltaan tasainen seinä, vaikka vuoden 1881 seinä oli alun perin puoli kiveä ohuempi.

1. Vuoden 1881 seinärakenteen rappauksessa erottuu vuoden 1889 käyttökellarin raja kellaritilassa 013. Seinään on jäänyt puretun väliseinän tartuntanauvoja.

2. Kahden ja puolen kiven kantava tiilimuuri kellaritilassa 016. Muuri on rakennettu vuonna 1889, ja se tukee teräskiskopalkkia, joka kannattelee tilojen 103 ja 111 välistä seinää.

3. Kellaritilassa 010 ei-kantavat tiiliväliseinät yhtyvät tulisijojen perustuksiin.

4. Museon aikana rakennettu kevytrakenteinen eristävä seinä Puistokadun puoleisen ulkoseinän edessä kellaritilassa 014.

Valokuvien paikat kellarikerroksen pohjapiirroksessa.

Kuva numero 5 on otettu merkitystä kohdasta, mutta kerrosta ylempää.

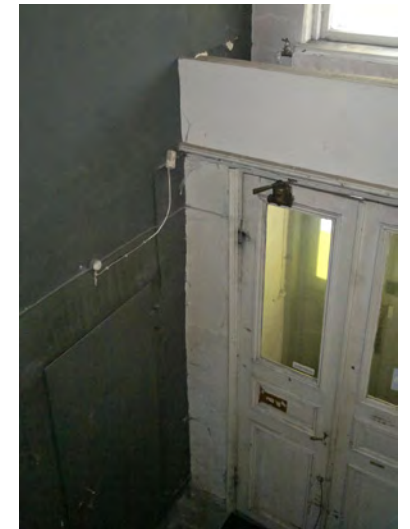
5. Oviaukon holvaus vuonna 1916 rakennetussa kantavassa tiiliseinässä komerotilassa 116.

6. Holvin teluksen kiinnitys seinään oviaukossa tilojen 016 ja 008 välissä.

7. Vasemmalla: Vuonna 1889 muurattu kantava seinä kellari-tilojen 016 ja 015 välissä.

8. Oikealla: Svenska Samskolanin aikana kellarikerroksen muuria paksunnettiin tuulikaapin kohdalta.

PUURAKENTEISET ULKO- JA VÄLISEINÄT

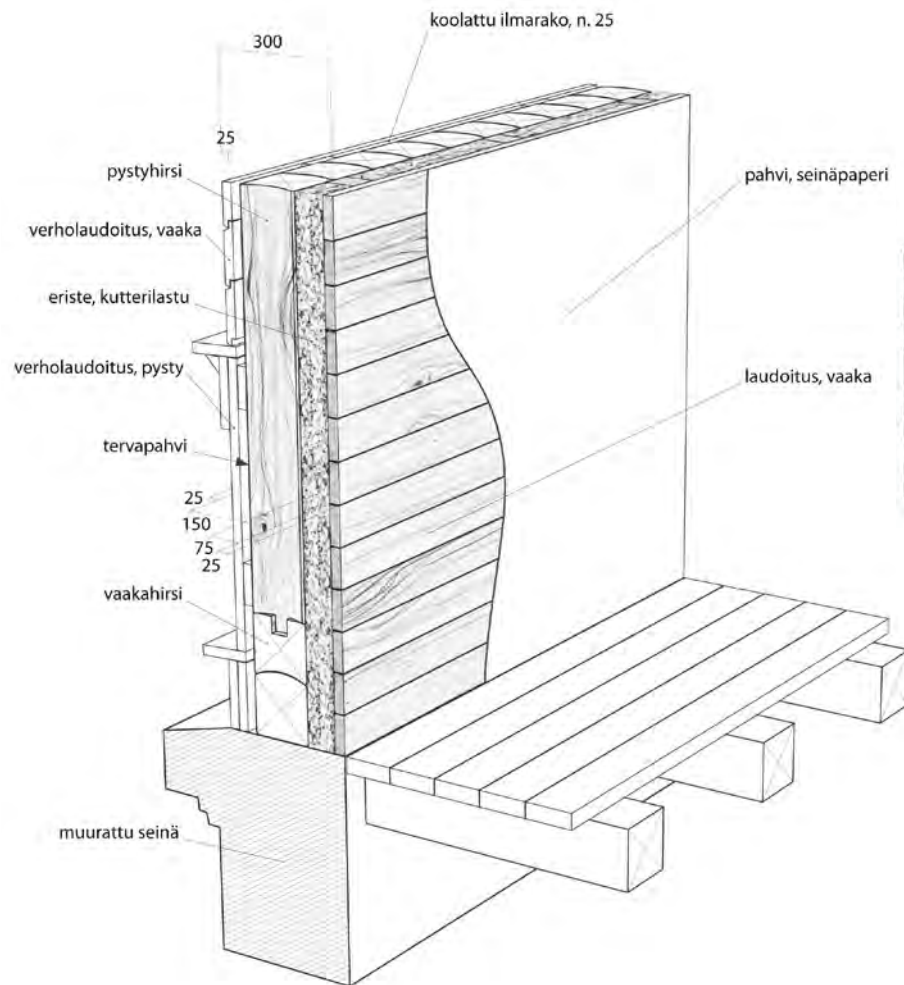
Rakennuksen toisen kerroksen runko on tehty hirrestä. Ulkoseinät ja kantavat väliseinät ovat pystyhirsirakenteisia. Vaakahirsiseiniä ovat huoneiden 210 ja 209 sekä 111 ja 113 väliset seinät. Hirret ovat pääosin noin kuuden tuuman vahvuisia, väliseinissä on käytetty myös neljän ja puolen tuuman hirsistä.

Lähes kaikki hirsirakenteet on tehty vuonna 1889. Ainoastaan tilojen 212 ja 206 välinen kantava pystyhirsiseinä sekä tilojen 111 ja 113 läpi kulkeva vaakahirsiseinä on tehty vuonna 1916. Vuoden 1916 kantava pystyhirsiseinä on tehty vuonna 1889 rakennetun ja vuonna 1916 puretun seinän hirsistä.

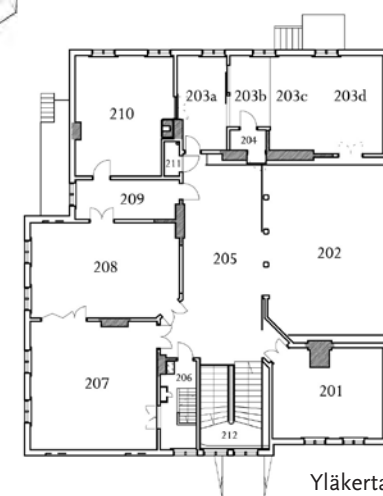
Ulkoseinissä hirsien ulkopinnassa on tervapahvi, tuuman vahvuinen koolaussväli ja laudoitus. Sisäpinnan kolmen tuuman koolaussväli on täytetty kutterilastulla ja sammaleella. Eristekerroksen sisäpuolella on vaakalaudoitus ja paperointikerroksia.

Kaikki vuoden 1916 jälkeen tehdyt puuseinät ovat rankarakenteisia. Myös Jungin piirustuksiin merkityt tilojen 104, 105 ja 107 väliset seinät on toteutettu rankarakenteisina, vaikka muut Jungin aikaiset puiset väliseinät ovat hirsirakenteisia.

Tilojen 205 ja 202 välissä on kantava puupilaririvi, joista kaksi pohjoisempaa on vuodelta 1916. Eteläinen on tehty museon aikana.

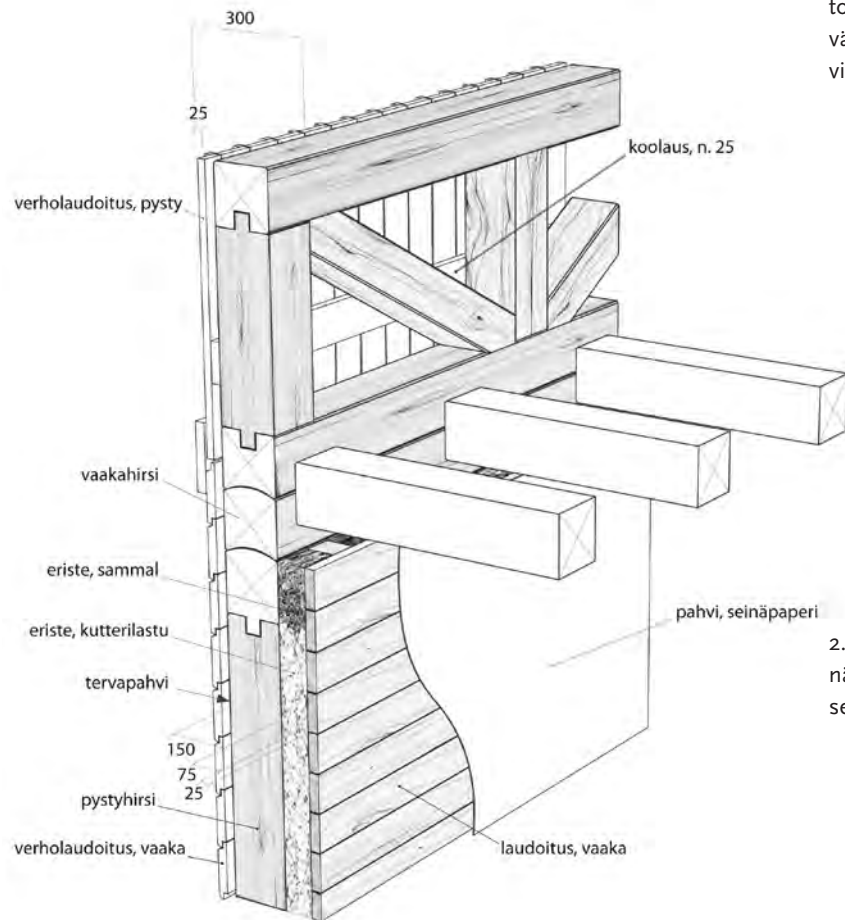
Ullakko

Yläkerta

Toisen kerroksen puurakenteiset seinät nousevat ensimmäisen kerroksen tiilimuurin päältä. Puurakenteinen välipohja on tuettu tiilimuureihin ja yläpohja kantaviin hirsiseiniin. Piirros: Arkkitehtioppilas Kristian Karell, Aalto-yliopisto (Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus).

Pysty- ja vaakahirsistä koottujen ulkoseinien laudoituksen alla on tuuman vahvuinen koolaus ja tervapaperi. Hirsiseinä ulottuu suurin piirtein haukkaikkunan alareunan ja toisen kerroksen ikkunan päällilistan keskiväliin. Hirsirakenteen yläpuolella on ristikkoseinä. Piirros: Arkkitehtiylioppilas Kristian Karell, Aalto-yliopisto (Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus).

1. Hirsiseinän ja vesikattorakenteen selkäpuiden välistä ristikkoseinää vintillä tilassa 308.

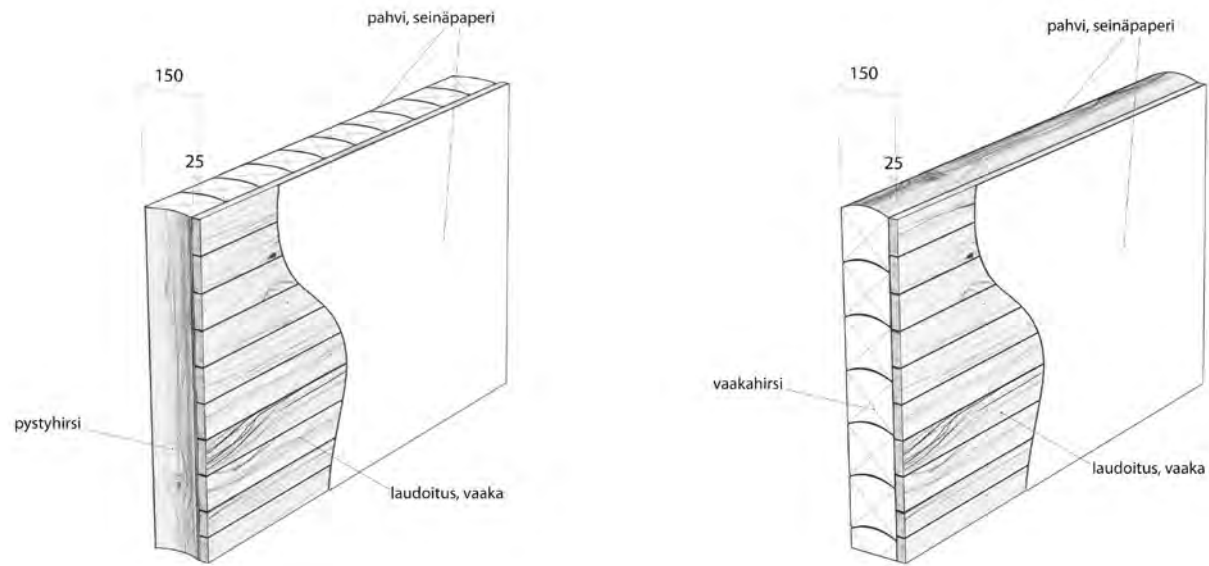

2. Puurakenteisen ulkoseinän laudoitusta rakennuksen lounaissivulla.

3. Ulkoseinissä on sisäpuolella kolmen tuuman vahvuinen eristekerros kutterilastua. Eristekerroksen yläreunassa oleva sammaltäyte on kuvattu vintin portaan seinästä.

Kantavat väliseinät on tehty pystyhirsistä. Tilojen 210 ja 209 välissä on vaakahirsiseinä, jonka alla ei ole kantavaa seinää – seinä tukeutuu välipohjaan ja viereisiin seiniin. Seinien molemmin puolin on tehty paperoinnit, laudoitus on vain seinän ”paremmalla” puolella. Piirros: Arkkitehtiylöppilas Kristian Karell, Aalto-yliopisto.

1. Vasemmalla pysty- ja vaakahirsistä koostuvaa seinärakennetta vintin portaassa. Tapetin yläpuolelta on purettu seinän ja katon välinen listoitus. Vanhan oviaukon yläpuolella on sininen verholistan kannattaja. Oviaukon vasemmalla puolella lienee tapetin alla matalampia pystyhirsiiä, jotka kannattelevat oviaukon ylittävät vaakahirret. Ylimmät, ulkoseinään ulottuvat vaakahirret ovat kantavan hirsirakenteen yläkehän hirsiiä ja ne on salvottu yhteen ulkoseinän kanssa.

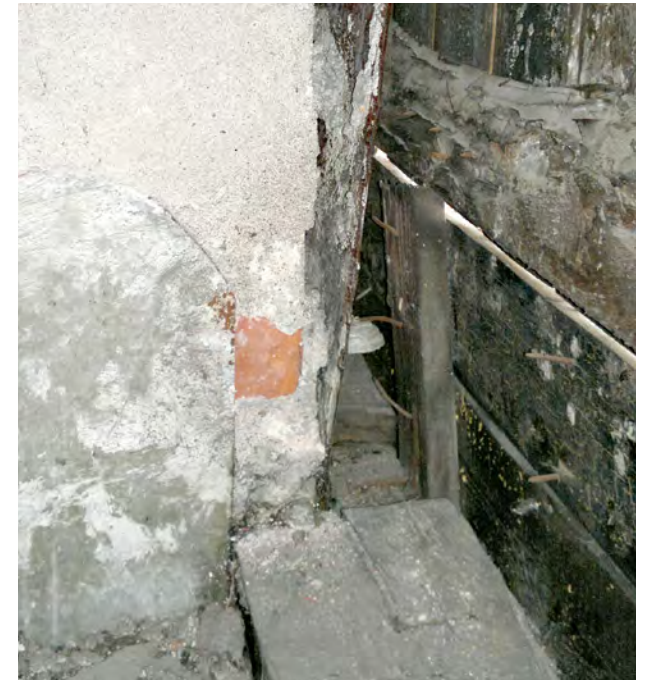
2. Tilassa 202 on paljastunut repeytyneen seinäpaperoinnin takaa ulkoseinän sisäpinnan laudoitusta ja vuonna 1916 puretun väliseinän reunimmainen pystyhirsi.

4. Museon aikana tehty kotelorakenteinen pilari tilojen 202 ja 205 välissä. Palkin paperoinnin sauma ja kattolistojen jatkokset kertovat muutoksesta.

3. Vasemmalla pilari-palkkirakenne tilojen 202 ja 205 välissä. Kaksi etummaista massiivipuupilaria on vuodelta 1916, kolmas pilari on tehty museon aikana vuonna 1959. Vaalea kangasseinä pilareiden välissä ja tumma taustalla on rakennettu museon aikana.

5. Oikealla vinttitilassa 312 otetussa valokuvassa näkyy vuonna 1916 muurattu savupiippu, joka on lovettu ulkoseinään puolen hirren verran. Hirren ja piipun välissä on teräspelti. Ylimmässä hirressä näkyy loveus piipun tieltä puretun hirsiseinän kohdalla. Hirren ja laudoituksen välissä on pystykoolausta ja tervapaperi.

LATTIARAKENTEET

Arkkitehtiylioppilaat Niko Cederlöf ja Petteri Nieminen ovat laatineet Puistokatu 4:n lattiarakenteista tietosällöltään ansiokkaan tutkielman, joka löytyy liitteenä tämän raportin lopusta.

Rakennuksessa on neljä permantotasoa: kellarin pohja, alapohja, välipohja ja yläpohja.

Osa kellarin pohja-, alapohja- ja jopa välipohjarakenteista on saattanut säilyä vuoden 1886 tulipaloa edeltävältä ajalta. Täytyy kuitenkin muistaa, että palanut rakennus oli kaksi vuotta säiden armoilla ja että rakennusta laajennettiin kaakkoon Stenbäckin suunnitelmien mukaan vuonna 1889. Tulipaloa edeltävältä ajalta periytyviä rakenteita saattaa siis olla rakennuksen luoteispuolen maa-, ala- ja välipohjassa. Esimerkiksi kellarihuoneiden 004 ja 005 kappaholvit saattavat hyvinkin olla Nummelinin suunnitelmien mukaan tehtyjä. Puisista permantorakenteista on palovaurioituneessa ja suojaamattomassa talossa voinut säilyä enintään palkistoja.

Lattiarakenteet on tehty valtaosin Stenbäckin suunnitelmien mukaan vuonna 1889. Jungin muutossuunnitelmissa vuodelta 1916 siirrettiin portaita ja poistettiin kantavia väliseiniä. Etelänurkan palvelusväenporras ja rungon keskellä ollut pääporras purettiin ja niiden paikalle rakennettiin permantotasot samalla, kun uuden pääportaan tieltä purettiin välipohjia talon koillissivulla. Koulun juhlasalin 202 tieltä purettiin väliseinä, joka oli kannatellut yläpohjaa ja vesikattoa. Sen tilalle rakennettiin vintille ansas.

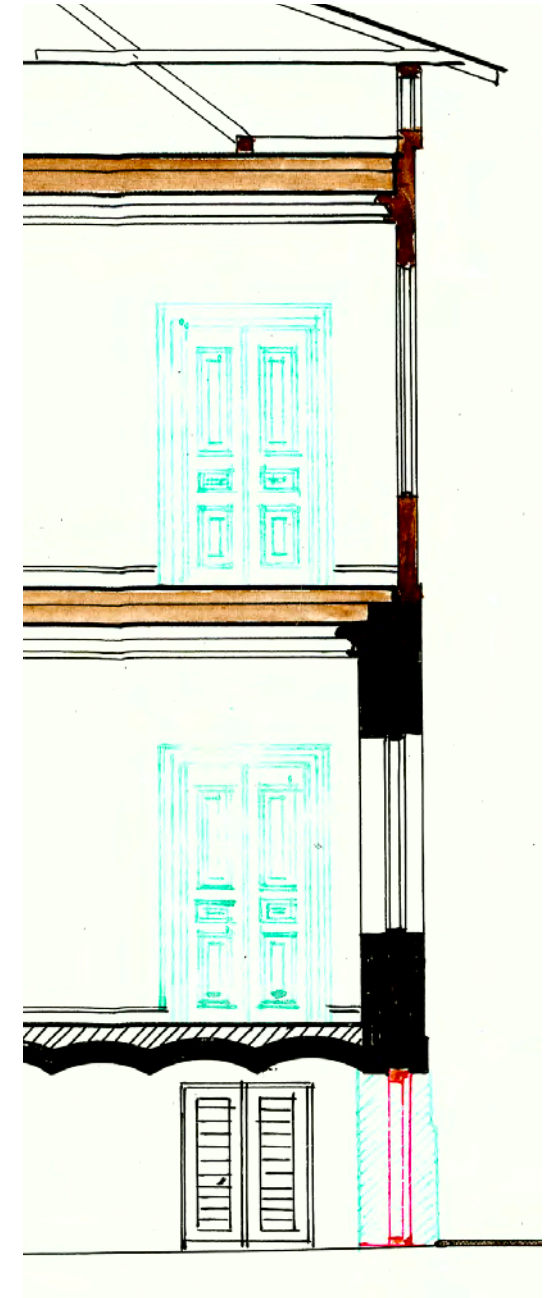
Vuoden 1889 suunnitelmien mukainen valokatto on mukana Jungin suunnitelmissa, mutta myöhemmin koulujen aikana se on muutettu umpinaiseksi välipohjarakenteeksi.

KELLARIN POHJA

Kellarin pohja on kauttaaltaan maanvarainen. Käyttötilojen (huoneet 001–008) lattiaina on vaihtelevista laasteista valettuja tai tasoitettuja, kiviaineisia pintoja ja muurattuja tasoja.

Vanhoissa pesutiloissa lattiamateriaalina on asfaltti tai betonilaatta. Toisarvoiset kellaritilat ovat kallio- tai maapohjaisia. Kellarin lattiassa on sementtilaattoja käytävätilassa 003 ja vanhassa tyttöjen vessassa 006. Laattoja saattaa olla myös Svenska Samskolanin vanhassa poikien vessassa tilassa 002, mutta tilaan ei ole pääsyä.

Ote Walter Jungin leikkauspiirustuksesta vuodelta 1916. HKA

Ylä- ja välipohjan palkkien alapinnassa on laudoitus, jonka päälle on naulattu säleitä rappauksen alustaksi.

Alapohjan rapattuja kappaholveja tilassa 008.

Alapohjan alapintaa tilassa 014. Kuvan etualalla näkyy alapohjapalkkien kylkeen naulattujen rimojen varaan asetettuja rossilautoja entisen kellariasunnon varastohuoneen kohdalla. Kuvan keskivaiheilla näkyy alapohjapalkkien alapintaan naulattuja lautoja, jotka kannattelevat savilaastikerrosta. Kuvan taka-alalla näkyy alapohjan alapintaan asennettuja huokoisia puukuitulevyjä.

Ala- ja välipohjan rakenteiden päällä on parketti tai laotalattia. Kuva huoneesta 203.

Mäntyparkettia tilassa 102.

Kellarin pohjan asvalttipermenttoa tilassa 001.

ALAPOHJA

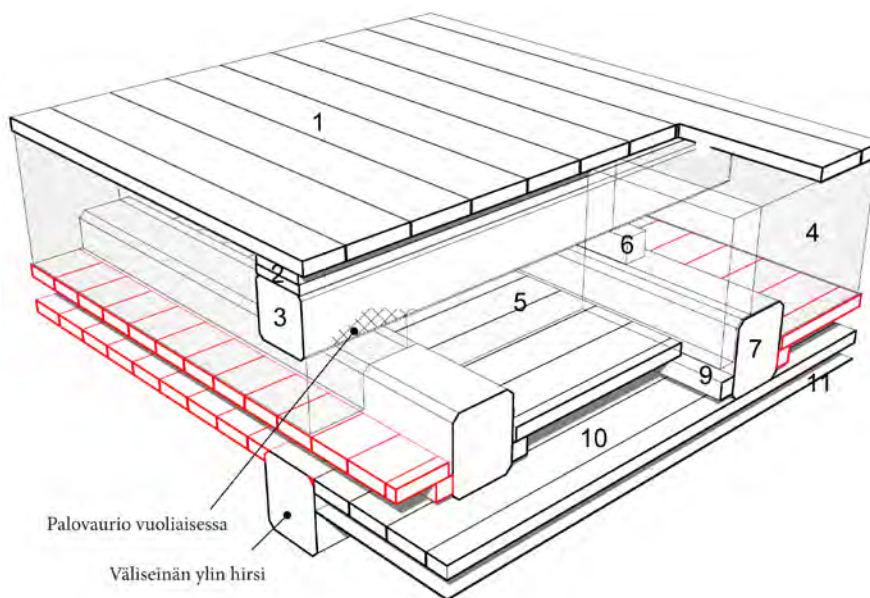
Kellarin varsinaiset käyttötilat 001, 002, 003, 004, 005, 006, 007 ja 008 on katettu rapatulla kappaholvirakenteella (myös tilojen seinät on rapattu).

Portaiden alustilat 013 ja 018 on katettu punatiilestä muuratulla tynnyriholvilla. Kellaritilan 013 tynnyriholvi oli kellarin käyttötilojen osalta Stenbäckin aikaan rapattu. Silloisen holvin alapuolelle on koulujen aikana muurattu pitemmälle ulottuva, Stenbäckin aikaisen rappauksen osittain peittävä tynnyriholvi.

Kellarin muiden tilojen päällä on puurakenteinen alapohja ilman erillistä pinnoitusta. Tavanomaisen rossipohjarakenteen alapuolelle on rakennuksen välipohjarakenteiden tapaan naulattu laudoitus. Toisin kuin välipohjissa, laudoitusta ei kuitenkaan ole pinnoitettu alapuolelta vaan sen yläpuolelle, laudoituksen ja rossilaudoituksen väliin, on valettu kerros savilaastia. Savilaastia kannatteleva laudoitus puuttuu tilan 014 pohjoisnurkasta, josta on purettu vanhaan kellariasuntoon kuulunut varastohuone. Tiloissa 019 ja 014 on rakenteen pohjaan lisätty huokoinen puukuitulevy.

Alapohjarakenteet tukeutuvat ulkoseinien tiilimuuraukseen ja kellarin kantaviin tiilimuureihin. Tilassa 014 on alapohjan tukena kantava puinen pilari-ryhmä.

Alapohjarakenteiden yläpintana on lattialaudoitus. Osassa tiloja lattialaudat on päällystetty museon aikana kovalevyllä.

Yläpohjan rakennetta vintin varastohuoneen 314 kohdalla. Rakenne on samankaltainen myös välipohjassa ja alapohjassa. Kuva: Petteri Nieminen ja Niko Cederlöf: Puistokatu 4, Puiset lattiarakenteet, Aalto-yliopisto (Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus).

1. Laudoitus, ponttilaudoitus tai parketti.
2. Koroke tarvittaessa.
3. Poikittainen palkisto.
4. Täyte (päällä painotäytteenä hiekkaa tai muurausjätettä, alla puulastua, sammalta tai turvetta).
5. Rossilaudoitus.
6. Tarvittaessa koroke tai kiila.
7. Primääripalkisto.
9. Rossin kannake.
10. Aluslaudoitus (alapohjassa aluslaudoituksen päällä savi).
11. Tikutus ja rappaus (ylä- ja välipohja). Rappauksen alla paikoin säkkikangas ja paperointi.

3. Puisia pilareita ja palkkeja kannattelemassa alapohjaa tilassa 014.

1. Viereisellä sivulla vasemmalla:
Alapohjan alapinnan laudoitusta, jonka väleistä näkyy savi-laastia tilassa 016. Osa laudoituksen kannatinlaudoista tukeutuu kantavan seinälinjan alla olevaan teräspalkkiin. Alapohjan alapuolella kulkee raitisilmaputki.

2. Viereisellä sivulla oikealla:
Puinen alapohjapalkki tukeutuu teräskiskoon tilassa 011.

4. Oikealla lahon vaurioittamaa alapohjaa tilassa 011 alakerran wc-tilan alapuolella.

5. Keskellä:
Asunnon wc-tilan kohdalla olevaa alapohjaa tilassa 014.

6. Alla:
Alapohjaa alakerran keittiötilojen alapuolella kellaritilassa 014.

VÄLIPOHJA

Rakennetta ei päässyt havainnoimaan pintoja syvem-
mästi rakenteen hyvän kunnan vuoksi, mutta luul-
tavasti välipohja on kauttaaltaan puurakenteinen ja
oletettavasti hyvin samankaltainen kuin samaan aikaan
vuonna 1889 tehty yläpohja.

Välipohja tukeutuu ulkoseinien tiilimuuraukseen
sekä ensimmäisen kerroksen tiilestä muurattuihin
kantaviin väliseiniin. Toisen kerroksen puiset seinära-
kenteet alkavat välipohjan yläpuolelta.

Välipohjan yläpintana on lauta- ja parkettilattioita,
tiloissa 205 ja 202 on lautalattian päällä kokolattiamat-
to. Välipohjan alapinta on rapattu.

YLÄPOHJA

Yläpohjan perusratkaisussa on kaksi ristikkäistä palkis-
toa. Alempi palkisto tukeutuu nauloilla vahvistetuihin lo-
viliitoksiin kantaviin hirsiseiniin. Hormien läpivientien
kohdalla palkit on ripustettu teräsiteillä vekseleistä eli
vaihtovuoliaisista. Yläpohjan alapinnassa on rappaus ja
yläpinnassa on permantolaudoitus.

Yläpohjarakenne on pääosin vuodelta 1889. Muu-
tokset ovat pienehköjä, ja tehty suurimmaksi osaksi
vuonna 1916. Tuolloin etelänurkan porrasaukko pan-
tiin umpeen ja uudelle vintin portaalle avattiin aukko
rakennuksen koillispäätyyn. Vanhan porrasaukon
sulkeva uusi palkisto on tehty samankaltaisella tekni-
kalla kuin yläpohja muuallakin rakennuksessa, mutta
rakennetta ei ole peitetty permantolaudoituksella.

Viereisen sivun kuvassa vintin porrashuoneesta näkyy aluslautojen päällä rappaustikutus, rappaus maalauksineen ja Svenska Samskolanin -aikainen paperointi.

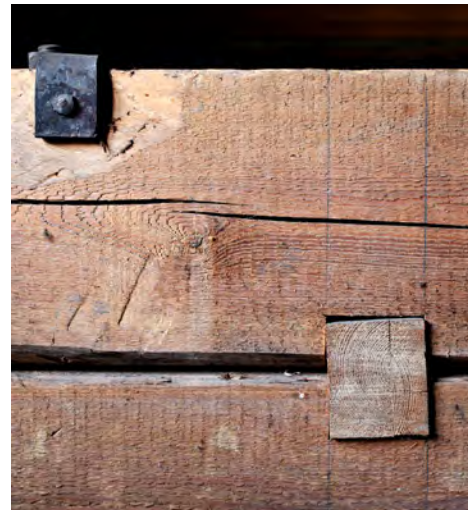
Oikealla huoneen 202 päällä oleva kiila-ansas vinttihuoneessa 309, joka kannattelee huoneen koillispuoliskon päällä kulkevia yläpohjapalkkeja. Kiila-ansas koostuu kahdesta parrusta, puukiiloista, teräspulteista ja yläpohjan ripustusteräksistä. Kiila-ansas on rakennettu vuonna 1916. Kuvan etualalla näkyvän lattian rakenteita ei ole tuettu kiila-ansaaseen.

Lähikuva vinttihuoneen 309 kiila-ansaan yhdestä kiilasta ja ripustusteräksestä

Yläpohjarakennetta huoneen 203 yläpuolella. Palkkeja on ripustettu teräsiteillä vekseliin. Rakenne lienee vuodelta 1889. Side on löystynyt, koska alapohjaa kannattelee nyt väliaikainen ansas.

Yläpohjaa vintin porrashuoneessa 206: ylhäällä näkyy tummana vintin permantolautojen alapinta, oikealla ristikkäiset palkistot ja lastutäyte, alhaalla rappauksen aluslautojen yläpinta ja vasemmalla vintin portaan seinäpanelointia.

VESIKATTORAKENNE

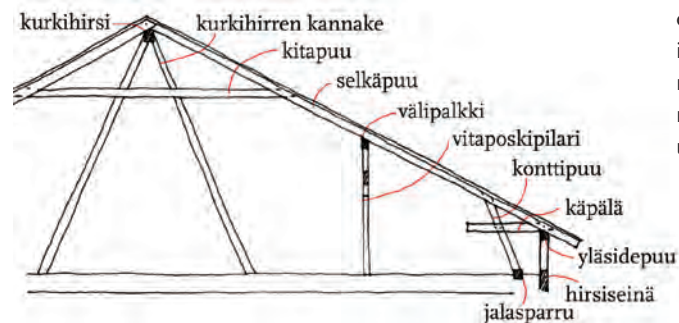
Rakennuksen vesikaton kantava rakenne on tehty vuonna 1889 Josef Stenbäckin suunnitelmien mukaan. Rakenne on säilynyt lähes kokonaan alkuperäisenä.

Vesikattorakenne koostuu veistetyistä viiden ja kuuden tuuman piiruista. Selkäpuut nojautuvat kurkihirteen ja jiiripuihin, minkä lisäksi rakenteessa kiertää lappeiden puolivälin tietämällä pilareiden tukema vaakasuuntainen välipalkki. Pilareissa on alun perin ollut vitaposket, joita on poistettu muun muassa lounaislapppeella ja länsinurkassa.

Räystäälle jatkuvat selkäpuut sekä suuri osa jiiripuista on alaosastaan jäykistetty konttirakenteella. Kämpälän ja selkäpuun liitoskohta on tuettu hirsirungon päällä olevan ristikkorakenteen yläsidepuun varaan. Ristikkorakenne on jäykistetty ulkoseinien suuntaisilla vinopuilla sekä väliseiniin tukeutuvilla pönkillä. Pisimmissä, kurkihirteen tukeutuvissa selkäpuissa on 2 x 8 tuuman sahatusta lankusta tehdyt kitapuut.

Konttipuu tukeutuu jalasparruun, jota puolestaan kannattelevat väli- ja ulkoseinät sekä yläpohjavuoliaiset. Liitokset on tehty konttien kohdalla pääsääntöisesti loveamalla, muualla myös puskuun, ja ne on vahvistettu leikkonauloilla.

Kurkihirttä kannattelee neljä rakenteeseen myöhemmin lisättyä, pukkimaisesti asennettua kuuden tuuman piirua. Kurkihirressä on jälkiä varhaisemmasta tuennasta, jota emme onnistuneet tyydyttävästi rekonstruoimaan.

Vinttihalli 302. Keskushallin takana on varastohuone 312, joka on saanut valoa keskushallin lapeikkunasta seinässä olevan ikkunan kautta. Lapeikkunan paikka näkyy katossa maalaimattomina ja nokeentumattomina ruodelautoina. Kurkihirren pukkimaiset tukirakenteet ovat muuta kattorakennetta uudempia - niissä ei ole tulipalon jälkiä.

Periaatekuva vesikattorakenteesta vinttihallin kohdalta.

Kurkihirsi vinttihallissa 302. Kurkihirressä olevista jäljistä päätellen sen kannatusta on muutettu.

Yllä:
Selkäpuiden päät kannattelevat räystästä. Vesikatto on varustettu pyöreillä syöksytorvilla ja suppiloilla.

Oikealla:
Vesikattorakenteen kontteja ja jalasparruja vinttihuoneessa 312, jossa vintinporras nousi ylös ennen vuotta 1916. Kuvassa oikealla olevissa konteissa on veistojälkiä ja naulanreikiä puretun paneloinnin jäljiltä.

Vintille on rakennettu paneeloituja huoneita ilmeisesti vuonna 1904. Lounaislapeelta on purettu kaksi kattolyhtyä ja niiden tilalle on rakennettu yksi kookkaampi kattolyhty, mahdollisesti vuosien 1904 ja 1916 välisenä aikana sattuneen tulipalon jälkeen. Vesikattorakenteen pilarien vitaposkia on poistettu jo ennen paloa – ilmeisesti huonetilan käytettävyyden parantamiseksi.

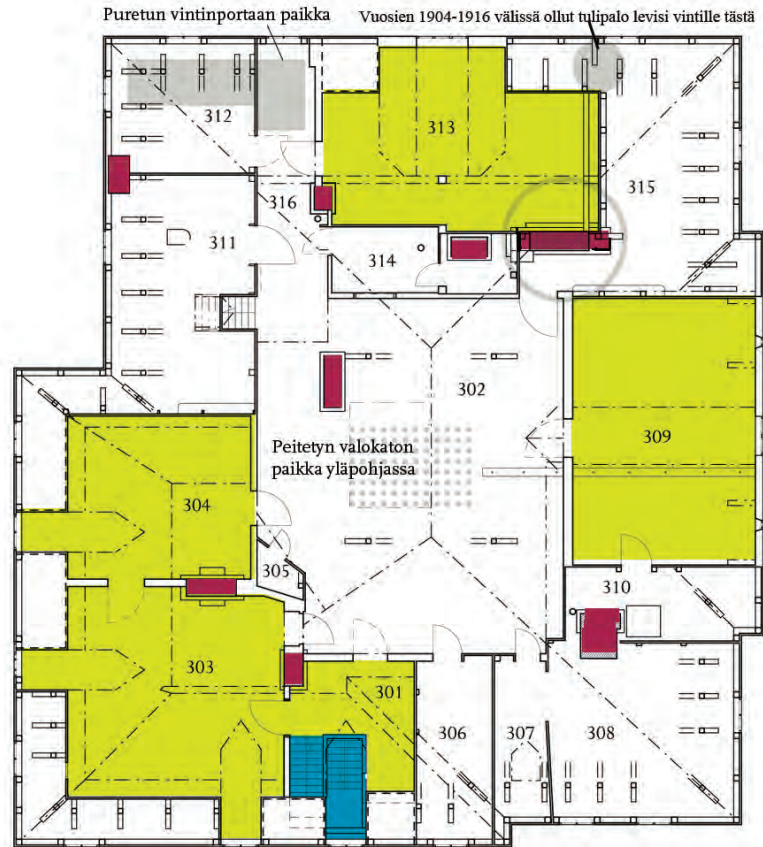
Rakenteen lounaislapeelta, läheltä länsinurkkaa on uusittu ruodelautoja ja pahimmin vaurioituneita kattotuolin osia edellä mainitun tulipalon jälkeen. Samassa yhteydessä kattorakenteen pinnoiltaan hiiltyneet ja pahimmin nokeentuneet puuosat on maalattu okrankeltaisella maalilla niiltä osin, kuin vintin käyttö siistimistä edellytti ja rakenteet sallivat. Maali vaikuttaa liimamaalilta.

Jungin vuoden 1916 piirustusten mukaan on rakennettu yksi uusi savupiippu ja purettu kantava muuri huoneesta 203. Piippu sijaitsee ulkoseinällä lähellä rakennuksen etelänurkkaa. Vesikaton länsinurkan jiiri ja lounaislapeen välipalkki ovat kantavan muurin purkamisen vuoksi jääneet ilman kunnollista tuentaa. Lopulta vuonna 2009 yläpohja alkoi sortua huoneen 203 kohdalta, ja sitä tuettiin väliaikaisella ansarakenteella.

Vinttihuone 313. Kesähuoneen rakentamisen yhteydessä on vesikaton välipalkki ja kantavat pilarit paneeloitu. Pilareista on samalla poistettu vitaposket. Huoneen perällä on yläpohjaa ja jossain määrin myös vesikattoa kannatteleva väliaikainen ansas vuodelta 2009.

Hiiltyneitä vesikattorakenteita vinttihuoneen 315 kohdalla. Vauriot syntyivät vuosien 1904–1916 välisenä aikana syttyneessä tulipalossa.

- paneloidut huoneet
- muuratut hormit
- nykyinen vintinporras

Vuonna 1916 rakennetun savupiipun tieltä katkaistiin katto-tuoli ja jalasparru vinttihuoneessa 311. Piippu on ympäröity yläpohjan kohdalla pellillä.

Ympyröity länsinurkan jiirin läpi menevä savupiippu ja sen vieressä oleva selkäpuiden suhteen poikkisuuntainen savupiippu aiheuttavat vesikattorakenteeseen muusta rakenteesta sotkuisemman paikan, jossa vesikaton kannatus on hoidettu lisäämällä rakenteeseen pilareita ja vekseleitä. Samaan kohtaan osuu huoneesta 203 purettu kantava muuri.

Vintin ristikkorakenteen väliseinään tukeutuvan pölkön alapää vintin portaan seinässä. Toinen pölkö on vinttitilassa 315.

PELTIKATE

Todennäköisesti peltikatto on jouduttu uusimaan vuosien 1904–1916 väliin sattuneen tulipalon jäljiltä. Lisäksi katetta on korjattu muun muassa lounaislapeen lyhdyn päältä ja poistetun lapeikkunan kohdalta.

Rakennuksen kate on tehty sinkitystä teräspellistä yksinkertaisin, hakatuin saumoin. Pystysaumojen korkeus on noin 35 mm ja vaakasaumojen leveys noin 30 mm. Käytetyt levyt ovat olleet kyynärän levyisiä ja kolme kyynärää pitkiä, jolloin saumaväliksi on tullut noin 510 mm. Hakoja on aseteltu noin 800 mm:n välein. Katteessa on jäämiä bitumipohjaisesta maalista.

Vesikatto on varustettu jalkaränneillä, joista vesi juoksee lotokoiden kautta syöksytorvien suppiloihin. Syöksytorvet ovat vanhan mallisia, mutta verrattain uusia.

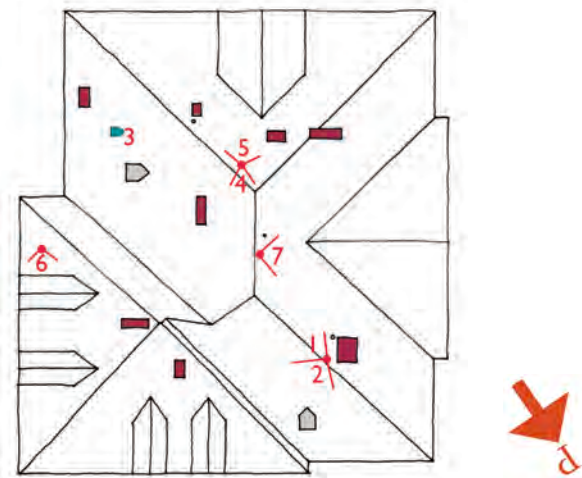
1. Katon harjaa. Tulihermit on otettu pois käytöstä ja piippuihin on tehty niin matalat hatut, että nuohous on hankalaa.

2. Koillislapeella on vesikaton toinen kattoluukku lapetikkaineen. Vesikatto on pahoin ruostunut, mutta ei vielä vuoda merkittävässä määrin.

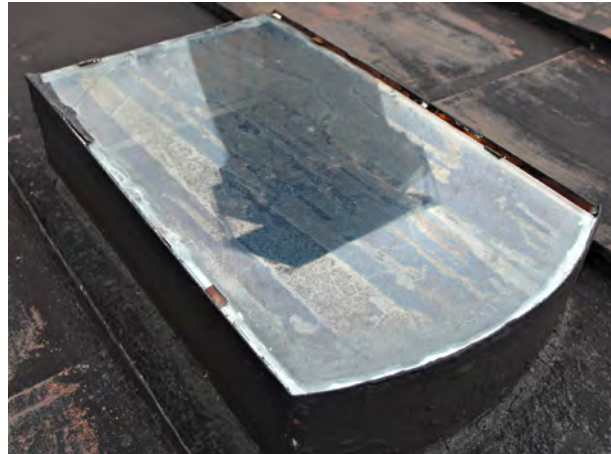

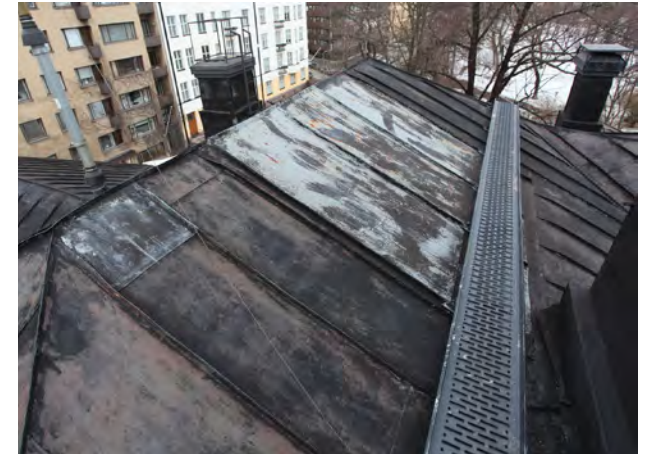

Vesikaton muoto on säilynyt vuoden 1889 asussa lukuun ottamatta lounaislapeen alun perin kahden lyhdyn muuttamista yhdeksi lyhdyksi. Auman kattokulma on noin 27 astetta ja poikkipään 35 astetta. Savupiiput on merkitty viereisen sivun kattokuvaan punaisella ja kattoluukut harmaalla värillä.

5. Lounaislapeen lyhty lienee tehty samaan aikaan nykyisen peltikatteen kanssa vuosien 1904 ja 1916 välisenä aikana.

3. Kaakkoislapeella on pieni lapeikkuna.

4. Kaakkoislapeelta puretun lapeikkunan paikka erottuu vesikatolla uudemman peltinsä vuoksi. Vesikatto on varustettu kulkusilloin.

6. Eteläisempi kaakkoislapeen lyhdyistä.

7. Puistokadun-puoleinen poikkipääty.

PORTAAT

Rakenuksessa on kivirakenteinen pääporras, puurakenteinen vintinporras ja puiset tikasportaat vesikatolle. Lisäksi kellarikerroksessa on tiloissa 004 ja 006 muutama kivirakenteinen askelma.

Nummelinin ajalta lienee säilynyt pääportaan ensimmäinen juoksu. Stenbäckin portaista on jäljellä etelänurkan porrashuoneen pohjaholvit sekä pääportaan toisen juoksun seinää kannatellut holvikaari kellarin tilassa 011. Myös tilojen 004 ja 006 askelmat lienevät vuodelta 1889. Nykyisen pääportaan kahdessa ylempässä juoksussa on ilmeisesti kierrätetty Stenbäckin portaiden askelmia samoin kuin nykyisessä puurakenteisessa vintinportaassa. Ullakolta vesikatolle johtava tikas saattaa sekin olla Stenbäckin ajalta. Nykyisen pääportaan kaksi ylempää juoksuja on tehty Jungin suunnitelmien mukaan. Myös vintinporras lienee rakennettu heti rakennuksen kouluksi muuttamisen yhteydessä, vaikka porras Jungin suunnitelmissa onkin aivan toisenlainen.

Pääporras alakerrasta kuvattuna. Vasemmalla oleva alin juoksu on luultavasti alkuperäinen Nummelinin huvilan juoksu, kaksi muuta juoksuja ovat vuodelta 1916. Uudemmissa juoksussa on ilmeisesti kierrätetty vuoden 1889 portaiden betonisia askellankkuja.

Puretun pääportaan seinää kannatellut holvikaari tilassa 011.

Pääportaan toinen juoksu tukeutuu tiilimuureihin. Kolmatta juoksuja kannattelee toiselta puolelta Nummelinin-aikainen tiilimuuri, ja toisen reunan tukena on betonipalkki. Portaan kaiteen on suunnitellut arkkitehti Heikki Koskelo 1950–1960-lukujen vaihteessa.

Stenbäckin vuoden 1889 eteläportaan porrashuoneen alapohjaa kannattelevat tynnyriholvit tilassa 018. Tilan takaosassa laskeutuu vasemmalle portaan alimman juoksun holvi.

Pannuhuoneen porras. Porras lienee rakennettu kellariasunnon portaaksi vuonna 1889.

Pääportaasta kellariin johtavista porrasaskelmista kaksi ylintä on kivirakenteisia ja alin on puinen. Kiviaskelmat lienevät vuodelta 1889.

Pääportaan toisen juoksun alapintaa komerotilassa 116. Askelmien alapinnoissa on jäämiä rappauksesta ja pintakäsittelyistä. Juoksu lienee koottu Stenbäckin vuoden 1889 portaiden askelmista.

SvenskaSamskolanin aikaisessa vintinportaassa lienee käytetty Stenbäckin vuoden 1889 vintinportaan osia. Uusi vintinporras on sijoitettu edellistä pienempään tilaan, joten askelmia on jouduttu korottamaan.

Vintiltä vesikatolle johtava tikasporras saattaa olla vuodelta 1889. Portaan alapinta on ollut paneloitu; paneeleita on kasassa portaan alla. Panelointi saattaa olla tehty samaan aikaan vintin kesähuoneiden kanssa vuonna 1904.

Tilassa 013 on kaksi erilaista tynnyriholvia (vasemmalla) sekä porraslankkujen alapinta (oikealla). Pitkittäisistä tiilistä muurattu holvi lienee Nummelinin aikaista; se on alimman porrasjuoksun yläpäässä olevan kivilattian alla. Holvin rapattu osa lienee Nummelinin tai Stenbäckin aikaisen käyttötilan kattoa. Poikittaisista tiilistä muurattu holvi lienee tehty kouluksi muutettaessa.

TALOTEKNIikka

Arkkitehtiyooppilas Joonas Valtonen on laatinut Puistokatu 4:n talotekniikasta tietosisällöltään ansiokkaan tutkielman, joka löytyy liitteenä tämän raportin lopusta.

ILMANVAIHTO

Rakennuksessa on osin säilynyt 1800-luvun järjestelmä, jossa tuloilma tuodaan peltihormeja pitkin julkisivussa olevista venttiileistä lämmitysuunien taakse. Näin tuloilma on kylminä vuodenaikoina saatu esilämmitettynä huonetilaan. Järjestelmän ongelmana on ollut välipohjan sisällä kulkevien hormien lattioita viilentävä vaikutus. Ensimmäisessä kerroksessa tätä ongelmaa ei ollut niissä huoneissa, joiden tuloilmahormit kulkivat alapohjan alapuolella.

Keskuslämmityksen asennuksen jälkeen järjestelmä on pääosin otettu pois käytöstä eikä sen osia ole enää huollettu. Alakerran ulkoseinäventtiilit on tukittu styroksilla ja alapohjan alla kulkeneita peltiputkia on poistettu tai ne ovat ruostuneet pilalle. Osa yläkerran tuloilmakanavista on kuitenkin edelleen käytössä: ulkoseinäventtiileitä ei ole tukittu ja ainakin huoneen 208 tuloilmaventtiilistä tuli havainnointihetkellä raitista ilmaa.

Muutamassa huoneessa on ulkoseinään asennettua tuloilmaventtiilit. Tilan 115 venttiili saattaa olla Stenbäckin-, mahdollisesti jopa Nummelinin-aikainen. Tilojen 008, 102 ja 207 pyöreät venttiilit lienevät rakennuksen koulukäytön aikaisia asennuksia.

Uunien purkamisen jälkeen on pariin huoneeseen (203, 207) asennettu poistoilmaa varten säleventtiilit.

Huoneen 210 koulun aikaisessa kakluunissa on poistoilmaventtiili, niin kutsuttu tupakkaventtiili, mutta yläkerran vessan poistoilma menee nykyään kakluunin kautta savupiippuun, joten tupakkaventtiiliä ei voi käyttää. Alakerran vessan poisto on johdettu vaakavedolla käytävän toisella puolella olevaan savupiippuun.

Savupiipuissa on käyttämättömiä hormoneja, joiden avulla painovoimainen ilmanvaihto voitaisiin saada toimimaan kunnolla. Nyt ilmanvaihto toimii pääasiassa vuotamalla ja ikkunatuuletuksella.

Viereisellä sivulla ilmanvaihtolaitteita vasemmalta lukien: poistoilmahormi tilassa 011, huoneen 210 kakluunin tupakkaventtiili, huoneen 203 poistoilmaventtiili, huoneen 102 tuloilmaventtiili ja vanhan välipohjassa kulkevan peltihormin kautta ilman ottava tuloilmaventtiili huoneessa 208

Yllä vuoden 1889 ilmanvaihtojärjestelmän tuloilmalaitteita.

Vasemmalla kellaritilan 019 kohdalla kaksi alapohjan alapuolella kulkeviin peltihormeihin liittyvää tuloilmaventtiiliä (tukittu styroksilla) ja niiden alapuolella yksi kissanluukuista, joilla alapohjan alustan tuuletus pitäisi hoitaa (ovat nykyään aina kiinni).

Keskellä ylhäällä alapohjan alapuolella kulkeva peltinen tuloilmahormi, joka tilan 016 kohdalla liittyy muurattuun savupiipuun.

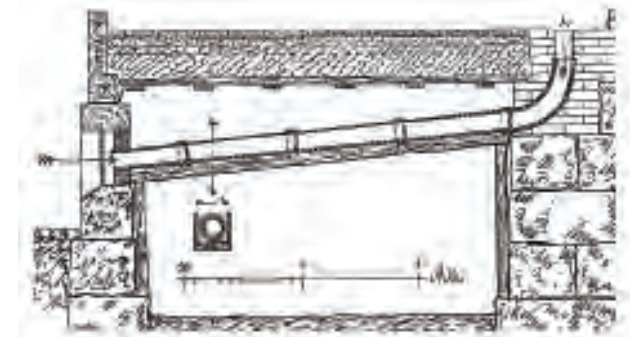
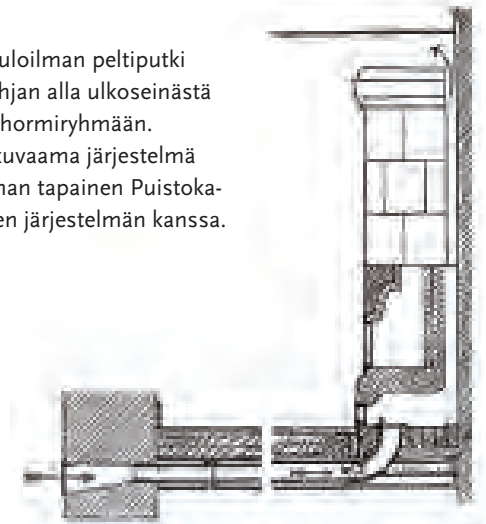
Keskellä alhaalla huoneen 101 uunin alaosassa pelti, jolla voitiin säätää tuloilman määrää. Nyt pelti on jumissa.

Oikealla huoneen 101 uunin takaa nouseva tuloilmahormi.

Periaatepiirros tuloilman esilämmitysjärjestelmästä arkkitehti G. E. Aspin kirjasta Huonerakenteiden oppi vuodelta 1903.

Yläkuvassa tuloilma kulkee välipohjan sisään asennetussa putkessa ja nousee uunin taakse tulipesän alta. Putki on asennettu välipohjan alaosaan, jottei se jäädyttäisi lattiaa kovin paljoa.

Alakuvassa tuloilman peltiputki kulkee alapohjan alla ulkoseinästä muurattuun hormiryhmään. G. E. Aspin kuvaama järjestelmä on hyvin saman tapainen Puistokatu 4:ssä olleen järjestelmän kanssa.

LÄMMITYS

Rakennuksessa on öljypolttimolla varustettu keskuslämmitys. Pannuhuoneena toimii tila 004, ja öljysäiliö on tilassa 005. Öljysäiliön täyttöputki on tilan 005 ulkoseinässä rakennuksen koillissivulla. Keskuslämmitystä varten on muurattu uusi savupiippu vuonna 1960. Nykyinen öljypoltin on otettu käyttöön vuonna 1985. Ilmeisesti alkuperäinen, eristetty paineentasausastia on edelleen paikallaan ja käytössä vinttihuoneessa numero 310.

Öljylämmitystä edelsi koksivuunilla varustettu keskuslämmitysjärjestelmä, joka kattoi ensimmäisen kerroksen ja kellarin käyttötilat. Kun ensimmäinen öljypoltin otettiin käyttöön vuonna 1960, keskuslämmitys laajennettiin kattamaan myös toinen kerros. Ensimmäisestä keskuslämmitysvaiheesta ovat jäljellä kellarin ja ensimmäisen kerroksen Högforsin Kesto-radiaattorit sekä läjä koksia tilassa 014.

Rakennuksen puu-uuneja purettiin ilmeisesti sitä mukaa, kun keskuslämmitystä rakennettiin. Uuneja on jäljellä enää huoneissa 101, 118, 120 ja 210. Lisäksi vintin portaassa on rikkoutunut puuliesi.

Pannuhuone 004. Punaisen teräsluukun takana on öljysäiliön tila 005. Tilat jakava väliseinä on vuodelta 1959. Tilassa oli asunto aina 1950-luvulle asti.

Högforsin Kesto radiaattori tilassa 102. Kesto-radiaattorit asennettiin rakennukseen mahdollisesti vuonna 1952. Högforsin tuotantoon malli tuli vuonna 1938.

Vohveliradiaattori tilassa 202 lienee vuodelta 1960.

VESI

Rakennukseen tulee kunnallinen vesi kellaritilaan 014. Vesiputkien jäätyminen talvisin on ollut jatkuvasti ongelmana. Ongelmaa on hoidettu eristämällä kellarin kylmiä ulkoseiniä ja lämmittämällä kellaritiloja sähköpattereilla.

Käyttövesi lämmitetään erillisissä sähkökäyttöisissä boilerissa, joita on toisen kerroksen vessassa (Jäspi 1999) ja ilmeisesti ensimmäisen kerroksen asunnon kylpyhuoneessa. Vesipisteitä on lisäksi ensimmäisen kerroksen vessassa ja pannuhuoneessa

VIEMÄRI

Pääosin rakennuksessa on käytössä valurautaiset viemäriputket, joita on paikoin uusittu muovisilla putkiosilla.

Mahdollisesti 1800-luvun puolella asennettuja keraamisia viemäriputkia on edelleen paikoillaan ainakin kellarissa ja vintillä. Keraamiset putket eivät ole enää käytössä.

KAASU

Rakennuksen ensimmäisen kerroksen vanhaan keittiöön 114 on vedetty kaasujohto ensimmäisen kerroksen asunnon kautta. Vanhan keittiön kaasuohella on viety pois mutta kaasukäyttöinen Junkers-vedenlämmitin on yhä paikallaan.

Kaasua ei enää käytetä, ja putki on tulpattu.

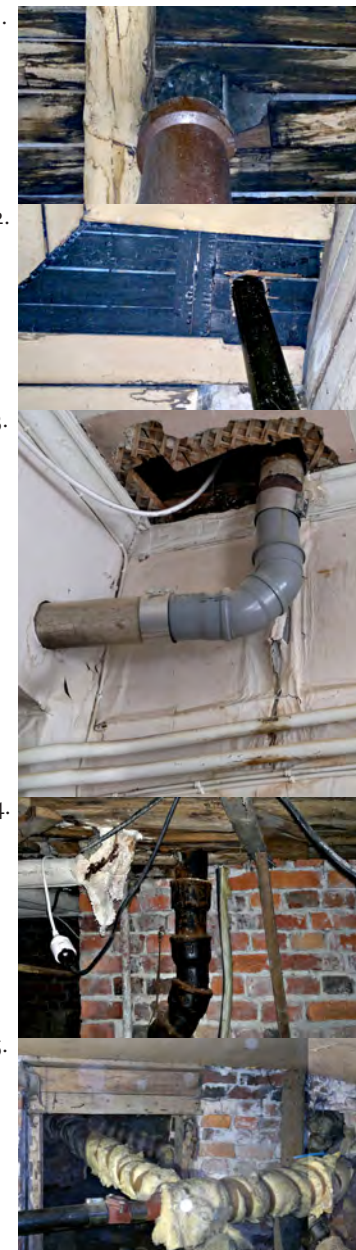

Vasemmalla yllä pannuhuoneen vesipiste, jossa on mahdollisesti vanha koulun käymälän käsiensuallas. Jäätymisvaaran vuoksi vettä juoksetetaan talvisin jatkuvasti.

Vasemmalla alla Junkers-merkin vedenlämmitin ensimmäisen kerroksen vanhassa keittiötilassa 114.

Oikealla viemäreitä:

1. Mahdollisesti vuoden 1889 viemäriin tuuletusputki vintillä tilassa 314. Vanha läpivientikohdan on paikattu pellillä.
2. Toisen kerroksen vessan viemäri tulee välipohjan läpi tilassa 106.
3. Viemäriin tuuletuksen läpivienti vesikatossa vintin tilassa 315
4. Käytössä oleva valurautaviemäri kellaritilassa 014. Viemäri vieressä on keskuslämmityksen vesijohto, jossa on rikkoutunut asbestieriste.
5. Osittain eristettyjä viemäriputkia kellarin tilassa 014.

SÄHKÖ

Rakennukseen tulee sähkö ilmajohtoa pitkin talon etelänurkkaan. Käytössä olevat sähkövedot ovat osittain peräisin 1950- ja 1960-lukujen vaihteesta, ja niitä on täydennetty tarpeen mukaan. Rinnakkain on esimerkiksi maadoitettuja ja maadoittamattomia pistorasioita.

Sähköä käytetään tietokoneiden ja muiden toimisto- ja keittölaitteiden lisäksi valaistukseen ja kellarin lämmittämiseen.

Joitakin vanhoja kaksijohtoisia keraamisilla pidikkeillä varustettuja johtoja on säilynyt (käyttämättöminä tosin) muun muassa vintin portaassa.

Sähköpääkeskus huoneessa 203.

Erilaisia katkaisijoita:

1. Pannuhuoneessa 004
2. Vintin porrashuoneessa 206
3. Taukutilassa 203
4. Verstaassa 203
5. Työhuoneessa 201
6. Työhuoneessa 208
7. Porrashallissa 108

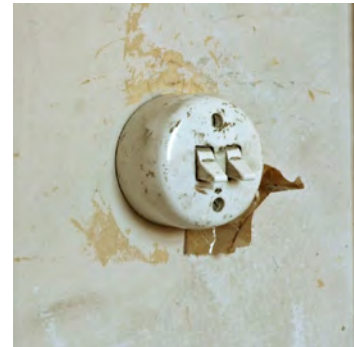
1.

2.

3.

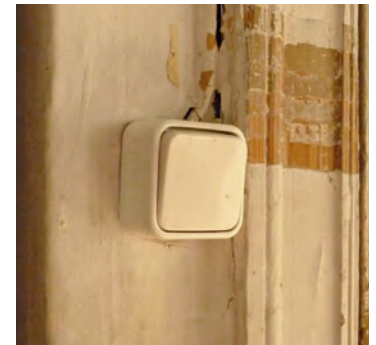
4.

5.

6.

7.

Sähkön sisäänotto rakennuksen etelänurkassa huoneessa 210.

Ryhmäkeskus huoneessa 201.

Informaatiotekniikkakeskus pannuhuoneessa.

Palohälytin huoneessa 201.

Pistorasia huoneen 205 seinällä.

Uusi sähköpatteri entisen raadolla kellartilassa 015.

Sähkövetoja tilassa 208.

Erivärisiä, posliinisia sähkövetojen kiinnikkeitä tilassa 206.

Pannuhuoneen seinällä on säilynyt vanha muuntaja.

Käytöstä poistettu keskuslämmitysuhinin hälytysjärjestelmän paneeli pannuhuoneen seinällä.

VALAISTUS

Työ- ja aulatilojen yleisvalaistus on hoidettu pääosin loisteputkivalaisimilla, jotka ovat vaihtelevanikäisiä ja -mallisia. Työpisteissä on lisäksi pöytävalaisimia, ja huoneessa 207 riippuvalaisimia neuvottelupöydän yläpuolella. Huoneen 207 kattomaalaus on valaistu halogeenivalaisimilla.

Kellarin käyttötiloissa on vanhoja E27-kantaisia valaisimia, joihin on asennettu joko hehku- tai halogeenilamppu. Toissijaisissa kellaritiloissa valaistusta on hoidettu siirrettävillä työmaavalaisimilla.

Myös vintillä on vanhoja E27-kantaisia kiinteitä valaisimia, mutta ne eivät ole käytössä. Nyt vintin valaistus on hoidettu siirrettävillä työmaavalaisimilla.

Huoneiden 202 ja 205 loisteputkivalaisimia yläpohjasta ripustettuun palkistoon asennettuna. Vasemmalla kuva palkiston ripustus ankkurista vintillä.

Loisteputkivalaisimia huoneessa 102.

Loisteputki- ja pistorasia orsi huoneessa 210.

Loisteputkivalaisimia huoneessa 208.

Halogeenityömaavalaisin huoneen 207 seinällä. Kyseinen valaisintyyppi kuumenee voimakkaasti, minkä vuoksi se on aiheuttanut lukuisia tulipaloja. Valaisimen vaihtaminen turvallisempaa on suositeltavaa.

Kiinteä valaisin vintin seinässä tilassa 302

1950-luvun valaisin alakerran keittiössä 114.

Ala-aulassa on kaksi melko uutta riippuvalaisinta.

Artekin A330-valaisimia huoneessa 207.

Kellarissa on posliinikantaisia valaisimia, joista osan lasikuvut ovat kadonneet.

Kiinteiden sähkölaitteiden lisäksi Puistokatu 4:ssä käytetään sähköä toimistolaitteisiin, siirrettäviin lämmittämiin, pöytävaloihin ja verstaan koneisiin.

PUISTOKATU 4 PÄHKINÄNKUORESSA

PUISTOKATU 4:N RAKENNUSHISTORIA LYHKÄISESTI

ESIMERKKI 1800-LUVUN LOPPUPUOLEN HUVILA-ARKKITEHTUURISTA

Helsingin niemen puurakentaminen vaihtui 1800-luvun loppua kohti kivirakentamiseen, mutta kaupungin kaavoitetun alueen ulkopuolelle syntyi huvila-alueita, joille pystytettiin pääasiassa puurakenteisia, tontillaan vapaasti eli ”huvilamaisesti” seisovia villoja hyvin toimeentulevien kaupunkilaisten ja kesävieraiden käyttöön. Huvila-alueista ensimmäinen – ja ainoa, joka sijaitti Helsingin niemellä – oli Ullanlinnan kylpylälaitoksen perustamassa Kaivopuistossa. Sen 1800-luvulla rakennetuista kymmenistä huviloista on säilynyt kuusi rakennusta, jotka on pystytetty alkuaan vuosien 1839 ja 1883 välillä. Läntisen Kaivopuiston huviloista ovat jäljellä vain Puistokatu 4 ja Puistokatu 6, jotka on suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr. Kaivopuisto rakennuksineen kuuluu luetteloon valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY¹).

Puistokatu 4 sijaitsee puiston reunalla. Vaikka rakennuksella ei ole omaa tonttia, sille on rajautunut oma, pieni piha. Julkisivut edustavat rakennusaikansa kertaustyyliä, lähinnä uusrenessanssia uusgoottilaisin

¹ RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. www.rky.fi.

vaikuttein. Sekä julkisivuja että sisustuksia on muutettu runsaasti ajan saatossa, rakennuksen käyttötarkoituksen muuttuessa. Julkisivut ovat nykyään jossain määrin riisutut: parvekkeet ja puukuistit ovat hävinneet kokonaan. Ulkoasu on kuitenkin melko yhtenäinen lastauslaituria ja asunnon sisäänkäyntikatosta lukuun ottamatta. Sisäpuolella perusteellisilta peruskorjauksilta, joissa kaikki vanhat kerrokset olisi purettu pois rakennusrungon päältä, on onneksi välttytty, ja uudet kerrokset ovat suurimmaksi osaksi tulleet vanhojen päälle. Kokonaisuudessaan rakennus on hyvä esimerkki 1800-luvun lopun huvila-arkkitehtuurista.

Näkymä puistosta, katujulkisivu ja kulmahuone 207.

RAKENNUSVAIHEET

1. RAKENNUSVAIHE – NUMMELININ HUVILA

C. H. Nummelinin suunnittelema, useita asuntoja sekä ullakkoateljeen käsittänyt huvila valmistui vuonna 1881. Huvilan puurakenteinen toinen kerros ja ullakko tuhoutuivat tulipalossa vuonna 1886, mutta kellari ja tiilirakenteinen ensimmäinen kerros säästyivät. Nämä kivirakenteet tulivat määrittämään myöhempiä jälleerakennussuunnitelmia.

2. RAKENNUSVAIHE – STENBÄCKIN HUVILA

Raunion osti asianajaja Lauri Kivekäs. Huvila rakennettiin uudestaan Kivekkään veljen, arkkitehti Josef Stenbäckin suunnitelmien mukaan vuonna 1889. Toinen kerros ja ullakko toteutettiin puurakenteisina ja rakennusta laajennettiin puistoon päin. Katujulkisivu säilyi lähes ennallaan, vaikka pohjakaavaa muutettiin varsinkin toisessa kerroksessa. Ullakolle ei rakennettu uudelleen ateljeeta. Rakennuksen nykyinen ulkoasu sekä monet huonetilat periytyvät pääpiirteissään tästä vaiheesta.

Huvila vaihtoi omistajaa vuonna 1900, jolloin sen osti merikapteeni Qvickström, myöhemmin Pohjanheimo. Hänen aikanaan ilmeisesti rakennettiin ullakolle paneloituja kamareita kesähuoneiksi – yhden ullakkokamarin seinällä on Matti Stenbäckin, Josef Stenbäckin pojan nimikirjoitus.

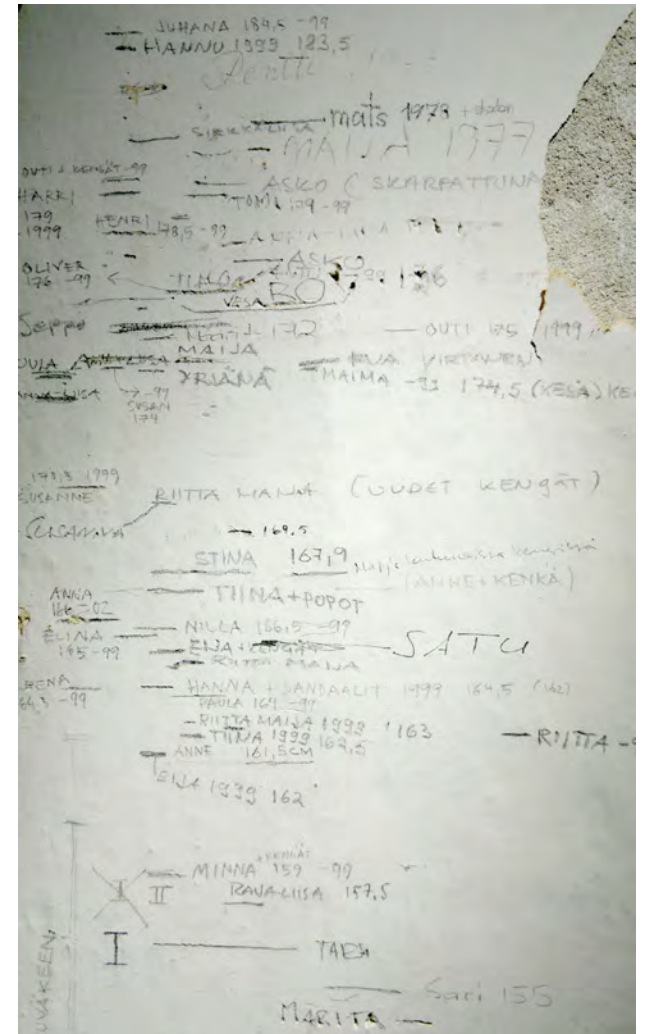
3. RAKENNUSVAIHE – KOULUTALO

Vuonna 1916 omistajaksi tuli Alfred de Pont ja seuraavana vuonna hänen leskensä Fanny de Pont. Huvila muutettiin tuolloin koulukäyttöön Valter Jungin piirustusten mukaan, mikä merkitsi muutoksia lähinnä sisätiloissa. Väliseiniä purettiin luokahuoneiden ja juhlasalin muodostamiseksi. Muutoksista näkyvin on koulun tarpeisiin sovitettu pääportaikko, joka siirrettiin ulkoseinälle ja valaistiin lisäikkunalla.

4. RAKENNUSVAIHE – MUSEO

1950-luvulla 1800-luvun arkkitehtuurin arvostus oli matalalla, ja vaikuttaa todennäköiseltä, että Puistokatu 4 olisi purettu, ellei Suomen rakennustaiteen museo olisi vuoden 1956 lopulla vuokrannut sitä käyttöönsä – paremman puutteessa. Kun säätiö tammikuussa 1959 osti huvilan, Martti Jaatinen laati nopeasti museokäyttöä palvelevat muutospirustukset, jotka koskivat sisäpuolella lähinnä joitain uusia väliseiniä. Ulkopuolelta purettiin puisia kuisteja ja parvekkeita. Portaikon kaide sekä toisen kerroksen aulaa ja näyttelytilaa uusittiin aikakauden arkkitehtuurin henkeen. 1970-luvulla näyttelytila varustettiin kangasseinäkkeillä.

Sitten 1950- ja 1960-lukujen vaihteen huvilassa ei ole tehty suuria peruskorjauksia eikä muutoksia. Merkittävin muutos on Reijo Lahtisen vuonna 1999 suunnittelema pääsisäänkäynnin katos.

Alakerran verstashuoneen 106 seinään kirjattuja pituuksia.

PUISTOKATU 4 NYKYÄÄN

RENESSANSIPALATSI, PUISTOHUVILA JA KUMMITUSLINNA

Rakennuksessa on omalaatuinen, vastakohdasta toiseksi muuttuva tunnelma. Tuulikaapista sisään astuessa nenenään kihooa sekoitus polttoöljyn katkua ja viemärin lemua, jotka synnyttävät Etelä-Helsingissä nykyään harvinaista rappiotunnelmaa. Ala-aula saa huonosti luonnonvaloa ja tummat seinät pimentävät sitä entisestään – kaikessa niukkuudessaan se on melko ikävä tila.

Yläkertaan kiivetessä valo lisääntyy ja tilat aukeavat väljäksi halliksi ja saliksi, joissa on miellyttävä, koitoisa tunnelma. Porrashuoneessa ja siihen avautuvassa yläaulassa sekä yläkerran suuressa salissa on niukka modernistinen sisustus, joka on tehty 1960- ja 1970-luvuilla. Näissä tiloissa hallitsevia värejä ovat valkoinen, ruskea ja musta sekä vaaleanharmaa ja tummanharmaa, jotka vuorottelevat. Tiloja yhdistävinä elementteinä on kangaspäällysteisiä seinäkkeitä ja valkoiseksi maalattuja palkistoja.

Modernisoitujen tilojen vastapainona talossa on molemmissa pääkerroksissa suuria ja valoisia, puistoon avautuvia huoneita. Eheitä 1800-luvun tiloja ei talosta löydy, sillä koristemaalaukset ja tapetoinnit on suurimmaksi osaksi maalattu yli. Monissa huoneissa voi kuitenkin ihailia koristeellisia yksityiskohtia, kuten rintapaneeleja ja värikkäitä kattomaalauksia koristeellisine listoituksineen.

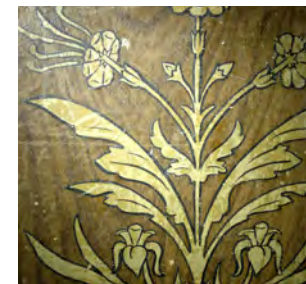
Kellari pöyristyttää ensi kertaa siellä vierailevan – ilma on ummehtunutta, monet tiloista ovat täynnä rakennusjätettä, ja varoa saa sekä rotanmyrkyä että asbestia. Purettujen tulisijojen paikkoja ei ole koetuttakaan paikata, ja osa ovista roikkuu hädin tuskin paikoillaan. Jotkin tilat on muurattu umpeen, eikä niihin ole enää lainkaan pääsyä, ellei ole valmis ryömimään pienestä aukosta seinän yläosasta. Rossilautoitus on repsahtanut monesta kohtaa lahovaurioiden takia.

Vintti puolestaan on kiehtova paikka. Siellä on kesähuoneina toimineita, paneloituja kamareita, vanhoja tulipalonjälkiä ja purettuja rakennusosia, kuten uunien ruukkukaakeleita ja porraskaiteiden osia.

Vanhoja koristemaalauksia on otettu pieninä paloina esiin ympäri rakennusta. Modernistisessa porrashuoneessakin on kesken kaiken näkyvillä esiin otettua marmorointia. Yhdestä kattomaalauksesta kuultaa läpi aikaisempia koristekuvioita. Oman lisänsä tuovat siellä täällä rikkoutuneet pintakäsittelyt, joiden alta vanhemmat kerrokset pilkottavat. Koko rakennus on suorastaan herkullisen kerroksellinen.

KULTTUURIHISTORIAALLINEN RUNSAUDENSARVI

Vaikka rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut useaan kertaan, se on pysynyt sidoksissa taiteen, arkkitehtuurin ja kulttuurialan toimijoihin ja toimintaan. Huvilassa on ollut C. H. Nummelinin puupiirtämä ja kivipaino, fennomaanina tunnetun asianajajan Lauri Kivekkään ja näyttelijä Ida Aalbergin koti, aikansa tuotteliaimman kirkkoarkkitehdin Josef Stenbäckin arkkitehtitoimisto, Svenska Samskolan i Helsingfors (1916–1951), jonka oppilaita on sittemmin tunnettu taiteilijoina ja kulttuurivaikuttajina, vasta perustettu École Élémentaire Française (1947–1956) sekä Suomen rakennustaiteen museo ja sen näyttelytoimisto. Nämä erilaisten käyttöjen vaiheet ovat rakennuksesta edelleen luettavissa ja tunnistettavissa, osittain lomittaisina, osittain toistensa päälle kerrostuneina.

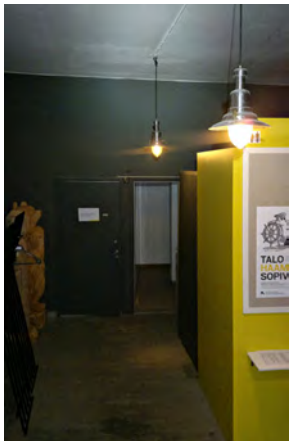

Huoneen 103 rintapaneelia ja huoneen 101 kattomaalausta.

Vinttikamarin 313 noen tahraamia maalipintoja.

Ala-aula 108.

Vinttihuoneen 304 ikkuna.

Näkymä Puistokadulta.

VARJELTAVA JA HARKITEN KUNNOSTETTAVA ARVORAKENNUS

ERITYISPIIRTEET

Puistokatu 4:n ominaislaatuun kuuluvat monenikäiset yksityiskohdat ja erilaisten tyylien rinnakkaiselo: avoimien keskeistilojen modernistinen ja suljettavien huoneitilojen vanhempi asu. Tilat ovat toisaalla juhmallisen koristeellisia, kuten entinen Ida Aalbergin ja Lauri Kivekkään sali (207), toisaalla herkän romanttisia, kuten entinen Aalbergin ja Kivekkään makuuhuone (201). Kerroksellisuudessaan rakennus on jopa kiehtovampi kuin se olisi puhtaasti alkuperäisasussaan säilyneenä.

Ajallisista ja tyyllisistä kerrostumista syntyvä omalaatuinen tunnelma on eräs rakennuksen keskeisistä arvoista, ja sitä tulee varjella. Tämä edellyttää pääosin restauroivaa ja konservoivaa korjausotetta sekä lähes kaikkien rakenteiden, rakennusosien, materiaalien, pintakäsittelyiden ja kiintokalusteiden säilyttämistä mahdollisimman laajasti. Varjelemisen kohteet pyritään tästä syystä erittelemään seuraavissa kappaleissa melko yksityiskohtaisestikin.

RAKENTEET

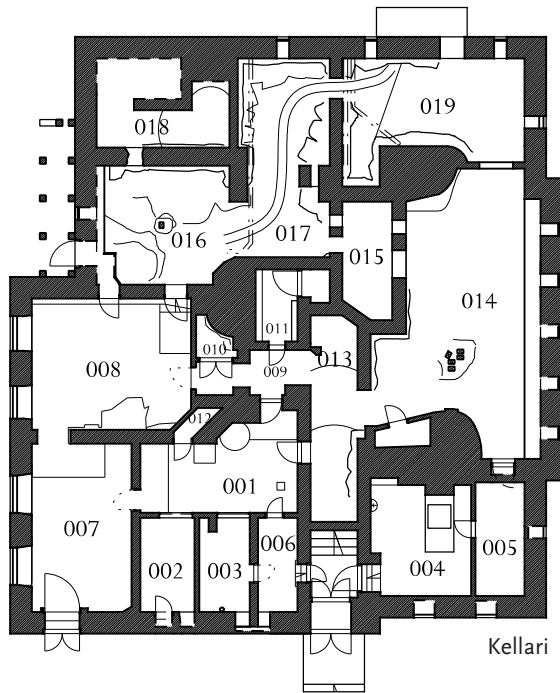
Kellari ja alakerta ovat kivirakenteisia, yläkerta ja ullakko puurakenteisia. Kivijalka on saumattua harmaakiveä, kiviseinät punatiilimuurausta. Toinen kerros on pääosin pystyhirsiseinää, ullakko ristikkorakennetta. Kiviseinät on ulkopuolelta rapattu ja puuseinät lautavuorattu. Vesikatto on pätkäpeltiä. Kellarissa on osaksi maanvaraiset, kiviaineiset lattiat, osaksi maalattia. Alapohja on osaksi kivirakenteinen: kellarin kattona on sekä tiiliholveja että puisia välipohjarakenteita, ja alakerrassa porrashallissa on pieni kappale kivilattiaa. Välipohja ja yläpohja ovat kokonaan puurakenteisia. Pääporras on tehty betonilankuista.

Talon kaikki rakenteet tulee säilyttää lukuun ottamatta muutamaa museon aikana rakennettua rankaseinää ala- ja yläkerran vessojen (113 ja 211) ja komeroitten (112 ja 204) ympärillä sekä tilojen 205 ja 208 välillä. Ylä- ja alapohjaa voidaan parantaa eristeiden osalta. Kellarissa voidaan purkaa kantamattomia väliseiniä, tehdä uusia lattia- ja väliseinärakenteita, sekä esimerkiksi laipioiden palo-osastointeja, jos tilojen käyttöönotto sitä edellyttää.

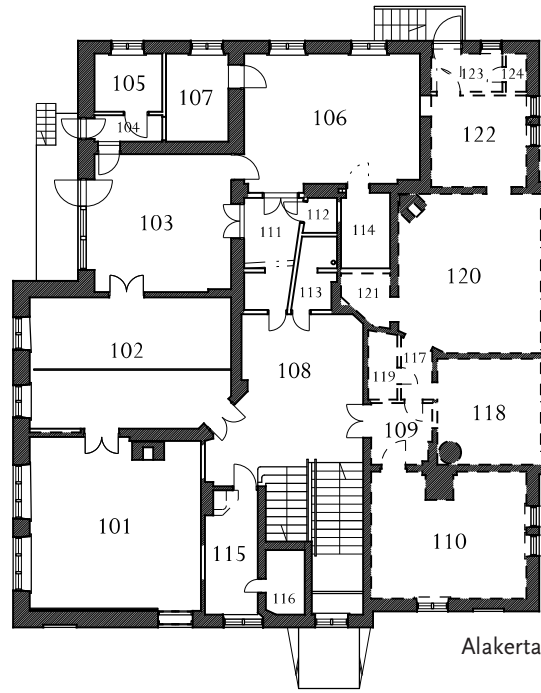

Huoneen 103 esiin otettua, kokonaan koristemaalattua rintapaneelia.

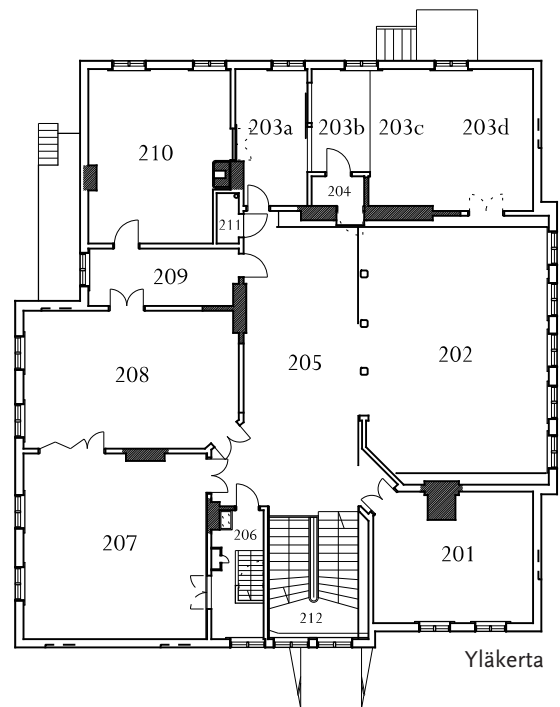

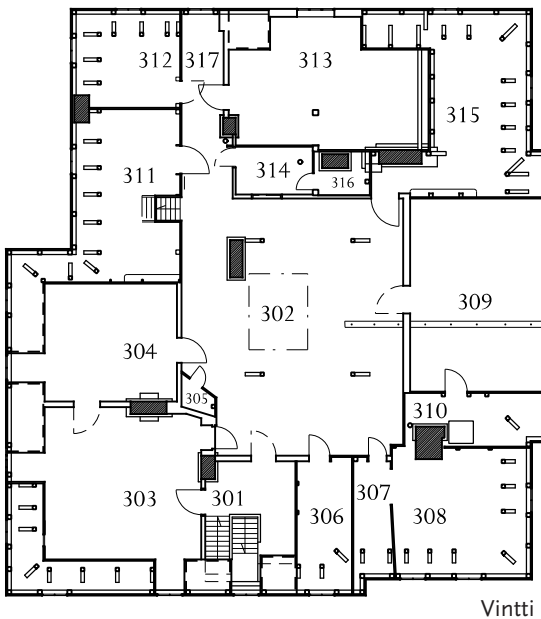
Kellari

Alakerta

Yläkerta

Vintti

TILAT JA KÄYTÖT

Koulun aikana tehdyt muutokset sopivat hyvin talon nykyiseen julkiseen käyttöön. Muutoshistoria tuo rakennukseen myös muutospotentiaalia – suljetut ikkuna- ja oviaukot on luontevaa ottaa tarvittaessa uudelleen käyttöön, ja rungon keskiosat ja kaakkoispääty, joissa on tehty eniten muutoksia, kestävät niitä vastaisuudessaakin. Pihan puolelle voidaan tarpeen mukaan tehdä puurakenteinen laajennusosa (mahdollisesti toinen porrashuone) ja asunnolle voidaan rakentaa uusi, nykyistä kauniimpi ja käytännöllisempi umpikuisti. Julkisivuja voidaan rikastaa palauttamalla niihin parvekkeet.

POHJAKAAVA

Ala- ja yläkerran pohjakaava tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää suurimmaksi osaksi ennallaan, etenkin ne huoneet, jotka ovat säilyneet Stenbäckin-aikaisessa muodossaan. Luontevimmin muutoksia voidaan tehdä talon lounaissivun tiloissa (104–107 ja 203–204), joita on aiemminkin muokattu. Yläkerran vessa rikkoo ikävästi Svenska Samskolanin aikaisen kulmahuoneen (210), minkä vuoksi vessan siirtäminen muualle tuntuu houkuttelevalta ajatukselta. Alakerrassa rungon keskellä olevat vessa, käytävä ja komero voidaan myös purkaa tai rakentaa toisin ilman, että talon rakennushistoriallinen arvo vähenee. Kellarissa on mahdollista tehdä kantavan rungon puitteissa suurempiakin muutoksia. Tarpeen mukaan käyttöön voidaan ottaa myös maalattaisiä tiloja, kuten entisiä polttopuuvarastoja (014, osin 016 ja 019).

TULISIJAT

Miltei kaikki tulisijat on purettu. Museon puolella on säilynyt kolme tulisijaa: kaksi kaakeliuunია ja pieni puuliesi. Uunit on muurattu umpeen, ja liesi on rikki. Asunnon puolella on ilmeisesti kaksi tulisijaa, nurkkakakluuni ja jokin pyöreä uuni.

Uunien kunnostaminen ja palauttaminen käyttöön on suositeltavaa ainakin niihin liittyvän ilmanvaihdon osalta.

OVET JA IKKUNAT

Talon ovet ja ikkunat ovat suurimmaksi osaksi vanhoja, osa mahdollisesti taloa vanhempia. Ne ovat keskenään eri-ikäisiä ja rakenteeltaan ja heloituksestaan erilaisia. Joukossa on vain muutama 1900-luvun jälkipuoliskolla tehty laakaovi ja yksi uudenaikaisempi ikkuna. Kuten vanhat puuikkunat ja -ovet yleensäkin, kaikki ikkunat ja myös useimmat ovet ovat kunnostuskelpoisia.

Miltei kaikki ovet ja ikkunat on syytä säilyttää. Lastauslaiturin puisella ovi- ja ikkunaseinällä ja sen yläpuolella olevalla ikkunalla (molemmat rakennettu 1960-luvun alussa) on lähinnä käyttöarvoa, ja ne voidaan purkaa pois tai käyttää mahdollisuuksien mukaan muualla rakennuksessa, jos rakennukseen joskus palautetaan puinen laajennusosa. Laakaovet (1960-luvulta) voidaan laskea muutoksia tehtäessä peili- ja paneeliovina vähempiarvoisiksi, vaikka niilläkin on ikää jo puoli vuosisataa.

Huoneen 101 nurkka kaakeliuuneineen ja kattomaalauksineen. Kakluunista on otettu esiin useita värikerroksia.

Portaan alta tilasta 116 löytynyt, harvinainen 1800-luvun painike, jossa puuosa menee messinkiosan läpi.

SISÄPINNAT JA KORISTEMAALUKSET

Suurin osa katoista on rapattuja, mutta muutamassa koulunaikaisessa tilassa (104, 105 ja 107) on paneelikatot. Osassa katoista on säkkikangas tai paperointi, ainakin joissakin tiloissa rappauksen ja osittain myös kattolistojen päällä. Seinät on rapattu tai paperoitu, joissakin tiloissa levytetty. Lattiamateriaaleina on maalattua lauttaa ja kovalevyä sekä linoleumia ja kumimattoa (vessassa 211). Muutamassa huoneessa on kalanruotokuvioista tammi- tai mäntyparkettia. Porrashallissa (108) on heti alimman porrasjuoksun jatkona pala maalattua betonilattiaa. Kellarissa on parissa tilassa Svenska Samskolnin aikaista laatoitettua lattiaa.

Kattomaalauksia on säilynyt osittain tai kokonaan ylimaalaamattomina neljässä huoneessa (101, 102, 201, 207). Yhdessä huoneessa (208) on koristemaalattu, puinen rintapaneeli, toisessa (103) on otettu esiin maali- ja tapettikerrosten alta kokonaan koristemaalaamalla, ilman puulistoja tehty rintapaneeli. Vintiltä löytyy irrallaan kolmannen huoneen (102) koristemaalattuja rintapaneeleja. Porrashuoneessa (108) on otettu esiin marmorointia, ja portaan alla olevassa komerossa on jäljellä osia seinämaalauksista. Vintin portaassa on näkyvillä useita, eriaikaisia tapettikerroksia.

Rakennuksesta tulee teettä väritutkimus, ja kaikki museon aikoja edeltävät sisäpinnat tulee säilyttää. Jos huonetiloja halutaan väriytyksen tai pintakäsittelyjen osalta muuttaa, vanhat kerrostumat tulee jättää uusien alle. Koristemaalauksia ei tule ylimaalata, mutta tarpeen tullen niitä voidaan levyttää tai paperoida siten, että niiden esiin ottaminen myöhemmin on mahdollista.

Koulunaikaisten pintakäsittelyiden esiin ottaminen ja konservointi saattaa olla mahdollista joissakin tiloissa, kuten yläkerran eteläisessä kulmahuoneessa (210), ilman että sen vuoksi menetetään muita arvokkaita kerroksia. Sen sijaan Stenbäckin aikaisten kerrosten entistäminen tuhoaa vääjäämättä niiden päällä olevat koulun aikaiset kerrokset. Pintakäsittelyjen osalta palauttavat muutokset tuleekin harkita tarkkaan.

Vintin porrashuone (206) on monikerroksisine tapetteineen, linoleumeineen, kattomaalauksineen,

kiintokomeroineen ja pikkuruisine puuliesineen valmiiksi jonkinlainen talon kerroksellisuutta julistava museoituone, ja sellaisena se tulee säilyttää. Tämä on erityisen haastavaa, jos tila halutaan ottaa hyötykäyttöön.

Museonaikaisille pinnoille konservointia luontevampi käsittely on suoraviivainen kunnostus. Esimerkiksi lattioiden kovalevytykset voidaan poistaa ja kauhtuneet kokolattiamatot ja seinäkankaat uusia.

Yksityiskohtia huoneen 207 kattomaalauksesta: oikealla Ida Aalbergin ja Lauri Kivekkään nimikirjaimien alta kuultaa läpi aiemmin maalattuja, toisenlaisia kuvioita, vasemmalla kukkien lomasta toisen mallisia kukkia. Pääallekkäiset maalaukset ovat ilmeisesti kuitenkin samasta rakennusvaiheesta vuodelta 1889.

LISTOITUKSET

Listoituksista suurin osa on vanhoja, vain pieni osa on tehty 1950-luvulla tai sen jälkeen. Viidessä huoneessa (101, 102, 103, 207 ja 208) on säilynyt keskenään erilaisia korkeita kattolistoituksia, osa koristemaalattuina.

Kaikki listoitukset muutamaa suorakulmaista, museonaikaista listaa lukuun ottamatta on syytä säilyttää ja mieluusti käyttää uudelleen, jos huonetiloihin tulee muutoksia.

Huoneen 201 Stenbäckin-aikaisia kattolistoja ja koristemaalattua kattoa. Kattolistan alin osa on maalattu yli. Koristemaalauksia on paikattu keskukslämmityspiipun viereltä.

Huoneen 102 Stenbäckin-aikaisia kattolistoja ja koristemaalattua kattoa. Harmaa väri konsolivyöhykkeessä lienee uudempaa perua.

Huoneessa 203 on yläpohjan vaurion takia paljastunut katto-maalauksia ja koristemaalattuja kattolistoja.

Huoneen 210 kattolistoja, jotka ovat ilmeisesti Svenska Samskolanin ajalta.

Huoneen 208 Stenbäckin-aikaisia, sittemmin valkoiseksi maalattuja kattolistoja.

KIIINTEÄ SISUSTUS JA KIIINTOKALUSTEET

Museon ajalta on säilynyt portaan, ala- ja ylähallin sekä salin muodostama modernistinen sisustuskokonaisuus, jolla on rakennushistoriallista arvoa. Kokonaisuus on kuitenkin huonossa kunnossa – modernististen rakennusten tapaan sen pitäisi olla erinomaisessa kunnossa näyttääkseen hyvältä. Uudempien tilojen kuluneisuus häiritsee huomattavasti enemmän kuin vanhempien tilojen rapistuminen – ravistuneessa ja paikatussa tammiparketissa on glamouria, joka nuhjaantuneesta kokolattiamatosta puuttuu. Kunnostuksen yhteydessä museon moderneja tiloja voidaan myös muokata, kunhan se tapahtuu modernismin hengessä.

Museonaikaisina, säilyttämisen arvoisina kiintokalusteina voidaan mainita myös henkilökunnan käytöstä poistuneen keittiön (114) kaapit Leea-salpoineen ja ylävessan (211) vanha Arabian leveäsäiliöinen wc-istuin kovine istuinkansineen. Näillä voi olla kunnostusta rakennuksessa käyttöarvoakin.

Museota edeltävän ajan kiintokalusteet ovat jo ikänsä puolesta kaikki säilyttämisen arvoisia, mutta niitä on hyvin vähän. Pannuhuoneessa on emaloitu lavaaari, joka saattaa olla peräisin koulujen aikaisista kellarivessoista, ja ensimmäisen kerroksen vessassa on kaksi emaloitua seinäkoukkua, jotka tosin saattavat olla myös myöhemmältä ajalta. Vintin porrashuoneessa on vanha kiintokomero, ja muutamassa ullakkokomerossa on vanhoja kiinteitä hyllyjä. Umpeen muuratusta kellarivessassa on säilynyt wc-istuin, joka saattaa olla liian huonokuntoinen uudelleen käytettäväksi.

SÄILYTETTÄVÄÄ TALOTEKNIIKKAA

Ilmanvaihto on painovoimainen, ja se tulee säilyttää sellaisena. Talossa on osittain säilynyt harvinainen tuloilmajärjestelmä, jossa tuloilma tuodaan alustassa ja välipohjissa teräsputkia pitkin hormiryhmien yhteyteen. Joissakin huoneissa on lisäksi tuloilmaventtiili ulkoseinässä. Tuuletusikkunoina on fortuskoita eli tuuletusruutuja. Poistoilmakanavana ovat alun perin toimineet enimmäkseen tulisijojen savuhormit, joista suuri osa on jäänyt pois käytöstä, kun uunit on purettu. Ilmanvaihto toimii nykyään puutteellisesti, ja sitä tulee parantaa. Porrashuoneen hajuhaitoista päästään luultavasti helposti eroon, kunhan pannuhuoneen ja kellarin ilmanvaihto saadaan toimimaan tarkoituksenmukaisesti.

Sähkötekniikan osalta säilyttämisen arvoisia ovat vintin porrashuoneessa olevat pienet, posliiniset eristeet, posliinikantaiset valaisimet ja kaikki valokatkaisijat aivan uusimpia lukuun ottamatta (ehjät vanhat valokatkaisijat voidaan yleensä säilyttää ja käyttää uudelleen toisin kuin vanhat pistorasiat, joista puuttuu suojamaadoitus). Posliinisia jakorasioita ja lyijypäällysteistä johtoa voisi säilyttää jossakin vaikkapa sitten käytöstä poistettuna reliikkina.

Lämmityksen osalta säilytettäviä ovat tulisijojen lisäksi vanhat Högforsin Kesto-radiaattorit ja hiukan uudemmat vohveliradiaattorit. Öljylämmitys lienee luontevaa vaihtaa kaukolämmöksi jossakin vaiheessa.

Vesilaitteista pitäisi säilyttää vanha Junkers, ellei käytössä niin museoesineenä. Vintillä olevia, vanhoja viemäriputkia voidaan säilyttää reliikkeinä.

Ylhäällä käytöstä pois jääneen keittiön kaapit Leea-salpoineen sekä umpeen muuratun kellarivessan istuin. Alhaalla pannuhuoneen lavaaari ja ylävessan vanha Arabian wc-istuin kovine kansineen.

KORJAUSTARPEET JA KÄYTTÖSUUNNITELMA

Puistokatu 4:n rakennusta ja pihaa voidaan kehittää edelleen Kaivopuiston asemakaavan ympäristöä vaalivassa hengessä, samalla laajempia ympäristö- ja kaupunkikulttuurisia tavoitteita toteuttaen. Huvila tarjoutuu hienolla tavalla olevista laaduista välittävän ja yhteisen ympäristön ylläpidon uutta luovan otteen, ”kunnostavan asenteen” laboratoriksi.¹

Korjaustarveselvityksen ja käyttösuunnitelman tavoitteena on säilyttää Puistokatu 4:n rakennushistoriallinen, kulttuurihistoriallinen ja toiminnallinen arvo. Rakennuksen patina, omituisuudet, kerroksellisuus ja luonnollinen ilmanvaihto säilytetään, mutta rakennuksesta tehdään pienillä täsmätoimenpiteillä käytännöllisempi, terveellisempi, turvallisempi ja energiatehokkaampi. Kiireettömänä ja vaativana toimijana Arkkitehtuurimuseolla on tähän hyvät edellytykset.

Korjaustarvelistaus perustuu havaintoihin, jotka on tehty Livadyn katselmuksessa keväällä 2011, Aalto-yliopiston *Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus* -kurssin aikana keväällä 2013 sekä Livadyn arkisto- ja kenttätöiden aikana keväällä, kesällä ja syksyllä 2013. Korjaukset on tarkoitus toteuttaa vaiheittain.

Käyttösuunnitelma on laadittu yhdessä Arkkitehtuurimuseon kanssa. Siinä esitetään pohjakaavioissa, miten huvilaa jatkossa käytetään ja kehitetään museon Ohjelmistoyksikön tarpeisiin.

KORJAUSTEN KIIREELLISYYSJÄRJESTYS

1. Hetimiten pitää korjata osittain romahtanut yläpohja ja vesikate.
2. Pikimmiten tulee kunnostaa ullakko vesikattorakenteineen, kellari ja alustatilat, sekä talotekniikka.
3. Hiljakseen tulee aloittaa rakennuksen ilmanvaihdon sekä julkisivujen ja sisäpintojen kunnostus.

¹ Kunnostavasta asenteesta ks. Taneli Viitahuhta web-julkaisussa <http://peipinendotneti.files.wordpress.com/2012/09/vesan-juhlakirja3.pdf>

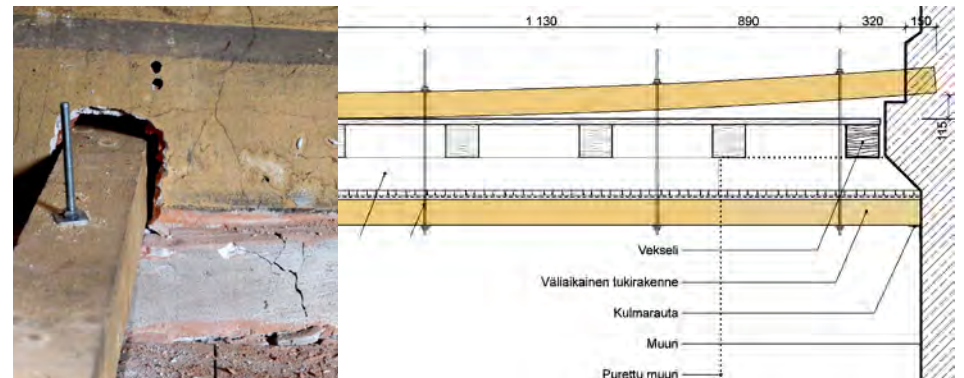
KANTAVAT RAKENTEET

Huoneesta 203 on purettu kantava muuri vuosien 1916–1956 välisenä aikana, mikä seurauksena yläpohja alkoi romahtaa vuonna 2009. Yläpohjan osittainen romahdus on korjattu tukemalla yläpohja hormiin. Korjaus on väliaikainen hätäratkaisu.

Kantava pystylinja tulee palauttaa, ja yläpohjan sekä vesikaton tukeutuminen siihen tulee varmistaa. Samalla kannattaa korjata yläpohjan lämmöneristys huoneen 203 kohdalta.

1900-luvun alkupuolella, kesähuoneiden rakentamisen yhteydessä vesikattorakenteeseen tehtyjen muutosten ja kevennysten vaikutus rakenteen kantavuuteen tulee tutkia.

Yläpohjan väliaikainen korjaus (ks. liite Puiset välipohjat, s. 18). Piirros: Petteri Nieminen.

VESIKATE

Galvanoidusta pellistä käsin saumaamalla tehty vesikate lienee asennettu vuoden 1907 tienoilla sattuneen tulipalon korjaustöiden yhteydessä. Muuten vesikattorakenteet ovat pääosin vuodelta 1889. Katteeseen on paikoin vaihdettu uutta peltiä ja joitakin reikiä on korjattu kittaamalla. Tulipalossa pahimmin vaurioituneella alueella osa ruodelaudoista on menettänyt kantokykynsä ja kuormat siirtyvät nyt peltiä myöten selkäpuille.

Katselmuksessa havaittiin yksi vuotokohta pohjoispuolen jiiristä. Vuodon alla on pieni lahovaurio. Vaurioitunut liitos ja muut ullakon siivouksen yhteydessä esiin tulevat lahovauriot on korjattava.

Katteen uusiminen ei ole nyt ajankohtaista, mutta paikkaus ja pintakäsittely ovat. Maalaamisen sijaan voisi harkita katteen käsittelemistä paksukalvopinnoitteella (esim. Noxyde).

Rakennus olisi hyvä varustaa ukkosenjohdattimella.

Katepeltiä.

Hiiltynyttä rakennetta tilassa 315.

ULLAKKO JA VESIKATTORAKENTEET

Lintujen jätökset pitävät paikoin vesikattorakenteita kosteina ja mahdollisia vaurioita piilossa. Jätökset tulee poistaa ja lintujen pääsy vintille estää. Vintti tulee muutenkin siivota ja vinttitilojen sisustuksen ja rakennusosien vauriot korjata.

Yläpohjan lämmöneristys on ainakin paikoitellen heikko. Ilmeisiä vuotokohtia ovat huoneen 313 romahtanut yläpohja, huoneen 310 tuuletusviemäriin läpivienti ja vintin porras. Vuotokohtat tulee korjata. Mahdollisuutta parantaa koko yläpohjan lämmöneristystä ja tiiviyttä olisi hyvä tutkia.

Yläpohjan vuotokohta tilassa 310.

Jätöksiä tilassa 303.

KELLARI

Kellarista poistetaan kaikki jäte ja sinne tarpeettomasti varastoitu tavara. Siivous tulee suorittaa asbestityönä. Työn valvojan tulee huolehtia siitä, ettei kellarista viedä mitään rakennus- tai kulttuurihistoriallisesti arvokasta pois.

Kellarista poistetaan sinne tehdyt väliaikaiset sokkelien lisäeristykset, jotta kellarin tuuletus saadaan jälleen toimimaan.

Kellaritilojen ikkunat palautetaan ainakin huoneisiin 007 ja 008. Samalla huoneen 007 ulko-oven tiiveyttä ja käytettävyyttä parannetaan. Muutoin kellaria kunnostetaan tilojen tulevan käytön mukaan.

Kellarin laipio eli kellarin ja ensimmäisen kerroksen välinen välipohja on osin kivi-, osin puurakenteinen. Puurakenteisissa osissa on viemärien läpivientien kohdalla lahovaurioita. Osa vaurioista johtuu vuodoista ja osa kondenssista. Lahovauriot tulee korjata riippumatta siitä, onko laho aktiivitisissa vai ei. Korjauskohdissa lämmöneristystä parannetaan tehokkaammilla luonnonkuitueristeillä. Alustatiloja vasten olevien välipohjien lämmöneristystä parannetaan tekemällä rakenteesta tiiviimpi.

Kellarin käyttötiloihin valuu ajoittain vettä kaakkoissivun ulkoseinän alta. Synnä saattaa olla puutteellinen pintaveden ohjaus. Syy tulee selvittää ja veden valuminen kellariin estää. Samoin on selvittävä pannuhuoneen vastaisen seinän kastumisen syy – portaan lattialistat ovat lahonneet pahoin.

Kellarin tiilirakenteissa on rapautuneita tiiliä, jotka on hyvä vaihtaa uusiin.

Kellarin kantavien puupilarien alapään kunto pitää tarkistaa. Mahdolliset lahovauriot korjataan ja pilarien tuentaa muutetaan siten, ettei vaurio uusiudu.

Muun muassa akkuja tilassa 002.

Lahoa alapohjaa tilassa 011.

VIEMÄRÖINTI, VESI, LÄMMITYS, SÄHKÖ

Viemäröinti uusitaan kokonaisuudessaan uusien saniteettitilojen rakentamisen yhteydessä. Mikäli kellarin ja ensimmäisen kerroksen välinen välipohja korjataan ennen saniteettitilojen rakentamista, viemäröinti uusitaan samassa yhteydessä ainakin läpivientien osalta. Vintille jätetään vanhoja tuuletusputkia reliikeiksi.

Vesiputket uusitaan. Lämpö- ja vesiputket eristetään ja koteloidaan siten, ettei kellarin kylmiä alustatiloja tarvitse putkien takia lämmittää. Lämmitysputket korjataan asbestityönä. Putkia uusitaan tarpeen mukaan.

Rakennuksessa on avoin, vesikiertoinen, öljylämmitteinen keskuslämmitysjärjestelmä. Järjestelmä toimii, mutta sitä pitäisi huoltaa. Radiaattoreiden nykyisten venttiilien tilalle voisi vaihtaa termostaattiventtiilit. Lämmitysmuodon vaihtaminen kaukolämpöön saattaa tulla ajankohtaiseksi, kun nykyinen öljykattila tai -poltin tulee käyttöikänsä päähän. Toki on hyvä harkita myös mahdollisuutta hyödyntää uusiutuvia energiamuotoja.

Rakennuksen sähkövedot ovat osin peräisin 1950-luvulta. Huoneissa on sekaisin maadoitettuja, nollattuja ja maadoittamattomia pistorasioita. Tämä on nykyisten sähköturvallisuusmääräysten vastaista. Kaikkien käytössä olevien sähköjohtojen kunto tulee tarkistaa, ja tarpeettomat sähkövedot tulee poistaa (huom. säilytettävät sähkölaitteet, ks s. 199). Pääkeskus olisi hyvä siirtää huoneesta 203 kellariin, jotta tulipalotilanteessa palokunta pääsee katkaisemaan sähköt. Palovaroitinjärjestelmän voisi muuttaa verkkovirralla toimivaksi. Sähkösuunnittelijaa tarvitaan myös liittymiskaapelin uusimiseen ilmajohdosta maakaapeliksi.

Asbestieristettä tilassa 014.

Tukittu korvausilmaventtiili tilassa 008.

ILMANVAIHTO

Joka huoneeseen järjestetään oma tulo- ja poistoilmaventtiili, jotka voi tilanteen mukaan helposti avata ja sulkea. Poistoilmahormeja lienee riittävästi, mutta suuri osa niistä on poissa käytöstä.

Käyttöön otettaviin hormoneihin tulee hankkia helposti säädettävät säle- tai kip-piventtiilit.

Kellariin mahdollisesti sijoitettavaan verstaaseen tulee rakentaa pölynpoistojär-jestelmä.

JULKISIVUT

Auringonpuoleisten puujulkisivujen maalipinnat ovat rapistuneet. Julkisivulaudoi-tus, ikkunat ja ovet tulee kunnostaa: työn voi tehdä vaikka aukko tai julkisivukenttä kerrallaan. Julkisivuista tulee poistaa rappausvaurioita aiheuttavat sähkövedot.

SISÄPINTARAKENTEET JA RAKENNUSOSAT

Kuluneita pintamateriaaleja, kuten puulattioita, olisi hyvä kunnostaa vaikka huone kerrallaan.

Sisäpintojen käsittelykerroksista tulee teettää asiantuntijalla selvitys. Seinä- ja laipiopintojen kunnostus tehdään sitä mukaa, kun tilojen käyttö sitä vaatii. Työ tulee teettää konservaattorilla niissä tiloissa, joissa on pintoja museota edeltävältä ajalta.

Sisäikkunat ja ovet ovat pääosin kunnossa, eikä niiden kunnostuksella ole kiire.

Sähköveto julkisivussa.

Tukittu ikkuna kellarissa.

Kaakeliuuni vintillä.

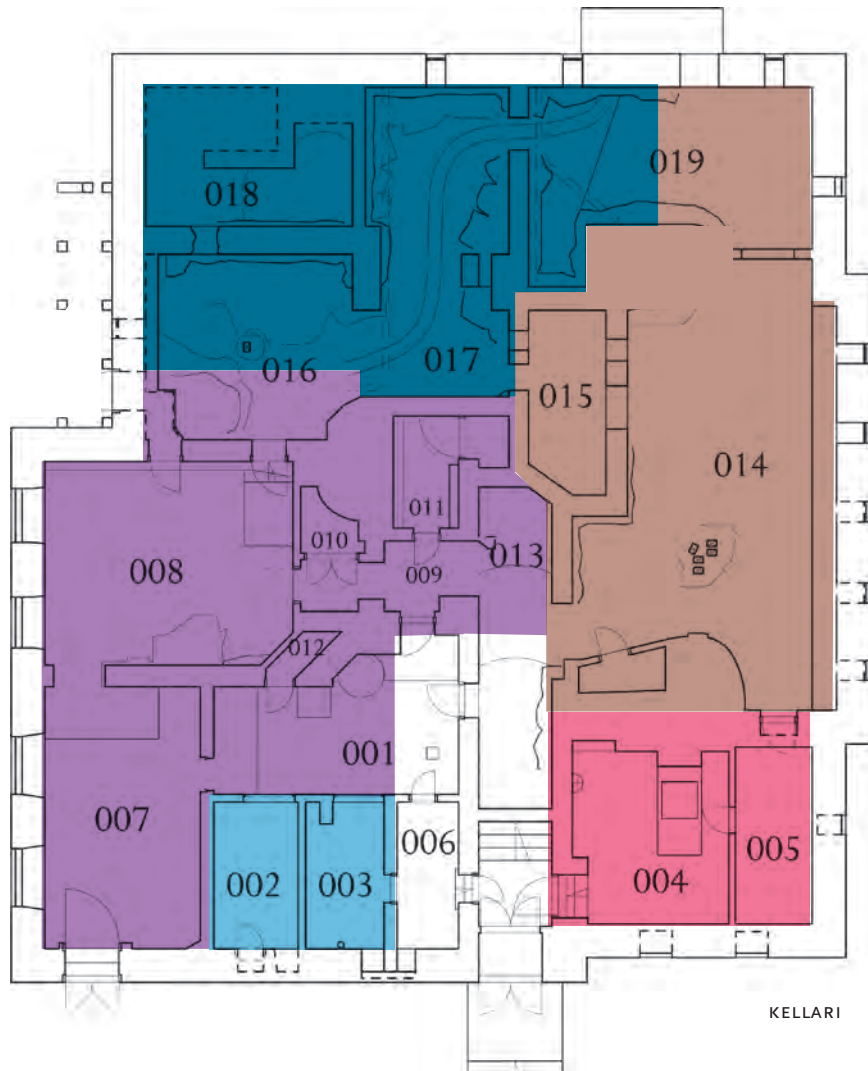
Laipiopintaa huoneessa 203.

Tammiparkettia huoneessa 207.

KÄYTTÖSUUNNITELMAEHDOTUS 23.10.2013

Vaikeasti käyttöönotettavaa ryömintätilaa. Alueelle kertyy pintavettä, jota ohjataan padolla ja salaojalla rakennuksen ulkopuolelle.

Maapohjaista tilaa, jota on mahdollista käyttää kylmänä varastotilana.

Verstas- ja varastotilaa, joka soveltuu myös pölyävään ja mölyävään työstöön. Tilassa on neljä ikkunaa, ovi suoraan ulos ja sisäyhteys pääportaaseen.

Entisessä kellariasunnossa on nykyään pannuhuone, öljysäiliö ja atk-tekniikkaa. Soveltuu hyvin tekniseksi tilaksi myös tulevaisuudessa.

Keittiö, WC- ja peseytymistiloja. Henkilökunnan peseytymistila kellarissa ja wc-tilat sekä kellarissa että toisessa kerroksessa vintin portaan alla. Inva-wc ensimmäisessä kerroksessa.

Verstas- ja taukotiloja. Nämä verstatilat soveltuvat työhön, joka ei mölyä eikä pölyä.

Henkilökunnan työtilat. Huoneen 210 käyttö joustavasti tarpeen mukaan.

Asunto. Putkiremontin ja märkätilojen uusimisen yhteydessä tarkistetaan asunnon seinälinjan kulku uusien märkätilojen kohdalla.

Käytävä- ja porrastiloja. Pääsisäänkäynnin mahdollinen rakentaminen esteettömäksi edellyttää muutoksia ovirakenteisiin, kuljetinta pääportaaseen ja luiskaa pääoven eteen.

Luento-, tapahtuma- ja työpajatiloina, projektityöhuoneita ja yksityistilaisuuksiin vuokrattavia tiloja. Aulassa 108 naulakkotilat.

Kattolyhty. Alun perin Stenbäckin vuonna 1889 tekemien suunnitelmien mukaan toteutunut lapeikkuna ja siihen liittynyt valokatto palautetaan alkuperäisen kaltaisena tai nykyaikaisena versiona kruunaamaan aulatilaa.

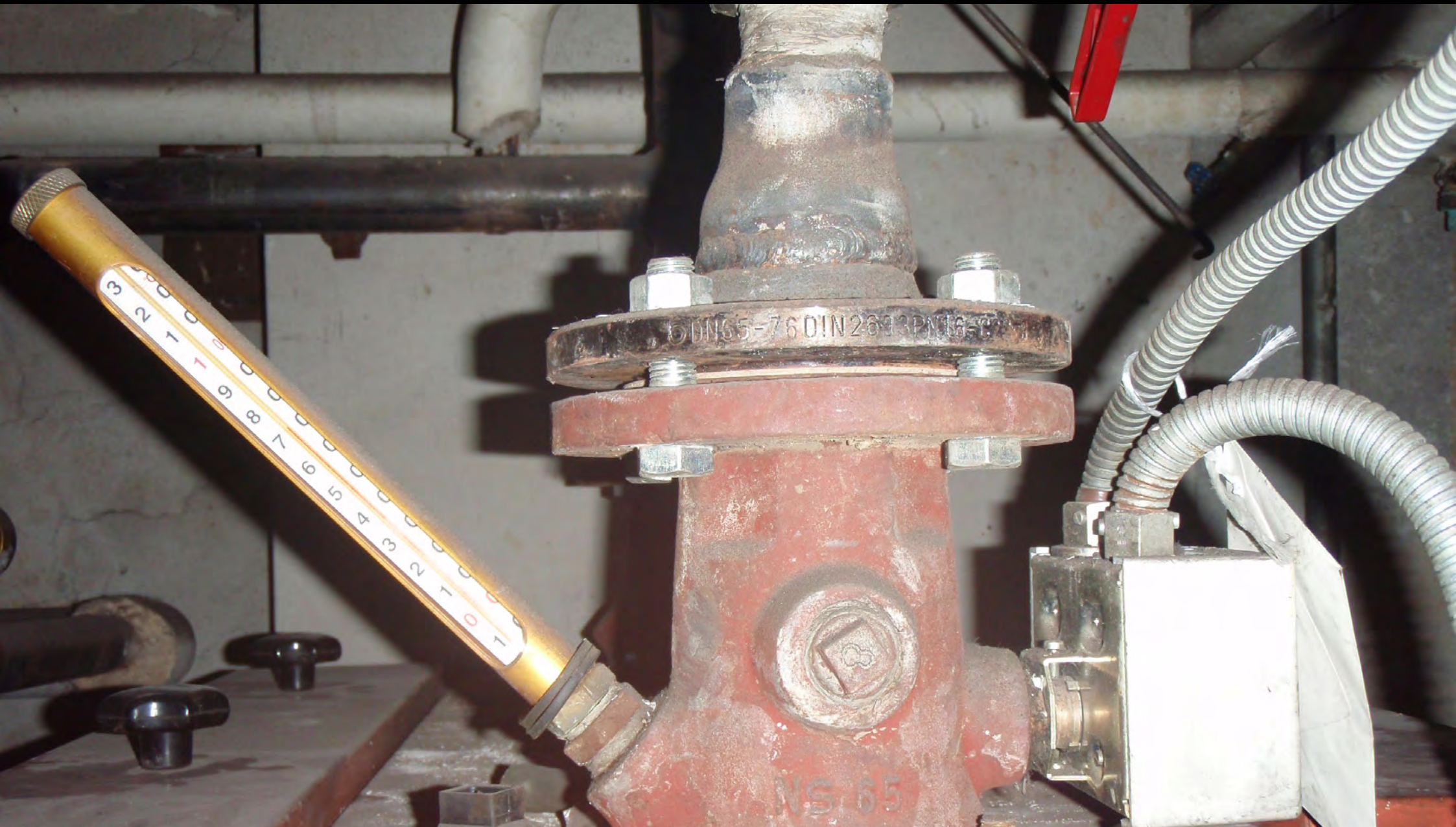

LIITTEET

PUISTOKATU 4 - TALOTEKNIikka

SISÄLLYSLUETTELO

1. Esipuhe	3
2. Keskuslämmitysjärjestelmä	4
2.1 Järjestelmän toimintaperiaate	4
2.2 Kattilahuone	7
2.3 Lämmitysjärjestelmä kerroksittain	11
2.4 Radiaattorit	12
3. Ilmanvaihtojärjestelmä	14
3.1 Yleisesti ilmanvaihtojärjestelmistä	14
3.2 Puistokatu 4:n alkuperäinen ilmanvaihtojärjestelmä	15
3.2.1 Raitisilmajärjestelmä	15
3.2.2 Poistoilmajärjestelmä	15
3.3 Puistokatu 4:n nykyinen ilmanvaihtojärjestelmä	16
4. Vesi	18
4.1 Yleistietoa vesijärjestelmistä	18
4.1.1 Kylmä vesi	18
4.1.2 Lämmin vesi	18
4.2 Puistokatu 4:n käyttövesi	20
Lähdeluettelo	22

Kiertovesipumpun
liitäntä
kattilahuoneessa.
(huone 004)

1. ESIPUHE

Tässä työssä on tutkittu Helsingin Kaivopuistossa osoitteessa Puistokatu 4 sijaitsevan huvilan talotekniikkaa nykyisten ja vanhojen lämmitysjärjestelmien, ilmanvaihtojärjestelmien ja vesijärjestelmien osalta. Rakenteita ei ole purettu, ja havainnot perustuvat näkyviin järjestelmien osiin, joiden perusteella on voitu myös tehdä oletuksia. Tutkimukseen on käytetty apuna rakennuksen vanhoja piirustuksia rakennuksen eri vaiheista, sekä alan kirjallisuutta mm. teollisuuskoulun lehtorin, arkkitehti Gustav E. Aspin teoksia. Suuri apu tutkimuksessa oli rakennuksen entinen talonmies Pentti Norrena, joka ystävällisesti kiersi rakennuksen kanssamme kertoen rakennuksen muutoksista ja vaiheista. 1.krs:n asuntoon ei ollut pääsyä.

Rakennuksen suurin talotekniikkaan liittyvä muutos on ollut siirtyminen huonekohtaisesta uunilämmityksestä avoimeen vesikiertoiseen keskuslämmitykseen. Siirtyminen aloitettiin vuonna 1952, jolloin rakennus oli olympialaisten järjestelykomitean käytössä. Tuolloin 1. kerroksesta purettiin uuneja ja kellarikerrokseen, nykyiseen kattilahuoneeseen, asennettiin keskuslämmityskattila. Vettä lämmitettiin ensin koksilla (koksi on kivihielestä kuivatislaamalla valmistettua hiiltä, joka on kivihieletä puhtaampaa ja lämpöarvoltaan parempaa polttoainetta) ja myöhemmin, kun vuonna 1960 rakennukseen asennettiin kokonaisuudessaan keskuslämmitysjärjestelmä, siirryttiin öljylämmitykseen. Tuolloin kaikki vanhat uunit poistettiin käytöstä ja suurin osa purettiin. Tämä selittää myös rakennuksen kellari- ja 1. kerroksen radiaattorien erilaisuuden verrattuna rakennuksen muihin radiaattoreihin. Järjestelmän laitteet on asennettu erilliseen kattilahuoneeseen rakennuksen pohjakerroksessa, lukuun ottamatta ullakolla olevaa paisuntasäiliötä.

Vuoteen 1960 asti käytössä ollut osittainen uunilämmitys ja siihen liitynyt painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä toimivat hyvin yhdessä. Raitisilma tuotiin huoneisiin talon kellaritiloissa ja välipohjissa kulkevia kanavia pitkin kakluunien takaa. Tavoitteena oli saada raitisilma lämpiämään ennen huoneeseen päästämistä. Uunien tulihormit toimivat tällöin myös poistoilmahormeina ja ilma kiersi hyvin tulipesän kautta tai vaihtoehtoisesti kakluunin yläosassa olevan erillisen poistoilmaventtiilin kautta. Uunien purkaminen on heikentänyt rakennuksen ilmanvaihtoa.

Tutkiessamme pyrimme inventoimaan kaikki käytöstä poistetut ja käytössä olevat eri järjestelmien osat, jotka voivat tuoda tutkimukseen lisäinformaatiota, ja selvittämään osien alkuperää, valmistusvuotta, valmistajaa ym. mahdollisesti saatavilla olevia tietoja. Tavoitteena oli selvittää rakennuksen talotekniikan historia ja nykytilanne sekä luoda kattava ja selkeä raportti tutkimustulosten perusteella.

Lämmitysjärjestelmän meno- ja paluuputkien läpivientejä.

Vasen:

Kellarikerroksen läpivienti sisääntuloportaiden alta kattilahuoneeseen. Putkien eristämiseen on käytetty asbestia.

Oikea:

Putkien läpivienti 1. kerroksesta kellarin.
Kuva huoneesta 101.

2. KESKUSLÄMMITYSJÄRJESTELMÄ

Ensimmäinen asuinkerrostalon keskuslämmitysjärjestelmä Suomessa asennettiin tiettävästi vuonna 1886. Helsingissä ne alkoivat yleistyä 1910-luvulla. Toisinaan keskuslämmitysjärjestelmä asennettiin ainoastaan rakennuksen pohjakerrokseen jättäen ylemmät kerrokset edelleen kakuunilämmitteisiksi. Tällaista ratkaisua käytettiin myös Puistokatu 4:ssä, mikä näkyy esimerkiksi radiaattorien ulkonäössä ja tyyppien erilaisuudesta verrattuna muiden kerrosten radiaattoreihin. Puistokatu 4:ssä lämmitys on hoidettu aina vuoteen 1952 asti kaakeliuuneilla ja keittiöliesillä. Vuonna 1952 rakennuksen kellarin- ja 1. kerrokseen asennettiin keskuslämmitysjärjestelmä, joka toimi aluksi koksilla. Vuonna 1960 koko rakennukseen asennettiin vesikiertoinen keskuslämmitysjärjestelmä, joka toimi öljyllä.

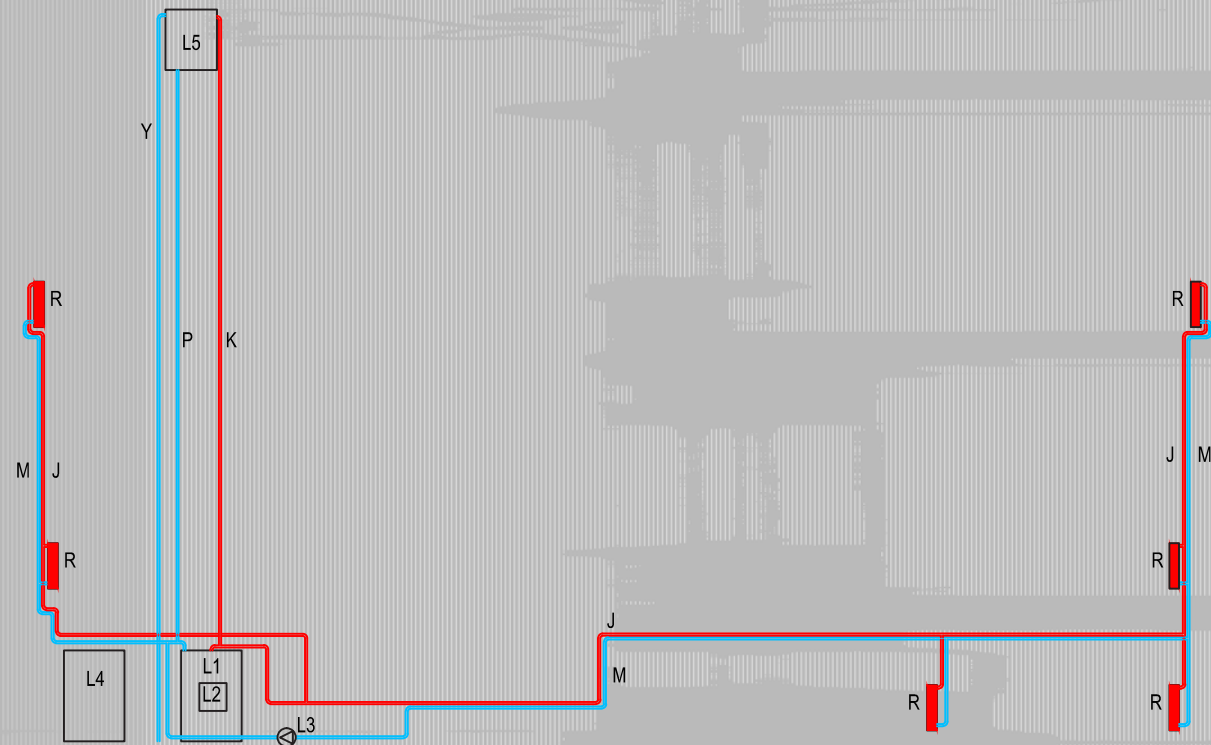
2.1 Järjestelmän toimintaperiaate

Puistokatu 4:n keskuslämmitysjärjestelmä on matalapainevesilämmitys. Järjestelmä on alajakoinen, mikä tarkoittaa sitä, että lämmitetty vesi nousee pattereihin suoraan kellarista (yläjakoisessa vesi nousee ensin ullakolle, josta se jaetaan pattereille). Koko putkisto on täytetty vedellä, joka kuumennetaan kellarin sijoitetussa kattilassa (L1), josta se kuljetetaan jakojohdoja (J) pitkin radiaattoreihin. Radiaattoreissa vesi luovuttaa osan lämmöstään huoneilmaan, jonka jälkeen se liikkuu paluujohdoja pitkin (M) takaisin lämmitettäväksi kattilaan. Veden kiertokulku perustuu lämpimän ja kylmän veden painoeroon. Lämmitettäessä veden tilavuus kasvaa eli sen paino pienenee tilavuusyksikköä kohden, jolloin lämmin vesi nousee putkistossa kylmän ja raskaamman veden painuessa alaspäin. Näin ollen putkistossa olevan veden kokonaistilavuus vaihtelee, minkä takia putkiston yläpuolelle, ullakolle, on sijoitettu

avoin paisuntasäiliö (L5), jonka kautta putkisto on suorassa yhteydessä ulkoilmaan. Paisuntasäiliö mahdollistaa putkistossa olevan veden tilavuuden muutokset. Avoimeen paisuntasäiliöön yhdistetään kattilasta kiehumajohto (K) ja paisuntajohto (P), jotka tuovat paisuneen veden paisuntasäiliöön. Ylivuotojohto (Y) asennetaan paisuntasäiliön yläosaan, josta se johtaa suoraan kellarissa sijaitsevaan kivoon. Ylivuotojohdon tehtävänä on tuoda liika vesi säiliöstä. Kuten yleensä, myös Puistokadulla paisuntasäiliö on tarkoin lämmöneristetty. Veden kiertoa on Puistokadulla tehostettu sähkömoottorilla käyväällä pumpulla (L3). Kaikki järjestelmän laitteet ja vesijohdot ovat pinta-asennettuja, ja seinien sekä välipohjien läpiviennit ovat lähes kaikkialla hyvin selkeästi nähtävissä. Asuntoa emme päässeet tutki-

Lämmitysjärjestelmä.
Virtauskaavio.

L1	Valurautainen lämpökattila, Högfors 20, vm. 1985
L2	Kevytöljypoltin, Oilon KP-6, vm. 1985
L3	Kiertovesipumppu, Kolmeks AH-32X, uudempi kuin 1985
L4	Öljysäiliö, ilmeisesti vuodelta 1976 tai aiemmin
L5	Paisuntasäiliö, avoin vm. ja tyyppi ei tiedossa; alkuperäinen asennettu 1960

K	Kiehumajohto
P	Paisuntajohto
Y	Ylivuotojohto
J	Jakojohto
M	Paluujohto

Kattilahuoneen seinältä löytyi vanha, käytöstäpoistettu, valurautainen suojalaatikko, joka on mahdollisesti vanha muuntaja (h 004).

Rakennuksen öljykattila (Högfors 20) ja siihen asennettu kevytöljypoltin (Oilon KP 6) kattilahuoneessa (h 004).

Lämmitysputkien läpivienti kellarista 1. kerrokseen (huoneesta 007 huoneeseen 101); ja lämmitysputkien haarauminen radiaattoreille huoneissa 007 ja 008.

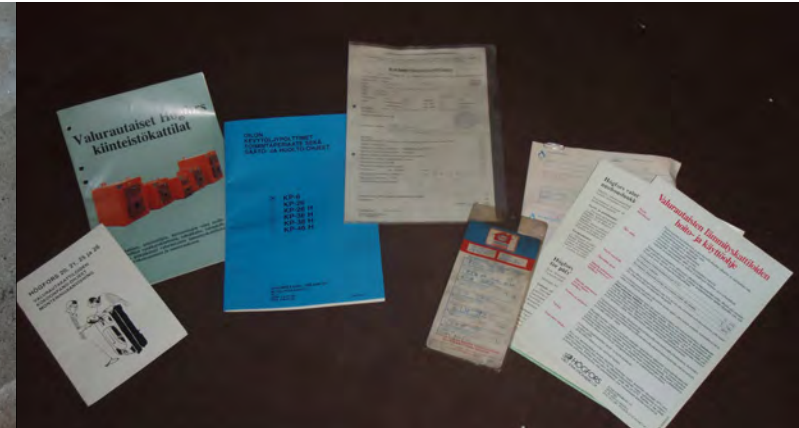

Meno- ja paluovesiputkien liittyminen
lämpökattilaan.

Öljysäiliön vanha ja uusi mittari.

Kattilahuoneesta löytyviä asiakirjoja.

2.2 Kattilahuone (huone 004)

Tämänhetkinen kattila on valurautainen Högfors 20 lämpökattila (L1), joka on asennettu kattilahuoneeseen vuonna 1985. Samalla on kattilaan asennettu edelleen käytössä oleva Oilon KP-6 kevytöljypoltin (L2). Koksilämmityksen ajalta on kattilahuoneessa jäljellä joitakin osia seinillä. Hiilivarasto oli nykyisen öljysäiliön (L4) paikalla kattilahuoneen vieressä talon nurkassa (huone 005). Vedenkiertoa tehostamaan asennettu kiertovesipumppu, Kolmeks AH-32X (L3), on asennettu vuoden 1985 jälkeen. Pumppu on jossain vaiheessa uusittu, mutta tietoa siitä tai sitä edeltäneestä pumpusta ei ole. Kattilahuoneesta löytyy myös muita laitteita, kuten toiminnassa oleva öljysäiliön mit-

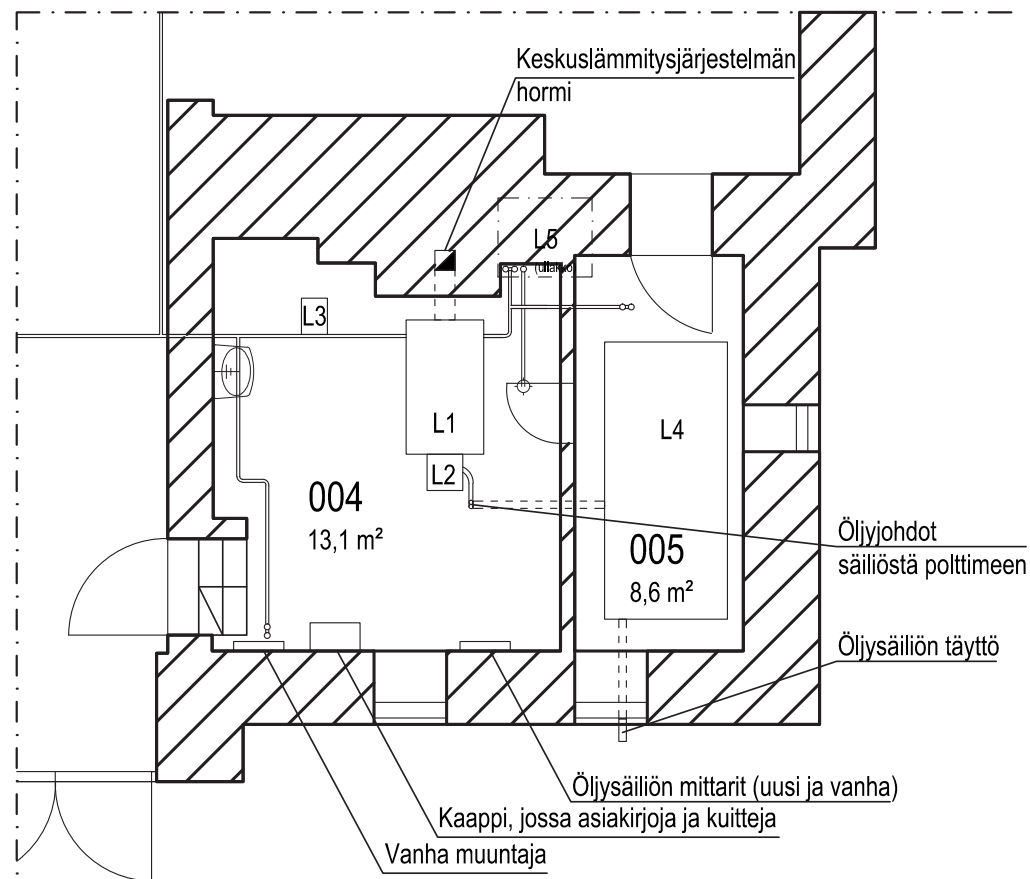
tari (merkki Televar), jonka vieressä edelleen paikallaan on myös vanha mittari (ruotsalainen Gallo-merkinen). Lisäksi seinältä löytyi valurautainen kotelo, joka on poistettu käytöstä, mutta ilmeisesti säilytetty museon toiveesta (mahdollisesti vanha muuntaja). Kattilahuoneessa on myös paljon vanhoja kuitteja ja muita asiakirjoja sekä kattilahuoneen laitteiden ohje-/käyttöoppaita. Kattilasta lähtevien vedenjakajohtojen eristämiseen on käytetty asbestia kattilahuoneessa sekä kellarin kylmissä tiloissa.

ASIAKIRJOJA (mm.)

- Valurautaiset Högfors kiinteistökatilat, esite
- Högfors 20, 21, 25 ja 26 valurautakattiloiden kokoonpano-ohjeet
- Valurautaisten lämmityskattiloiden hoito- ja käyttöohjeet
- KP-6, Käyttö-/toimintaohje (Oilonin öljypoltin)
- Öljylämmityskatsastuspöytäkirja v. 1976
- Polttimen vaihto -lasku
- Laskuja, huoltokirjoja ym.

KATTILAHUONE

KELLARIKERROS (huone 004)

L1	Valurautainen lämpökattila, Högfors 20, vm. 1985	
L2	Kevytöljypoltin, Oilon KP-6, vm. 1985	
L3	Kiertovesipumppu, Kolmeks AH-32X, uudempi kuin 1985	
L4	Öljysäiliö,	ilmeisesti vuodelta 1976 tai aiemmin
L5	Paisuntasäiliö (avoin), ullakolla	vm. ja tyyppi ei tiedossa; alkuperäinen asennettu 1960

L1
Valurautainen Högfors 20 lämpökattila.

L2
Oilon KP-6 kevytöljypoltin.

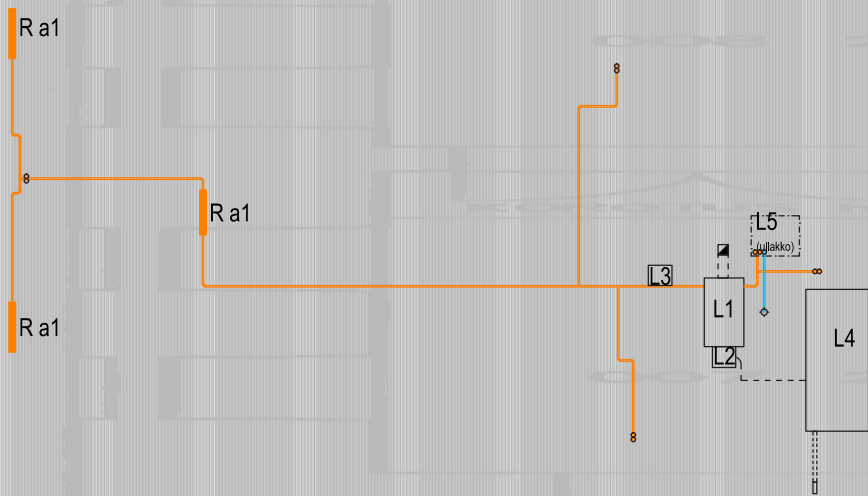
L3
Kolmeks AH-32X kiertovesipumppu.

L5
Avoin paisuntasäiliö sijaitsee ullakolla

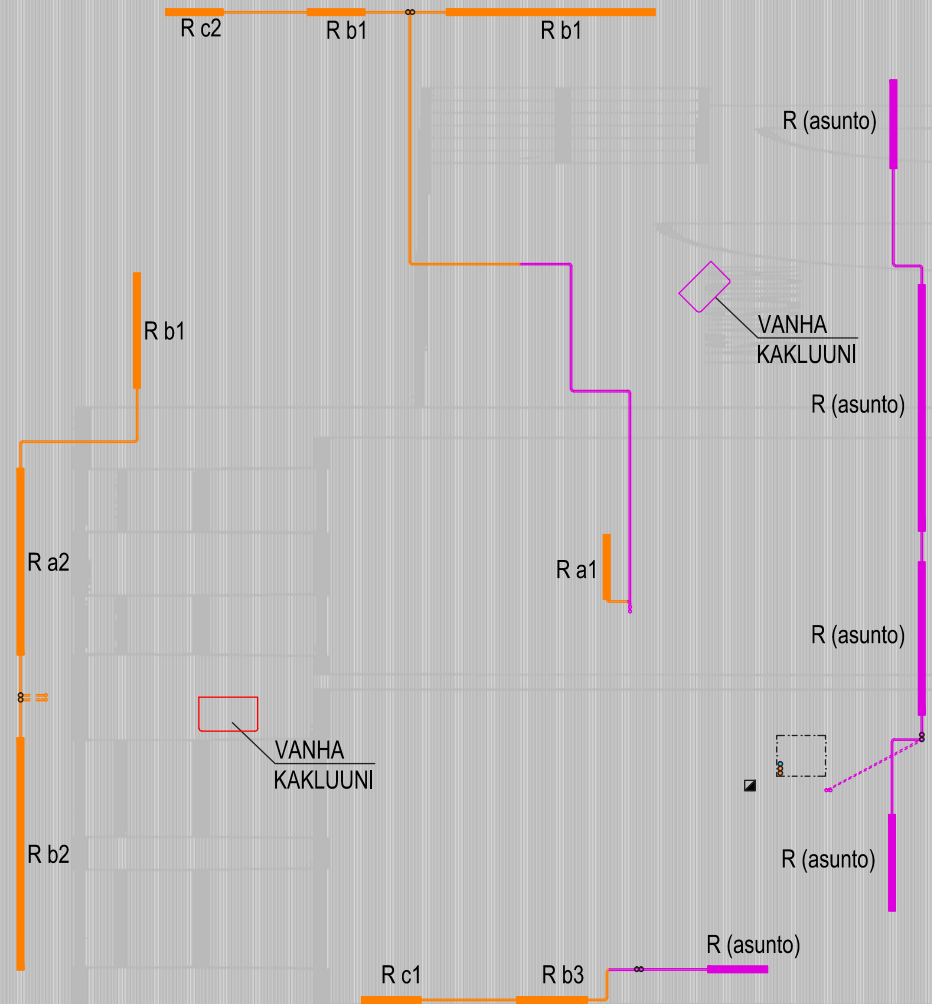

Lämmitysjärjestelmä, kellarikerros.

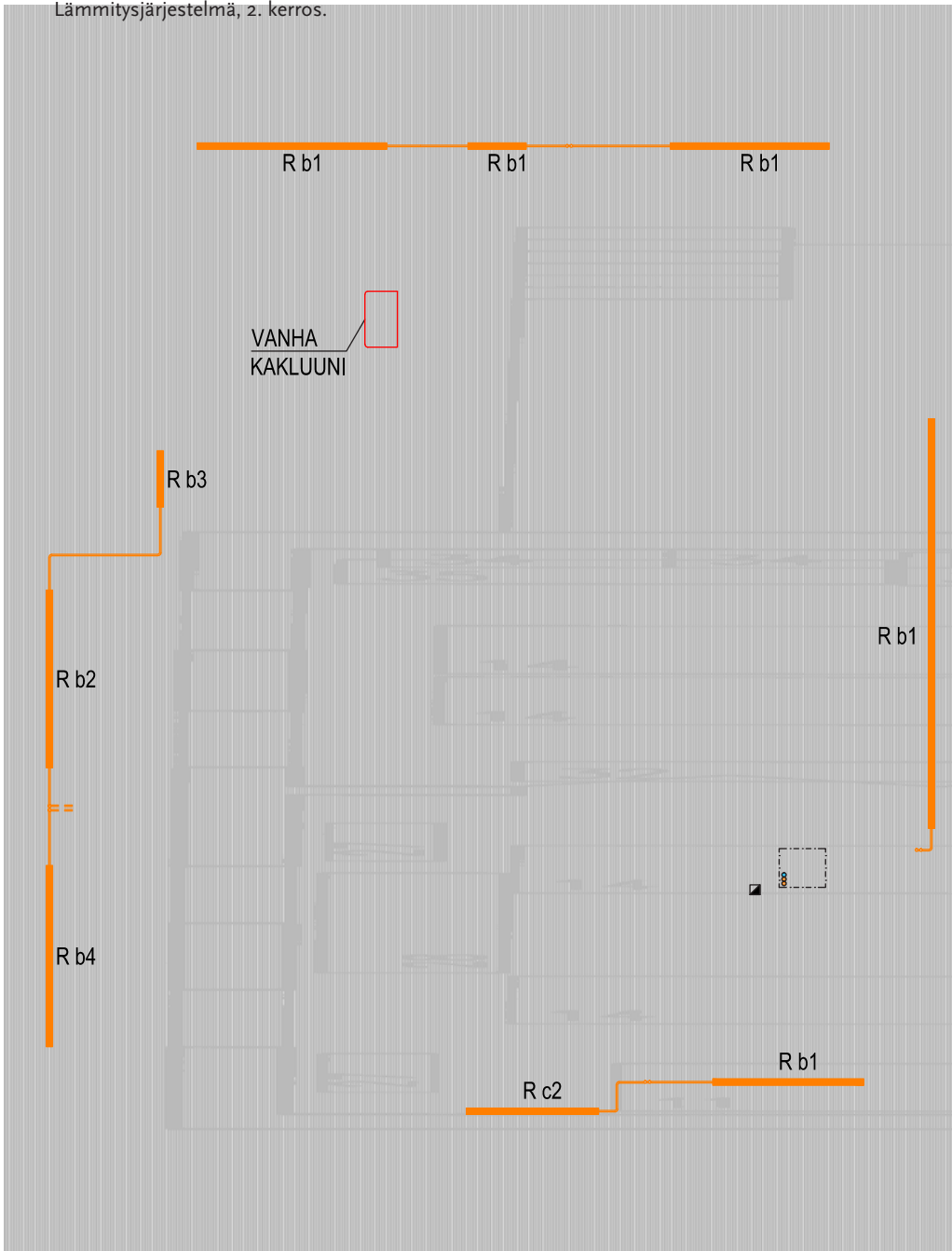
- L1 Valurautainen lämpökattila, Högfors 20
- L2 Kevytöljypoltin, Oilon KP-6
- L3 Kiertovesipumppu, Kolmeks AH-32X
- L4 Öljysäiliö
- L5 Paisuntasäiliö, avoin

Lämmitysjärjestelmä, 1. kerros.

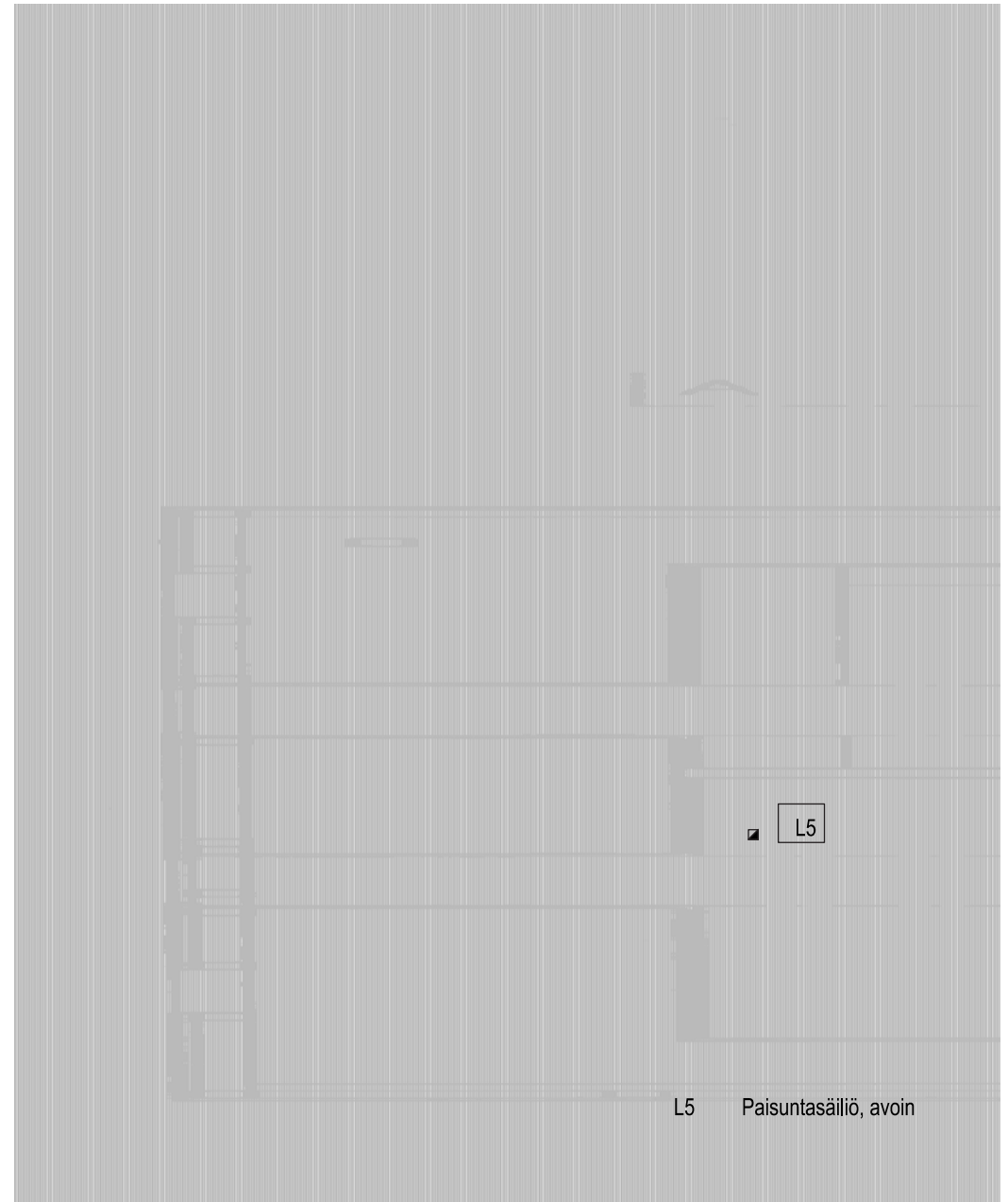

- = OLETTAMUS.
Asuntoon ei ollut pääsyä, joten asunnon radiattorien sijainnit ovat oletettuja eivätkä tyypit ole tiedossa. Myös asunnossa kulkevat putkilinjat ovat oletettuja.

Lämmitysjärjestelmä, 2. kerros.

Lämmitysjärjestelmä, ullakkokerros.

2.3 Lämmitysjärjestelmä kerroksittain

Kellarikerroksessa sijaitsevan Högfors 20 kattilan etuosan yläreunasta nousee lämminvesi lämmitysverkostoon ja palaa jäähtyttyään kattilan takaosan yläreunasta. Jakojohdanto jakautuu rakennuksessa neljän haaraan, yksi jokaiselle julkisivulle, kuten keskuslämmitysjärjestelmäkaavioista voidaan huomata. Kaavioissa oranssilla värillä merkatut putket ja radiaattorit on piirretty näköhavaintojen perusteella ja violetilla värillä piirretyt ovat oletettuja (1.krs:n asuntoon liittyvät radiaattorit ja putket). Kaavioihin on merkattu radiaattorien paikat ja välipohjien läpiviennit. Kattilahuoneesta (huone 004) nousevat pääsisäänkäynnin julkisivun radiaattoreiden vesiputket ja paisuntasäiliöön johtavat putket sekä öljysäiliön huoneesta (huone 005) Puistokadun puoleisen julkisivun radiaattorien putket. Puiston puoleisen julkisivun ja merisataman julkisivun radiaattorien putket kulkevat yhdessä kattilahuoneen seinän läpi ja jakautuvat omikseen portaikon alapuolella. Puiston puoleisen julkisivun haaraan on kytketty myös

kaikki kellarin radiaattorit (3 kpl). Merisataman julkisivun radiaattorien putket nousevat kellarista 1.krs:een rakennuksen keskiosasta asunnon wc:n kohdalta. Rakennuksen 1.krs:n aulassa on yksi radiaattori (poikkeuksellisesti keskellä rakennusta eikä ikkunan alla). Tämän haaran putket tulevat näkyviin vasta huoneen 111 yläosassa, jossa ne kulkevat julkisivulle asti ja laskeutuvat merisataman julkisivun 1.krs:n radiaattoreihin ja nousevat läpi välipohjan 2.krs:een. Muuten 1. ja 2.krs:n näkyvät radiaattorit ja putket ovat hyvin esillä ja erittäin selkeät. Ullakolla huoneessa 310 sijaitsevasta paisuntasäiliöstä ei saanut mitään tietoja, sillä se on ympäriinsä lämmöneristetty. Sijainnista ja eristyksistä voidaan päätellä ainoastaan, että kyseessä on avoin paisuntasäiliö.

2.4 Radiaattorit

Keskuslämmitysjärjestelmään liittyy 21 radiaattoria sekä asunnossa olevat radiaattorit, joista ei ole varmuutta (ikkunoiden perusteella 5 kpl). Radiaattorihaaroja on neljä, jokaisella julkisivulla omansa. Radiaattorit on asennettu ikkunoiden alapuolelle. Radiaattorityyppejä on kahdeksan erilaista, joista suurin osa on poimutettuja paneeliradiaattoreita. Ainoat tunnistetut radiaattorityypit ovat Högforsin Kesto-radiaattorit kellarissa ja 1.krs:ssa. Kyseiset radiaattorit esiteltiin ensimmäisen kerran vuoden 1938 ”Vesi- ja lämpöjohtotarvikkeita” -luettelossa.

Kaikkien radiaattorien venttiilit ovat samanlaisia. Valmistaja on MMA eli AB Markaryds Metallarmatur, jonka toiminta alkoi 1950-luvun alussa, jolloin MMA aloitti lämpö- ja vesijohtotarvikkeiden sekä patteriventtiilien valmistuksen. Puistokatu 4:n radiaattoreissa käytetyn venttiilin malli on NAF malli 57, metallinen säätöpöytä. MMA valmistaa myös nykyaikaisia ”vanhan ajan” -venttiilejä, jotka ulkonäöllisesti muistuttavat kovin paljon Puistokatu 4:n venttiilejä.

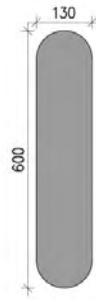

Puistokatu 4:n radiaattoreiden venttiili.

RADIAATTORITYYPIT

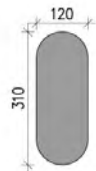
(Radiattoreita yhteensä 21 kpl + asunnon radiaattorit)

R a1

4 kpl
(kellari ja 1.krs)

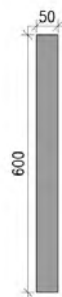
Högfors KESTO-
radiaattori

R a2

1 kpl
(1.krs)

Högfors KESTO-
radiaattori

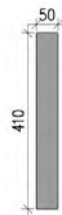

R b1

8 kpl
(1.krs ja 2.krs)

Poimutettu paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

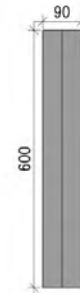

R b2

2 kpl
(1.krs ja 2.krs)

Poimutettu paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

R b3

2 kpl
(1.krs ja 2.krs)

Poimutettu paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

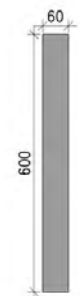

R b4

1 kpl
(2.krs)

Poimutettu paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

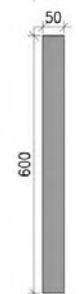

R c1

1 kpl
(1.krs)

Sileä paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

R c2

2 kpl
(1.krs ja 2.krs)

Sileä paneeliradiaattori

Merkki ja tyyppi:
Ei tiedossa

Huoneen 210 kakluunin poistoilmaventtiili.

Huoneen 101 kakluunin takana on rako, josta raitisilma on noussut huoneeseen. (kts kuva 105 G.E.Asp s. 15)

Talon ulkoseinältä löytyviä tukittuja ilmanottoaukkoja.

Kellarikerroksen ruosteinen ilmanvaihtojärjestelmään kuuluva putki.

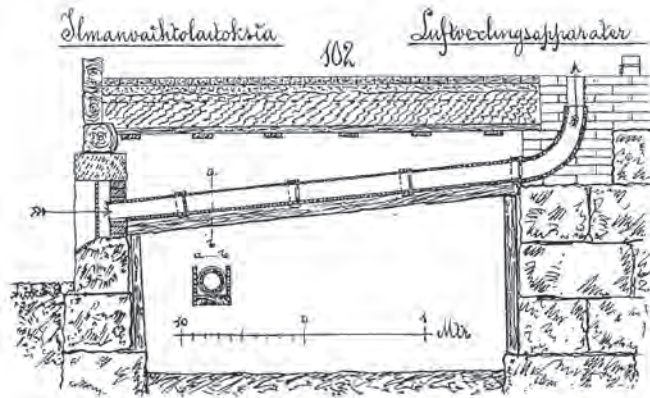
3. ILMANVAIHTOJÄRJESTELMÄ

3.1 Yleisesti ilmanvaihtojärjestelistä

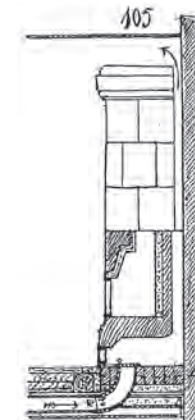
Ilmanvaihdon perustavoitteena on poistaa pilaantunut ilma huoneistosta ja tuoda tilalle raitista ulkoilmaa. Hyvän ilmanvaihdon (ja puhtaan ilman) merkitystä ihmisten terveydelle korostettiin 1800-luvun lopulla kansainvälisissä lääketieteen julkaisuissa sekä myös kotimaisessa rakennusalan ammattikirjallisuudessa.

Yksinkertaisin ilmanvaihtojärjestelmä on ikkunatuuletus. Asuntoihin pyrittiin luomaan läpituuletuksen mahdollisuus (ikkunoita vähintään kahdella julkisivulla). Kehittyneempi ilmanvaihtojärjestelmä on 1940-1950-luvuille asti ollut painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä, joka oli yleisimmin asuinhuoneistoissa käytetty ilmanvaihtojärjestelmä. Sen toiminta perustuu ilman lämpötilaeroista syntyviin tiheyseroihin. Lämmitessään ilma kevenee ja pyrkii nousemaan ylöspäin. Virtausta pystyttiin lisäämään katolle hormien päihin asennettavin tuulihatuin (tuulihattu on mekaaninen laite, joka hyödyntää tuulta luoden imua hormin päässä). Puistokatu 4:ssä tuulihattuja ei ole käytetty.

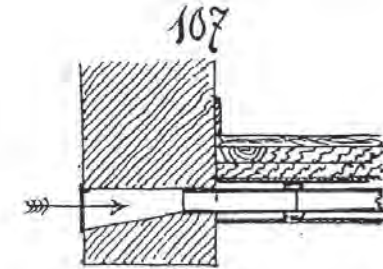

KUVA 102. G.E.Asp

KUVA 105. G.E.Asp

KUVA 107. G.E.Asp

3.2 Puistokatu 4:n alkuperäinen ilmanvaihtojärjestelmä

3.2.1 Raitisilmajärjestelmä

Puistokatu 4:ssä on edelleen painovoimainen ilmanvaihto. Alkuperäinen painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä toimi yhteistyössä uunilämmityksen kanssa. Rakennukseen asennettiin alun perin raitisilmaputkisto parantamaan ilmanvaihdon laatua. Puistokatu 4:n julkisivuissa on useita raitisilma-aukkoja, jotka ovat välipohjien kohdalla (ne on merkitty kaavioihin VP-loppuosalla). Näiden aukkojen kohdalta lähtevien putkien kulkua välipohjassa on mahdollista tietää tarkasti, mutta kaaviossa on esitetty mahdolliset reitit. Putket voivat myös mutkitella sivusuunnassa ja yhdestä putkesta on saatettu johtaa raitista ilmaa useampiin eri huoneisiin. Joka tapauksessa putket johtavat hyvin todennäköisesti vanhojen kakluunien kohdille, koska sitä kautta raitis ilma on huoneisiin tuotu. Kellarissa on nähtävissä muutamia säilyneitä putkia. Putket ovat halkaisijaltaan 150 – 200 mm ja ne on ripustettu kellarin katoista (KUVA 102. G.E.Asp). Vastaavia putkia on kellarissa todennäköisesti ollut enemmänkin, mikä selviää jäljellä olevista lämmöneristeellä tukituista aukoista. Raitisilmaputket kellarin toisarvoisissa tiloissa kulkevat välipohjan alapuolella, lukuun ottamatta asunnon alapuolisia putkia.

Kellarin käyttötilojen kohdalla olevat putket kulkevat kellarin ja 1.krs:n välisessä välipohjassa. Kaikki 2.krs:een raitista ilmaa johtavat putket kulkevat 1.krs:n ja 2.krs:n välisessä välipohjassa (KUVA 107. G.E.Asp).

Tämän ilmanvaihtojärjestelmän tavoitteena on tuoda huoneeseen valmiiksi lämmennytta ilmaa. Raitis ilma johdetaan ulkoa huoneen välipohjan alakeroksessa tai välipohjan alapuolella kulkevaa putkea pitkin huoneen tulisijan luo, mistä se tulisijan taustan kautta kulkiessaan lämpenee ja nousee lämmitessään ylöspäin virraten huoneeseen tulisijan takaa (KUVA 105. G.E.Asp). Järjestelmän heikkous on talvella kylmän ilman virtaaminen putkissa, mikä saattoi kylmentää päällä olevaa lattiaa. Tästä syystä putket asennettiin mieluusti kuten kellarikerroksen putket (kokonaan alapohjan alle), mutta jos tämä ei ollut mahdollista, esimerkiksi 2.krs:n putkien osalta, pyrittiin käyttämään hieman ohuempia putkia (halkaisija 100mm) ja asentamaan niihin vielä lämmöneristävä kerros ympärille, jos mahdollista. Putkistot tulisi asentaa niin, että niitä pääsee suljettavasta aukosta kellarikerroksesta

putsaamaan sinne kertyneestä tomusta. Yhden tällaisen aukon löysimmekin huoneesta 001, kellarista. Kaikki raitisilmakanavat on julkisivuissa varustettu metallisella säleiköllä.

3.2.2 Poistoilmajärjestelmä

Alkuperäinen painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä toimi uunilämmityksen yhteydessä, jolloin poistoilma kulkeutui ulos puita poltettaessa hormien kautta. Kesäisin huoneistoja saatettiin tuulettaa avonaisten suuluukkujen kautta polttamatta kakluunissa puita. Lisäksi kakluuneissa, kuten 2.krs:n huoneen 210 kakluunissa, saattoi olla erillinen poistoilmaventtiili, jonka kautta ilma voitiin johtaa suoraan tulihormiin sen kulkematta tulipesän kautta. Erilisiä poistoilmahormeja rakennukseen ei asennettu, vaan rakennuksen poistoilma kulkeutui tulihormeja pitkin ulkoilmaan. Lämpö loi hormoneihin ilmavirtauksen.

3.3 Puistokatu 4:n nykyinen ilmanvaihtojärjestelmä

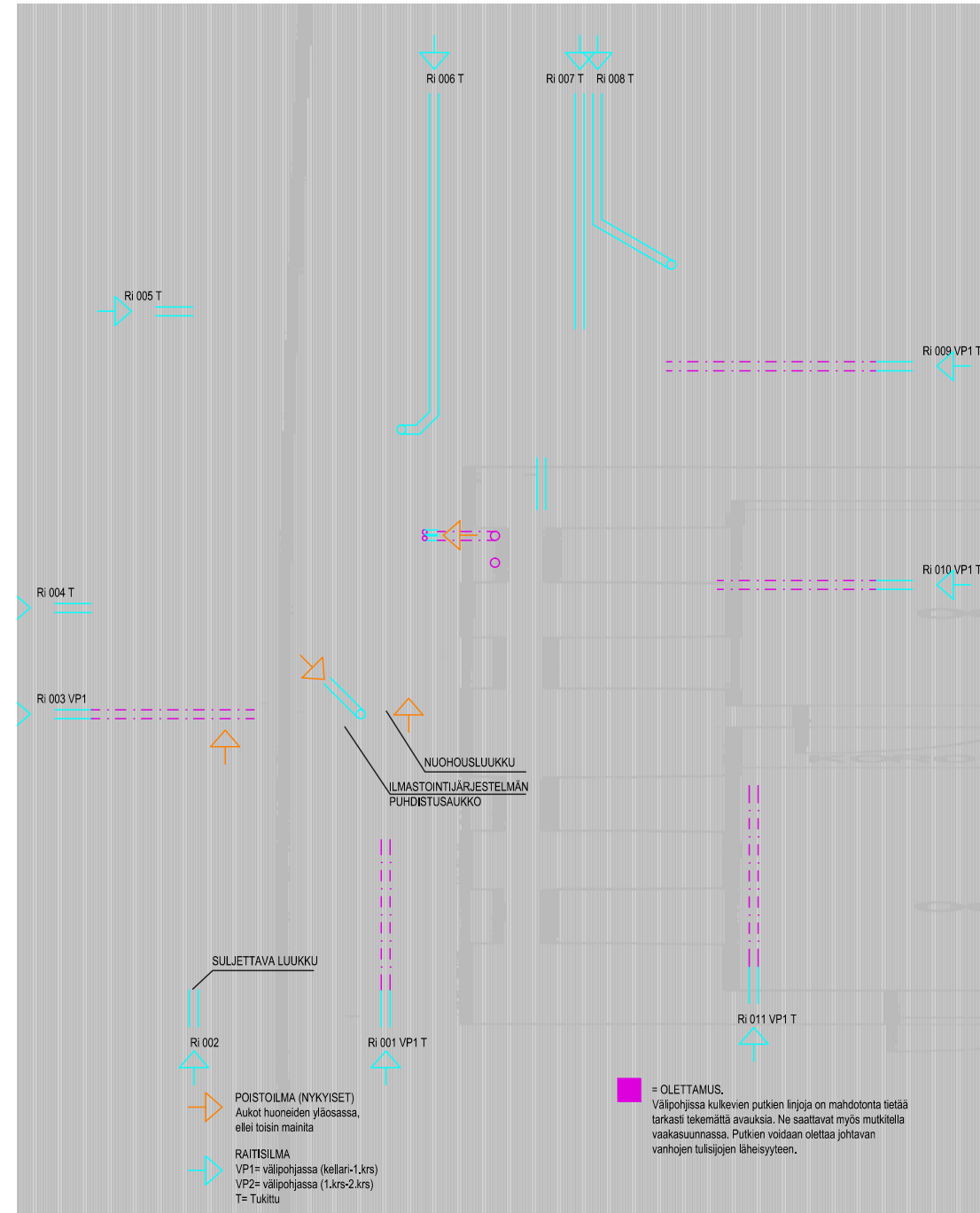
Puistokatu 4:ssä siirryttiin kokonaisuudessaan uuni-
lämmityksestä keskuslämmitykseen vuonna 1960, mikä
heikensi painovoimaisen ilmanvaihdon toimivuutta. Il-
manvaihdon toimivuus muuttui näin entistä riippuvai-
semmaksi vuodenaajoista ja tuuliolosuhteista.

Vain osa Puistokadun uunien tulihor-
meista muutettiin poistoilmakanaviksi ja osa huoneista
jäi kokonaan ilman poistohormia. Tavallinen poistoil-
makanavan koko asuinhuoneissa oli noin 150 x 150 mm;
keittiöissä hieman isompi. Poistoilmakanavat sijaitsivat
valmiiksi oikeilla paikoillaan talon keskiosissa vedon
takaamiseksi, sillä kylmässä ulkoseinässä poistuva ilma
olisi jäähtynyt ja pysähtynyt.

Käytössä olevia raitisilmaventtiileitä rakennuksessa on
nähtävissä kolme: ensimmäinen, Ri 102, sijaitsee 1.krs:n
puistonpuoleisella (eli kaakkois-) julkisivulla huoneessa
102; toinen, Ri 202, sijaitsee 2.krs:n puistonpuoleisella
julkisivulla huoneessa 207 ja kolmas, Ri 101, sijaitsee
koillisjulkisivulla huoneessa 115. Asunnon venttiileistä
ei ole tietoa, mutta Puistokadun puoleisessa julkisivus-
sa 1.krs:ssa (asunnon julkisivu) näkyy neljä raitisilma-
aukkoa.

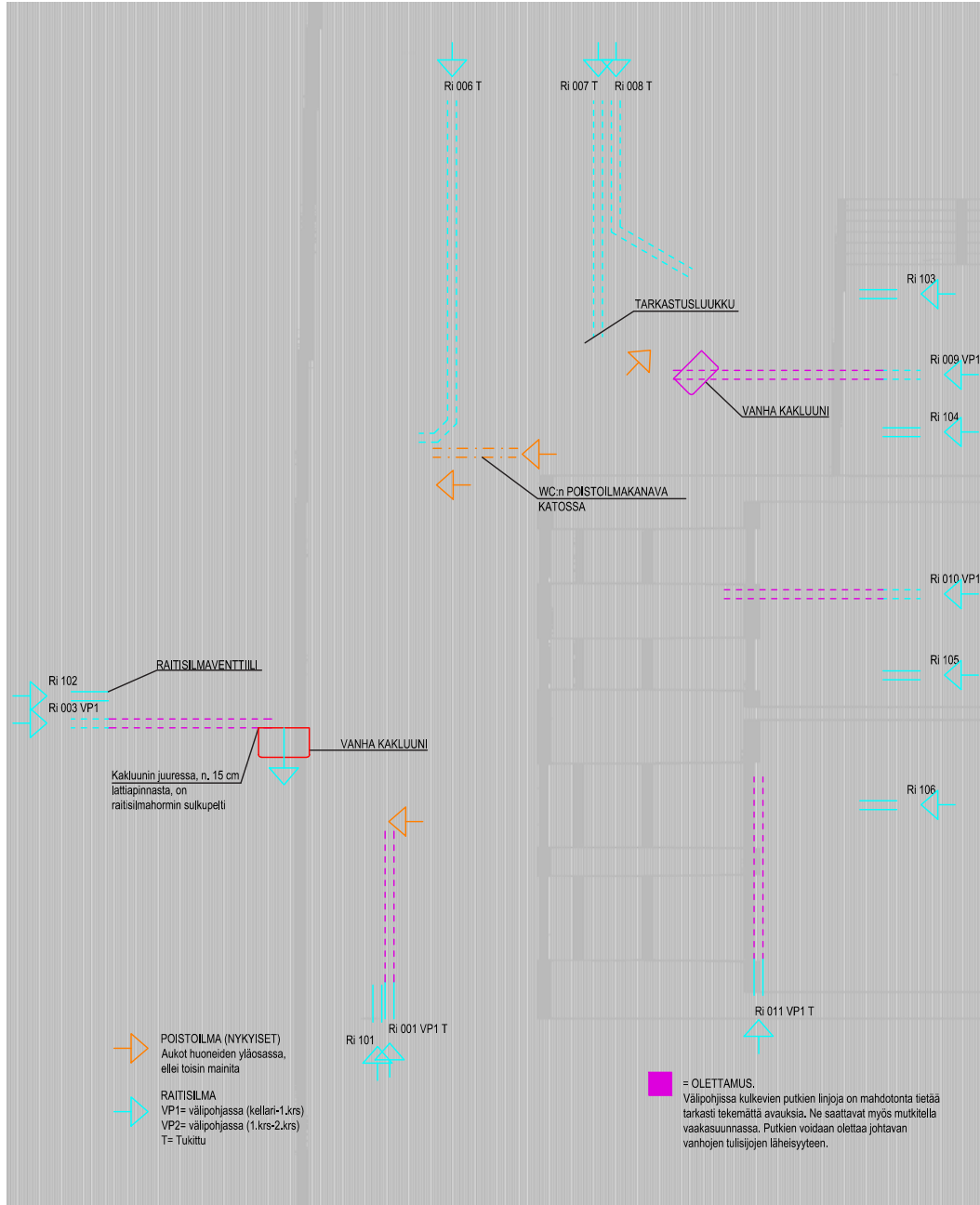
1.kerroksen huoneessa 101 on lisäk-
si vielä käytössä oleva vanhaan raitisilmajärjestelmään
kuuluva raitisilmahormi, Ri 003 VP1. Raitisilman otto-
aukko julkisivussa on ainoa kellarin ja 1.krs:n välipohjan
kohdalla oleva aukko, jota ei ole tukittu. Oletettavasti
aukosta alkava raitisilmakanava johtaa huoneessa 101
olevan vanhan kakluunin taakse. Kakluunin jalassa on
sulkupelti, jolla voidaan säädellä raitisilman virtausta si-
sätiloihin. Vastaavanlainen raitisilmahormi löytyy myös
toisen kerroksen huoneesta 208 (Ri 203 VP2). Huoneen
208 kakluuni on kokonaan purettu pois, joten raitisilma
virtaa huoneeseen seinän alaosassa olevasta aukosta.

Ilmanvaihtojärjestelmä, kellarikerros.

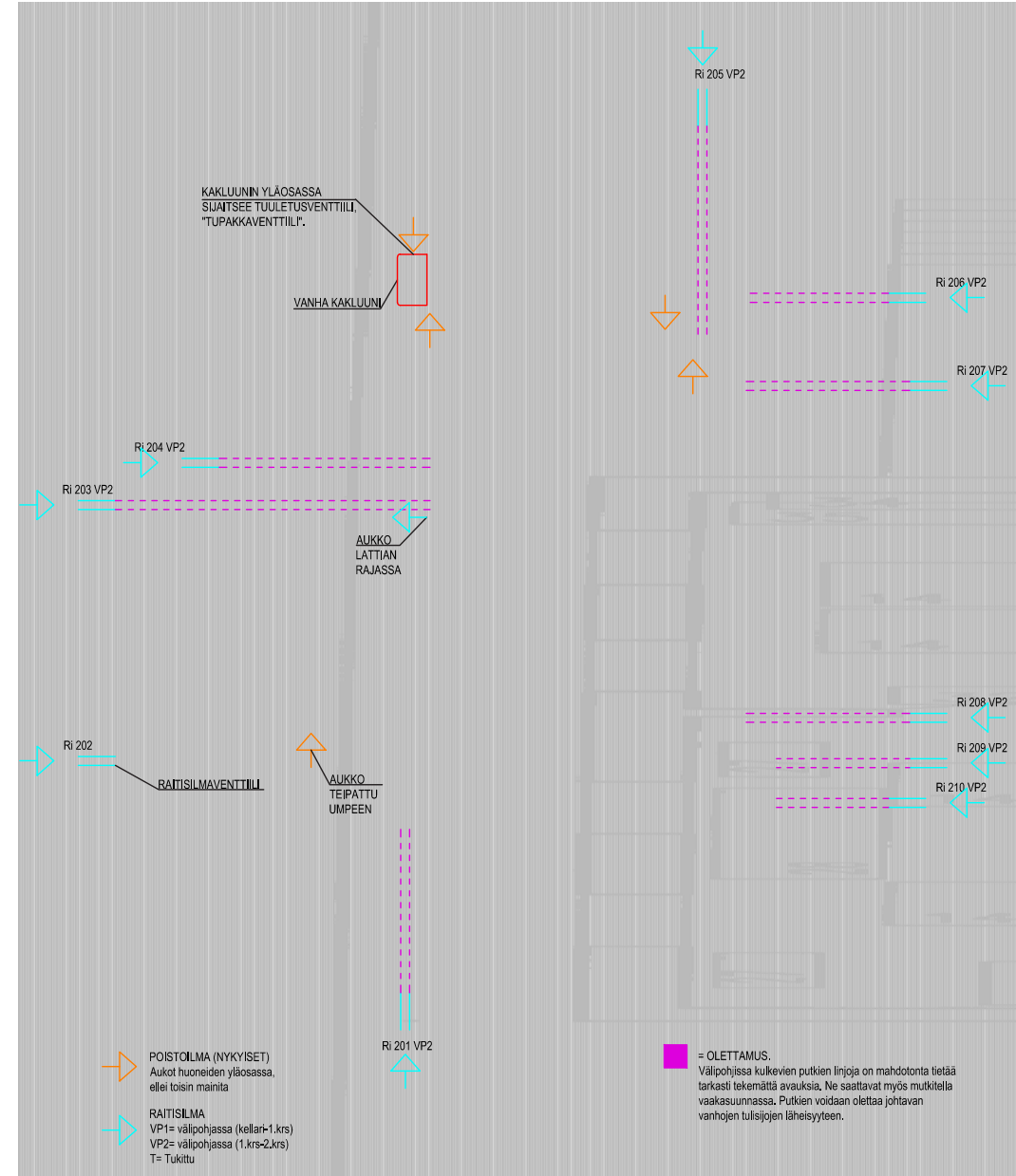

Ilmanvaihtojärjestelmä, 1. kerros.

Ilmanvaihtojärjestelmä, 2. kerros.

4. VESI

Tässä osiossa kerrotaan lyhyesti vedenjakelun ja lämmityksen kehittymisestä sekä Puistokatu 4:n vesiputkistoista ja -laitteista. Puistokatu 4:ssä ei ole merkkejä erillisestä lämpimän veden järjestelmästä.

4.1 Yleistietoa vesijärjestelmistä

4.1.1 Kylmä vesi

Helsingin vedenjakelu ja putkien vetäminen taloihin aloitettiin v. 1876. Ensimmäiset putket olivat asfaltoituja takkirauta- eli valurautaputkia. Kellarin pääjohdossa oli oma sulku ja vesimittari. Talon sisäisiin pystysuoriin linjajohdoin sijoitettiin omat sulut. Kylmävesijohdot olivat yleisesti aluksi mustaa takorautaa kunnes toisen maailmansodan jälkeen alettiin käyttää galvanoituja takorautaputkia. Hanat olivat yleensä messinkiä. Valurautaputkien liitokset olivat usein muhviliioksia, jotka tiivistettiin hampunauralla, jonka päälle sulatettiin lyijyä ja tiivistettiin taltalla. Takorautaputkien liitokset olivat usein kierteellisiä muhviliioksia.

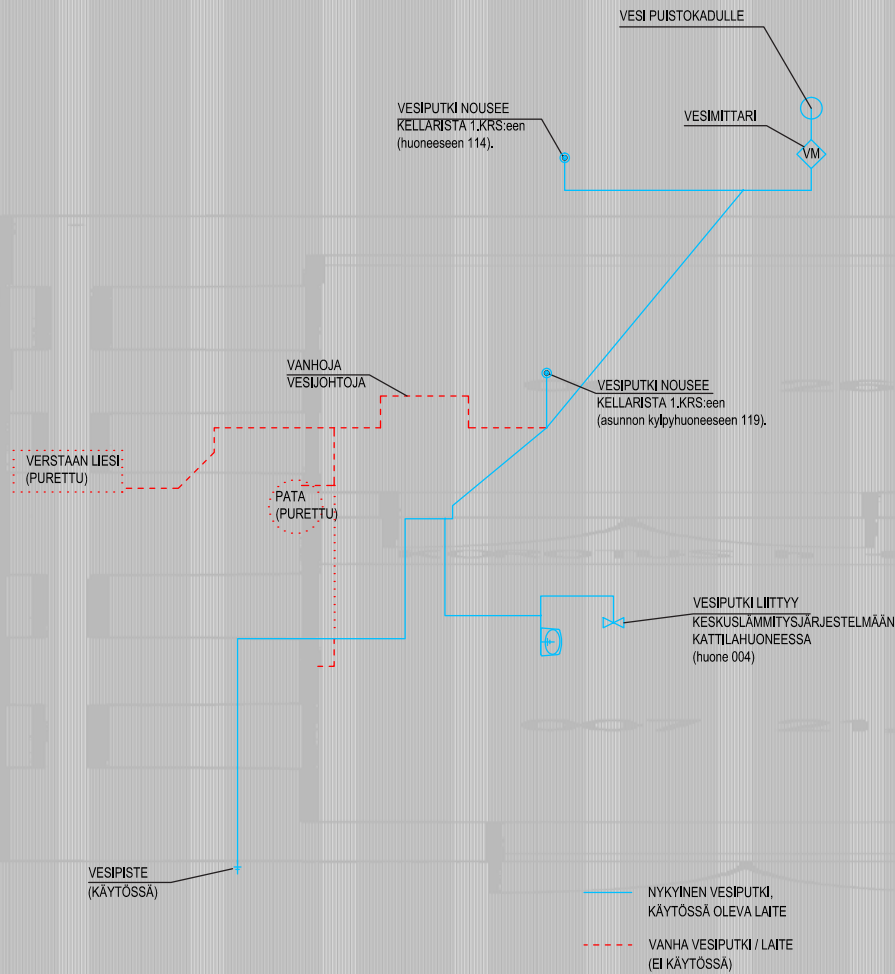
Aluksi putkistot asennettiin pinta-asennuksina, mutta myöhemmin niitä pyrittiin piilottamaan tiilimuurien sisälle. Uudisrakennuksissa piilotus tapahtui jo muurauksen yhteydessä ja korjausrakentamisessa roiloamalla. Putket peitettiin rappauksen alle tai niille saatettiin rakentaa erillisiä putkikomeroita.

4.1.2 Lämmin vesi

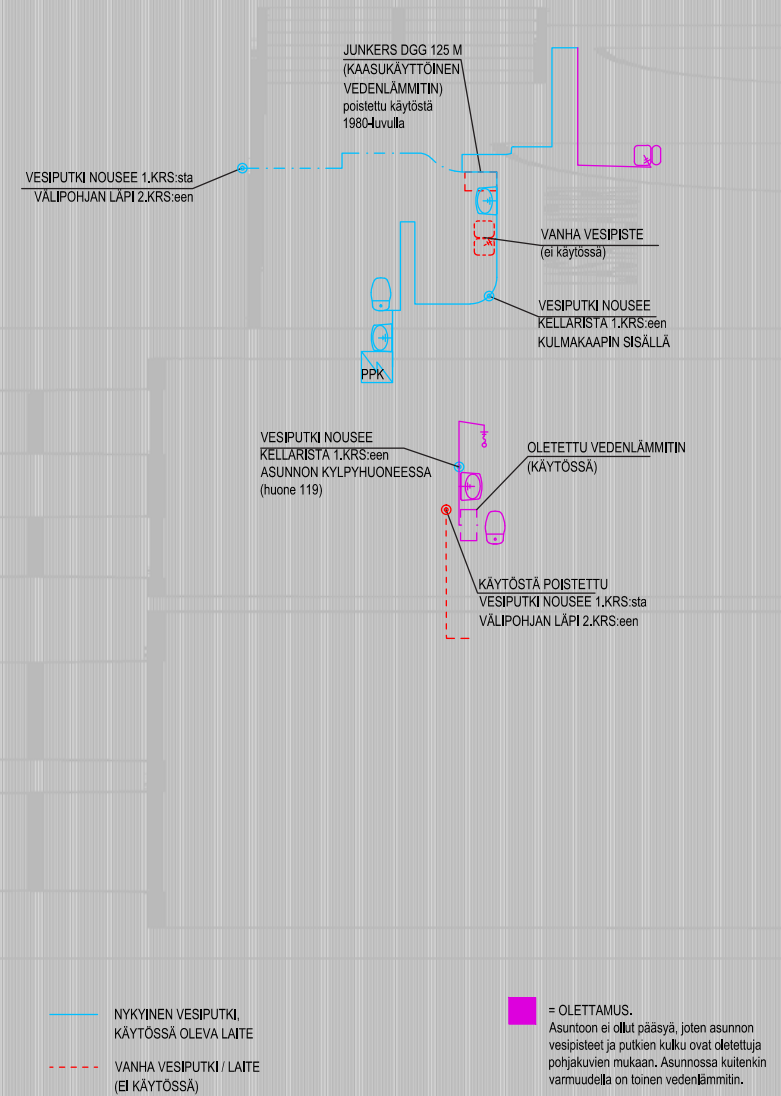
Ennen keskuslämmityksen yleistymistä vesi kuumentettiin huone- tai huoneistokohtaisesti. Energialähteenä käytettiin ensin halkoja ja 1900-luvun puolelle tultaessa myös kaasua. Keittiön liedessä oli yleensä kuumavesisäiliö. Kylpyhuoneessa vesi lämmitettiin kylpykannussa eli kylpykamiinassa. Kylpyammeet alkoivat yleistyä 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. Kuumavesijohdot yleistyivät vuoden 1914 jälkeen.

Vesijärjestelmä, kellarikerros.

Vesijärjestelmä, 1. kerros.

4.2 Puistokatu 4:n käyttövesi

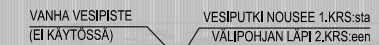
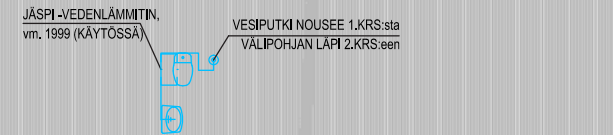
Helsingin veden vesiputki tulee rakennukseen Puistokadun puoleisen ulkoseinän sisäpuolelta kellarikerroksessa, missä on myös vesimittari. Putkien päälle on kellarin kylmissä osissa kasattu lämmöneristettä. Käytössä olevat putket johtavat kellarikerroksessa pannuhuoneeseen ja nousevat välipohjan läpi kahdesta kohdasta. Toinen nousee 1.krs:n huoneeseen 114 (huoneen nurkkakaapissa) ja toinen nousee asunnon WC:n kohdalta (molemmat merkattu kaavioihin). Rakennuksessa ei ole lämminvesijärjestelmää, vaan kaksi sähköllä toimivaa vedenlämmittintä ja käytöstä poistettu kaasukäyttöinen Junkers-merkkinen vedenlämmitin.

Kellarissa vesipisteitä on käytössä enää kattilahuoneessa (huone 004) sekä ulkona, pääsisäänkäynnin vieressä. Käytöstä poistettuja vesiputkia seuraamalla löytää kellarista myös vanhan vesipadan paikan (huone 001) (patakin on pyörinyt kellarissa vielä muutamia vuosia sitten) sekä vanhan verstaan lieden paikan (huone 008).

1.kerroksen käytössä olevat vesipisteet sijaitsevat rakennuksen keskellä olevassa wc:ssä (pönttö ja lavuaari) (huone 113), jossa on käytössä vain kylmävesi, sekä asunnossa, johon emme päässeet tutkimaan. Asunnossa on keittiö (huone 122), jossa on vesipiste sekä kylpyhuone (huone 119), jossa on pönttö, lavuaari ja suihku sekä oletettavasti rakennuksen toinen sähkökäyttöinen vedenlämmitin, jonka merkki ja tyyppi eivät ole tiedossa. Huoneessa 114 (vanha keittokomero) on käytössä oleva vesipiste ja käytöstä poistettu kaasukäyttöinen Junkers-merkkinen vedenlämmitin.

2.kerroksen ainoat vesipisteet sijaitsevat wc:ssä (huone 211), jossa on pönttö, lavuaari sekä rakennuksen toinen sähkökäyttöinen vedenlämmitin. Lämmitin on Jäspi VLK-35 (Kaukora Oy), vuoden 1999 malli. Lisäksi toisesta kerroksesta löytyi vanha vesipiste pääportaiden yläpäästä (eli huone 205), johon vesijohtdot ovat nousseet asunnon eteisen (huone 109) kautta. Vesipiste ei ole käytössä.

Vesijärjestelmä, 2. kerros.

— NYKYINEN VESIPUTKI,
KÄYTÖSSÄ OLEVA LAITE
- - - VANHA VESIPUTKI / LAITE
(EI KÄYTÖSSÄ)

Jäspi-merkkinen käytössä oleva sähkökäyttöinen vedenlämmitin 2. kerroksen huoneessa 221 (wc).

Vanhan vesipadan paikka kellarikerroksen huoneessa 001.

Vanha vesipiste pääportaiden yläpäässä 2. kerroksessa huoneessa 205. Vesipiste ei ole käytössä.

Vesijohdon läpivienti 1. kerroksen huoneesta 114 kellarikerrokseen.

Sulkuventtiili huoneessa 203.
Vesijohdon läpivienti 2. kerroksen huoneesta 203 1. kerroksen huoneeseen 106. Kuvassa näkyy myös läpivienti huoneesta 203 huoneeseen 221 (2.krs:n wc).

LÄHTEET

KIRJALLISUUS:

Neuvonen, Petri 2002: Kerrostalot 1880-1940. Rakennustietosäätiö, Helsinki.

Högforsin tehdasosakeyhtiö 1938: Vesi- ja lämpöjohtotarvikkeita, luettelo n:o 3, Helsinki.

ASP, Gustav E. 1903: Huonerakenteiden oppi. TKK, Arkkitehtuurin laitos.

HAASTATTELUT:

Puistokatu 4:n entisen talonmiehen, Pentti Norrenan, vierailu Puistokadulla 09.04.2013.

ASIAKIRJAT:

Rakennuksen kattilahuoneesta löytyvät asiakirjat.

KUVITUS:

Kuvat sivulla 15:

ASP, Gustav E. 1903: Huonerakenteiden oppi. TKK, Arkkitehtuurin laitos.

Valokuvat ja kaaviot:

Joonas Valtonen

Vanha kaasukäyttöinen Junkers-
merkkinen vedenlämmitin,
jonka pitkäaikainen talonmies
Pentti Norrena kertoi itse
poistaneensa käytöstä 1980-
luvulla turvallisuussyistä.
(huone 114)

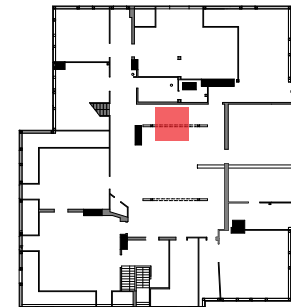
Puistokatu 4 - Puiset välipohjat

Tutkimusaiheena rakennuksesta löytyvät kerrosten välisten puisten vaakarakenteiden rakennetyypit, näiden rakennekerrokset ja rakenteiden toimintapa.

A? Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Arkkitehtuurin laitos 2013
Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus
Työryhmä: Niko Cederlöf, Petteri Nieminen
Ohjaajat: Katja Savolainen, Marko Huttunen

Kuva: Välipohjan avauskohta E ullakolla.

Kannen kuva: Haltipalkki ullakolla, huoneessa 302.

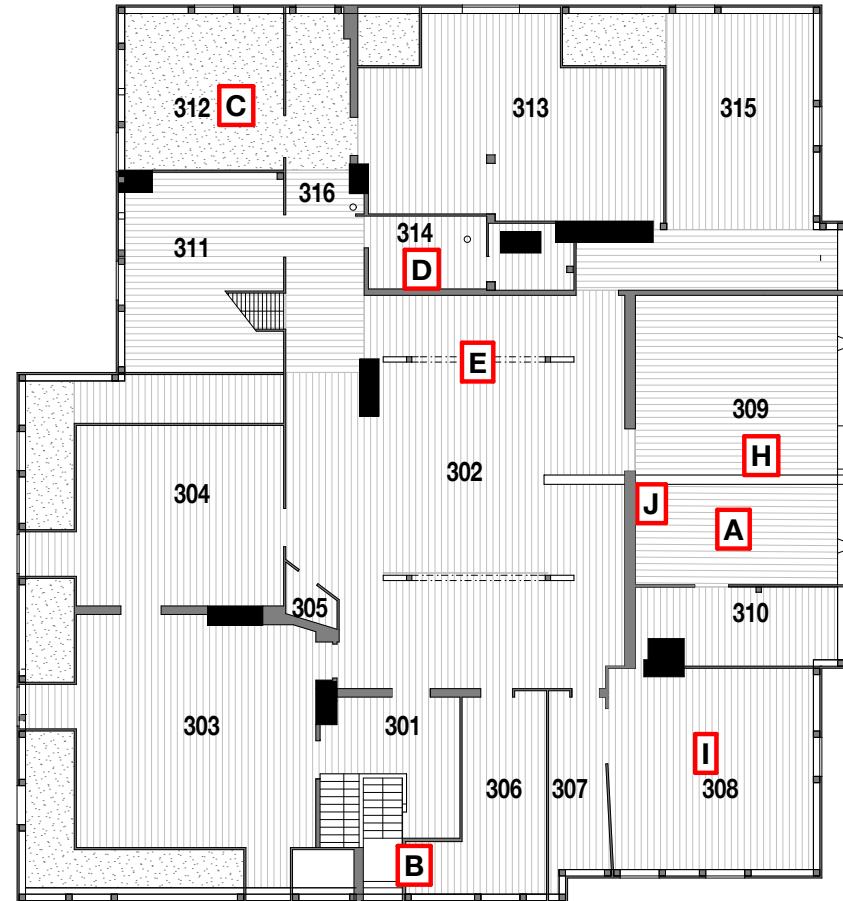
Sisällys

Esipuhe	3
Vuoliaiset	7
Vuoliaisten mitoitus	9
Vekseleistä ja niiden käytöstä	11
Jälkikäteen asennetut palkit	13
Kiila-ansaan mitoitus	15
Muut jälkikäteen lisätyt palkit ullakolla	16
Vauriot	17
Romahtanut välipohja	19
Rakenne	22
Avaus B, Huone 301	24
Avaus C, Huone 312	25
Avaus D, Huone 314	26
Avaus E, Huone 302	27
Avaus H, Huone 309	28
Avaus J, Huone 309	29
Avaus I, Huone 308	30
Tutkimustyössä käytetyt kirjalliset lähteet	31

Kuva: Välipohjan alapuolisia rakenteita, avauskohta B.

Kuva: Huone 309, Avauskohta A: Jälkikäteen ajateltuna avauskohta osoittautui kuitenkin liian pieneksi, koska sen kautta emme päässeet käsiksi välipohjan kantaviin rakenteisiin.

A Välipohjan avauskohdat

001 Huonenumerot

Kuva: Ullakon pohjapiirustus

Esipuhe

Tutkimustyömme aiheena olivat Puistokatu 4:n puurakenteiset välipohjat. Rakennuksessa on kolme välipohjaa. Puurakenteita on käytetty rakennuksen kaikissa välipohjissa. Ylin ja alin välipohja rajoittuvat kylmiin tiloihin: ullakkoon ja kellariin. Välipohjista kaksi ylintä ovat kokonaan puurakenteisia, kellarin puurakenteisten välipohjien sijainti on esitetty kaaviossa sivulla 6. Tutkimuksemme painottui rakennuksen ylimpään välipohjaan, joka oli helpoiten avattavissa ullakolta niin, ettei rakennuksen pintarakenteisiin tullut vaurioita. Kellarin ja 1. kerroksen välipohjaa pääsimme tutkimaan alapuolelta. 1. ja 2. kerrosten välipohjan jätimme kokonaan tutkimuksemme ulkopuolelle. Tämän välipohjan rakenteet olivat lattian pintarakenteita purkamatta nähtävillä ainoastaan huoneen 106 yläpuolisen WC:n viemärin läpiviennin kohdalta, mistä välipohjarakenne oli nähtävissä altapäin.

Aloitimme tutkimustyömme avaamalla ullakon välipohjan huoneesta 309 (avauskohta A). Tässä vaiheessa kenttätyöjaksoa pyrimme selvittämään lähinnä välipohjarakenteiden dimensioita, käytettyjä materiaaleja ja tilakohtaisia eroja rakenteissa. Seuraavaksi tutkimme välipohjarakenteen alapuolisia osia välipohjaan myöhemmin avatun porrasaukon kohdalta (avauskohta B).

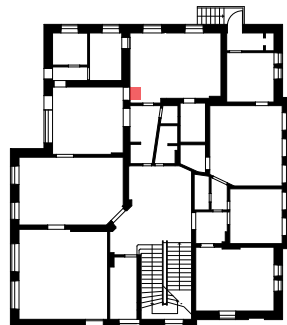
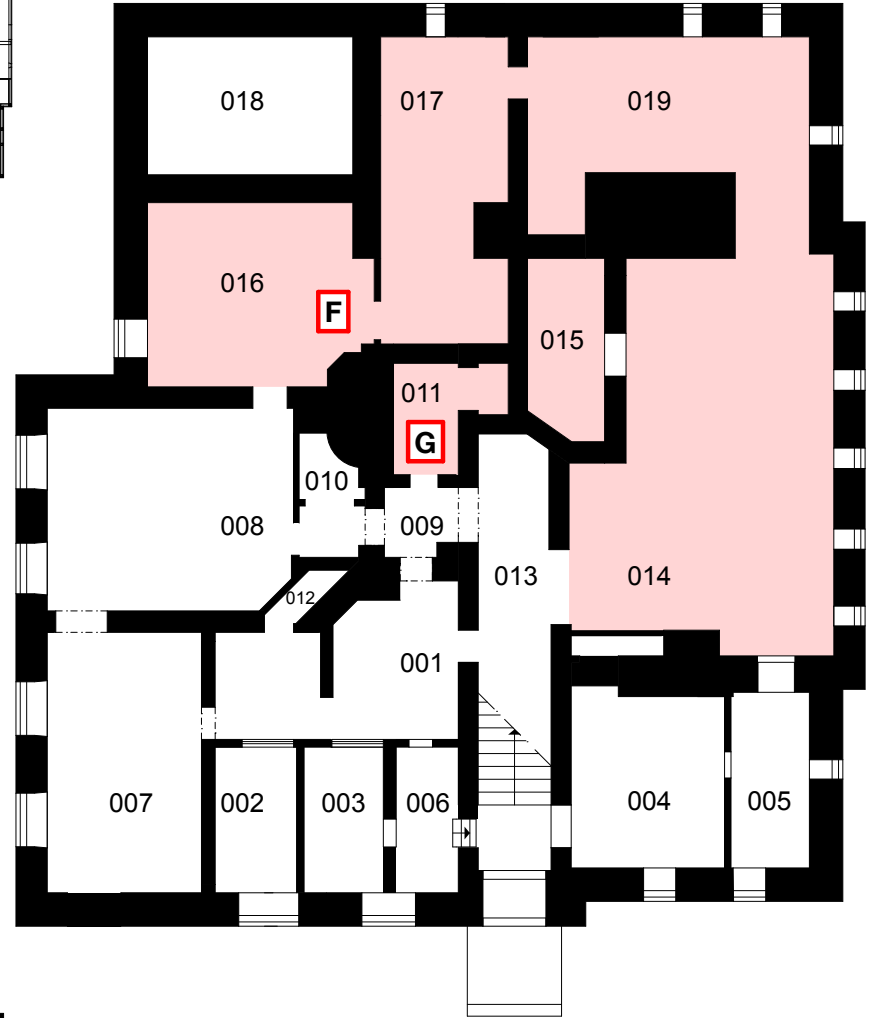
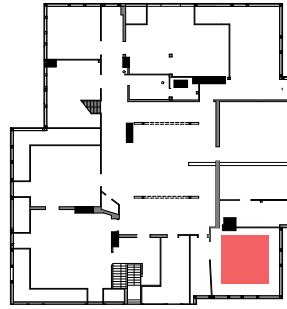
Tämän jälkeen vertailimme rakennuksen eri vaiheiden suunnitelmia ja näiden eroavaisuuksia. Ilmeisesti lähes kaikki alkuperäiset, vuoden 1881, insinööri C.H. Nummelinin suunnitelman mukaiset puurakenteet tuhoutuivat vuoden 1886 tulipalossa tai sään armoilla parin seuraavan vuoden aikana. Tästä johtuen keskitimme avauskohdat niille alueille, joissa oli nähtävissä muutoksia suunnitelmissa vuosien 1888 ja 1916 välillä. Tässä vaiheessa huomasimme myös, että ensimmäiset avauskohtamme olivat olleet kattavan havainnoinnin kannalta liian pieniä. Jouduimme siis avaamaan osan näistä kohdista vielä uudestaan.

Suurimmassa osassa avauskohtiamme välipohjarakenteet osoittautuivat pääpiirteissään hyvin samanlaisiksi: lattialautoja kannatteli ristikkäinen vuoliaiskerros. Käsittelemme näitä rakenteita tarkemmin Rakenne-osiossa. Päädyimme tutkimuksemme siihen, että suurin osa ylimmän välipohjan rakenteista on tehty Josef Stenbäckin vuodelle 1889 päivättyjen jälleenrakennussuunnitelmien mukaan. Näiden lisäksi ylimmästä välipohjasta löytyi Walter Jungin vuoden 1916 suunnitelmien mukaisia rakenteita, joilla välipohjaa oli jouduttu tukemaan alemman kerroksen väliseinämuutoksista johtuen. Näistä rakenteista mielenkiintoisin on suuri kiila-ansas huoneessa 309 (avauskohdat H ja J). Ullakon välipohja on säilynyt tutkimuksiemme mukaan tässä noin sata vuotta vanhassa asussaan lähes koskemattomana. Huoneeseen 313 on jouduttu lisäämään myöhemmin väliaikainen tukirakenne osin romahtanutta välipohjaa tukemaan ja yläpohjan valoaukko on suljettu.

Kuva: Huone 308 ullakolla, avauskohta I. Tiilistä vapaasti ladottu palopermanto lattialautojen alla. Rakenteen tarkempi kuvaus Rakenne-osiossa.

Kuva: 2.kerros WC:n viemärin läpivienti huoneen 106 katossa.

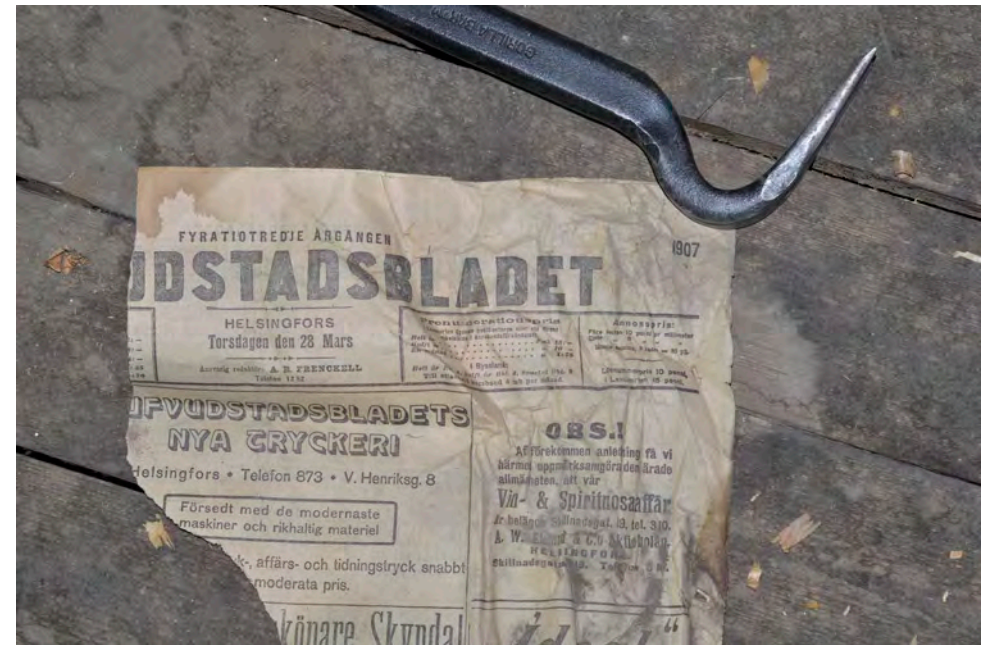
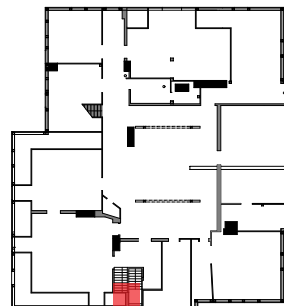
- Puurakenteinen välipohja
- Välipohjan avauskohdat
- 001 Huonenumerot

Kuva: kellari, pohjapiirustus

Kellarin ja 1. kerroksen suurelta osin tiiliholvirakenteista välipohjaa tutkimme ainoastaan huoneista 9 ja 11, joiden yläpuolelta välipohja on puurakenteinen. Välipohjaa ei ollut mahdollista avata alapuolelta tutkittaessa niin, että sen saisi palautettua takaisin alkuperäiseen asuunsa. Näin ollen tämän välipohjan tutkimus rajoittui lähinnä pintarakenteiden tarkasteluun.

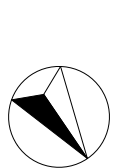
Tutkimustyön jälkeen yritimme selvittää joidenkin käytettyjen rakenneratkaisujen syitä Helsingin kaupungin rakennusjärjestyksen määräyksistä. Vertasimme myös tekemiämme mittauksia kirjallisissa lähteissä esiintyviin rakennusajankohdalle tyypillisiin rakenteisiin. Puistokatu 4:n välipohjarakenteiden merkittävin ero lähteis-sämme kuvattuihin rakenteisiin on ristikkäinen vuoliaiskerros: ylemmät vuoliaiset ovat Puistokadulla lähes yhtä suuria kuin niitä kannattavat vuoliaiset. Perinteisesti puurakenteissa käytössä ollutta rakenteiden selkeää hierarkkista jakoa primaari- ja sekundaarirakenteisiin ei Puistokatu 4:n välipohjarakenteissa ole käytetty. Hyvää selitystä tämän tyyppisen rakenteen käytölle on vaikea keksiä. Arvokkaita paksuja vuoliaisia tarvitaan paljon. Toisaalta tämä osin kahteen kahteen suuntaan voimia jakava palkisto tuntuu modernilta ratkaisulta, joka mahdollistaa myös vapaammat tilaratkaisut. Ristikkäinen vuoliaiskerros on luultavasti myös mahdollistanut sen, ettei huoneen 313:n välipohja ole päässyt kokonaan romahtamaan sen alapuolisten kantavien rakenteiden purkamisen seurauksena. Tässä ennalta arvaamattomassa tilanteessa erikoiselta tuntuva rakenneratkaisu on osoittautunut hämmästyttävän hyvin toimivaksi.

Kuva: Huoneen 302 avauskohdasta kutterinlastujen seasta löytynyt vuoden 1907 sanomalehti osoittaa, että rakenne on avattu vuoden 1889 rakennusvaiheen jälkeen.

Kuva: Huone 301, vuoliaisen pään loveus hirsiseinässä, vuoden 1916 muutoksissa tehdyn porrasaukon kohdalla, on merkinä aiemmasta lattiarakenteesta ja sen suunnasta.

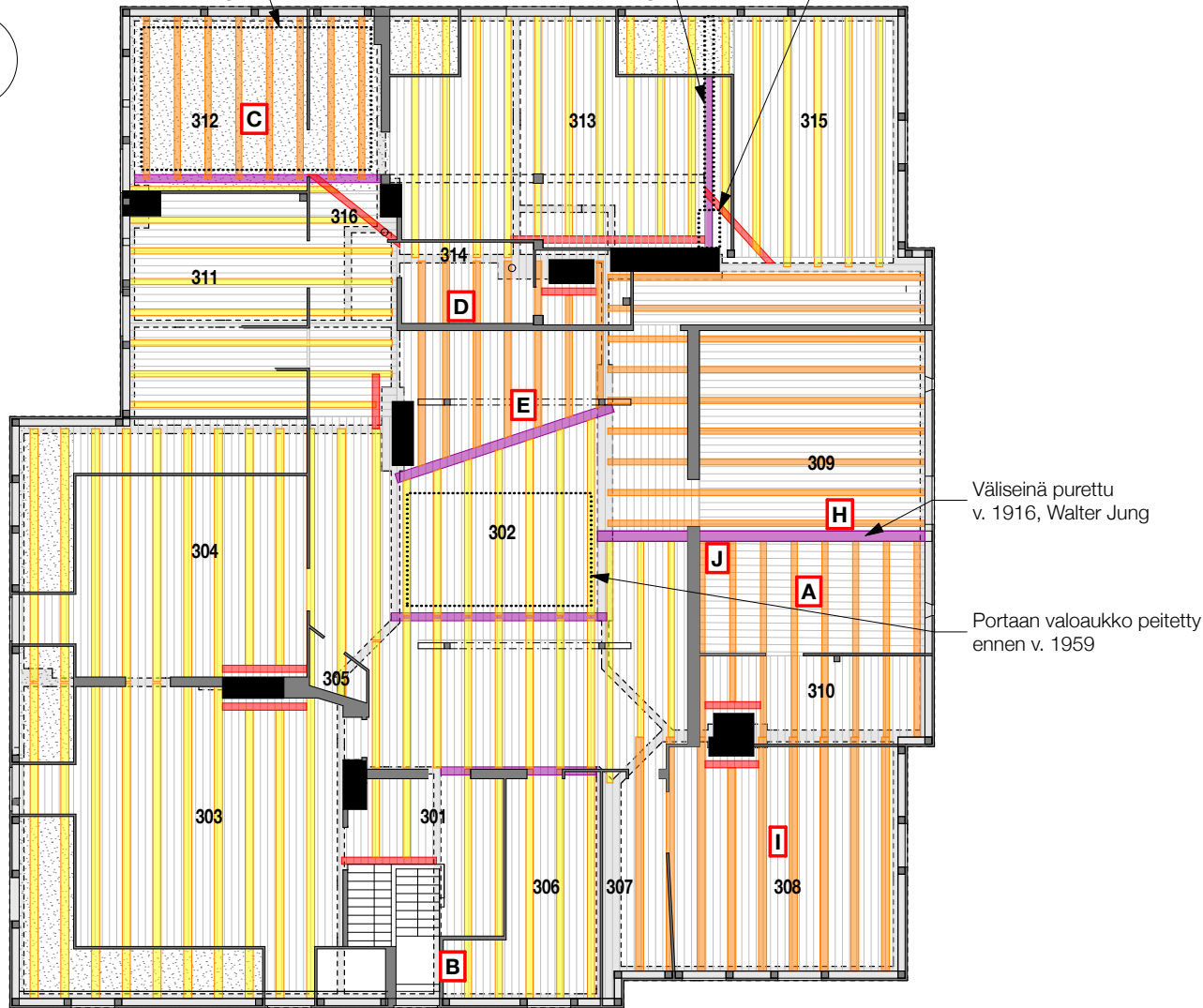

Porras purettu
v. 1916, Walter Jung

Väliseinä purettu
v. 1916, Walter Jung

Kantava muuri purettu
ennen v. 1959

- Väliseinät, palkit ja hornit 2.kerrossessa
- Haltijaparrut
- Vekselivuoliaiset
- Vuoliaiset
- Vuoliaiset (oletetut)
- Väliseinät ullakolla
- Savupiippu tai muurattu horniryhmä
- Lattialaudan suunta
- Väli pohjan avauskohdat
- 301** Huonenumerot

Väliseinä purettu
v. 1916, Walter Jung

Portaan valoaukko peitetty
ennen v. 1959

Kuva: Kaavio ullakon vuoliaiskerroksesta.

Vuoliaiset

Käytämme tässä tutkimustyössä välipohjan kantavista primääripalkeista nimitystä vuoliaiset, koska tämä on ollut rakennusajankohdalle tyypillinen nimitys puhuttaessa puurakenteisista välipohjista.

G.E Asp selittää Huonerakenteiden opissa vuoliaiskerrosten merkityksen seuraavasti: ” *Vuoliaiskerrosten tarkoituksena on jakaa ja rajoittaa joku talo pystysuunnassa, samalla kun ne kannattavat talon lattioita ja laipioita.*”

Sivun 10 kaaviossa on esitetty ullakon välipohjan kantavat rakenteet, välipohjan avauskohdat ja muutaman havainnollistavan valokuvan sijainti. Ristikkäisestä vuoliaiskerroksesta on esitetty vain alemmat vuoliaiset. Kuten kuvasta voi huomata, avauskohdat eivät kata läheskään koko kerrosta. Ne keskittyvät alueille, joita olemme pitäneet välipohjan rakenteen kannalta erityisen tärkeinä tai mielenkiintoisina.

Oranssilla merkittyjen vuoliaisten suunta on tarkastettu jostain samassa tilassa näkyvästä avauskohdasta. Kaikkien vuoliaisten paikkaa ei ole todettu avauskohdista vaan niiden sijainti on arvioitu avauskohdista tekemiämme mittausten perusteella. Esimerkiksi vuoliaisten välisen etäisyyden on oletettu pysyvän samana koko huoneen alueella, vaikka näin ei välttämättä ole. Siitä on osoituksena esimerkiksi tilan 309 kiila-ansas, johon kiinnitetyt vuoliaisten kannatusraudat eivät ole tasajaolla. Ne vuoliaiset, joiden suuntaa ei ole tarkastettu avauskohdista on piirretty keltaisella. Näiden vuoliaisten suunta on oletettu kantavien seinälinjojen ja lattialaudan suunnan mukaan. Tämä oletustapa on hyvin epävarma, koska esimerkiksi tilan 309 vuoliaiset ovat tilan pidemmän sivun pituisia, päinvastoin kuin voisi olettaa. Myöskään lattialaudan suunnasta ei voida suoraan päätellä kantavan rakenteen suuntaa.

Vapaa jänne- väli m:ssä	I-raudat			Ratakiskot			Puuvuoliaiset				
	Kannattajien keskinäinen etäisyys keskeltä keskelle m:ssä										
	1,0	1,15	1,3	0,7	0,85	1,0	1,15	1,3	0,5	0,6	0,7
	Normaliprofiili N:o (= cm)			Korkeus cm:ssä			Mitat tuumissa				
1,5	8	9	9	7	7	7	8	8	3×4	3×4	3×5
1,75	10	10	11	7	8	8	8	9	3×5	3×5	3×5
2,0	11	11	12	8	8	9	9	9	3×5	4×5	4×5
2,25	12	12	13	8	9	9	10	10	4×5	4×6	4×6
2,5	12	13	14	9	9	10	10	11	4×6	4×6	4×7
2,75	13	14	15	9	10	11	11	12	4×6	4×7	4×7
3,0	14	15	16	10	11	11	12	12	4×7	4×7	5×7
3,25	15	16	17	11	11	12	12	13	4×7	5×7	5×7
3,5	16	17	18	11	12	12	13	13	5×7	5×7	5×8
3,75	17	18	18	11	12	13	13	.	5×7	5×8	6×8
4,0	18	18	19	12	13	13	.	.	5×8	6×8	6×8
4,25	18	19	20	12	13	.	.	.	5×8	6×8	6×9
4,5	19	20	21	13	.	.	.	.	6×8	6×9	{6×10 7×9
4,75	20	21	22	.	.	.	.	.	6×9	6×9	{6×10 7×9
5,0	21	22	23	.	.	.	.	.	6×9	{6×10 7×9	{6×11 7×10
5,25	21	22	23	.	.	.	.	.	6×9	6×10	{6×11 7×10
5,5	22	23	24	.	.	.	.	.	{6×10 7×9	{6×11 7×10	{6×12 8×10
5,75	23	24	25	.	.	.	.	.	6×10	{6×11 7×10	{6×12 8×10
6,0	24	25	26	.	.	.	.	.	{6×11 7×10	{6×12 8×10	{6×13 8×11
6,25	24	26	27	.	.	.	.	.	{6×11 7×10	{6×12 8×11	{6×13 8×11
6,5	25	26	27	.	.	.	.	.	{6×12 8×10	{6×13 8×11	{6×14 8×12
6,75	26	27	28	.	.	.	.	.	{6×12 8×10	{6×13 8×11	{6×14 8×12
7,0	26	28	29	.	.	.	.	.	{6×12 8×11	{6×13 8×12	{6×15 9×12

Vuoden 1919 Rakentajain kalenterin välipohjan kannattajien mitoitusaulukko.
(Rakentajain kalenteri 1919, s. 51)

Vuoliaisen leveys ja kor- keus.	Vuoliaisten etäisyys e =			
	0,6 m	0,8 m	1 m	1,2 m
	j =	j =	j =	j =
10 × 20 sm	3,4 m	2,9 m	2,6 m	2,4 m
12 × 17 "	3,1 "	2,7 "	2,4 "	2,2 "
12 × 25 "	4,6 "	4,0 "	3,5 "	3,2 "
15 × 21 "	4,3 "	3,7 "	3,3 "	3,0 "
15 × 25 "	5,2 "	4,5 "	4,0 "	3,7 "
15 × 30 "	6,1 "	5,3 "	4,8 "	4,3 "
18 × 24 "	5,5 "	4,8 "	4,2 "	3,9 "
20 × 15 "	3,6 "	3,2 "	2,8 "	2,6 "
20 × 20 "	4,7 "	4,1 "	3,6 "	3,3 "
20 × 28 "	6,2 "	5,4 "	4,9 "	4,4 "
22 × 30 "	7,5 "	6,6 "	5,9 "	5,3 "
24 × 33 "	8,6 "	7,5 "	6,7 "	6,1 "

Asuinhuoneiden välipohjavuoliaisten mitoitusaulukko, kokonaiskuormitus 550 kg/m². (Gustaf Edvard Asp, Huonerakenteiden oppi: 2 vihko, Puurakenteita, s.21, Turku 1903)

Vuoliaiskerrosten ulkokuormitus on joka neliometriä kohden lattiapinnalla:

Tavallisissa asuinhuoneissa	200 kg
Tanssisaleissa ja suurissa kokoushuo- neissa	300—500 "
Väkitungoksen kuormitus	400—500 "
Heinävinneillä, joissa on puristettua hei- nää 2 ¹ / ₂ —3 m paksulta.	500—600 "
Vilja- ja tavaramakasiineissa	1200—1500 "

Vuoliaiskerrosten ulkokuormitus joka neliometriä kohden lattiapinnalla.
(Gustaf Edvard Asp, Huonerakenteiden oppi: 2 vihko, Puurakenteita, s.20, Turku 1903)

Vuoliaisten mitoitus

Alla olevassa taulukossa on verrattu Puistokatu 4:n ullakon välipohjan ristikkäisen vuoliaiskerroksen alempien vuoliaisten mittoja sekä Rakentajain kalenterin, että Huonerakenteiden opin laskennallisiin suositusmittoihin asuinhuoneen kuormitukselle. Vertailu osoittaa, että vuoliaisten korkeudet ovat noin tuuman verran suosituksia matalampia kaikissa avauskohdissa, luukuun ottamatta kohtaa H, jossa vuoliaisen mitta poikkeaa selvästi annetuista suosituksista.

Avauskohta	Jänneväli (m)	k-k (m)	Puuvuoliaiset (")	v. 1903 taulukon mukainen mitta (")	v. 1919 taulukon mukainen mitta (")
D	3,0 - 4,2	0,65	6 x 7	6 x 8	6 x 8
E	3,0 - 4,2	0,65	6 x 7	6 x 8	6 x 8
H	6,5	0,6	5 x 5	8 x 11	8 x 11
I	4,75	0,6	7 x 8	8 x 8	6 x 9

Puuvälipohjarakenteiden omapaino ja kuormitus vuoden 1919 Rakentajain kalenterin mukaan.
(Rakentajain kalenteri 1919, s. 50)

Tämä taulukko ei kuitenkaan kerro koko totuutta välipohjarakenteiden kantokyvystä. G.E. Aspin Huonerakenteiden opissa esiintyvät välipohjarakenteet perustuvat yhdensuuntaiseen vuoliaiskerrokseen, sen yläpuolisiin lattiavasoihin ja lattialautoihin. Lattiavasat ovat huomattavasti vuoliaisia kevyempiä näissä esimerkkirakenteissa. Puistokadun välipohjarakenteessa vuoliaisilla ja lattiavasilla ei ole selkeää kokoeroa. Tämän rakenteen kohdalla onkin ehkä kuvaavampaa puhua lattiajuoksujen ja vuoliaisten sijaan ristikkäisestä vuoliaiskerroksesta. Ristikkäinen vuoliaiskerroksen etuna voidaan pitää ainakin sitä, että se tasaa välipohjaan kohdistuvaa kuormitusta laajemmalle alueelle. Haittapuolena on lähinnä rakenteen suurempi hinta. Ristikkäiset vuoliaiset eivät merkittävästi lisää välipohjan omapainoa. Alla olevasta Rakentajain kalenterin laskelmasta voidaan nähdä, että yhdensuuntaisten lattiakannattajien laskennallinen paino on noin 40 kg/m². Turvepehkutäyteen tiheydeksi sama taulukko määrittelee 200 kg/m³. Suomalaisen männyn tiheys on noin 400 kg/m³. Tästä voidaan päätellä, että eristeen tilalle lisätty ristikkäinen puurakenne nostaa välipohjarakenteen painoa vain noin 20 kg/m².

Puurakennattajat.

Katon omapaino:

Permantolankut, korokkeet ja täytepohja	≈ 40 kg/m ²
turvepehkutäyte $0,2 \times 1,6^2 \times 200$	= 40 ,,
painotäyte $0,075 \times 1,6^2 \times 1300$	= 98 ,,
kannattaja	= 45 ,,
rappaus $0,02 \times 1,6^2 \times 1600$	= 32 · ,,

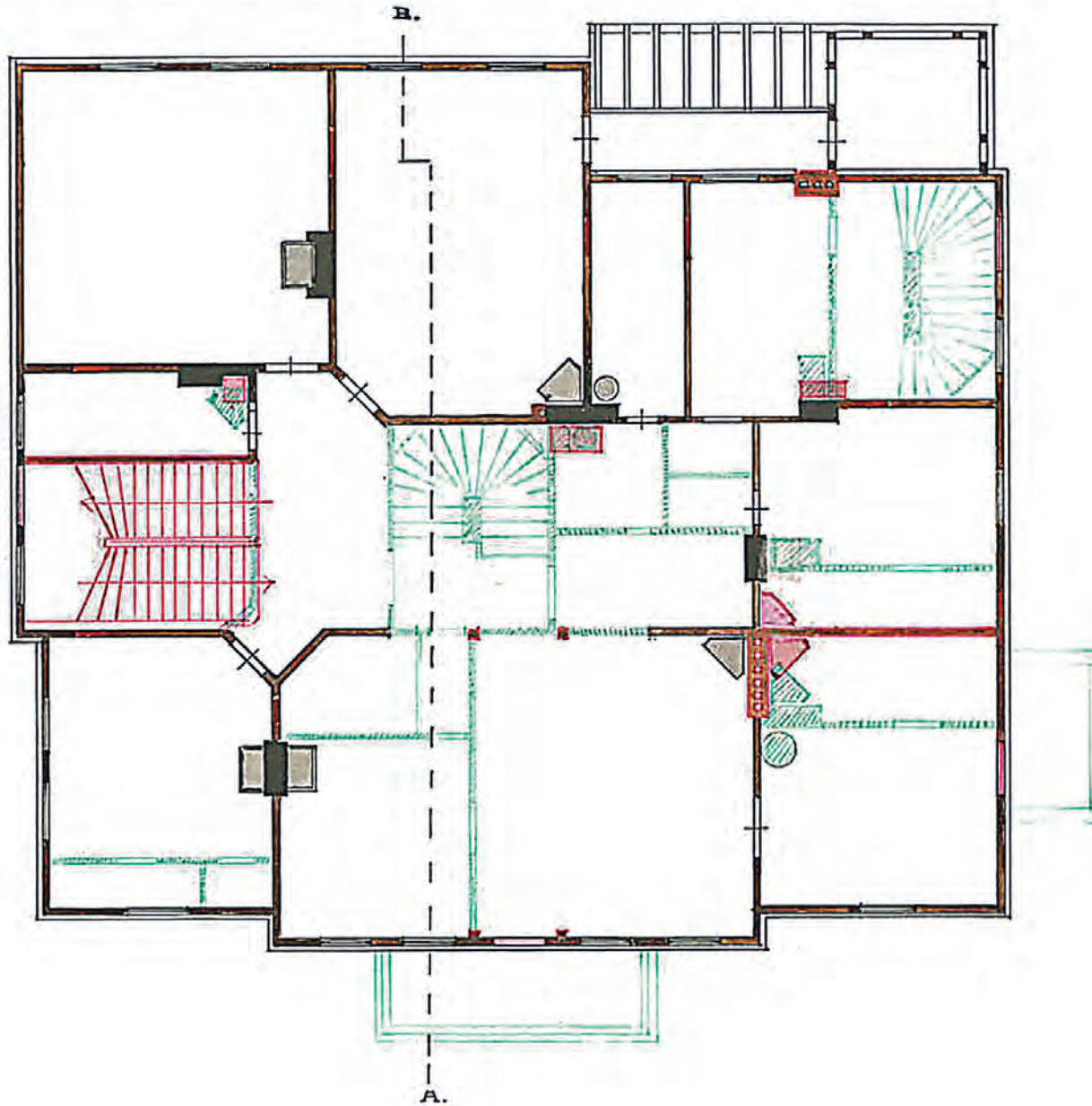
= 245 kg/m²

liikkuva kuorma .....

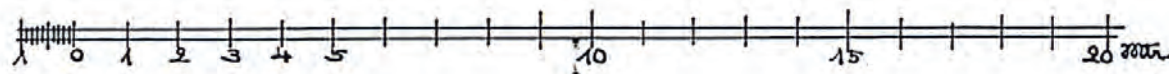
= 250 ,,

= 495 kg/m²

PLAN AV II VÄNINGEN.

Kuva: Muutossuunnitelma 2.
kerros, Walter jung, 1916.
Purettavaksi suunnitellut
osat merkitty vihreällä ja
uudet osat punaisella

Vekseleistä ja niiden käytöstä

G.E. Asp kertoo vekseleiden käytöstä

”Porrasaukoissa, savuputkien ja tulisijojen kohdalla täytyy vuoliaiset taistaa eli vekselöidä siten, että ne katkaistaan ja katkaistua päätä pannaan kannattamaan vekselivuoliainen, jota puolestaan taas toiset eheät vuoliaiset kannattavat. (...)

Vekselien ja vuoliaisten keskenäiseksi liitokseksi käytetään rintatappia. Koska tämäkin heikentää vähän vuoliaista niin tapahtuu kannatus ja side useimmiten kannikeraudan avulla. Vekselivuoliaisen voi myös asettaa toisten vuoliaisten päälle, jolloinka vasikkahirsien päät kiinnitetään vekseliin joko ruuvipultilla (kuva 93) tai muulla kannikeraudalla.”

Asp, Gustaf Edvard. 1903. Huonerakenteiden oppi: 2 vihko, Puurakenteita. 17. Turku

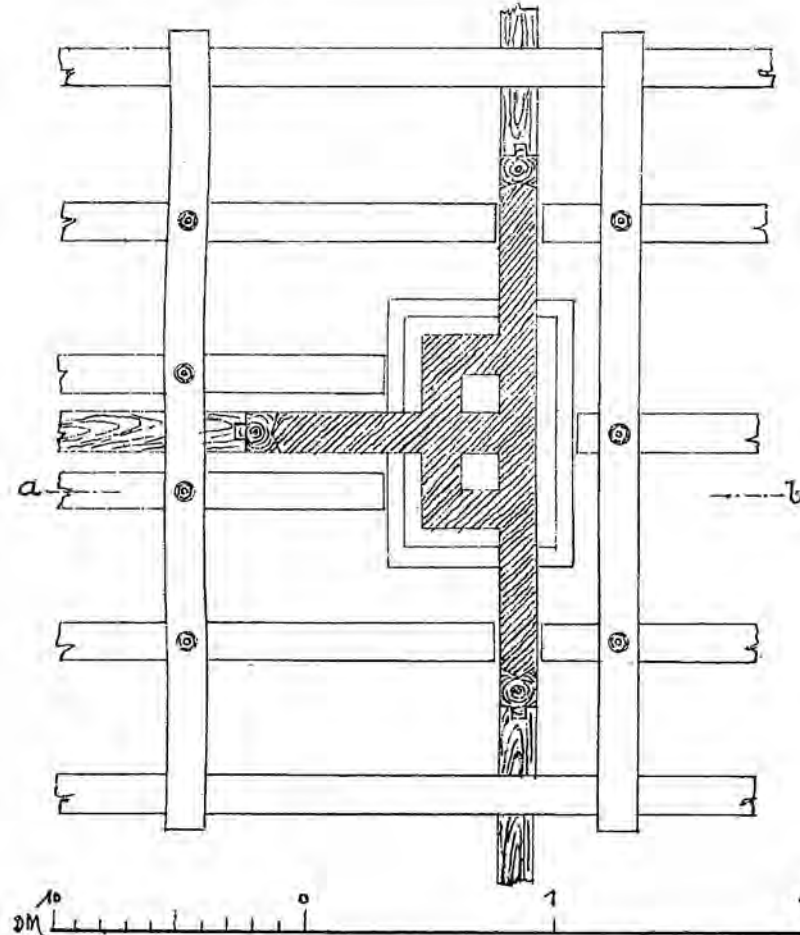
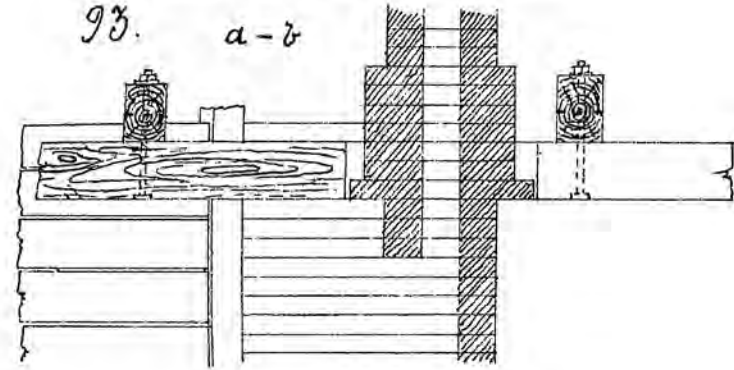
Puistokadun vekselit

Emme tehneet välipohjan avauksia savuhormien tai porrasaukon läheisyydessä niin, että olisimme nähneet vuoliaisten kiinnitystavan vekseliin. Kuitenkin avauskohdissa E ja J vuoliaiset kiinnittyvät haltijaparrujen alapuolelle juuri Aspin mainitsemalla tavalla, kannikeraudoin. Myös huoneen 313 osin romahtaneen välipohjan kohdalta on nähtävissä vekseli, johon vuoliaiset kiinnittyvät kannikeraudoin alapuolelta.

Kuva: G.E. Asp: Huonerakenteiden oppi.

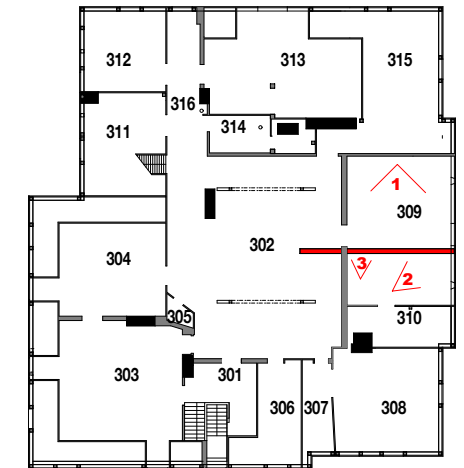
vuoliaiskeroksia, vekselöimisiä.

93. a-b

Kuva 1: Kiila-ansas huoneessa 309, avauskohta H.

Sijaintikaavio

Kuva 2: Kiila-ansaan kohdalta katkaistut ulkoseinän sisäverhouspaneelit osoittavat, että kiila-ansas on lisätty tilaan jälkikäteen.

Jälkikäteen asennetut palkit

Tässä osiossa käsittelemme Puistokatu 4:n ylimpään välipohjaan vuosien 1888 ja 1889 jälleenrakennusvaiheen jälkeen tehtyihin välipohjarakenteisiin. Merkittävimmät muutokset näkyvät vuoden 1916 muutossuunnitelmissa. Varmasti tämän jälkeen tehtyjä rakenteita löytyy ainoastaan huoneesta 313, mutta tähän rakenteeseen keskitymme vasta osiossa vauriot.

Kiila-ansas ullakolla huoneissa 302 ja 309

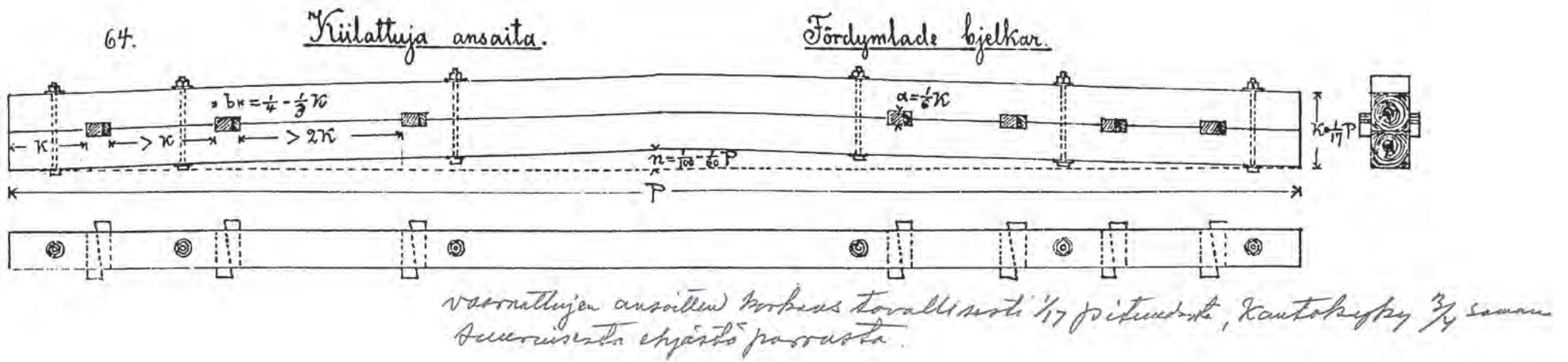
Vuonna 1916 Puistokatu 4:n tilojen käyttötarkoitus muuttui asuinrakennuksesta kouluksi. Tämän muutoksen yhteydessä tiloja yhdistettiin arkkitehti Walter Jungin suunnitelmien mukaan. Huoneen 202 keskeltä purettiin kantava väliseinä ja väliseinään tukeutuneita vuoliaisia kannattelemaan lisättiin suuri kiila-ansas. Tämä ansas on Puistokatu 4:n massiivisin välipohjaa kannattelevista palkeista. Sen korkeus on noin 500 mm ja jänneväli noin 6700 mm.

Aloitimme tämän kiila-ansaan tutkimisen ansaan eteläpuolelta avauskohdasta H, koska havaitsimme, että ansaan tälle puolen oli yksi koko ansaan mittainen lattialauta naulaamatta. Oletimme pääsevämme näkemään ansaan koko eteläpuolisen rakenteen ja sen liitokset. Tämä avaus tuotti meille kuitenkin yllätyksen, kun huomasimme, että kiila-ansaan eteläpuolinen alempi vuoliaiskerros oli ansaan suuntainen, eikä se liittynyt ollenkaan ansaaseen. Tämä oli yllättävää siksi, että huoneen läpimitta tässä suunnassa on noin 1200 mm suurempi. Nyt näiden noin 5” korkeiden vuoliaisten jänneväli on peräti 6,7m.

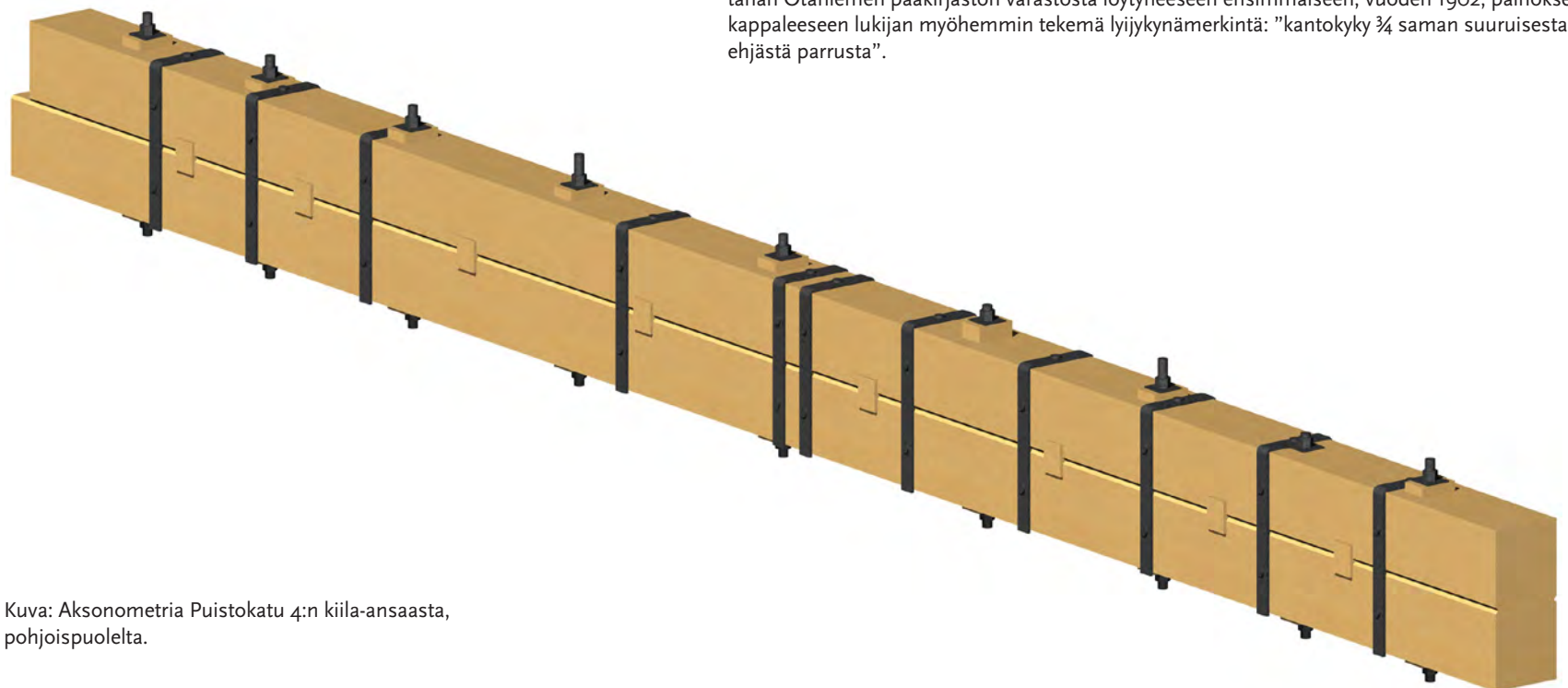
Myöhemmin teimme avauksen myös ansaan pohjoispuolelle, kohtaan J. Jälkikäteen ajateltuna avauskohdan valinta pohjoispuolelle olisi pitänyt olla lähes itsestään selvä ratkaisu, johtuen ansaaseen kiinnitetyistä vuoliaisten kannatinraudoista, joita on vain ansaan pohjoispuolella. Tämä avauskohta tuotti tuloksen ja kiila-ansaan rakenteellinen merkitys selvisi meille: se kantaa huoneen 309 pohjoispuolen välipohjaa, joka oli aiemmin tukeutunut ilmeisesti vaakahirsirakenteiseen väliseinään huoneen 202 keskellä. Tämän hirsiseinän kaksi ylintä hirttä ovat vielä näkyvissä kiila-ansaan alapuolella välipohjarakenteen sisällä.

Kuva 3: Kiila-ansas pohjoispuolelta, kuvassa keskellä vuoliaista kannatteleva kiila-ansaaseen kiinnitetty tukirauta, avauskohta J.

Kuva: Kiila-ansaan mitoitusohje, G.E.Asp: Huonerakenteiden oppi. Huomion arvoista on myös tähän Otaniemen pääkirjaston varastosta löytyneeseen ensimmäiseen, vuoden 1902, painoksen kappaleeseen lukijan myöhemmin tekemä lyijykynämerkintä: "kantokyky $\frac{3}{4}$ saman suuruisesta ehjasta parrusta".

Kuva: Aksonometria Puistokatu 4:n kiila-ansaasta, pohjoispuolelta.

Kiila-ansaan mitoitus verrattuna G.E. Aspin mitoitusohjeeseen

Ansaan korkeus, K

$K = 1/17 \times P$, missä $P =$ ansaan jänneväli (6700 mm), $K = 1/17 \times 6700 \text{ mm} = 400 \text{ mm}$

Puistokatu 4: $K = 500 \text{ mm}$

Kiilan korkeus

$= 1/6 \times K$, $= 1/6 \times 500 \text{ mm} = 85 \text{ mm}$

Puistokatu 4: 90 mm

Kiilan leveys

$= 1/3.4 \times K$, $= 1/3.4 \times 500 \text{ mm} = 125.167 \text{ mm}$

Puistokatu 4: 80 mm

Ansaan esijännitys

$= 1/60.100 \times P$, missä $P =$ ansaan jänneväli (6700 mm),

$= 1/60.100 \times 6700 \text{ mm} = 70.110 \text{ mm}$

(Puistokatu 4: ansas vaikuttaa silmämääräisesti tarkasteltuna vaakasuoralta)

Kiilojen etäisyys toisistaan

Ensimmäiset kiilat, etäisyys* = $K = 500 \text{ mm}$ (*=mitta ansaan jännevälän alusta)

Puistokatu 4: 500 mm

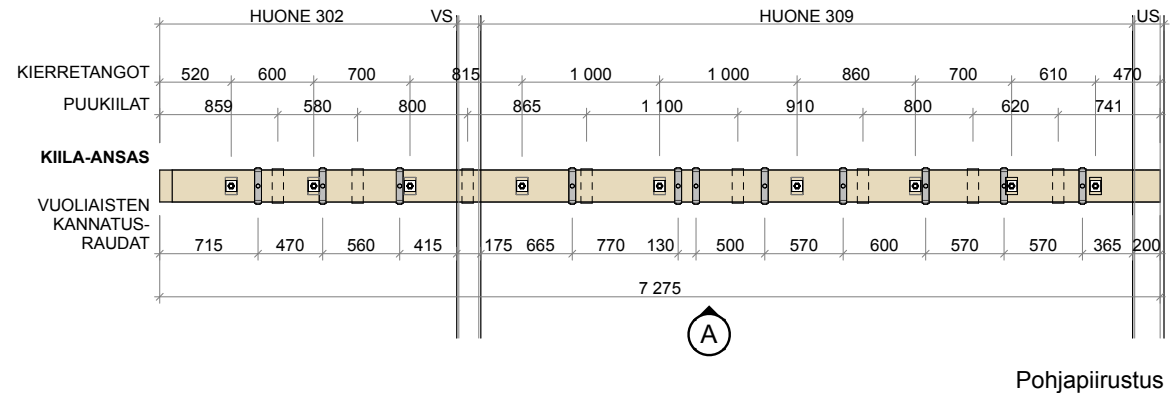
Toiset kiilat, etäisyys > K

Puistokatu 4: 600 mm

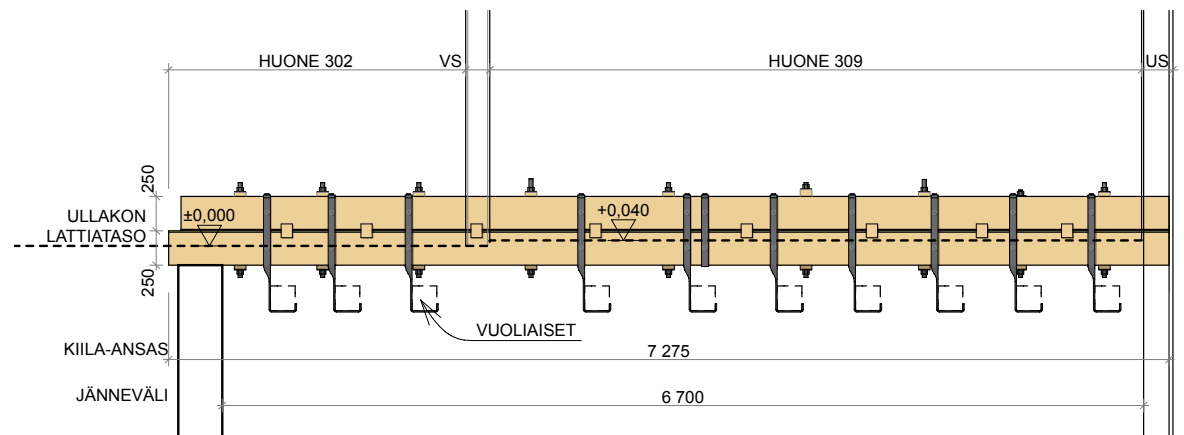
Kolmannet kiilat, etäisyys = $2 \times K = 1000 \text{ mm}$

Puistokatu 4: 700 mm

Yhteenvedon voidaan todeta, että Puistokadulle Walter Jungin vuoden 1916 tilojen yhdistämissuunnitelmien seurauksena rakennettu kiila-ansas noudattaa pääpiirteissään G.E. Aspin mitoitusohjetta. Ansa on jännevälinsä nähden jopa hieman ylimitoitettu verrattuna Aspin ohjeeseen. Mitoituksen riittävydestä kielii myös ansaan suoruus silmämääräisesti tarkasteltuna. Siinä ei ole havaittavissa kuormituksen aiheuttamaa taipumaa. Merkittävimmät erot mitoitusohjeen ja asennetun ansaan välillä ovat kiilojen kierretankojen määrässä ansaan keskiosaa lähestyessä. Molemmissa päissä kiilojen tiheys sen sijaan noudattaa lähes täydellisesti Aspin mallia.

Pohjapiirustus

Projektio A

Kuva: Puistokatu 4:n kiila-ansaan mitoitus.

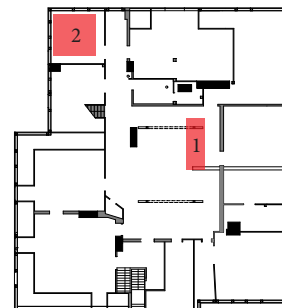

Muut jälkikäteen lisätyt palkit ullakolla

Vuoden 1916 muutosten yhteydessä poistettiin myös ullakolle johtava porras rakennuksen etelänurkasta ja tätä erottava väliseinä nykyisen huoneen 210 keskeltä. Vähän tämän väliseinän eteläpuolelle lisättiin palkki, joka kannattelee välipohjaa ullakolla vanhan porrasaukon kohdalla huoneessa 312. Tila on pieni ja keskikorkeudeltaan matala, eikä sitä ole huoneeksi sisustettu. Näin ollen voidaan olettaa, ettei palkkia ole välttämättä mitoitettu kestävästi asuinhuoneessa välipohjaan vaikuttavaa ulko-kuormitusta, joka on ollut tuon ajan ohjeiden mukaan noin 200 kg/m^2 . Tämän palkin jänneväli on noin 5200 mm.

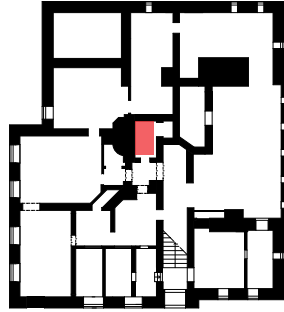
Kuva 1: Huone 302, Avauskohdasta tutkitaan huoneiden 302 ja 309 välillä olevan kiila-ansaan liitosta 2.kerroksen pilari-palkkirakenteeseen.

Kuva 2: Välipohja huoneessa 312 vanhan porrasaukon kohdalla.

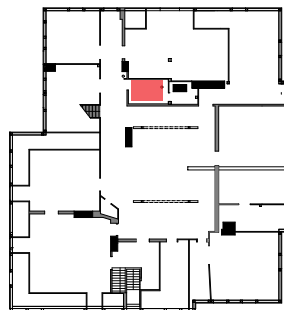
Vauriot

Tulipalot

Puurakenteiden kannalta merkittävin vaurio on ollut vuoden 1886 tulipalo, jossa rakennuksen kaikki puurakenteet tuhoutuivat. Vuosien 1888 ja 1889 uudisrakennusvaiheen jälkeen rakennuksessa on ollut ainakin yksi merkittävä tulipalo, jonka jälkiä on vielä selvästi nähtävissä vesikaton alusrakenteissa, luultavasti vuosien 1900 ja 1916 välillä. Palo on todennäköisesti rajoittunut pääosin toisen kerroksen huoneeseen 203. Löysimme tämän palon jälkiä välipohjasta, avauskohdasta D. Kutterinlastueriste välipohjassa huoneen 203 yläpuolella oli selvästi hiiltynyttä, kun taas huoneen 205 yläpuolinen eriste näytti vauriottomalta. Ero oli selkeä: palaneen eristeen raja kulki juuri huoneiden 203 ja 205 väliseinänlinjan kohdalla. On tietysti mahdollista, että välipohjan eristettä on vaihdettu myöhemmin. Mutta mikäli näin ei ole, tukee avauskohdasta D löytämämme palanut eriste sitä teoriaa, että palo olisi rajoittunut vain huoneeseen 203.

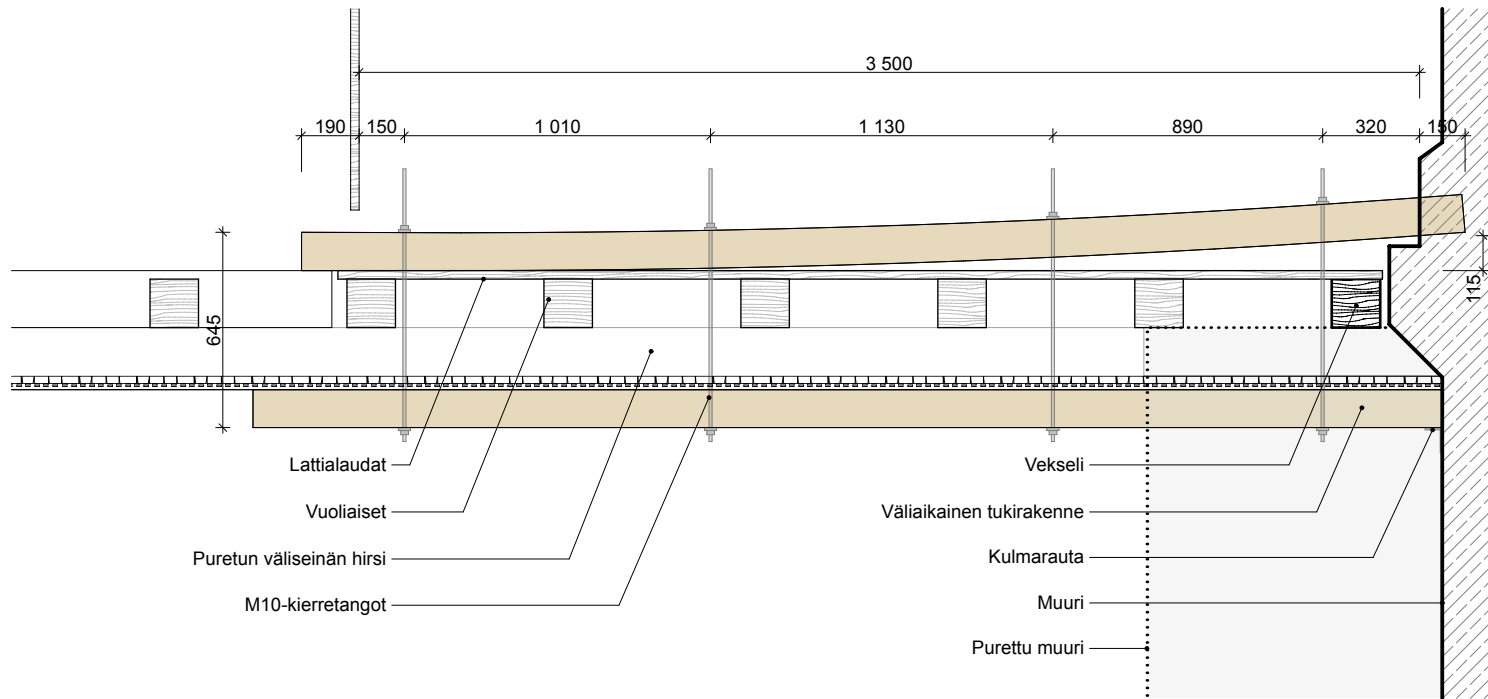
Myös kellarin välipohjarakenteista löytyi pieniä paikallisen palon jälkiä. Tarkempaa selvyyttä näiden jälkien syistä tai ajankohdasta emme saaneet kuitenkaan selville.

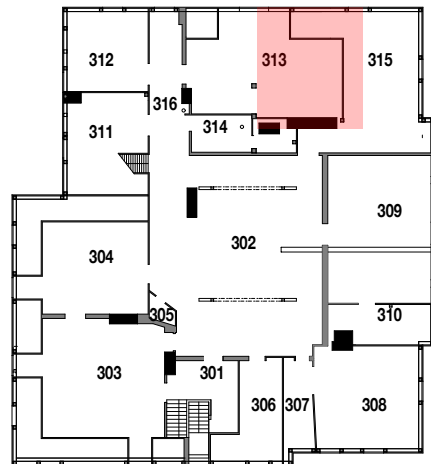
Kuva: Huone 11, palanutta välipohjan aluslaudoitusta kellarissa.

Kuva: Palanutta kutterinlastua huoneen 203 yläpuolella, avauskohta D

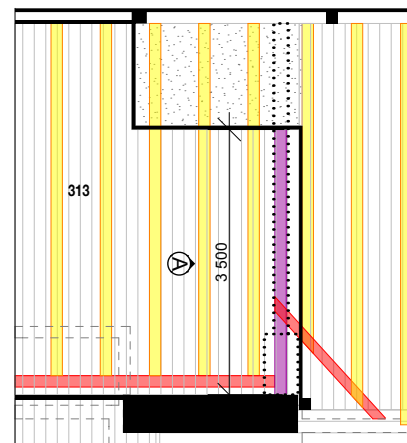

Projektio A, mittakaava 1:25

Sijaintikaavio

- Väliseinät ja hormit 2.kerroksessa
- Purettu väliseinä ja muuri 2.kerroksessa
- Väliakainen tukirakenne
- Vekselit
- Vuoliaiset (oletetut)
- Väliseinät ja hormit ullakolla
- Lattialaudan suunta
- 301** Huonenumero

Pohjapiirustus, mittakaava 1:100

Romahtanut välipohja

Toinen merkittävämpi vaurio ullakon välipohjarakenteen kannalta on huoneen 313 osin romahtanut välipohja. Romahtaminen on seurausta Walter Jungin vuonna 1916 tekemän suunnitelman pohjalta tehdyistä tilamuutoksista, joissa huoneen 203 keskellä ollut väliseinä ja kantava muuri purettiin. Ullakon välipohja tukeutuu tässä kohtaa poikkeuksellisesti kantavaan muuriin. Ennen vuotta 1959 tapahtuneissa muutostöissä tätä ei ilmeisesti osattu olettaa, eikä rakennetta tutkittu riittävän tarkasti ja mahdollisesti palomuuriksi luultu kantava muuri purettiin. Näin ollen huoneiden 313 ja 315 välipohjat jäivät osin ilman alapuolista tukea. Ristikkäinen vuoliaiskerros on kuitenkin estänyt välipohjan täydellisen romahtamisen jakamalla välipohjan kuormaa myös sivuttaissuunnassa viereisille vuoliaisille, joiden päät tukeutuvat muihin kantaviin rakenteisiin. Yhdensuuntaiseen vuoliaiskerroksen tukeunut välipohjarakenne olisi vastaavassa tilanteessa, mitä luultavimmin, romahtanut kokonaan.

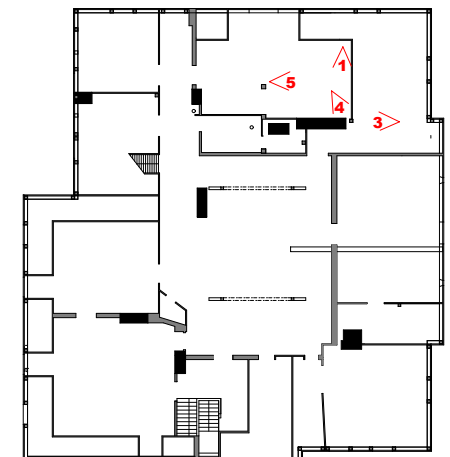
Välipohja ei romahtanut vielä muurin ja seinän purun yhteydessä. Romahdus tapahtui myöhemmin luultavasti siitä syystä, että yläpuolisen tilan kuormitusta lisättiin. Huoneessa 313 on tällä hetkellä tyhjiä kirjahyllyjä hormin puoleisella seinällä, kantavuuden kannalta juuri kriittisessä kohdassa.

Uusi tukirakenne koostuu kahdesta 125 mm x 125 mm puupalkista, joista ylempi on upotettu savuhormin sisään noin 150 mm. Palkkien läpi on porattu reiät kierretangoille, joiden avulla romahtanut välipohja on saatu nostettua takaisin nykyiselle tasolle. Ylempi palkki on taipunut nostossa noin 115 mm. Rakenne riittää kantamaan välipohjan ainakin ilman suurempaa kuormitusta; tukiansaan lähellä kävellessä välipohjassa ei tunnu notkunutta.

Kuva 2: Tukirakenne alapuolelta huoneesta 203. Palkin molemmin puolin näkyy tikutusta, joka on tullut esiin rappauksen irrottua romahtaneesta lattiasta.

Ullakko

Kuva 1: Tukirakenne ja vekseli-
vuoliainen huoneessa 313.

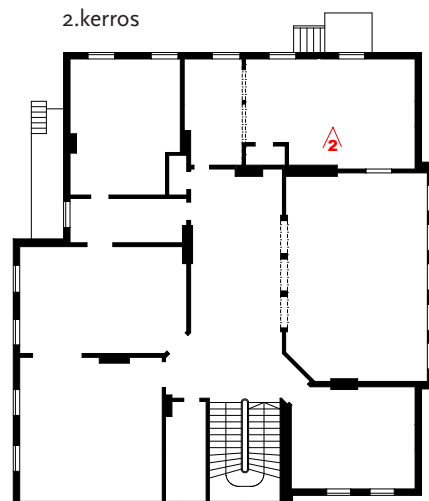

Kuva 3: Hormia kiertävän vekseli-
vuoliaisen pää huoneessa 315.

Kuva 4: Väliaikaisen tukirakenteen pää on
kannatettu muurin tehdystä kolosta.

Kuva 5: Väliaikainen tukirakenne
huoneessa 313.

Rakenne

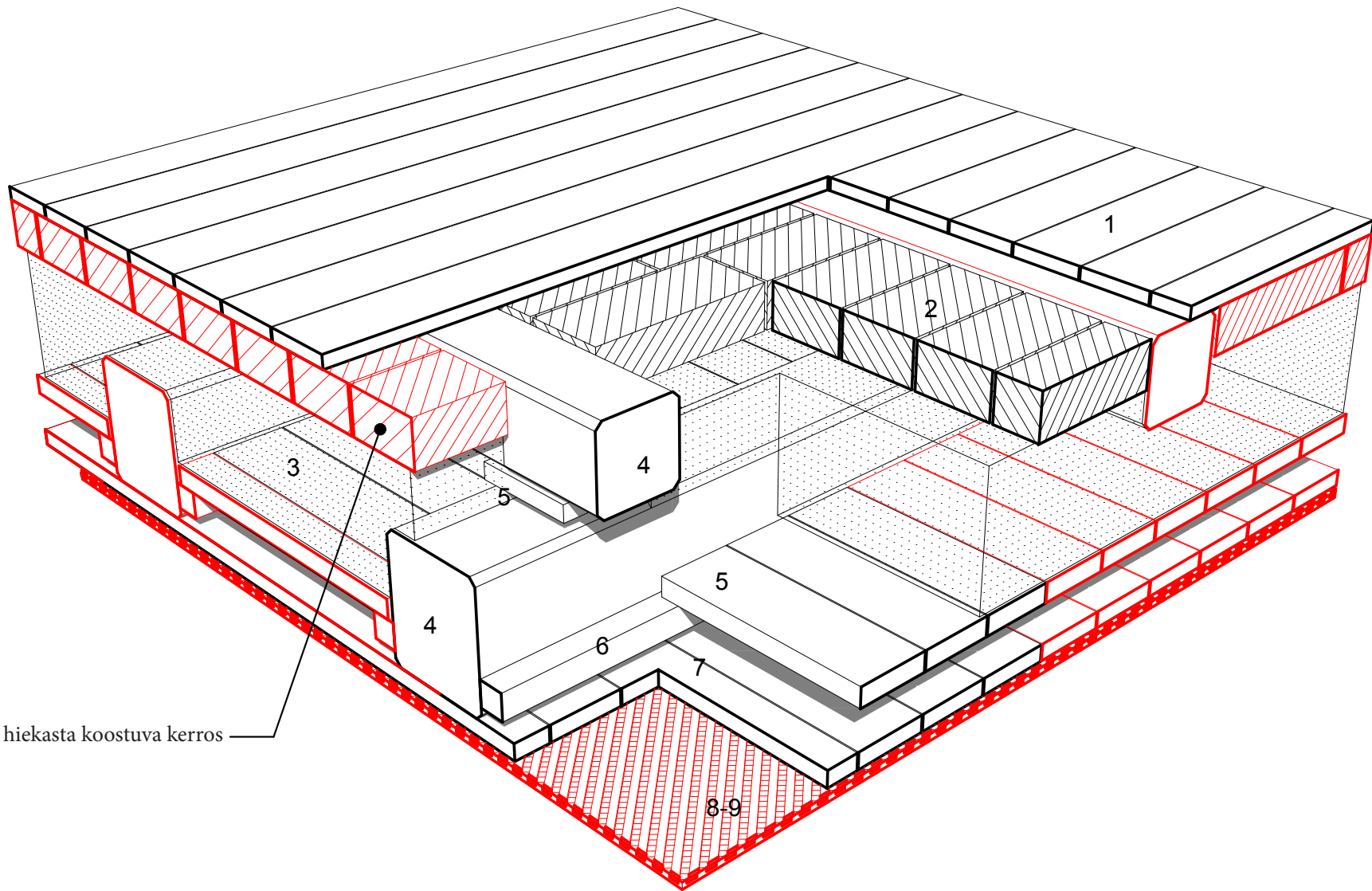
Periaateperspektiivikuvat välipohjan rakenteesta

Kuva: Avauksissa löydettyjä nauloja.

1. Ullakon lattialaudoitus vaihtelee huoneissa 303, 304 ja 309 (avaus E) käytetystä eri kokoisista ponttilaudoista muissa huoneissa käytettyyn jämlautaan. Lautojen koko vaihtelee väliltä 100 - 150mm x 20- 30mm.
2. Painotäyte toimii tiivistävänä ääntä eristävänä kerroksena ja paikoi palopermannon tapaan paloa eristävänä kerroksena (tiiltä, hiekkaa, muurausjätettä).
3. Huokoiset täytteet toimivat lämmöneristeinä (sahanpuru, kutterinlastu, turve).
4. Kantava rakenne koostuu pääosin kahdesta ristikkäin asetetusta vuoliaiskerroksesta. Vuoliaisten koko vaihtelee välillä 130 x 130mm - 170 x 250mm. Kantavien vuoliaisten kokoroja on pyritty tasoittamaan vuoliaisten suuntaisesti asetettujen rimojen, kiilojen ja lautojen avulla.
5. Rossilauta kannattelee täytteitä. Avauksissamme löydetyt rossilaudat olivat 100-120mm x 25-30mm kokoisia.
6. Rossilaudat lepäävät alempiin vuoliaisiin naulattujen rimojen (40mm x 40mm) päällä, eikä niitä ole naulattu rimoihin kiinni. Rossin kanake tukee rossilaudoitusta.
7. Aluslauta toimii pohjana tikutuksen kiinnityksessä. Aluslaudoitus koostui saman kokoisista laudoista kuin rossilaudoituskkin.
8. Tikutus sitoo rappauksen kiinni rakenteeseen. Tikutus koostuu ristikkäin naulatuista säleistä (5 x 15mm)
9. Rappaus on alakaton näkyvä ja viimeistelevä pinnoite.

Tiilistä ja hiekasta koostuva kerros

Avaus B | Huone 301

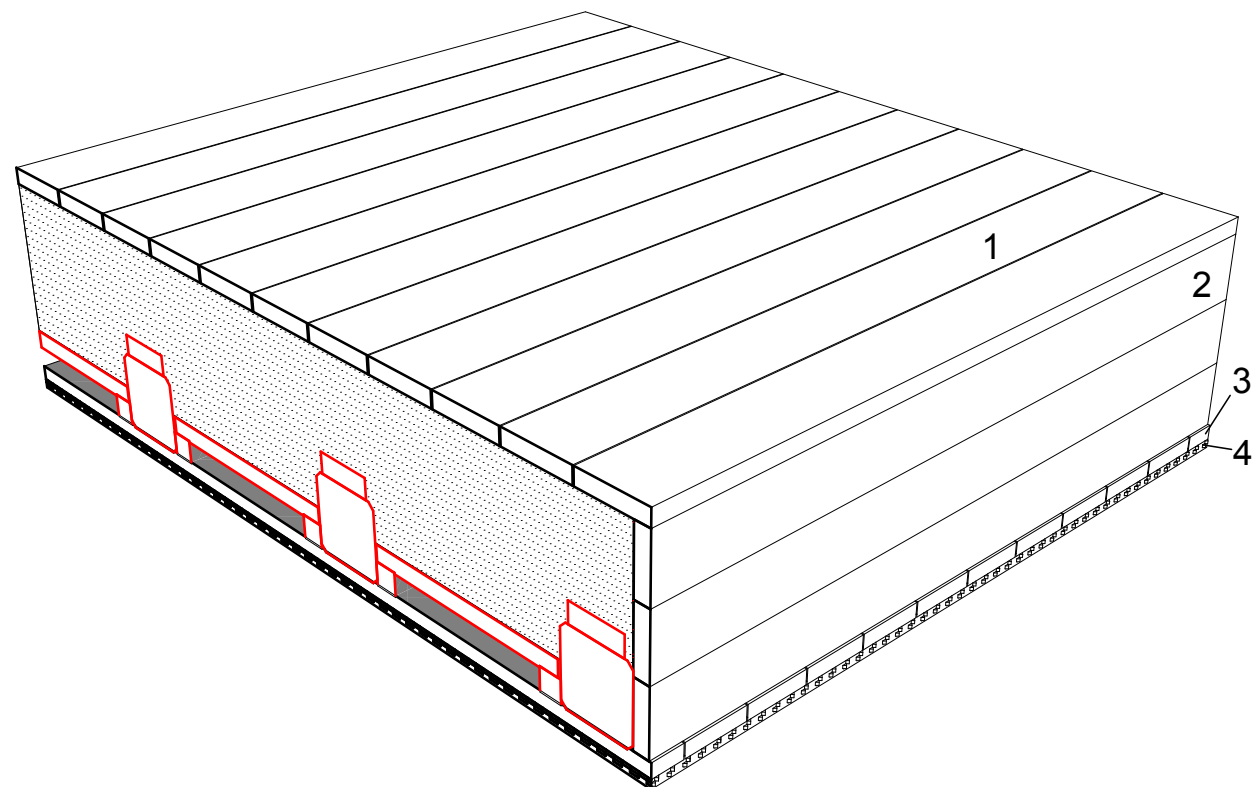

Kuva on otettu vintille vievän porrasaukon kohdalta. Kuvassa näkyy seinän ja vuorilaudoituksen välissä aluslaudoitus ja tikutus.

Rakenne:

1. Lattialauta (~130mm x 28mm)
2. Vuorilauta (~110mm x 28mm)
3. Aluslauta (leveys vaihtelee x 25mm)
4. Tikutus ja rappaus 2 x (~15mm x 5mm)

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

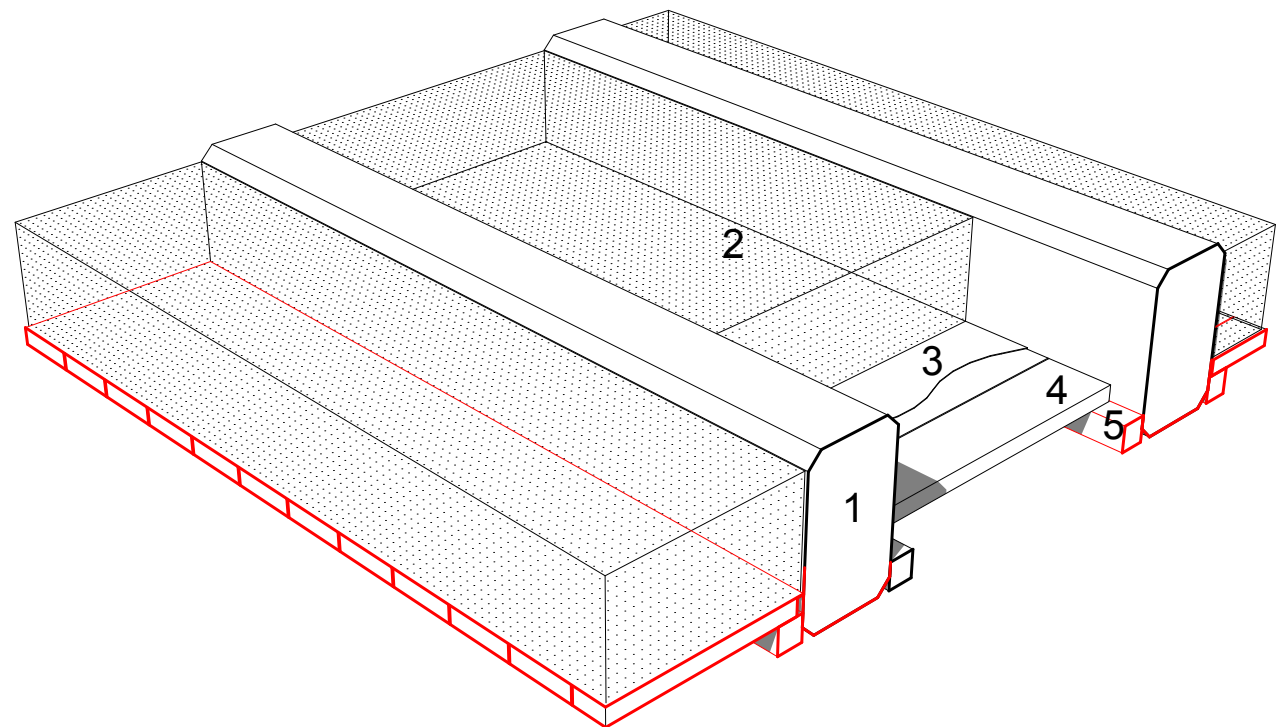
Avaus C | Huone 312

Huoneessa 312 oli nähtävissä poikkeuksellisesti tiivistävä pahvikerros rossilaudoituksen päällä.

Rakenne:

1. Vuoliainen (~150 mm x 250mm)
2. Huokoinen täyte (kutterinastu)
3. Pahvi
4. Rossilauta (~100mm x 25mm)
5. Rossin kannake (~40mm x 40mm)

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

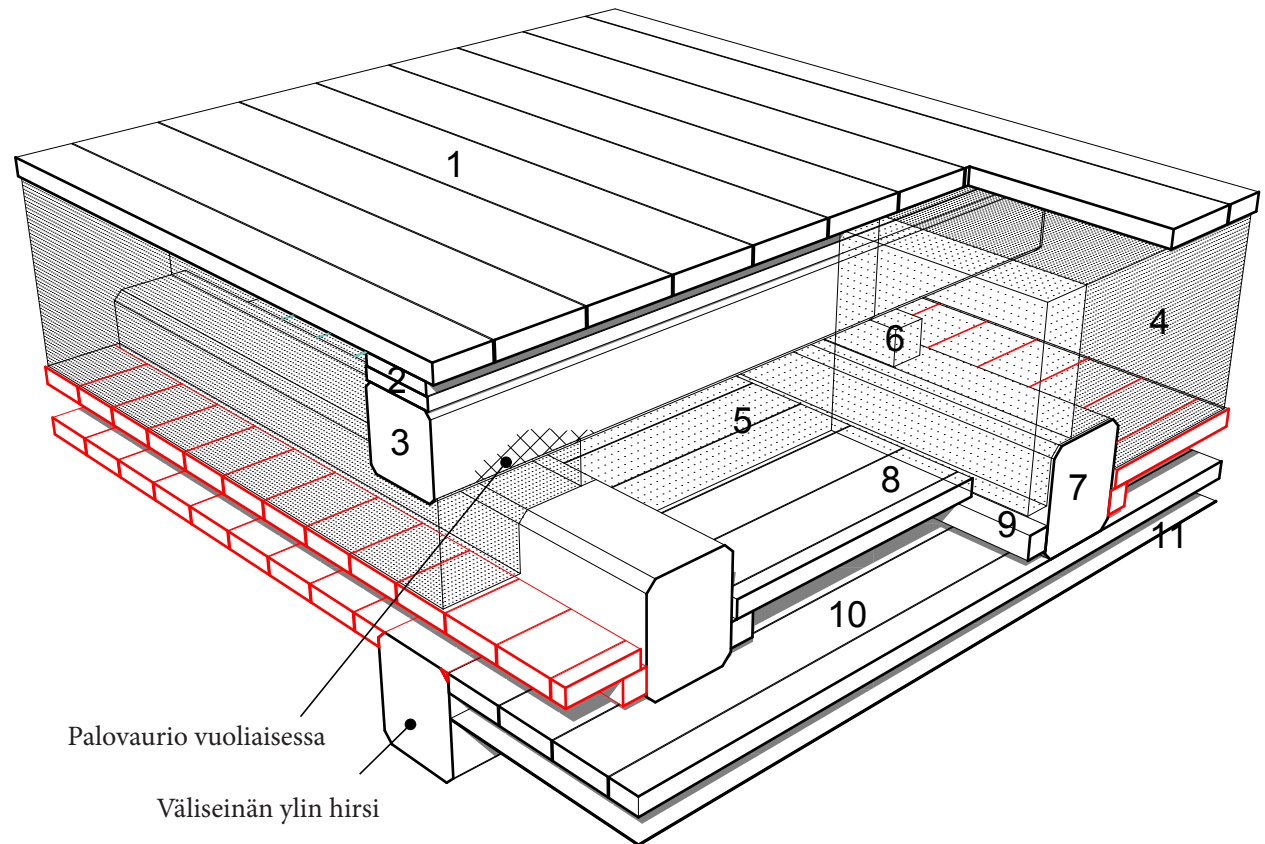

Avaus D | Huone 314

Rakenne:

1. Lattialauta (~150mm x 30mm)
2. Korokelauta
3. Ylempi vuoliainen (~130mm x 130mm)
4. Huokoinen täyte (Turve)
5. Huokoinen täyte (Kutterinastu)
6. Korokerima (~60mm x 60mm)
7. Alempi vuoliainen (~150mm x 180mm)
8. Rossilauta (~100mm x 30mm)
9. Rossin kannake (~40mm x 40mm)
10. Aluslauta
11. Pahvi

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

Avaus E | Huone 302

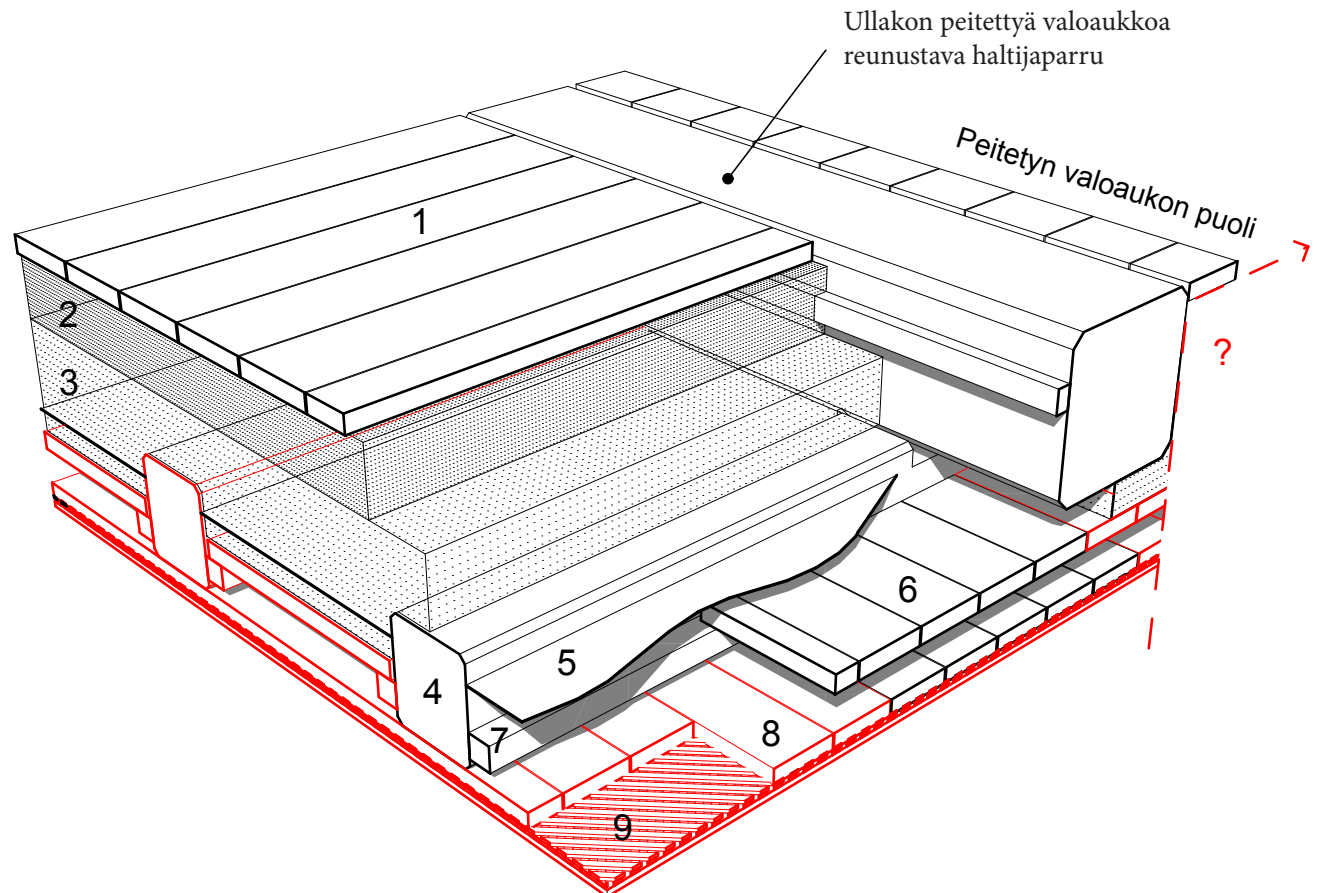

Kuvassa näkyy lattialautojen liittyminen haltijaparruun ja lautojen alla maasta koostuva painotäyte. Huoneessa on poikkeuksellisesti käytetty painotäytteenä pelkästään hiekkaa. Yllättävää oli myös pahvikerros kahden kevyen täytteen välissä (turvetta päällä ja kutterinastua alla).

Rakenne:

1. Lattialauta (~150mm x 30mm)
2. Painotäyte (maata)
3. Huokoinen täyte (turvetta)
4. Alempi vuoliainen (~150mm x 180mm)
5. Pahvi (pahvin alla kutterinastua)
6. Rossilauta (~120mm x 30mm)
7. Rossin kannake (~40mm x 40mm)
8. Aluslauta (~120mm x 25mm)
9. Tikutus ja rappaus

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

Avaus H | Huone 309

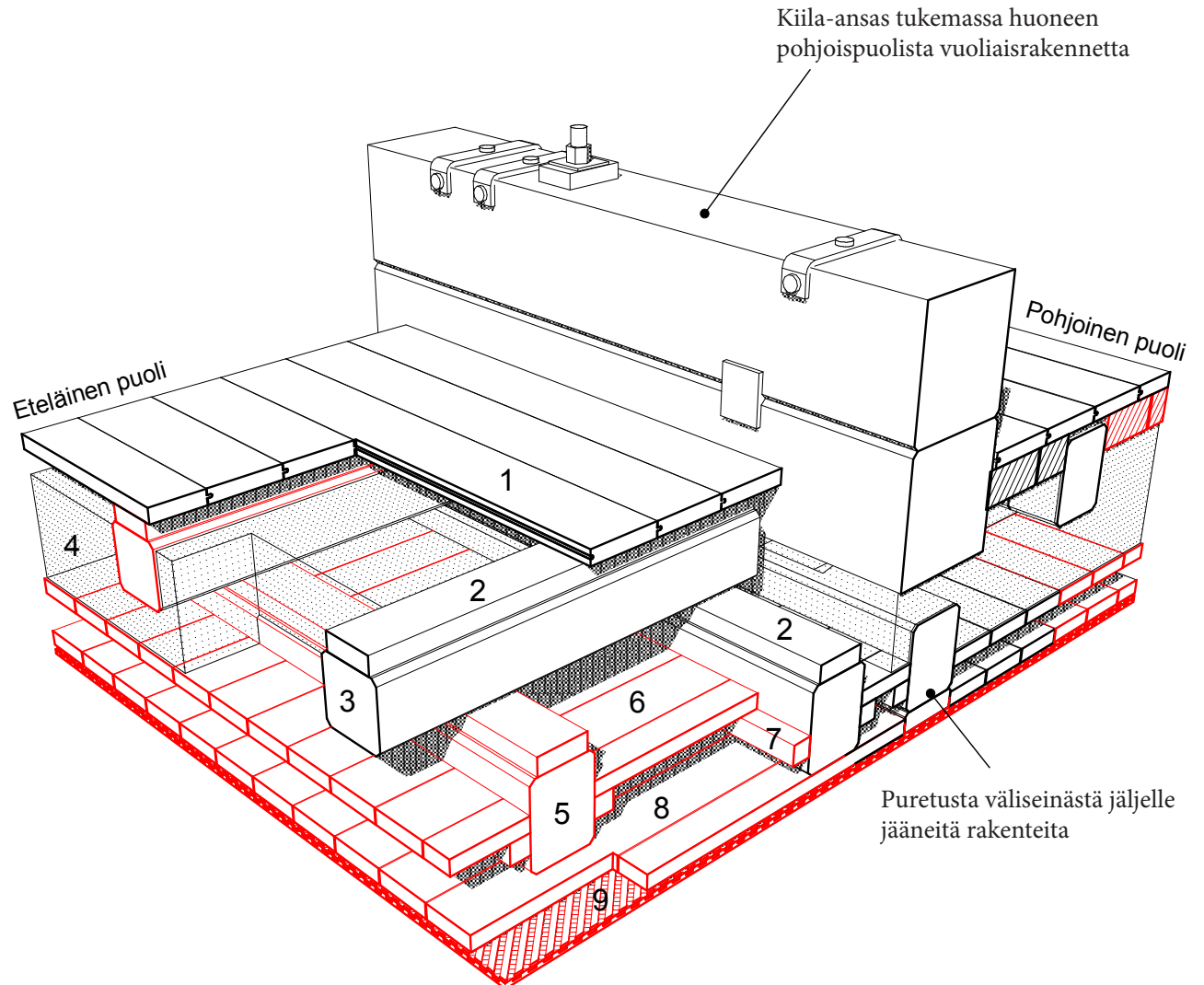

Kuvassa näkyy kuinka ylempi vuoliaiskerros ei liity kiila-ansaaseen huoneen 309 etelän puolella vaan päättyy vähän ennen sitä. Kiila-ansas kuvassa vasemmalla.

Rakenne:

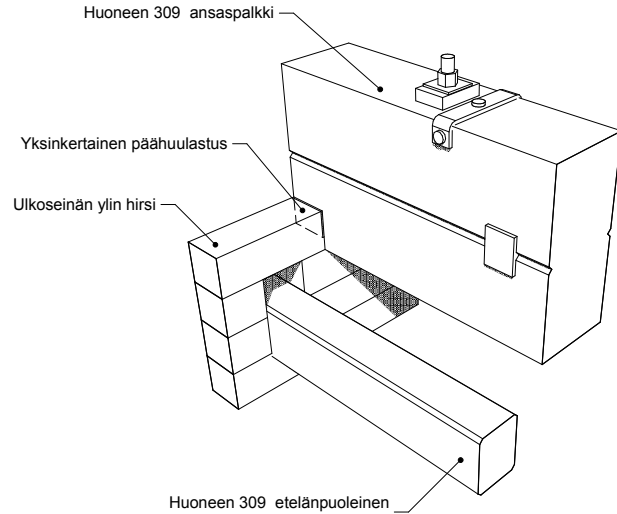
1. Pontattu lattialauta (~150mm x 30mm)
2. Korokelauta
3. Ylempi vuoliainen (~130mm x 130mm)
4. Huokoinen täyte (kutterinastu)
5. Alempi vuoliainen (~130mm x 170mm)
6. Rossilauta (~100mm x 30mm)
7. Rossin kannake (~40mm x 40mm)
8. Aluslauta
9. Tikutus ja rappaus 2x (~15mm x 5mm)

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

Avaus J | Huone 309

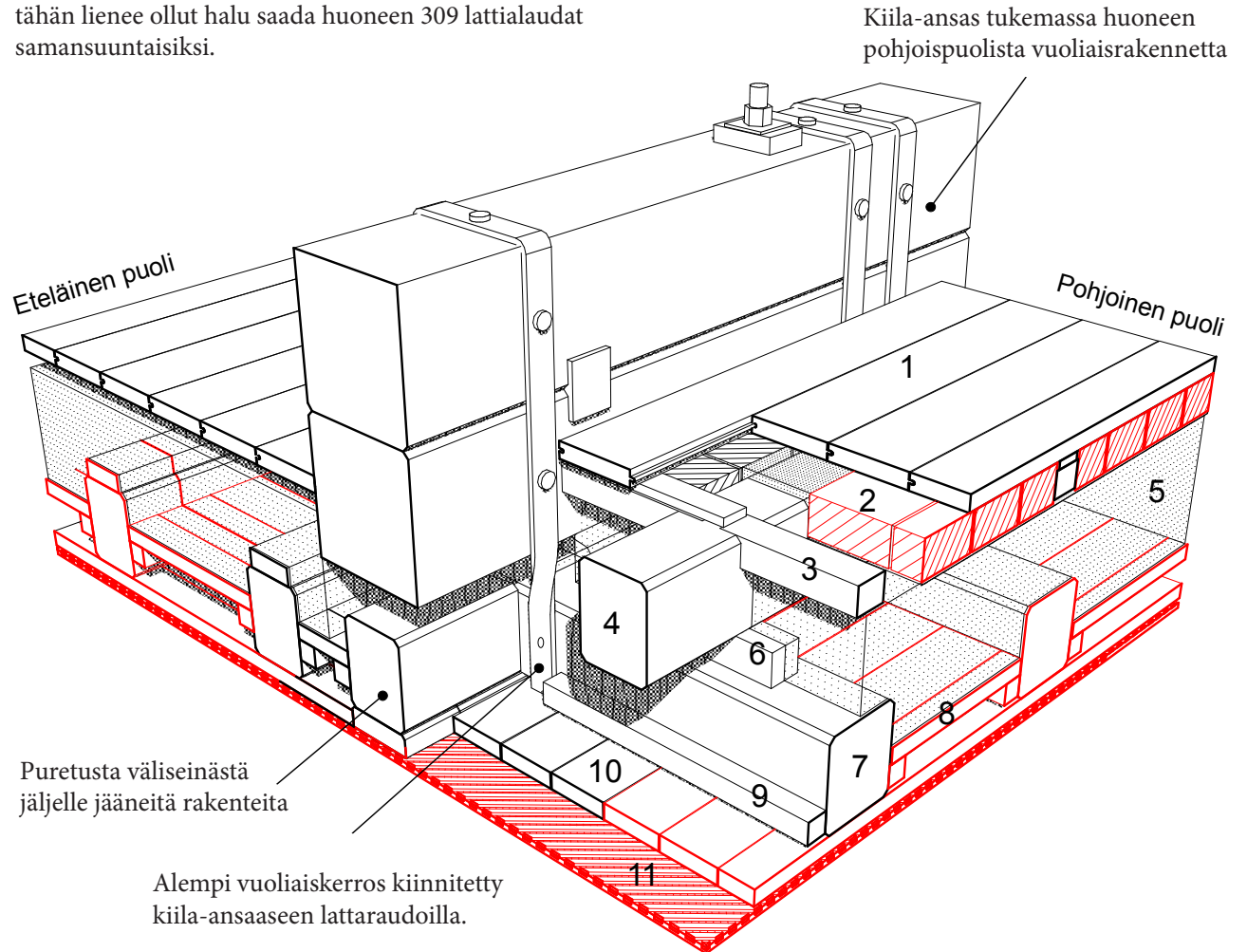
Kiila-ansaan liitos ulkoseinään huoneessa 309 on tehty yksinkertaisella päahuulastuksella seinän ylimpään hirteen. Huoneen etelän puoleisen välipohjan alempi vuoliainen on upotettu ulkoseinän hirsien väliin.

Rakenne:

1. Pontattu lattialauta (~150mm x 30mm)
2. Tiili ja maakerros
3. Lattian kannake
4. Ylempi vuoliainen (~150mm x 170mm)
5. Huokoinen täyte (kutterinastu)
6. Koroke
7. Alempi vuoliainen (~150mm x 170mm)
8. Rossilauta (~100mm x 30mm)
9. Rossin kannake (~40mm x 40mm)
10. Aluslauta (~100mm x 30mm)
11. Tikutus ja rappaus

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

Lattialaudoituksen suunta noudattaa loogisesti vuoliaisten suuntaa huoneen 309 pohjoispuolta (avaus J) lukuun ottamatta. Muissa avauskohdissa lattialaudoituks on poikittain ylempään vuoliaiseen nähden mutta avauskohdassa J on lattialaudat asetettu samansuuntaisesti ylempään vuoliaisen kanssa, jonka seurauksena on jouduttu kiinnittämään ylimääräisiä lattialautoja kannattavia lautoja ylimpiin vuoliaisiin (avaus J). Syy tähän lienee ollut halu saada huoneen 309 lattialaudat samansuuntaisiksi.

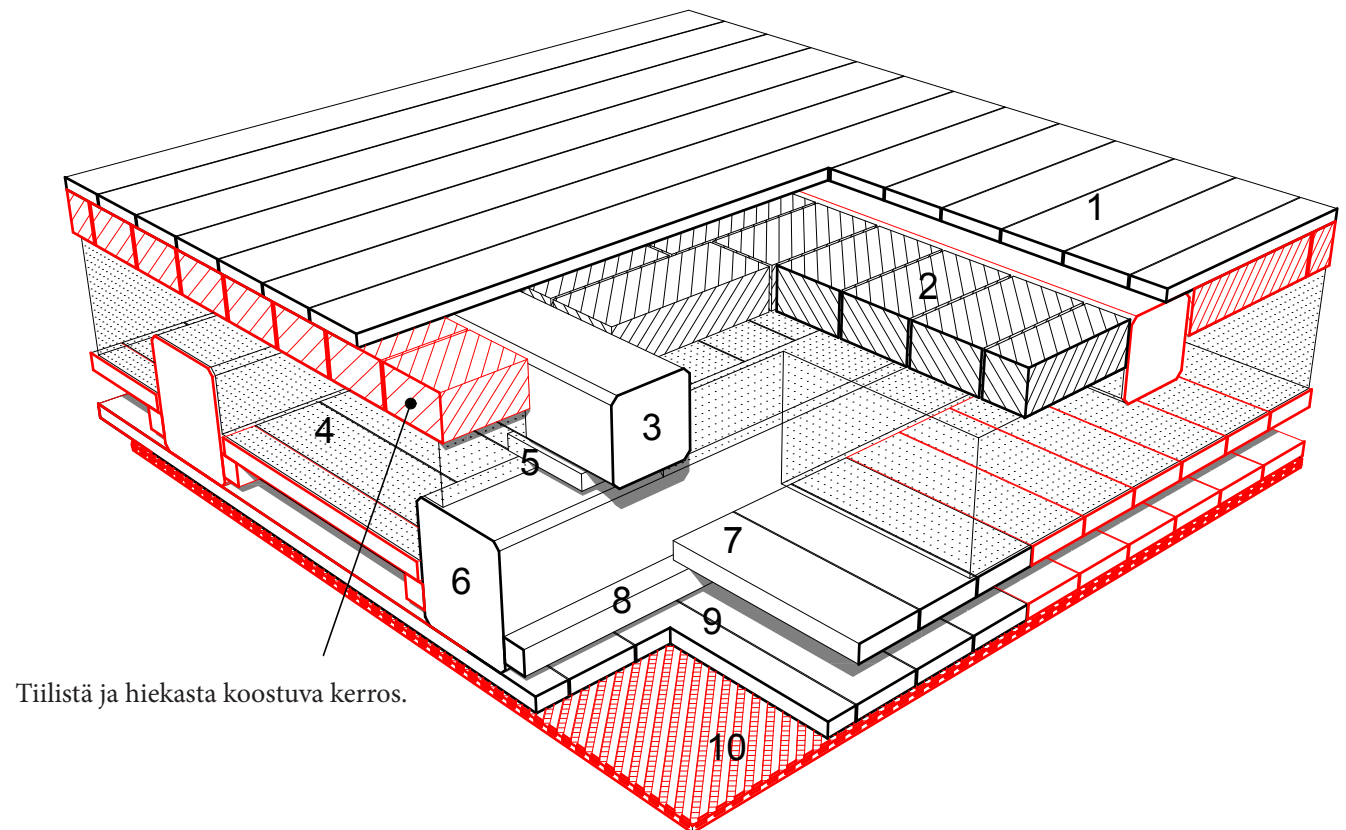

Avaus I | Huone 308

Rakenne:

1. Lattialauta (~110-100mm x 15-25mm)
2. Tiiltä ja maata
3. Ylempi vuoliainen (~130mm x 130mm)
4. Huokoinen täyte (kutterinastua)
5. Koroke (~110mm x 25mm)
6. Alempi vuoliainen (~170mm x 195mm)
7. Rossilauta (~100mm x 30mm)
8. Rossin kannake (~40mm x 40mm)
9. Aluslauta (~110mm x 30mm)
10. Tikutus ja rappaus

Rakennekerrokset, joihin emme päässeet avauksen kautta käsiksi on merkitty **punaisella**.

Tutkimustyössä käytetyt kirjalliset lähteet

Asp, Gustaf Edvard, 1903, Huonerakenteiden oppi: 2 vihko, Puurakenteita, Turku.

Neuvonen, Petri et al. 2002, Kerrostalot 1880-1940, Rakennustieto Oy.

Helsingin kaupungin rakennusjärjestys, 1895.

Rakentajain kalenteri, 1919.

A? Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Arkkitehtuurin laitos 2013
Perinteiset rakenteet ja niiden korjaus
Työryhmä: Niko Cederlöf, Petteri Nieminen
Ohjaajat: Katja Savolainen, Marko Huttunen

KOHDE	Arkkitehtuurimuseon näyttelytoimisto
SIJAINTI	Puistokatu 4, 00140 Helsinki
OMISTAJAT	C. H. Nummelin 1881–1888; Lauri Kivekäs ja Ida Aalberg sekä Josef Stenbäck 1888–1900; Frithiof Qvickström (Pohjanheimo) 1900–1916; Alfred de Pont 1916–1917; Fanny de Pont 1917–1924; Nina Alftan 1924–1959; Suomen rakennustaiteen museo -säätiö (nyk. Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiö -säätiö) 1959 lähtien
KIINTEISTÖTUNNUS	091-009-9903-01006
KERROSALA	921 m ² , kokonaisala 1180 m ² (lähde Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lahtinen)
KAAVATILANNE	Kaivopuiston asemakaava n:o 10440 vuodelta 1998. Rakennus on merkitty kulttuuritoimintaa palvelevaksi rakennukseksi.
SUOJELUTILANNE	Puistokatu 4 sijaitsee Kaivopuistossa, joka kuuluu RKY-luetteloon. Rakennus on kaavassa merkitty suojeltavaksi (sr).
RAKENNUTTAJA	C. H. Nummelin (1881), Kivekäs, Aalberg, Stenbäck (1889), Svenska Samskolan i Helsingfors (1916), Suomen rakennustaiteen museo (1959–)
SUUNNITTELIJA	C. H. Nummelin (1881), Josef Stenbäck (1888–1889)
RAKENNUSAIKA	1881 ja 1889–1890
KÄYTTÖTARKOITUS	Asuin- ja ateljeerakennus 1881–1886, asuinrakennus 1889–1916, koulurakennus 1916–1956, museorakennus 1957–
MERKITTÄVÄT MUUTOKSET	1886 Toinen kerros ja ullakko tuhoutuvat palossa. 1889–1890 Paloraunio korjataan, ullakko ja toinen kerros rakennetaan uudelleen, arkkitehtina Josef Stenbäck. 1898 Alakerran asuntoa laajennetaan terassille, arkkitehtina Josef Stenbäck. 1904...1916 Ullakon lounaispäässä tulipalo, lounaispään kattolyhyt puretaan, tilalle tehdään yksi kattolyhty. 1916 Muutetaan kouluksi, jossa johtajan asunto. Sisäseinä ja palvelijainporras puretaan, pääportaikko ja vintinporras siirretään, portaikkoseinälle lisätään ikkuna, pääoven eteen rakennetaan umpikuisti, kellariin tehdään käymälätiloja; arkkitehtina Valter Jung. 1916...1932 Toisen kerroksen avoveranta rakennetaan umpeen, entinen johtajan asunto muutetaan luokkatiloiksi. 1947...1956 Kellariin asennetaan keskuslämmityskattila ja osaan taloa vesikiertopatterit. 1959–1961 Muutetaan museon käyttöön, laajennukset puretaan, tilalle lastauslaituri, valokatto umpeen, keskuslämmityssavupiippu, asennetaan öljykattila, vesikiertopatterit koko rakennukseen, arkkitehtina Martti Jaatinen. 1960-luvun lopulla / 1970-luvun alussa toiseen kerrokseen tehdään wc. 1999 Pääsisäänkäynnille tehdään uusi katos, arkkitehtina Reijo Lahtinen.